

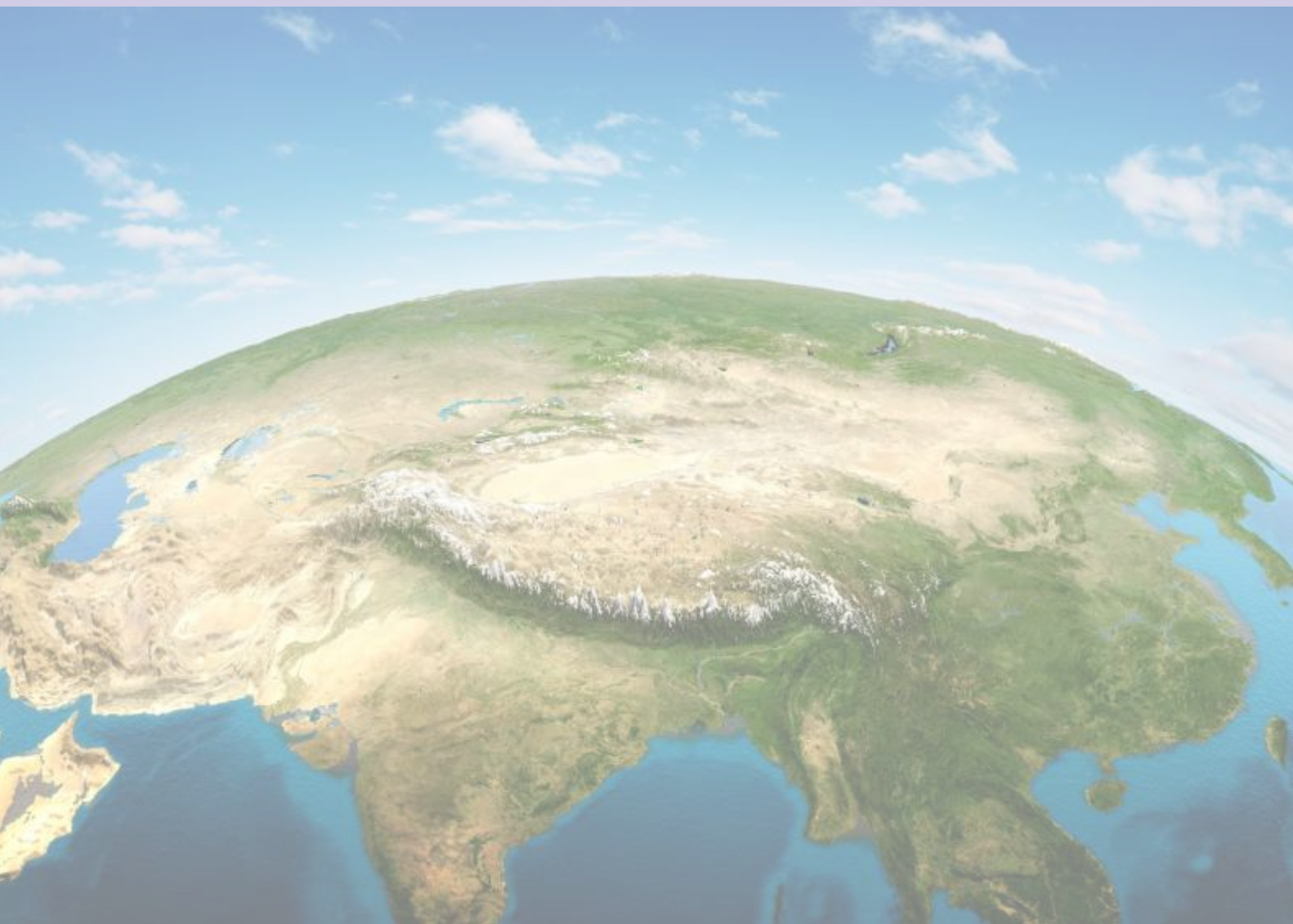
ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

Донишқадаи ҷумҳуриявии
такмили ихтисос ва бозомӯзии
кормандони соҳаи маориф

РОҲНАМО БАРОИ ТРЕНЕР

Барои курсҳои такмили
ихтисоси омӯзгорони фанни география

ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

**ДОНИШКАДАИ ҶУМҲУРИЯВИИ ТАКМИЛИ ИХТИСОС ВА
БОЗОМУҶИИ КОРМАНДОНИ СОҶАИ МАОРИФ**

РОҶНАМО БАРОИ ТРЕНЕР

**Барои курсҳои такмили
ихтисоси омӯзгорони фанни география**

Душанбе 2026

Бо қарори ҳайати Шурои олимони Донишкадаи ҷумҳуриявии тақмили ихтисос ва бозомӯзии кормандони соҳаи маориф аз «28» ноябри соли 2025, №11/7-6 тасдиқ карда шудааст.

Мураттиб: Шосафар Ақобиров

Мухаррир: Сафарбек Собирзода

МУҚАДДИМА	4
МОДУЛИ 1. МУНОСИБАТИ БОСАЛОҲИЯТ ВА МУҲИТИ ТАЪЛИМ ДАР ОМУЗИШИ ФАННИ ГЕОГРАФИЯ	5
Мавзуи 1. Тазодҳои таҳсилоти маорифи муосир	8
Мавзуи 2. Муносибати босалоҳият дар таълим: дарси география ва нақши омӯзгор чӣ гуна тағйир меёбад	12
Мавзуи 3. Муҳити таълим ва омӯзиш: чаро онҳо муҳимманд ва бо муносибати босалоҳият дар таълим чӣ алоқа доранд	20
Мавзуи 4. Муҳити рақамии таълим ва зехни сунъӣ: воситаҳо барои омӯзгори фанни география	27
МОДУЛИ 2. МУҲИТИ ФИЗИКИИ ТАЪЛИМ ВА АЛОҚАМАНДИИ ОН БО ТАҶРИБАИ ОМУЗГОРОН	31
Мавзуи 1. Омӯзиш ва муҳити физикии таълим	31
Мавзуи 2. Аҳамияти муҳит дар таълим.....	35
Мавзуи 3. Муҳити физикии таълимӣ дар шароити муассисаҳои таҳсилоти умумӣ.....	39
Мавзуи 4. Тарҳрезии муҳити синфхона барои омӯзиши фаъл	43
Мавзуи 5. Роҳҳои фаълсозии муассисаи таҳсилоти умумӣ ҳамчун муҳити таълим.....	47
Мавзуи 6. Аз муҳит то амал: гузариш ба амалия	52
Мавзуи 7. Тарҳрезии муштарак бо иштироки хонандагон	59
Мавзуи 8. Истифодаи амалии усулҳои тафаккури тарҳрезӣ	63
МОДУЛИ 3. ТАРҲРЕЗИИ ВАЗЪИЯТҲОИ ТАЪЛИМӢ БАРОИ РУШДИ САЛОҲИЯТҲО ДАР ОМУЗИШИ ФАННИ ГЕОГРАФИЯ	67
Мавзуи 1. Вазъияти таълимӣ - ҳамчун унсuri муҳити таълим	67
Мавзуи 2. Кейс-стадӣ (таҳлили мисолҳо) ҳамчун шакли рушди тафаккур ва салоҳиятҳо.....	74
Мавзуи 3. Супоришҳои кушода – заминаи саводнокии функционалӣ.....	82
Мавзуи 4. STEM дар таълими фанни география.....	87
МОДУЛИ 4. АРЗӢБИИ ДАСТОВАРДҲОИ ТАЪЛИМӢ ДАР ТАТБИҚИ МУНОСИБАТИ БОСАЛОҲИЯТ	94
Мавзуи 1. Принципиҳои арзёбии ташаккулдиҳанда.....	94
Мавзуи 2. Методҳои арзёбии салоҳиятҳои калидии 4K+ дар таълими фанни география.....	100

МУҚАДДИМА

Мақсади таҳияи роҳнамо барои тренерон

Ин дастур ҳамчун роҳнамо барои мутахассисон ва тренерони Донишкадаи ҷумҳуриявии такмили ихтисос бозомӯзии кормандони соҳаи маориф ва филиалҳои он пурра таҳия гардида, барои курси такмили ихтисос омӯзгорони фанни география пешбинӣ шудааст.

Роҳнамо тавсифи қадам ба қадам гузаронидани машғулиятҳоро дар бар гирифта, имкон медиҳад, ки курс бе истифодаи воситаҳои техникии таълим гузаронида шавад (доштани модулҳои таълим аз ҷониби иштирокчиён ҳатмист).

Ҳамзамон, барои ин курс рӯнамоҳои намоишӣ дар барномаи **PowerPoint** таҳия шудаанд. Дар ҳолати мавҷуд будани воситаҳои техникӣ — проектори LCD ва компютер — истифодаи рӯнамоҳо тавсия дода мешавад, зеро онҳо раванди омӯзишро осон ва босамар мегардонанд.

Сохтори роҳнамо

- Ба рӯзҳои таълим муттаҳид шудааст.
- Рӯзи таълим аз чор машғулият иборат аст, ки ҳар яке 2 соати академӣ (80 дақиқа) давом мекунад.
- Ҳар як машғулият аз тавсиф оғоз меёбад: *Ҳадафи фаъолият ва тавсифи кӯтоҳи фаъолият*, ки ба тренер имкон медиҳад мақсад, марҳилаҳои омӯзиш ва намудҳои асосии фаъолиятро фаҳмад.
- Ҳар як машғулият самти мавзӯи худро дорад ва аз намудҳои гуногуни фаъолият иборат аст.
- Барои ҳамаи намудҳои фаъолияти таълим алгоритм таҳия шудааст: вазифагузорӣ, марҳилаҳои омӯзиш, маводди таълим, шаклҳои ҳамкории иштирокчиён, намудҳои муаррифиҳо, роҳҳои гузаронидани робитаи мутақобила ва вақти тавсияшуда.

Хусусиятҳои методикаи омӯзиш

Асоси методикаи омӯзишро принципҳои зерин муайян мекунад:

1. **Моделҳои фаъоли омӯзиш.** Омӯзиш бе маълумоти нав метавонад сурат нагирад. Ҳамзамон, пешниҳоди маълумоти нав худ омӯзиш нест. Омӯзиши ҳақиқӣ ҳамеша аз ба даст овардани таҷрибаи шахсӣ вобаста аст.
2. **Омӯзиш тавассути амал.** Аксари одамон бештар меомӯзанд, агар худ чизеро иҷро кунанд. Маҳз бо ҳамин мақсад машқ ва супоришҳои амалӣ барои корҳои инфиродӣ, дунафарӣ ва гурӯҳӣ таҳия шудаанд.
3. **Супоришҳои сохторёфтаи таълим.** Барои ҳар як машғулият супоришҳои амалӣ таҳия шудаанд, ки дидактикаи омӯзиш ва пайвастагии байни машғулиятҳоро муайян мекунад.
4. **Кор бо зеҳни сунӣ (ЗС).** Истифодаи ЗС дар курс ворид карда шудааст, аммо нақши он дастгирии тафаккури иштирокчиён аст, на иваз кардани он. ЗС ҳамчун воситаи қадами аввал – тавлиди идеяҳо истифода мешавад. Баъдан ҳамеша иштирокчиён фаъолият мекунад: беҳтарин намунаро интихоб мекунад, интихоби худро шарҳ ва онро такмил медиҳанд.

РӯЗИ ЯКУМ. МОДУЛИ 1. МАШҒУЛИЯТИ 1.
ҚИСМИ МУҚАДДИМАВӢ (80 - дақиқа)

Марҳила	Вақт	Фаъолияти асосӣ	Мақсад
1. «Симои гурӯҳ»	10 дақиқа	Шиносоӣ дар гурӯҳҳо, таҳияи овеза бо бахшҳои «Мо» ва «Интизориҳои мо»	Ташкили муҳити омӯзиш, муайян кардани интизориҳо
2. Мувофиқасозии қоидаҳо	20 дақиқа	Кор дар гурӯҳ ва таҳияи қоидаҳо, қабули «Қоидаҳои мо» ва дар варақаи калон сабти қоидаҳо	Таъйини меъёрҳои кори муштарак
3. Шарҳи сохтори роҳнамо	20 дақиқа	Шиносоӣ бо сохтори роҳнамо тавассути саволҳои роҳнамоикунанда ва баррасӣ	Сохтор ва мантиқи бахшҳои роҳнаморо фаҳмидан
4. Шарҳи мақсадҳои курс	20 дақиқа	Рӯнамои кӯтоҳи тренер + баррасӣ	Дарки мақсадҳои омӯзиш
5. Санҷиши пеш аз курсӣ (тест)	10 дақиқа	Инфироқӣ иҷро кардани супориш	Муайян кардани сатҳи ибтидоии дониш

«Симои гурӯҳ»

Мақсад: дар муҳлати кӯтоҳ шинос шудан ва ташкили муҳити омӯзишӣ иштирокчиён.

Раванди кор:

1. Иштирокчиёро ба гурӯҳҳо бо ҳар роҳе, ки мувофиқ аст (масалан, бо рақамҳо) муттаҳид кунед. Стикер, маркер варақаро муттаҳид намоед.

2. Намунаи овезаи «Симои гурӯҳ»-ро бо ду бахш «Мо» ва «Интизориҳои мо» нишон диҳед.

Ҳар иштирокчӣ дар давоми 2 дақиқа ду стикерро пур мекунад:

- аввал – барои бахши «Мо» (ном + як маълумот дар бораи худ: шуғли дустдошта, дастовард ё орзу);
- дуюм – барои бахши «Интизориҳои мо» (чиро меҳоҷам фаҳмам, ба чӣ ноил шавам).

3. Дар дохили гурӯҳ иштирокчиён навиштаҳои худро меҳонанд ва стикерҳоро дар варақаи овехташуда мечаспонанд (30 сония барои ҳар нафар).

4. Дар анҷом гурӯҳ ном ва (бо хоҳиш) шиорро интиҳоб намуда ба варақа илова менамояд.

Натиҷа: ҳар як гурӯҳ дар варақа тасвири «Симои гурӯҳ»-и худро дорад. Тасвирҳо ба девор овехта мешаванд, то ки дар вақти танаффус ҳама шинос шаванд.

Симои гурӯҳ
Ном ва шиори гурӯҳ:
Мо: (ягон тасвир: ном ва як маълумот дар бораи худ)
Интизориҳои мо: (ягон тасвир — чиро меҳоҷам фаҳмам, ба чӣ ноил шавам)

Маслиҳат ба тренер:

1. Пешакӣ намунаи тасвири «Симои гурӯҳ»-ро бо ду бахш: «Мо» ва «Интизориҳои мо» дар варақаи калон омода намоед.
2. Пеш аз оғози супориш, намунаи тасвириро ба иштирокчиён нишон диҳед.
3. Раванди кор ва вақтро назорат кунед, дар бораи маҳдуд будани вақти муаррифӣ ёдрас шавед.

Марҳилаи 2. Мувофиқасозии қоидаҳои корӣ

Мақсад: таҳияи қоидаҳои муштарак, ки кори созандаро дар семинар таъмин мекунанд.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Рӯнамои №4 - ро намоиш медиҳад– «Қоидаҳои кор дар семинар», панҷ қоида. Супоришро шарҳ медиҳад – 1–2 дақиқа: Ин қоидаҳо ба мо кумак мекунанд, ки самаранок кор кунем. Ҳоло шумо як қоидаи ба худ наздикро интиҳоб мекунед ва шарҳ медиҳед, ки чаро он муҳим аст. Агар лозим бошад, метавонед қоидаи худро низ илова кунед.	– Ба қоидаҳои дар рӯнамо овардашуда нигоҳ мекунанд, онро бо овози баланд мехонанд ва ибораҳои нофаҳморо мепурсанд.
2. Дар гурӯҳҳо баррасӣ кӯтоҳро ташкил мекунанд (3–4 дақиқа): Супориш: «Дар гурӯҳ ду саволро баррасӣ кунед: – Кадом қоида ба шумо бештар писанд аст ва чаро? – Кадом қоидаҳо илова кардан лозим аст?»	– Дар гурӯҳҳо қоидаҳои пешниҳодшударо баррасӣ мекунанд. – Як қоидаи писандро интиҳоб мекунанд ва агар лозим донанд, як қоидаи навро пешниҳод менамоянд.
3. Пурсишро ба таври даврӣ ташкил мекунанд (3–4 дақиқа): – Аз 2–3 гурӯҳ хоҳиш мекунанд, ки ҷавобҳои худро ба саволи аввал («кадом қоида писанд омад ва чаро») ҷавоб диҳанд, сипас аз 2–3 гурӯҳи дигар – пешниҳодҳои иловагии худро мепурсад. – Идеаҳои пешниҳодшударо дар флипчарт сабт мекунанд. – Хулоса мебарорад (1 дақиқа). Таъкид мекунанд, ки ҳамаи иштирокчиён қоидаҳои умумиро қабул доранд, ки дар ҷараёни курс роҳнамои кор хоҳанд буд	– Андешаи худро дар бораи қоидаҳои писандида баён мекунанд. – Аз ҳар гурӯҳ як варианти қоидаи нав пешниҳод мекунанд. – Қоидаҳои умумиро қабул менамоянд.

Маслиҳат ба тренер:

1. **Динамикаро нигоҳ доред:** вақти умумӣ на бештар аз 10 дақиқа (2 дақиқа барои муқаддима, 4 дақиқа барои баррасӣ, 4 дақиқа барои мубодилаи афкор).
2. **Лаҳни мусбатро нигоҳ доред:** барои ҳар як андеша, махсусан барои идеяҳои нав, изҳори сипос кунед.
3. **Рӯйхати қоидаҳоро зиёд накунад:** агар пешниҳодҳо хеле зиёд шаванд, аз иштирокчиён хоҳиш кунед, ки 1–2 иловаи муҳимтарро интиҳоб намоянд.
4. **Бо принципҳои муҳити омӯзиш пайванд диҳед:** таъкид намоед, ки эҳтиром, диққат ва ҳамкорӣ муштарак — асоси омӯзиши самаранок мебошанд.

Марҳилаи 3. Шарҳи сохтори дастури таълим

Мақсад: Фаҳмидани сохтори дастури таълим: мавзӯ чӣ гуна сохта шудааст, аз кадом қисматҳо иборат аст ва ҳар як қисмат чӣ вазифа дорад.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Баромад Рӯнамои №5 – «Шарҳи сохтори роҳнамои таълим»-ро намоиш медиҳад – Мефаҳмонад: «Ҳоло шумо дар дунафариҳо як мавзӯро зуд аз назар мегузаронед — на хондани матн, балки танҳо варақгардонӣ. Вазифаи мо — фаҳмидани он аст, ки роҳнамо чӣ гуна сохта шудааст». Ёдрас мекунад: аз саволҳои водоркунанда дар рӯнамо истифода баред.	– Ба дунафариҳо муттаҳид мешаванд. Мавзуи аввалини роҳнамои таълимиро мекушоянд (1.1 «Мушкилот ва тазодҳо»).
2. Кор дар дунафариҳо – Аз иштирокчиён хоҳиш кунад, ки сохтори як мавзӯро аз назар гузаронанд ва ба се саволи водоркунанда ҷавоб диҳанд: 1. Номи мавзӯ 2. Мавзӯ аз кадом қисматҳо иборат аст? 3. Ин қисматҳо чӣ гуна ҷудо ва нишон дода шудаанд? – Вақтро назорат кунад, ёдрас кунад, ки мавзӯро варақ задан лозим аст, на хондан.	– Дунафариҳо мавзӯро аз назар мегузаронанд, тартиб ва тарҳи қисматҳоро қайд мекунад. – Ба се саволи водоркунанда ҷавоб медиҳанд.
3. Баррасӣи умумӣ – Рӯнамои №6-ро бо саволҳои баррасишаванда намоиш медиҳад. Ба гуфтугӯи фаъол мегузарад, дунафариҳои гуногунро ба баррасӣ ҷалб мекунад. – Ҳангоми баррасӣ унсурҳои калидии сохторро дар флипчарт қайд мекунад (нақша тартиб медиҳад).	– Ҷавобҳо ва мушоҳидаҳои худро мубодила мекунад. – Ба саволҳои тренер ҷавоб медиҳанд, қонуниятҳоро дар сохтори роҳнамои таълим қайд менамоянд.
4. Хулосабарорӣ – Хулоса мекунад: ҳамаи мавзӯҳо тибқи як тарҳ сохта шудаанд; ҳар як қисмат вазифаи худро дорад. – Таъкид мекунад, ки донишмандони сохтор ба кор бо роҳнамои таълим дар тамоми курс самаранок кумак мекунад.	– Хулосаи умумӣ дар бораи сохтори роҳнамои таълим ва мантиқи онро мекунад.

Маслиҳат ба тренер:

1. **Суръат:** вақтро риоя кунед – 3 дақиқа барои хондани мавзӯ дар дунафариҳо ва 10 дақиқа барои баррасӣ.
2. **Вазифаи асосӣ:** фаҳмидани сохтор, на таҳлили мазмун.
3. **Саволҳои водоркунанда:** саволҳои рӯнамои №6-ро ҳамчун роҳнамо барои баррасӣ ва фаъол истифода баред.
4. **Тасвирсозӣ:** қисмҳои асосии сохторро дар флипчарт қайд кунед, то «сохти функционалии мавзӯ»-ро таҳия кунед.
5. **Хулоса:** ба хулосае расед, ки мантиқи ягонаи сохт сохторро осон мекунад ва кор бо роҳнаморо дар давоми курс самаранок мегардонад.

Марҳилаи 4. Шарҳи мақсадҳои курс

Мақсад: шинос кардани иштирокчиён бо мақсадҳо, вазифаҳо ва натиҷаҳои интизоршавандаи курс, муайян кардани самти умумӣ барои кори минбаъда.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Шарҳи умумӣ (4 дақиқа) – Мақсад, вазифа ва натиҷаҳои интизоршавандаи курсро намоиш медиҳад (овеза/рӯнамоҳои №7, 8, 9). – Шарҳи кӯтоҳ медиҳад: инҳо самтҳои кори мо дар давоми курс мебошанд.	– Шарҳро гӯш мекунанд – Бо мақсад ва вазифаҳо шинос мешаванд
2. Баррасӣ (6 дақиқа) – Даъват мекунанд, ки савол диҳанд ё фикрхояшонро дақиқ намоянд – Ба саволҳо ҷавоб медиҳад, нуқтаҳои нофаҳморо шарҳ медиҳад – Ҷамъбаст мекунанд: Ҳамаи ин мақсад ва вазифаҳо дар раванди дарсҳо тадриҷан кушода мешаванд	– Савол медиҳанд: чӣ фаҳмо буд, чӣ чиз ниёз ба дақиқсозӣ дорад

Марҳилаи 5. Тести ибтидоӣ

Мақсад: гузаронидани таҳлили аввалияи сатҳи дониши иштирокчиён барои муқоисаи минбаъда бо озмоиши ҷамъбастӣ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Омодагӣ (2 дақиқа) – Тестҳоро муттаҳид мекунанд. – Хоҳиш мекунанд, ки маълумотро пур кунанд: сана, НН (ном, насаб), фан. – Шарҳ медиҳад: ин тест ибтидоӣ аст. Дар охири курс тести ҳамсон барои муқоиса гузаронида мешавад. Он баҳогузори намешавад, танҳо барои таҳлил истифода мешавад.	– Маълумотро дар тестҳо пур мекунанд: сана, НН, фан
2. Иҷрои супоришҳои тестӣ (8 дақиқа) – Назорат мекунанд, ки иштирокчиён тестҳоро мустақилона (бе баррасӣ) иҷро кунанд – Тестҳоро ҷамъ мекунанд	– Супоришҳои тестиро иҷро мекунанд – Пас аз анҷом тестро ба тренер месупоранд

МАШҒУЛИЯТИ 2

Мавзӯ 1. «Тазодҳои таҳсилоти маорифи муосир» (80 - дақиқа)

Марҳила	Вақт	Фаъолияти асосӣ
1. «Аз мисолҳои одӣ оғоз мекунем»	10 дақ	Баррасии гурӯҳӣ оид ба саволҳо (1–2 ба интиҳоб + саволи ҳатмӣ 3-юм), сабти фикрҳо дар ҷадвал, суҳанрониҳои кӯтоҳ, ҷамъбаст аз ҷониби тренер
2. Кор бо Варақан иттилоотии 1.1	25 дақ	Омӯзиш ва коркарди мазмун: Қисмати «Тазодҳо» (15 дақиқа) – хондани инфиродӣ бо ҷудо кардани ибораҳо → баррасии гурӯҳӣ оид ба Тазоди интиҳобшуда → пурсиши гурӯҳӣ.
3. Мини-тест (таҳлили худ) Варақан худбаҳодиҳӣ	10 дақ	Пур кардани ҷадвал ба таври инфиродӣ → баррасӣ дар дунафариҳо/гурӯҳҳои хурд → мубодилаи хулосаҳо аз ҷониби 2–3 хоҳишманд.

4. Кори амалӣ: «Тазод – нуқтаи рушд»	25 дақ	Гуруҳҳои хурд (аз 3 нафар) бо як категорияи тазодҳо кор мекунанд, пешниҳодҳои ҳалли худро пешниҳод мекунанд → муқоисаи фикрҳо дар гуруҳҳои «шарик» → пешниҳоди 2–3 ҳалли масъала дар баррасии умумӣ → шарҳ ва иловакунии тренер
5. Саволҳо барои иробиҳои мутақобила	10 дақ	Баррасии умумӣ (7 дақ): тренер саволҳои роҳнаморо медиҳад, иштирокчиён кӯтоҳ ҷавоб медиҳанд, гуногунрангии андешаҳо таъкид карда мешавад. Корҳои инфиродӣ (3 дақ): иштирокчиён як ҷумлаи интихобкардари хатм менамоянд, хоҳишмандон ҷавобҳои худро мубодила мекунанд

Марҳилаи 1. «Аз сода оғоз мекунем»

Мақсад: ҷалби иштирокчиён ба баррасӣ тавассути саволҳои сода – замина барои кори минбаъда.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Роҳнамо медиҳад: «Шумо се савол доред. Метавонед яке аз ду саволи аввалро интихоб кунед. Аммо саволи №3 барои ҳама ҳатмист» (2 дақ)	– Дар гуруҳ яке аз ду саволи аввалро интихоб мекунанд
2. Корро ба таври гуруҳӣ ташкил мекунад, вақти иҷрошавиро хотиррасон мекунад (3 дақ)	– Саволи интихобшуда + саволи №3-ро баррасӣ мекунанд. Ҷавобҳоро қайд мекунанд (дар роҳнамо)
3. Баррасии умумӣ (5 дақ): – Аввал гуруҳҳоро, ки саволи 1-ро интихоб карданд, мепурсад – Сипас гуруҳҳоро, ки саволи 2-ро интихоб карданд – Баъдан, пурсиш ба давра аз рӯи саволи №3 (ҳар гуруҳ 1 тезис) гузаронида мешавад. – 2–3 ғояи калидиро ҷамъбаст мекунад	– Хулосаҳои калидиро мубодила мекунанд (ҷавобҳои кӯтоҳ) – Ба саволи ҳатмии №3 ҷавоб медиҳанд

Маслиҳат ба тренер:

1. **Роҳнамои равшан:** таъкид кунед, ки аз ду саволи аввал танҳо якто интихоб мешавад, саволи сеюм бошад барои ҳама ҳатмист. Инро ду маротиба бигӯед, то нофаҳмӣ пеш наояд.
2. **Кор дар гуруҳҳо:** назорат кунед, ки ҳамаи иштирокчиён андешаҳои худро дар ҷадвали роҳнамо сабт кунанд, на танҳо шифоҳӣ. Ин тартиботро нигоҳ медорад ва барои бозгашт ба навиштаҳо кумак мекунад.
3. **Мавқеи мусбат:** барои ҷавобҳои изҳори миннатдорӣ кунед, кӯшиш намоед, ки иштирокчиёни гуногунро ҷалб кунед.

Марҳилаи 2. Кор бо Варақаи иттилоотии 1.1

Мақсад: хондани маърифатнок ва самараноки ду бахш («Тазодҳои маорифи мусир»).

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
• Шарҳ диҳад, ки маълумоти нави қисмати «Тазодҳо» дар ду марҳила омӯхта мешавад: аввал инфиродӣ, баъдан гуруҳӣ	• Гӯш мекунанд, тартиби корро дақиқ мекунанд
• Дастур медиҳад: Қисмати аввалро ба таври инфиродӣ	• Ба таври инфиродӣ

<p>хонед – «Тазодҳои таҳсилоти муосир» ва ибораҳои ҷумлаҳои, ки шуморо ба ҳайрат оварданд ё диққататонро ҷалб карданд, қайд намоед</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кор дар гурӯҳҳо. Тренер тазодҳоро муттаҳид мекунад (як гурӯҳ – як тазод) ва хоҳиш мекунад ба ду савол ҷавоб диҳанд: <ul style="list-style-type: none"> – Он чӣ гуна ба кори омӯзгор ва натиҷаҳои хонандагон таъсир мерасонад? – То чӣ андоза он дар таҷрибаи шумо маъмул аст? • Баррасии умумӣ. Гурӯҳҳоро мепурсад, 2–3 хулосаи калидиро қайд мекунад 	<p>хондан – ибораҳои ҷолибро қайд мекунад</p> <ul style="list-style-type: none"> • Дар гурӯҳ як тазодро баррасӣ мекунад ва ба ду савол ҷавоб менависанд • Баррасӣ: гурӯҳ 2–3 хулосаи пешниҳод мекунад
--	---

Маслиҳат ба тренер:

1. **Суръат:** вақти хонданро риоя кунед (3 дақиқа), вагарна кор «тӯлонӣ» мешавад ва динамикаи худро аз даст медиҳад.
2. **Танзим:** ба иштирокчиён хотиррасон намоед, ки *муҳим аст ибораҳои калидиро қайд кунанд*, кӯшиши дар хотир гирифтани тамоми матнро накунад.
3. **Баррасии умумӣ:** шакли «ҷавобҳои кӯтоҳ»-ро нигоҳ доред. Агар гурӯҳ хеле муфассал нақл кунад, бо нармаӣ онро боздоред ва хотиррасон намоед, ки мақсад – шунидани ақидаҳои гуногун аст.

Марҳилаи 3. Кор бо «Варақои худбаҳодиҳӣ 1.1 – худташхискуни»

Мақсад: ба иштирокчиён кумак кардан оид ба арзёбии фаҳмиши шахсии худ оид ба *ислоҳот ва муқоисаи назарҳо дар дохили гурӯҳ*.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
<p>1. Лаҳзаи ташкилии дарс (1 дақиқа)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ёлон мекунад, ки минбаъд кор бо бахши роҳнамо «Варақои худбаҳодиҳӣ 1.1» – саҳ.15 идома меёбад – Боварӣ ҳосил мекунад, ки ҳама саҳифаро ёфтанд ва супоришро мефаҳманд 	<ul style="list-style-type: none"> – Дар роҳнамо «Варақои худбаҳодиҳӣ 1.1»-ро мекушоянд, бо роҳнамо шинос мешаванд – саҳ.15
<p>2. Кор бо «Варақои худбаҳодиҳӣ»</p> <ul style="list-style-type: none"> – Барои ба таври инфиродӣ пур кардан вақт медиҳад – Хотиррасон мекунад: барои ҳар як изҳорот варианти «Ҳа/Не/Қисман»-ро қайд кунед 	<ul style="list-style-type: none"> – Вариантҳоро дар роҳнамои худ қайд мекунад
<p>3. Баррасӣ дар дунафариҳо ё гурӯҳҳои хурд</p> <ul style="list-style-type: none"> – Мепурсад, ки чӣ мувофиқат мекунад, дар кучо фарқиятҳо мавҷуданд, чиро тағйир додан мехоҳанд ё ба таври дигар санҷидан мехоҳанд 	<ul style="list-style-type: none"> – Ҷавобҳои худро дар дунафариҳо/гурӯҳҳо баррасӣ мекунад, нуқтаҳои назарро муқоиса менамоянд
<p>4. Муоширати умумӣ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ба 2–3 ихтиёриён пешниҳод мекунад, ки мувофиқат ё фарқиятҳоро нақл кунанд 	<ul style="list-style-type: none"> – Бо хоҳиши худ хулосаҳоро нақл мекунад, ҷавобҳои ҳамкоронро мешунаванд

1. Аз аввал таъкид кунед: ин худбаҳодиҳӣ аст, на назорат.
2. Вақтро назорат кунед: набояд аз вақти муайяншуда (10 дақиқа) зиёд давом кунад.

Марҳилаи 4. Кори амалӣ: «Тазод — нуқтаи рушд»

Мақсад: дарк кардани ҷойҳое, ки дар амал тазодҳо ба вуҷуд меоянд ва муайян кардани роҳҳои сода ва воқеии ҳалли онҳо.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Ташкили кор <ul style="list-style-type: none"> Рӯнамои №16-ро намоиш ва тартиби иҷрои супоришро шарҳ медиҳад. Иштирокчиёро дар гурӯҳҳои хурд (ҳар кадом 3 нафар) муттаҳид мекунад. Ба ҳар як гурӯҳ пешниҳод мекунад, ки як категорияи тазодҳоро интихоб намоянд: <ul style="list-style-type: none"> Мазмун ва барнома Метод ва шакли дарс Идоракунии синф Ёдрас мекунад: Вазифаи шумо — баррасӣ ва пур кардани сутуни рост дар ҷадвал «Чӣ бояд кард? Чӣ гуна метавон ҳал кард?» 	<ul style="list-style-type: none"> Гурӯҳҳои хурд ташкил мекунад. Як категорияи тазодҳоро интихоб мекунад. Қисмати «Кори амали»-и роҳнаморо мекушоянд ва барои баррасӣ омодагӣ мегиранд
2. Кор дар гурӯҳҳои хурд <ul style="list-style-type: none"> Аз гурӯҳҳо хоҳиш кунед, ки тазодҳои пешниҳодшударо баррасӣ карда ва роҳҳои ҳалли онҳоро нависанд. Таъкид мекунад: «Роҳҳои ҳал бояд сода, амалӣ ва мувофиқ ба шароити шумо бошанд». Вақтро назорат мекунад, кӯтоҳ ва равшан будани ифодаҳоро ташвиқ мекунад. 	<ul style="list-style-type: none"> Тазодҳои марбут ба категорияи худро баррасӣ мекунад 2–3 роҳи ҳалли амалӣ пешниҳод намуда, онҳоро дар ҷадвал сабт мекунад
3. Баррасии умумӣ <ul style="list-style-type: none"> Баррасии умумии фикрҳоро ташкил мекунад: аз гурӯҳҳо хоҳиш мекунад, ки навбат ба навбат 1–2 роҳи ҳалли худро баён кунанд. Ҳангоми баррасӣ пешниҳодҳои асосиро дар флипчарт қайд мекунад. Раванди фаълро нигоҳ медорад (1 дақиқа барои ҳар як баромад). 	<ul style="list-style-type: none"> Роҳҳои ҳалли худро (2–3 идея) пешниҳод мекунад Пешниҳодҳои дигаронро гӯш мекунад, мувофиқатҳо ва равишҳои навро қайд менамоянд
4. Шарҳи тренер <ul style="list-style-type: none"> Рӯнамоҳои (№ 17, 18 ва 19)-ро бо намунаҳои роҳҳои эҳтимолии ҳалли мушкилот дар се категория намоиш медиҳад: <ol style="list-style-type: none"> Мазмун ва барнома Методика ва шакли дарс Идоракунии синф Кӯтоҳ шарҳ дода ва фикрҳои иштирокчиёро бо ин роҳҳои ҳалли пешниҳодшуда мепайвандад. Хулосаи умумӣ мебарорад: «Ҳар як тазод метавонад нуқтаи рушд гардад, агар қадамҳои воқеӣ барои беҳбудӣ ҷустуҷӯ шаванд». 	<ul style="list-style-type: none"> Роҳҳои ҳалли худро бо пешниҳодҳои дар рӯнамоҳо овардашуда муқоиса мекунад Он идеяҳоро қайд мекунад, ки метавонанд дар амалияи худ татбиқ намоянд

Марҳилаи 5. Саволҳо барои робитаи мутақобила

Мақсад: алоқаманд кардани муҳтавои машғулият бо таҷрибаи иштирокчиён ва дарк кардани хулосаҳои шахсӣ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Баррасии умумӣ мегузаронад (7 дақиқа) <ul style="list-style-type: none"> – Саволҳоро бо навбат медиҳад ва назорат мекунад, ки ба ҳар як савол 2–3 ҷавоб дода шавад – Тафовут ва гуногунрангии андешаҳоро таъкид мекунад, вале баррасиҳоро ба баҳсҳои тӯлонӣ намекашад 	<ul style="list-style-type: none"> – Кӯтоҳ аз ҷойи худ ба саволҳо ҷавоб медиҳанд; андешаҳои гуногунро ғӯш мекунанд
2. Корро ба таври инфиродӣ ташкил мекунад (3 дақиқа) <ul style="list-style-type: none"> – Пешниҳод мекунад, ки иштирокчиён супоришро аз роҳнамо иҷро кунанд (ҷумлаи додашударо ба таври хаттӣ анҷом диҳанд); 2–3 шахси ихтиёрӣ онро баланд меҳонанд – Рефлексияро бо ҳадафҳои машғулият мепайвандад 	<ul style="list-style-type: none"> – Ҷумлаи интиҳобшударо ба таври хаттӣ анҷом медиҳанд; бо хоҳиши худ ҷавобро баланд меҳонанд

Маслиҳат ба тренер:

1. **Суръатро нигоҳ доред:** ба ҳар савол на бештар аз 2–3 ҷавоб гиред.
2. **Эҳтиромро нигоҳ доред:** андешаҳои гуногунро қадр кунед, барои ҷавоб ташаккур гӯед ва иштирокчиёни камфаолро ҷалб намоед.

МАШҒУЛИЯТИ 3

Мавзӯи 2. «Муносибати босалоҳият дар таълим: дарси география ва нақши омӯзгор чӣ гуна тағйир меёбад» (160 - дақиқа)

Марҳила	Вақт	Фаъолияти асосӣ
1. Аз мисолҳои одӣ оғоз мекунем	10 дақ.	Кор дар гурӯҳи дунафарӣ бо саволҳо → якҷоя кардани «дунафарони ҳаммаслак» → муаррифии кӯтоҳи мисолҳои беҳтарин
2–3. Шарҳи кӯтоҳ + Таҳлили вазъияти таълим	20 дақ.	Шарҳи кӯтоҳ дар бораи моҳияти муносибати босалоҳият дар таълим (рӯнамоҳо 24–25) → Таҳлили намунаи супориши анъанавӣ ва супоришҳои ба салоҳият нигаронидашуда → Баррасии гурӯҳӣ оид ба саволҳо: арзёбӣ, саҳми хонанда, идоракунии раванди таълим, сатҳҳои душворӣ → Хулосабарорӣ дар бораи фарқиятҳо
4. Дарси намунавӣ «Чашми туфон»	50 дақиқа	<p>Яке аз се супоришҳои таълимиро интиҳоб кунед (кор дар гурӯҳи «туфон»)</p> <p>Кор дар гурӯҳҳо</p> <ul style="list-style-type: none"> – Рӯзноманигор-таҳқиқотчиёни – Муҳандиси атмосферӣ-графиксозон – Метео-иттилоотдиҳандагон <ul style="list-style-type: none"> ○ Дар гурӯҳи сенафарӣ кор кунед, супоришҳоро ҳамчун хонанда иҷро кунед ○ Аз роҳнамои таълимӣ – Замимаи №4 истифода баред ○ Барои ҷустуҷӯ ва таҳияи мавод аз интернет ва ChatGPT истифода баред. <p>Баррасии умумӣ</p>
5. Таҳлили вазъияти таълим — дарки таҷриба	40 дақиқа	Таҳлили вазъияти таълимии иҷрошуда аз ду ҷиҳат: <ol style="list-style-type: none"> 1. Бо истифода аз чек-лист (Замимаи № 5) – муайян кардани нишонаҳои муносибати босалоҳият

		2. Бо истифода аз вазифаҳои дидактикӣ (Замимаи № 3) – кадом вазифаҳо амалӣ шуданд ва чӣ гуна Баррасии умумӣ + саволҳои водоркунанда + хулосабарорӣ
6. Кор бо супоришҳои тестӣ — Варақан худбаҳодиҳӣ 1.2	10 дақиқа	Иҷрои инфиродии супоришҳои тестӣ → мубодила дар гурӯҳи дунафарӣ → худсанҷӣ бо калидҳо ва баррасии нуқтаҳои нофаҳмо
7. Кори амалӣ: «Коргоҳи педагогӣ»	25 дақиқа	Ташкили гурӯҳҳои сегона, муттаҳиди супоришҳо бо куръакашӣ (1. табдилдиҳӣ, 2. мутобиқсозӣ, 3. пешгӯӣ) → Шиносоӣ бо супориш, баррасии идеяҳо ва муттаҳиди вазифа ва нақшҳо
8. Рефлексияи рӯз	5 дақиқа	Иштирокчиён 1–2 саволро барои ҷавоб интихоб мекунанд (идеяи асосии рӯз, кашфиёт, тааҷҷуб, савол, эҳсосот дар анҷом) → 1 дақиқа барои андеша → ҷавобҳои кӯтоҳи умумӣ → анҷоми рӯз бо хулосаи мусбат

Марҳилаи 1. «Аз одӣ оғоз мекунем»

Мақсад: таҷрибаи шахсро фаъол гардонидан, мубодилаи намунаҳои таҷриба, омода кардани замина барои кори минбаъда.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Шарҳи супориш: – Дар дохили гурӯҳҳо ба дунафариҳо муттаҳид шавед – Дунафарӣ як саволро интихоб мекунад ва бо он кор мекунад – Дунафариҳое аз гурӯҳҳои дигар, ки ҳамон саволро интихоб кардаанд, якҷо мешаванд, намунаҳоро аз таҷриба баррасӣ мекунанд ва беҳтаринро интихоб менамоянд – Баъд аз ин, аз ҷойи нишаст муаррифиҳои кӯтоҳ пешниҳод карда мешаванд	– Гурӯҳҳо дар дохил ба дунафариҳо муттаҳид мешаванд – Боби «Аз одӣ оғоз мекунем» аз роҳнаморо мекушоянд – мавзӯи 1.2 – Ҳар як ҷуфт яке аз се саволро интихоб мекунад
2. Корро дар дунафариҳо ташкил мекунад – Ёдрас мекунад, ки бояд як намуна аз таҷриба вобаста ба саволи интихобшуда нависанд	– Дар дунафариҳо саволи интихобшударо баррасӣ мекунанд ва аз таҷриба намунаҳо меоранд
3. Гурӯҳбандии «дунафариҳои ҳаммазмун» – Дунафариҳое, ки саволи якхела интихоб кардаанд, аз гурӯҳҳои гуногун воҳӯрда, намунаҳои худро муқоиса мекунанд	– Дар дунафариҳои якҷояшуда ҷавобҳоро муқоиса мекунанд ва як намунаи беҳтаринро барои муаррифӣ интихоб менамоянд
4. Муаррифиҳои кӯтоҳ – Ба дунафариҳо пешниҳод мекунад, ки як намунаи худро муаррифӣ кунанд (1 дақиқа барои ҳар муаррифиҳо)	– Ҳар як дунафариҳои якҷояшуда як намунаи беҳтаринро аз ҷой муаррифӣ мекунад

Маслиҳат ба тренер:

- Ба вақт диққат диҳед, марҳилаҳои корро идора кунед:** 3 дақиқа кор дар дунафариҳо → 5 дақиқа гурӯҳбандии «дунафариҳои матни ҳаммазмун» → 5 дақиқа муаррифиҳои кӯтоҳ (вагарна равиши фаъолият суст мешавад ва кор метавонад «тӯл кашад»)

Марҳилаҳои 2 ва 3. Шарҳи кӯтоҳ + Таҳлили вазъияти таълим (20 дақиқа)

Мақсад: нишон додан, ки чӣ гуна супориши маъмулро метавон ба супориши ба рушди салоҳият нигаронидашуда табдил дод; муайян кардани тағйирот дар фаъолияти хонанда ва натиҷаҳои интизоршаванда.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Шарҳи кӯтоҳи моҳияти муносибати босалоҳият дар таълим рӯнамоҳои № 24 ва 25)	– Шарҳҳоро гӯш мекунанд ва саволҳои тавзеҳӣ медиҳанд
2. Муқаддима – Ҳадафи марҳиларо шарҳ медиҳад: «Мебинем, ки чӣ гуна метавон супориши маъмулиро тағйир дод, то он салоҳиятҳоро рушд диҳад» – Рӯнамои аввал № 26-ро бо намунаи супориши репродуктивӣ нишон медиҳад	– Шарҳро оид ба мавзу такрор мекунанд – Баррасӣ мекунанд: хонанда кадом амалҳоро иҷро мекунад ва дар натиҷа чӣ шакл мегирад
3. Муқоиса бо супорише, ки ба рушди салоҳиятҳо равона шудааст – Рӯнамои дуюмро нишон медиҳад (№ 27 – супориш барои рушди салоҳиятҳо) – Хоҳиш мекунад, ки ду супоришро муқоиса кунанд ва тағйиротро муайян намоянд: чӣ дар фаъолияти хонанда ва дар натиҷаи омӯзиш тағйир ёфтааст	– Ду супоришро муқоиса мекунанд ва фарқиятҳоро баён менамоянд: «Фаъолияти хонанда чӣ гуна фарқ мекунад», «Дар натиҷаҳо чӣ илова мешавад»
4. Таҳлили вазъияти таълим – Рӯнамои №28-ро бо саволҳои зерин нишон медиҳад: 1. Чӣ гуна чунин супоришҳоро баҳогузорӣ кардан мумкин аст? 2. Чӣ гуна саҳми ҳар як хонандаро ба ҳисоб гирифтани лозим? 3. Чӣ гуна раванди корро идора кардан мумкин аст? 4. Чӣ гуна сатҳи душвориро тағйир додан мумкин аст? – Ба гурӯҳҳо 1–2 дақиқа вақт медиҳад, то ҷавобҳои худро омода кунанд. Саволҳоро ба навбат аз гурӯҳҳо мепурсад (аз саволи 1 то 4). – Музокираи кӯтоҳро ташкил мекунад, ки дар он фикрҳо ва роҳҳои гуногуни ҳалли як масъала таъкид карда мешаванд	– Ба саволҳо ҷавоб медиҳанд, намунаҳоро аз таҷриба мубодила мекунанд. – Хулоса мебароранд: супориши ба рушди салоҳият нигаронидашуда аз супориши анъанавӣ бо чӣ фарқ мекунад

Маслиҳат ба тренер:

1. Равиши корро дақиқ нигоҳ доред: дар баррасии далелҳо зиёд таваққуф накунад — диққатро ба **амалҳо ва маънии** супориш равона созед.
2. Марҳиларо бо ҷамъбаст анҷом диҳед: «Супориши ба рушди салоҳият нигаронидашуда на танҳо муҳтавои нав аст, балки мантиқ ва тарзи дигари фаъолияти хонандаро талаб мекунад. Он таҳлил, интиҳоб, асосноккунӣ ва ҳамкориҳо дар бар мегирад».

Марҳилаи 4. Дарси намунавӣ: «Чашми туфон»

Мақсад: дар нақши хонанда аз дохили вазъияти таълим гузаштан то бинем, ки муносибати босалоҳият дар таълим чӣ гуна кор мекунад ва муҳити таълим чӣ гуна шакл мегирад.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Ташкили кор <ul style="list-style-type: none"> – Мақсади марҳиларо шарҳ медиҳад: «Ҳоло шумо худро дар нақши хонанда санҷида, вазъияти таълимиро пурра таҷриба мекунад» – Иштирокчиёро дар гурӯҳҳои сенафара муттаҳид мекунад – Се вазъияти таълимиро муаррифӣ мекунад (дар рӯнамои №29): <ol style="list-style-type: none"> 1. Журналист таҳқиқотчӣ 2. Муҳандисон дар соҳаи атмосфера 3. Хабаррасони обу ҳаво – Аз гурӯҳҳо хоҳиш мекунад, ки як супориширо интихоб кунанд ё тавассути қуръакашӣ муттаҳид мекунад. – Қоидаҳоро шарҳ медиҳад: кор дар гурӯҳҳои сенафара, истифодаи Замимаи №4, Интернет ва ChatGPT барои ҷустуҷӯи маълумот ва таҳияи мавод. 	<ul style="list-style-type: none"> – Дар гурӯҳҳо сенафарӣ муттаҳид мешаванд – Вазъияти таълимии ба гурӯҳҳо онҳо вобастаро меомӯзанд – Бо роҳнамо дар Замимаи №4 шинос мешаванд
2. Кор дар гурӯҳҳо <ul style="list-style-type: none"> – Фасилитатсияро анҷом медиҳад: саволҳоро дақиқ мекунад, барои нигоҳ доштани суръати кор кумак мерасонад – Ёдрас мекунад, ки супориш ҳамчун хонанда иҷро мешавад — муҳим аст, ки диққат ба амал ва маҳсулот равона гардад, на ба шарҳҳо – Таъкид мекунад, ки истифодаи ChatGPT ва Интернет ҳамчун воситаи ҷустуҷӯ ва таҳияи маҳсулот зарур аст 	<ul style="list-style-type: none"> – Ба иҷрои супориши интихобшуда машғул мешаванд – Вазифаҳоро дар дохили гурӯҳи сенафара муттаҳид мекунанд – Супориши асосиро иҷро мекунанд ва дар ҳолати хоҳиш, вазъиҳои эҷодиро низ анҷом медиҳанд – Муаррифиҳои кӯтоҳ (то 3 дақиқа) омода мекунанд
3. Муаррифӣ ва овоздиҳӣ <ul style="list-style-type: none"> – Муаррифиҳои кӯтоҳро (то 3 дақиқа) ташкил мекунад (рӯнамои №30) – Сохтори суҳанронӣ муайян карда мешавад: – Чӣ кор карданд? – Чӣ гуна натиҷа ба даст омад? – Пас аз ҳар як муаррифиҳо саволҳои тавзеҳиро медиҳад ва овоздиҳиро бо стикерҳо ё бо баланд кардани даст ташкил мекунад: <ul style="list-style-type: none"> ▪ барои идеяи илҳомбахши бештар ▪ барои супориши беҳтарини ба рушди салоҳиятҳо нигаронидашуда ▪ барои ҳалли масъала ё усуле, ки арзиши истифода дар амалияро дорад – Шарҳи кӯтоҳ медиҳад: гуногунрангии равишҳоро таъкид мекунад ва диққатро ба он ҷалб месозад, ки чӣ гуна вазъияти таълим донишро ба амал табдил медиҳад 	<ul style="list-style-type: none"> – Натиҷаҳои худро пешниҳод мекунанд (то 3 дақиқа) – Гурӯҳҳои дигар гӯш мекунанд, саволҳои аниққунанда медиҳанд – Бо стикерҳо ё бо баланд кардани даст овоз медиҳанд

Маслиҳат ба тренер:

1. Дар оғози марҳила муҳити ҷалбкунандаро фароҳам созед: таъкид намоед, ки ин «намунаи дарс аз нигоҳи хонанда» мебошад.
2. Вақтро назорат кунед, махсусан дар марҳилаи муаррифиҳо (на бештар аз 3 дақиқа).
3. Истифодаи зеҳни сунъӣ (AI) ва интернетро ташвиқ намоед — ин ҷузъи муҳимми муҳити муосири таълим аст.
4. Дар анҷом 2–3 фикри асосиро ҷамъбаст намоед: «Муносибати босалоҳият дар таълим ин мураккабсозии дарс нест, балки мантиқи дигар аст: хонанда амал мекунад, таҳқиқу интиҳоб ва фикр мекунад».

Марҳилаи 5. Таҳлили вазъияти таълим – дарки таҷриба

Мақсад: ба иштирокчиён кумак кунед, то иҷрои вазъияти таълимиро — аввал ҳамчун хонанда, сипас ҳамчун омӯзгор дарк кунанд; нишонаҳои муносибати босалоҳият ва робитаи он бо вазифаҳои дидактикии таълими фанни географияро дарк намоянд.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Муқаддима ва омодагӣ <ul style="list-style-type: none">– Ёдрас мекунад, ки иштирокчиён чанде пеш вазъияти таълимиро таҷриба карданд ва ҳоло онро «аз нигоҳи омӯзгор» баррасӣ мекунанд– Шарҳ медиҳад, ки таҳлил дар ду марҳила сурат мегирад:<ol style="list-style-type: none">1. Аввал тавассути чек-листи таҳлили супориш (Замимаи №5)2. Сипас — тавассути вазифаҳои дидактикӣ (Замимаи №3)	<ul style="list-style-type: none">– Ба шарҳи муқаддимаӣ гӯш медиҳанд– Маводро омода мекунанд (Замимаи №5)
2. Кор дар гурӯҳҳо: таҳлили супориши таълим <ul style="list-style-type: none">– Аз гурӯҳҳо хоҳиш мекунад, ки таҷрибаи иҷрои супоришро бо истифода аз чек-листи Замимаи №5 баррасӣ кунанд– Ёдрас мекунад: «Нишонаҳои муносибати босалоҳиятқайд намоед ва баррасӣ кунед, ки чӣ чиз супоришро ҷаҳол гардонд»– Бо саволҳои тавзеҳӣ ба гурӯҳҳо кумак мерасонад	<ul style="list-style-type: none">– Дар гурӯҳҳо иҷрои вазъияти таълимии худро баррасӣ мекунанд– Аз чек-лист истифода мебаранд ва нишонаҳои муносибати босалоҳият дар таълимро қайд мекунанд– Мушоҳидаҳои худро мубодила мекунанд
3. Баррасии умумӣ <ul style="list-style-type: none">– Баррасии фикрҳо оид ба саволҳои асосиро (дар рӯнамои №31) ташкил мекунад– Хулосаи кӯтоҳ мебарорад: нишонаҳои умумии супориши ба рушди салоҳиятҳо нигаронидашуда дар флипчарт қайд мекунад	<ul style="list-style-type: none">– Ба саволҳо ҷавоб медиҳанд– Хулосаҳо дар бораи нишонаҳои супориши ба салоҳият нигаронидашуда тартиб медиҳанд
4. Таҳлил тавассути вазифаҳои дидактикӣ <ul style="list-style-type: none">– Шарҳ медиҳад, ки ҳоло иштирокчиён ҳамон вазъиятро тавассути вазифаҳои дидактикӣ (Замимаи №3) таҳлил мекунанд;– Хоҳиш мекунад муайян намоянд: кадом 2–3 вазифа равшантар зоҳир шуданд ва чӣ гуна онҳо тавассути амалҳои хонандагон ва нақши омӯзгор амалӣ гардиданд;– Пешниҳод мекунад, ки барои мубодилаи умумӣ шарҳи кӯтоҳ (то 2 дақиқа) омода намоянд.	<ul style="list-style-type: none">– Рӯйхати вазифаҳои дидактикиро дар Замимаи №3 меомӯзанд– 2–3 вазифаеро муайян мекунанд, ки дар вазъияти онҳо равшан зоҳир шудаанд– Шарҳи кӯтоҳ омода мекунанд

5. Хулоса ва рефлексия – Баррасиро бо саволҳои водоркунанда (рӯнамои 33) роҳнамоӣ мекунад: 1. Кадом вазифаҳо зоҳир шуданд? 2. Чӣ ба амалӣ шудани онҳо кумак кард? 3. Кадом салоҳиятҳо рушд ёфтанд? 4. Чиро метавон тақвият ё тағйир дод? 5. Чиро барои дарсҳои худ бо худ мебаред? – Хулосаи умумӣ медиҳад: «Дарси ба рушди салоҳиятҳо нигаронидашуда вазифаҳои дидактикиро бо амалҳои воқеии хонандагон мепайвандад»	– Хулосаҳои худро мубодила мекунанд – Мушаххас мекунанд, ки барои амалияи таълимии худ чӣ мегиранд
---	---

Маслиҳат ба тренер:

1. Ду сатҳи таҳлилро равшан ҷудо намоед:
 - хусусиятҳои супориши ба рушди салоҳиятҳо нигаронидашуда тавассути чек-лист;
 - вазъияти таълим тавассути вазифаҳои дидактикӣ.
2. Динамикаро нигоҳ доред: баррасиро ба лексия ё ҷавобҳои тӯлонии иштирокчиёни алоҳида табдил диҳед.
3. Дар анҷом, метавонед дар флипчарт «харитаи нишонаҳои дарси босалоҳият»-ро тартиб диҳед.

Рефлексияи педагогӣ

Мақсад: сабт кардани кашфиётҳои шахсии иштирокчиён ва ҷудо кардани идеяҳои, ки омодаанд дар амалияи шахсии худ татбиқ намоянд.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Ташкил ва омодагӣ – Мақсадҳоро кӯтоҳ шарҳ медиҳад: «Ҳоло кӯшиш мекунам дарк кунем, ки кадом идеяҳо имрӯз барои шумо муҳим буданд» – Рӯнамои №34-ро бо се савол нишон медиҳад ва супориш мегузорад: «Яке аз саволҳоро интихоб кунед, ки ба шумо наздиктар аст. Агар хоҳед, метавонед дуто интихоб кунед. Як дақиқа фикр кунед ва ҷавобро омода намоед»	– Аз миёни се савол 1 (ё 2)-тоашро интихоб мекунанд – Дар бораи ҷавоб кӯтоҳ андеша мекунанд (1 дақиқа)
2. Пурсиши умумӣ ва мубодилаи андешаҳо – Ҷавобҳои кӯтоҳ «аз ҷой» ташкил мекунад: – Ба саволи аввал 3–4 иштирокчӣ ҷавоб медиҳанд; – Ба саволи дуюм дигар 3–4 иштирокчӣ ва ҳамин тавр идома меёбад.	– Ҷавобҳои худро шифоҳӣ мубодила мекунанд – Ҳамкорон гӯш медиҳанд ва барои худ андешаҳои асосиро қайд мекунанд
3. Анҷоми ҷумла – Ду намунаи ҷумлаҳоро нишон медиҳад: <ul style="list-style-type: none"> • «Баъд аз ин машғулият ман фаҳмидам, ки...» • «Ҳоло ман ба ... аз нигоҳи дигар менигарам» – Хоҳиш мекунад, ки яке аз онҳоро интихоб намуда, ҷумлаи худро шифоҳӣ ё хаттӣ идома диҳанд – «Пурсиши даврӣ»-и кӯтоҳ мегузаронад (3–4 хоҳишмандонро барои ҳар як ҷумла)	– Яке аз ҷумлаҳоро интихоб мекунанд – Ҷавоби кӯтоҳро тартиб дода, шифоҳӣ баён мекунанд

Маслиҳат ба тренер:

1. Муҳити мусоидро нигоҳ доред — рефлексия бояд кӯтоҳ «дар як нафас» гузарад.
2. Барои ҷавобҳои кӯтоҳ ва мушаххас онҳоро ҳавасманд намоед, иштирокчиёни гуногунро ҷалб кунед.

Марҳилаи 6. Кор бо супоришҳои тестӣ – Варақои худбаҳодиҳӣ 1.2.

Мақсад: дарк кардани идеяҳои калидии машғулият ва пайвастании онҳо бо амалияи педагогӣ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Шарҳ медиҳад: ин санҷиши дониш нест, балки воситаи худбаҳодиҳист. Супоришҳои тестиро худатон месанҷед (1 дақиқа).	– Гӯш мекунанд, бахши роҳнаморо мекушоянд: «Худсанҷӣ» (Варақои худбаҳодиҳӣ 1.2.)
2. Ҳалли тестҳо – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки супоришҳои тестиро ба таври инфиродӣ иҷро намоянд (Варақои худбаҳодиҳӣ 1.2.)	– Супоришҳоро ба таври инфиродӣ иҷро мекунанд, ҷавобҳоро қайд менамоянд
3. Баррасӣ дар дунафариҳо – Пешниҳод мекунад, ки дар дунафариҳо мубодила намоянд. Ҷавобҳои худро муқоиса кунед, мувофиқа ва фарқиятҳоро баррасӣ намоед.	– Супоришҳои иҷрошударо дар дунафариҳо муқоиса мекунанд, мувофиқат ва фарқиятҳоро баррасӣ менамоянд
4. Муқоисаи ҷавобҳо бо калидҳо – Ҷавобҳои дуруст (калидҳоро) нишон медиҳад. Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки ҷавобҳои худро муқоиса намоянд, ғалатҳоро ислоҳ кунанд ва саволҳо диҳанд. Баррасии кӯтоҳро ташкил мекунад.	– Ҷавобҳои худро бо калидҳо муқоиса мекунанд, ғалатҳоро ислоҳ менамоянд, саволҳои аниқкунанда медиҳанд, ҳолатҳои нофаҳморо баррасӣ мекунанд

Калиди тестҳо

1. Мафҳумро бо тавсиф мутобиқ намоед: А – 1; В – 2; С – 3. 2 – А; 3 – В; 4 – В; 5 – С; 6 – В.

Марҳилаи 7. Амалиётӣ: «Устохонаи педагогӣ» (анҷоми рӯзи аввал, қисми омодагӣ)

Вақт: аз вақти боқимонда вобаста аст, тақрибан 15–20 дақиқа.

Мақсад: иштирокчиёнро бо супоришҳои шинос кардан, гурӯҳҳоро муттаҳид намудан ва онҳоро барои иҷрои супоришҳои омода сохтан, ки дар машғулияти навбатӣ идома меёбад (дар шакли кори ҳисоботӣ).

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Муқаддима ва омодагӣ – Шарҳ медиҳад, ки кори амалӣ кори ҷамъбасти мебошад, ки дар он иштирокчиён метавонанд донишҳои бадастомадаро дар амал истифода баранд (рӯнамо № 37). – Таъкид мекунад, ки иҷрои пурраи супоришҳои вақти бештарро талаб мекунад, бинобар ин имрӯз танҳо омодагӣ ва муттаҳидот сурат мегирад. – Меғӯяд: «Дар машғулияти навбатӣ шумо кори худро дар гурӯҳҳои се-нафарӣ идома медиҳед ва натиҷаҳоро дар шакли мини-муаррифиҳо пешниҳод мекунед. Ин як навъ кори ҳисоботӣ хоҳад буд».	– Роҳнаморо гӯш мекунанд – Мақсади дарси амалиро ҳамчун гузариш аз таҷриба ба истифодаи мустақил дарк менамоянд
2. Ташкили гурӯҳҳои сенафарӣ ва муттаҳидоти супоришҳо – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки ба гурӯҳҳои се-нафарӣ муттаҳид шаванд.	– Дар гурӯҳҳои се-нафарӣ муттаҳид мешаванд.

<ul style="list-style-type: none"> – Кортҳои дорои рақами супоришҳо (1, 2 ё 3)-ро ба таври қуръакашӣ муттаҳид мекунад. – Шарҳ медиҳад, ки ҳар як гурӯҳи се-нафарӣ танҳо бо як супориш кор хоҳад кард: <ol style="list-style-type: none"> 1. Трансшаклсияи супориш 2. Мутобиқкунии супориш 3. Пешгӯии натиҷа – Моҳияти супоришҳоро кӯтоҳ ёдрас мекунад (бар асоси рӯнамо № 37). 	<ul style="list-style-type: none"> – Кортҳои супоришро ба таври қуръакашӣ мегиранд. – Бо матни супориш шинос мешаванд.
<p>3. Шиносоӣ бо супориш ва баррасии идеяҳо</p> <ul style="list-style-type: none"> – Аз гурӯҳҳои се-нафарӣ хоҳиш мекунад, ки супоришҳои амалиро баррасӣ намоянд: <ul style="list-style-type: none"> • Чӣ бояд иҷро шавад • Кадом нақшро ҳар як иштирокчӣ ба уҳда мегирад – Ёдрас мекунад: «Имрӯз танҳо идеяҳоро муайян кунед ва мувофиқа намоед, ки чӣ гуна кор хоҳед кард. Пагоҳ барои иҷрои супориш 15 дақиқа ва барои муаррифиҳои кӯтоҳ 5 дақиқа доред». – Ҳангоми зарурат барои равшан кардани фаҳмиши супоришҳо кумак мерасонад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Дар гурӯҳҳо се-нафарӣ супоришҳоро баррасӣ мекунанд – Нақшаи кӯтоҳи кори худро тартиб медиҳанд – Нақш ва вазифаҳоро байни худ муттаҳид менамоянд
<p>4. Суханҳои ҳавасмандкунандаи ниҳой</p> <ul style="list-style-type: none"> – Аҳамияти кори амалиро таъкид мекунад: «Ин супоришҳо асос барои машқҳои минбаъдаи методӣ хоҳанд шуд, масалан: таҳлил, арзёбии ташаккулдиҳанда, душворсозии дидактикӣ». – Иштирокчиёро ҳавасманд месозад: «Агар чизе фавран иҷро нашавад, ин бадӣ надорад. Муҳимаш – оғоз кардан аст. Идеяҳоро метавон такмил ва рушд дод». 	<ul style="list-style-type: none"> – Шарҳ ва ҳавасманддона гӯш мекунанд

Маслиҳат ба тренер

1. Иштирокчиён хастаанд, ба онҳо бори зиёд надихед; вазифа — ҳифзи ҳавасмандӣ ва ба таври ҳалимона гузаштан ба анҷоми рӯз.
2. Муҳити эҳсосии сабук эҷод кунед, бигзор муттаҳидоти қуръакашӣ бо унсури бозӣ сурат гирад.
3. Боз як бор эълон намоед, ки пагоҳ ба гурӯҳи се-нафарӣ барои такмил 15 дақиқа дода мешавад ва сипас ба рефлексияи рӯз гузаред.

Марҳилаи 8. Рефлексияи рӯз

Мақсад: ба иштирокчиён кумак кардан, то натиҷаҳои рӯзро ҷамъбаст намоянд, дарк кунанд, ки чӣ муҳим, ҷолиб ё ғайриҷашмдошт буд ва машғулиятро дар муҳити мусбати эҳсосӣ анҷом диҳанд.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Муқаддима ва шарҳи шакл – Эълон мекунад: «Дар анҷоми рӯз кӯшиш мекунем дарк намоем, ки барои ҳар яки мо имрӯз кадом кашфиёт ё мушоҳидаи асосӣ буд». – Рӯнамо № 38 «Рефлексияи рӯз»-ро нишон медиҳад. – Роҳнамо: «Яке ё ду саволро интихоб кунед, ки ба шумо наздиктар аст ва ҷавоби кӯтоҳ омода созед. Барои андеша кардан як дақиқа вақт доред».	– Бо саволҳо ба рӯнамо менигаранд – Яке ё ду саволро интихоб мекунанд, дар шакли кӯтоҳ қайд мекунанд ё ҷавобро фикр мекунанд.
2. Баррасии умумӣ – Пас аз як дақиқаи андеша, пурсишро аз ҷой оғоз мекунанд. – Сохтори пурсиш: аз рӯйи саволи аввал — 2–3 иштирокчӣ; аз рӯйи саволи дуюм — 2–3 иштирокчӣ ва ғайра. Дар саволи панҷум ба анҷом расонед («Ман чиро эҳсос кардам...»). – Хулоса: «Шумо имрӯз муносибати босалоҳият дар таълимро на ҳамчун идея, балки ҳамчун раванд таҷриба кардед. Ташаккур барои фаъолият».	– Ҷавобҳои худро кӯтоҳ аз ҷой баён мекунанд – Ба дигар иштирокчиён гӯш медиҳанд ва эҳсоси онҳоро бо худ муқоиса менамоянд

Маслиҳат ба тренер

1. Рефлексия бояд сода ва озод бошад. Агар гурӯҳ хаста бошад, метавонед рефлексияро дар ҳолати истода ба шакли даврӣ баргузор кунед. Зарур нест, ки ҳама ҷавоб диҳанд, муҳим он аст, ки ҳар кас натиҷаи шахсии худро муайян намояд.

РӯЗИ ДУЮМ. МАШҒУЛИЯТИ 4

Мавзӯи 3. «Муҳити таълим ва омӯзиш: чаро онҳо муҳимманд ва бо муносибати босалоҳият дар таълим чӣ алоқа доранд» (160 - дақиқа)

Марҳила	Вақт	Фаъолияти асосӣ
1. Омодашави пешазомӯзиш. «Ба ёд овардани рӯзи гузашта»	5 дақиқа	Машқи хурди гурӯҳӣ: иштирокчиён рӯзи қаблро ба ёд меоранд, лаҳзаҳои барҷастаро нақл мекунанд. Ташаккули эҳсосоти мусбат ва гузариш ба мавзӯи нав.
2. Кор бо сохтори мавзӯ	10 дақиқа	Иштирокчиён сохтори умумии мавзӯ, муқаддима ва истилоҳотро меҳонанд. Он чизро қайд мекунанд, ки нофаҳмо аст ё диққатро ҷалб кардааст. Саволҳоеро ба матни хондашуда тартиб медиҳанд. Баррасии кӯтоҳ ва шарҳҳои умумӣ анҷом дода мешавад.
3. «Аз сода оғоз мекунем»	10 дақиқа	Кор дар гурӯҳҳо: интихоби яке аз ду варианти супориш — «Дарсе, ки фаёл шуд» ё «Супоришҳои магнитӣ». Муаррифии кӯтоҳ аз ҷой + гузариш ба мавзӯи таъсири муҳит ба ангеа.

4. Шарҳи кӯтоҳ: «Чаро муҳит аз мазмун муҳимтар аст»	10 дақ	Кор бо 4 рӯнамо (аз 7 то 10). Тренер шарҳ медиҳад, саволҳои аниққунанда ва водорқунанда медиҳад. Баррасии кӯтоҳи мисолу мушоҳидаҳо аз амалия.
5. Омӯзиши мазмун: «Омӯзгор– меъмори муҳити таълим»	30 дақ	Хондани қисми дуҷуми матн дар гурӯҳҳо. Ҳар гурӯҳ як принсипро мегирад ва ёддошти «Иҷро кун – Канорагирӣ намо»-ро таҳия мекунад. Баъдан мубодилаи ёддоштҳо ва бознигарӣ бо усули «Ду ситора ва як орзу».
6. Кор бо супоришҳои тестӣ - Варақаи худбаҳодиҳӣ 1.3	10 дақ	Иҷрои инфиродии тестҳо → мубодилаи дунафарӣ → худсанҷӣ бо калидҳо → баррасии кӯтоҳи идеяҳои асосӣ.
7. Кори амалии 1: «Дар ин дарс чӣ рӯй медиҳад?»	25 дақ	Таҳлили сценарияи дарс бо саволҳо. Баррасӣ дар гурӯҳҳо, сабти 2–3 хулоса, мубодилаи кӯтоҳи назарҳо.
8. Кори амалии 2: «Таҳлили муҳити таълим бо чек-лист»	25 дақ	Гурӯҳҳо сценарияи дарсро меомӯзанд – Замимаи 4. Баррасӣ ва таҳлили сценария бо саволҳо + таҳлил бо рӯйхати санҷиш (нишонаҳои муҳити таълим). Мубодилаи кӯтоҳи натиҷаҳо.
9. Рефлексияи педагогӣ	5 дақ	Ҳар иштирокчӣ аз 5 - 2 саволро барои ҷавоб интихоб мекунад. Пурсиши интихобӣ аз ҷониби тренер (2–3 андеша ба ҳар савол). Муқоисаи назарҳо, хулосаи умумӣ дар бораи нақши муҳит дар рушди салоҳиятҳо.
Блоки иловагӣ (бо интихоби тренер). Устохонаи педагогӣ (рӯз 1)	30 дақ	<i>Кор дар гуӯҳҳо бо супоришҳои хурд: табдил, мутобиқсозӣ ё пешгӯии натиҷа. Омодагӣ ва 2–3 муаррифиҳои хурд</i>

Марҳилаи 1. Ба ёд овардани рӯзи гузашта

Мақсад: эҷоди руҳияи мусбӣ, барқарор кардани ҷараёни рӯзи гузашта ва пайвастании мавзӯҳо.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Иштирокчиёро хайрумақдам мегӯяд , бо оҳанги хос супориш медиҳад: «Аз машқи сабук оғоз мекунем — биёед ба ёд орем, ки рӯзи гузашта чӣ гуна гузашт»	– Барои суҳбати ғайрирасмӣ омода мешаванд
2. Рӯнамои «Ба ёд овардани рӯзи гузашта»-ро намоиш медиҳад. Вазифаро кӯтоҳ шарҳ медиҳад: «Ба саволҳо бо хоҳиши худ дар ҳаҷми як-ду ҷумла ҷавоб диҳед »	– Ба рӯнамо менигаранд, рӯзи қаблиро ба ёд меоранд
3. Саволҳо медиҳад: – «Рӯзи гузашта аз чӣ оғоз шуд?» ва 1–2 иштирокчиро барои ҷавоб додан даъват мекунад – Саволҳоро пай дар пай идома медиҳад, дигаронро ҷалб мекунад – Марҳиларо ҷамъбаст мекунад, иштирокчиёро ташаккур мегӯяд, аз шуҳихо истифода мебарад	– Ба саволҳо ҷавоб медиҳанд, лаҳзаҳои асосӣ ва эҳсосотро ба ёд меоранд

Маслиҳат ба тренер:

- Баррасиро ба ҳисобот табдил надиҳед – сабуки нигоҳ доред, аз шӯҳӣ ва табассумҳои мувофиқ истифода баред.
- Барои ҳар як савол 1–2 ҷавоб кофӣ аст.

Марҳилаи 1. Кор бо сохтори ҷаҳорҷубаи мавзӯ, муқаддима ва истилоҳҳои асосӣ
Мақсад : Баррасии сохтори маъногии мавзӯи 1.3.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
Тавсияи кӯтоҳ (2 дақиқа): – Ба гурӯҳи дунафарӣ муттаҳид мекунад – Супориш медиҳад: Сохтори мавзӯ ва натиҷаҳои интизоршавандаро хонед. Қайд кунед, ки чӣ нофаҳмо аст ё чӣ таваҷҷуҳи шуморо ҷалб кард	– Ба гурӯҳҳои дунафара муттаҳид мешаванд
Кор бо сохтори мавзӯ (4 дақиқа): – Вақтро назорат мекунад – Ба саволҳои пайдошуда ҷавоб медиҳад	– Матнро меҳонанд – Ибораҳои нофаҳмо ё ҷолибро қайд мекунанд – Савол таҳия мекунанд
Баррасии кӯтоҳ (4 дақиқа): – Аз гурӯҳи дунафарӣ хоҳиш мекунад, ки як нуқтаи баён кунанд: чӣ таваҷҷуҳро ҷалб кард / чӣ нофаҳмо монд – Хулоса мебарорад: мавзӯ забони умумӣ, майдони маъно ва ҳадафҳои корро муайян мекунад	– 1–2 мушоҳидаи худро баён мекунанд – Ба мушоҳидаҳои гурӯҳҳои дигар гӯш медиҳанд, дақиқ мекунанд

Марҳилаи 2. «Аз сода оғоз мекунем»: Дарсе, ки дар ҷараёни таълим фаъл шуд / Супориши ҷаззоб (магнитӣ)

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Роҳнамодихии кӯтоҳ: – Шарҳ медиҳад: Яке аз ду супоришро интихоб кунед ва онро дар 3 дақиқа иҷро намоед. Баъдан муаррифии кӯтоҳ аз ҷой	– Гурӯҳҳо супоришро интихоб мекунанд: «Дарсе, ки фаъл шуд» ё «Супориши ҷаззоб»
2. Кор дар гурӯҳҳо: – Вақтро назорат мекунад – Ёдрас мекунад: фикри баёншуда кӯтоҳ бошад, то муаррифӣ саривақт анҷом ёбад	– Супоришро иҷро мекунанд – 1–2 тезис барои муаррифӣ омода мекунанд
3. Муаррифӣ аз ҷой: – Аз гурӯҳҳо хоҳиш мекунад, ки натиҷаҳоро баён кунанд (1 дақиқа барои як гурӯҳ) – 2–3 мисоли муваффақро дар флипчарт қайд мекунад – Таъкид мекунад: Ҳар яки шумо аллакай таҷриба ва ақидаҳое доред, ки хонандагонро ҷалб мекунанд. Муҳим аст, ки онҳоро бинед ва рушд диҳед	– Натиҷаҳоро баён мекунанд (1 дақиқа барои ҳар гурӯҳ) – Ба намунаҳои овардаи ҳамкорон гӯш медиҳанд

Маслиҳат барои тренер

1. **Вақтро пайгирӣ кунед ва марҳилаҳои корро идора намоед:** 3-дақиқа кори гурӯҳӣ → 5-дақиқа муаррифиҳои кӯтоҳ (дар акси ҳол, динамика аз даст меравад).

Марҳилаи 3. Шарҳи кӯтоҳ: чаро муҳит муҳимтар аз мазмун

Мақсад: нишон додан, ки сифати муҳити таълим бевосита ба рушди салоҳиятҳои хонандагон таъсир мерасонад.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Рӯнамои 7-ро нишон медиҳад ва идеяро мефаҳмонад: салоҳиятҳо танҳо дар муҳити фаъоли таълим ташаккул меёбанд, ки дар он хонанда амал мекунад, андеша мекунад ва ҳамкорӣ менамояд. Саволи эҳтимолӣ: Кадом унсур аз рӯнамо овардашуда ба ақидаи шумо ба муҳити таълим наздиктар аст?	– Гӯш мекунанд, идеяҳои асосиро қайд менамоянд, ба савол кӯтоҳ ҷавоб медиҳанд
2. Рӯнамои 8-ро нишон медиҳад - Чӣ гуна муҳит ба ангежа ва рафтори хонандагон таъсир мерасонад. Ба гуногунии ду навъи синфҳо диққат медиҳад. Саволҳои эҳтимолӣ: – Ба фикри шумо, дар кадом синф ангежаи дохилӣ рушд меёбад? – Кадом нишонаҳои «муҳити солим»-ро ба ин рӯйхат илова мекардед?	– Дунафарӣ баррасӣ мекунанд ё кӯтоҳ аз ҷой фикрҳои худро баён менамоянд
3. Ба рӯнамои 9 мегузарад -Муҳити омӯзиш ва муҳити таълим: фарқ дар чист. Шарҳ медиҳад, ки муҳити аввал ба азхудкунии дониш кумак мекунад, дуюм бошад шахсиятро рушд медиҳад. Саволҳои эҳтимолӣ: – Дар дарс кадомашро сохтан душвортар аст: муҳити омӯзиш ё муҳити таълим? Чаро? – Дар амалия байни онҳо сарҳад аз кучо мегузарад?	– Гӯш мекунанд, муқоиса менамоянд, ҷавобҳои кӯтоҳ медиҳанд
4. Рӯнамои 10-ро нишон медиҳад (мисол Хусусиятҳои иқлимии минтақаҳои Тоҷикистон). Саволҳои эҳтимолӣ: – Ба фикри шумо, чӣ гуна муҳит тағйир меёбад? – Чӣ кумак мекунад, ки супориши одӣ ба муҳити омӯзиш ва таълим табдил ёбад?	– Гӯш мекунанд, баррасӣ мекунанд, мисолҳои худро нақл менамоянд

Маслиҳат ба тренер:

- Шарҳ бояд ба таври динамикӣ гузарад. Саволҳои эҳтимолӣ воситаи ҷалби иштирокчиён ба баррасиҳои кӯтоҳ мебошанд.
- Барои ҳар як савол 1–2 ҷавоб кофӣ аст.

Марҳила 4. Омӯзиш ва коркарди мазмун

Қисми 2: «Омӯзгор — меъмори муҳити таълим»

Ҳадаф: муайян кардани принципҳои муҳити таълими самаранок ва тартиб додани тавсияҳои амалӣ дар шакли «Иҷро кун – Канорагирӣ намо».

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Муқаддима ба супориш – Ҳадафро кӯтоҳ шарҳ медиҳад: ҳар гурӯҳ бо як принцип аз матн кор мекунад ва ёддошти «Иҷро кун – Канорагирӣ намо»-ро таҳия мекунад. – Муттаҳидотро бо қуръакашӣ анҷом медиҳад ё принципҳоро таъин мекунад. – Шарҳ медиҳад, ки натиҷа мубодилаи ёддоштҳо ва робитаи мутақобила хоҳад буд.	– Роҳнамодиҳиро гӯш мекунанд, принципро барои фаъолият интихоб менамоянд.

2. Кор бо матн – Аз гурӯҳҳо хоҳиш мекунад, ки қисми дуёми матн «Омӯзгор – меъмори муҳити таълим»-ро бодиққат хонанд ва идеяҳои калидиро вобаста ба принципи худ ҷудо кунанд.	– Матнро таҳлил мекунанд, ақидаҳои муҳимро ҷудо менамоянд.
3. Таҳияи ёддошти «Иҷро кун - Канорагирӣ намо» – Шаклро мефаҳмонад: дар сутуни чап – амалҳои самаранок, дар сутуни рост – ғалатҳои маъмул. – Корро дастгирӣ мекунад, аниқ кардани шаклҳо кумак мерасонад.	– Гурӯҳҳо ёддошти кӯтоҳ таҳия мекунанд.
4. Мубодилаи ёддоштҳо, муаррифӣ ва бознигарӣ – Мубодиларо ташкил мекунад: ҳар гурӯҳ ёддошти худро ба гурӯҳи дигар медиҳад. – Намоянда (1 нафар) ба гурӯҳи нав мегузарад ва моҳияти принцип ва тавсияҳои асосиро шарҳ медиҳад. – Қоидаҳои бознигариро ёдрас мекунад: «ду ситора + як орзу».	– Намояндаи гурӯҳ принцип ва тавсияҳоро ба гурӯҳи нав муаррифӣ мекунад (то 2 дақ). – Гурӯҳи қабулкунанда гӯш мекунад, савол медиҳад+бознигарӣ мекунад.
Ҷамъбасти тренер: <i>«Мо дидем, ки муҳит системаест аз қарорҳои хурд: интиҳоби шаклҳо, нақшҳо, ҳамкорӣ. Маҳз дар онҳо муҳити фаъоли таълим ба вуҷуд меояд.» 3 дақ</i>	

Маслиҳат ба тренер

- Ин марҳила бояд бо динамика ва ширинкорӣ гузарад – бигзор мисолҳои воқеӣ аз амалия садо диҳанд.
- **Пас аз мубодила метавон кӯтоҳ аз иштирокчиён пурсид (саволҳо мувофиқи интиҳоби тренер):**
 - Кадом идеяҳо аз ёддоштиҳои дигаронро мехостед аввал санҷед?
 - Чаро муҳим аст, ки на танҳо «чӣ бояд кард», балки «аз чӣ бояд канорагирӣ намуд» баррасӣ шавад?
 - Кадом амалҳои омӯзгор бештар ба ташкил намудани муҳити таълим ҳалал мерасонанд?
 - Агар шумо овезае бо унвони «Омӯзгор – меъмори муҳити таълим» месохтед, кадом шиор дар он ҷой мегирифт?

Марҳилаи 5. Кор бо супоришҳои тестӣ – Варақаи худбаҳодиҳӣ 1.3.

Мақсад: Фаҳмидани ғояҳои асосии дарс ва алоқаманд кардани онҳо бо амалияи таълим.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Шарҳ медиҳад: ин санҷиши дониш нест, балки воситаи худбаҳодиҳӣ аст: – Мефаҳмонад, ки супоришҳо барои худсанҷӣ мебошанд. – Ҷавобҳоро худӣ шумо месанҷанд.	– Гӯш мекунанд, бахши роҳнаморо мекушоянд: «Худбаҳодиҳӣ» (Варақаи худбаҳодиҳӣ 1.3.)
2. Иҷрои тестҳо: – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки супоришҳоро инфиродӣ иҷро кунанд.	– Супоришҳоро инфиродӣ иҷро мекунанд, ҷавобҳоро қайд мекунанд
3. Баррасӣ дар гурӯҳи дунафара: – Пешниҳод мекунад, ки дар гурӯҳи дунафара мубодила кунанд. Ҷавобҳоро муқоиса менамоянд, мувофиқат ва фарқиятҳоро баррасӣ кунанд.	– Супоришҳои иҷрошударо дар гурӯҳи дунафара муқоиса мекунанд, мувофиқат ва фарқиятҳоро баррасӣ мекунанд
4. Муқоисаи ҷавобҳо бо калидҳо: – Ҷавобҳои дурустро (калидҳоро) нишон	– Ҷавобҳои худро бо калидҳо муқоиса мекунанд, ғалатҳоро

медиҳад. Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки ҷавобҳои худро муқоиса кунанд, хатоҳоро ислоҳ намоянд ва саволҳои диҳанд. Баррасии кӯтоҳро ташкил мекунад	ислоҳ мекунанд, саволҳои дақиқкунанда медиҳанд, нуқтаҳои нофаҳморо баррасӣ мекунанд
---	---

Калиди тестҳо

1 – В, С; 2 – С; 3 – В, D; 4 – С, D; 5 – С; 6 – С; 7 – В.

ДИҚҚАТ. Машғулияти 2 («Таҳлили мушкilot ва қадамҳо ба сӯи тағйирот») дар мавзӯи 1.3 **гузаронида намешавад.** Ин маводро иштирокчиён мустақилона меомӯзанд. Пас аз машғулияти аввал бевосита ба **машғулияти 3 – (кори амалӣ)** мегузаред.

Марҳилаи 6. Дарси амалӣ: ТАРҲРЕЗИИ МУҲИТИ ОМӮЗИШ

Мақсад: таҳлили дарс аз мавқеи муҳити таълим: дар кучо ва чӣ гуна он зоҳир мегардад, кадом унсурҳо ба рушди салоҳиятҳои асосӣ (**4K+**) мусоидат мекунанд.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
Кори амалии 1. Дар ин дарс чӣ мегузарад?	
<ul style="list-style-type: none"> – Шарҳи кӯтоҳ медиҳад: Ҳар гурӯҳ <i>сенарияи дарсро</i> меҳонад ва саволҳоро баррасӣ мекунад (ба қисми Кори амалӣ – супориши 1 нигаред). – Вақтро назорат мекунад, баррасӣ дар гурӯҳҳо шунавандагонро ҳавасманд мекунад 	<ul style="list-style-type: none"> – Дар гурӯҳҳо сенарияро меҳонанд – Саволҳоро баррасӣ мекунанд – Хулосаҳо дар бораи муҳит ва салоҳиятҳои асосӣ таҳия мекунанд
Кори амалӣ 2. «Тарҳи муҳит – тарҳрезии дарс»	
1. Муайян кардани супориш <ul style="list-style-type: none"> – Мақсад гуфта мешавад: сенарияи дарсро аз нигоҳи муҳити таълим баррасӣ кардан. – Хоҳиш мекунад, ки сенарияи дарсро (Замимаи 4) дар рӯнамои 16 боз кунанд. – Шарҳ медиҳад, ки муҳим аст амалҳои омӯзгор ва хонандагон пайгирӣ шаванд. – Саволҳоро барои баррасӣ дар рӯнамои 17 нишон медиҳад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Замимаи 4-ро мекушоянд. – Барои таҳлил омода мешаванд.
2. Омӯзиши сенарияи дарс <ul style="list-style-type: none"> – Ёдрас мекунад, ки муҳити ҳамкорӣ чӣ гуна ташкил шудааст. – Ба саволҳои рӯнамои 17 диққат медиҳад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Дар гурӯҳҳо сенарияро меҳонанд, қайд мекунанд. – Саволҳоро барои баррасӣ ва таҳлил истифода мекунанд.
3. Баррасии саволҳо (рӯнамо 17) <ul style="list-style-type: none"> – Ба навбат савол медиҳад (як-ду савол ба ҳар гурӯҳ). – Ҷавобҳои кӯтоҳ ва асоснокро ташвиқ мекунад. – Дар равшан кардани фарқ байни муҳити омӯзиш ва таълим кумак мерасонад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Саволҳоро баррасӣ мекунанд, мисолҳо аз сенария меоранд. – Дар баррасии умумӣ фикрҳои худро баён мекунанд.
4. Кор бо чек-лист (рӯнамо 18) <ul style="list-style-type: none"> – Хоҳиш мекунад чек-листро боз кунанд – Кори амалӣ (супориши 2). – Шарҳ медиҳад: сенарияи дарс се марҳила дорад. Ҳар марҳиларо аз рӯи бандҳои арзёбӣ кунед – нишонаҳои муҳити таълим то чӣ андоза зоҳир шудаанд? 	<ul style="list-style-type: none"> – Дар гурӯҳҳо ҳар марҳилаи сенарияро таҳлил мекунанд. – Чек-листро пур мекунанд, далелҳоро сабт менамоянд.

5. Хулоса ва мубодилаи мушоҳидаҳо – Пурсиши кӯтоҳ ва мубодилаи назарҳоро ташкил мекунад: • Дар кадом эпизодҳои сенария муҳит воқеан таълим шуд? • Чиро метавон қавитар ё дигаргун кард?	– Мушоҳидаҳои худро нақл мекунанд. – Нишонаҳои муҳити таълимиро муайян мекунанд. – Дараҷаи татбиқи онҳоро дар сенарияи дарс арзёбӣ мекунанд.
---	--

Маслиҳат ба тренер:

1. Вақтро назорат кунед: амалиёти аввал бояд зуд гузарад (баррасии саволҳо).
2. Назорат кунед, ки иштирокчиён ҷавобҳои худро бо чек-лист асоснок кунанд («Мисол аз сенария биёред»).
3. Метавон ба гурӯҳҳо дар охир пешниҳод кард, ки кӯтоҳ «як ҷои қавӣ» ва «як қадами беҳсозӣ»-ро дар дарси таҳлилшуда баён кунанд.

Саволҳои эҳтимолӣ барои баррасӣ (бо интиҳоби тренер)

1. Чӣ ба хонандагон кумак кард, ки амал кунанд, на танҳо гӯш кунанд?
2. Дар кучо омӯзгор шароит барои интиҳоб ё таҳлили муштарак фароҳам овард?
3. Шумо ин сенарияро дар амалия чӣ гуна истифода мебардед — бидуни тағйирот ё бо такмил?
4. Чаро муҳим аст, ки дарсро аз рӯи амалҳои хонандагон баррасӣ кунем, на танҳо аз рӯи мазмун?

Марҳила 7. Рефлексияи педагогӣ

Мақсад: ба иштирокчиён кумак кардан, то идеяҳои калидии дарсро дарк намоянд ва онҳоро бо амалияи педагогӣ ва таҷрибаи шахсии худ пайваст созанд.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Муқаддима ба рефлексия (рӯнамои 19) – Дар рӯнамо панҷ савол нишон дода шудааст, ду саволро интиҳоб кунед, ки ба шумо наздиктар аст ва мехоҳед ба онҳо ҷавоб диҳед.	– Ба рӯнамо менигаранд, ду саволро интиҳоб мекунанд, ки таваҷҷуҳ ё эҳсосотро бедор кардааст.
2. Пурсиши интиҳобӣ аз рӯи саволҳо – Саволҳоро ба навбат мепурсад: «Кӣ саволи аввалро интиҳоб кард?» (даст мебардоранд). 2–3 иштирокчиро интиҳоб мекунад ва хоҳиш мекунад кӯтоҳ фикрҳои худро гуянд. – Ба саволи навбатӣ мегузарад: «Кӣ саволи дуюмро интиҳоб кард?» ва ғайра. – Ба вақт ва динамика аҳамият медиҳад.	– Бо навбат ҷавоб медиҳанд. – Идеяҳои дигаронро шарҳ медиҳанд.
Чамбасти тренер: «Мо дидем, ки муҳити таълим танҳо ҷой ё захираҳо нест, балки муносибатҳо, услуби муошират ва муҳитест, ки мо худ эҷод мекунем.»	

Маслиҳат ба тренер

- Муҳити фаъл ва ғайрирасмиро нигоҳ доред — бигзор ҷавобҳо бе арзёбӣ озодона садо диҳанд.
- Ҳангоми зарурат нарма роҳнамоӣ кунед: «Метавон бо як калима гуфт — чӣ муҳим буд?», «Чӣ таваҷҷубовар буд?»

Саволҳои эҳтимолӣ барои амиқсозӣ (бо интиҳоби тренер):

- Имрӯз барои шумо оид ба нақши муҳити таълим чӣ ошкор шуд?
- Кадом идея аз дарс ҳатман дар синфи шумо «ҷо мегирад»?
- Бе захираҳои бузург интизор нашуда, чӣ гуна метавон одатҳоро тағйир дод?

МАШҒУЛИЯТИ 5

Мавзун 4. «Муҳити рақамии таълим ва зехни сунъӣ: воситаҳо барои омӯзгори фанни география» (160 - дақиқа)

Марҳила	Вақт	Фаъолияти асосӣ
1. «Аз сода оғоз мекунем»	10 дақиқа	Се супориш аз роҳнамо: кор бо изҳоротҳо (инфироидӣ), саволҳо барои андеша (дар гурӯҳҳо), вазъияти таълимии хурд (дар гурӯҳҳо) → баррасии кӯтоҳ
2. Кор бо Варақан иттилоотии 1.4.	60 дақиқа	<p>Кор бо нуқтаҳои дақиқ дар ҷадвалҳо (5–8) Иштирокчиён унсурҳои калидии муҳити рақамии таълимро таҳлил мекунанд:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ҷадвали 2: афзалиятҳо ва камбудии муҳити рақамии таълим (гурӯҳҳо як афзалият ва як камбудиро ҷудо мекунанд ва кӯтоҳ асоснок месозанд). – Ҷадвали 3: захираҳои рақамӣ барои омӯзгори фанни география (муайян мекунанд, ки кадом захира бештар ба рушди салоҳиятҳои асосӣ (4K+) мусоидат мекунад). – Ҷадвали 4: усулҳои истифодаи ЗС (усулҳои сода ва муносибро ҷудо мекунанд, онҳоро аз рӯи дараҷаи омодагӣ ба амалия тартиб медиҳанд). – Ҷадвали 5: имконият ва хатарҳо (муайян мекунанд, ки кадом воситаҳоро метавон фавран истифода бурд ва кадомашон эҳтиёткориро талаб мекунанд; як хатарро интихоб мекунанд ва роҳи кам кардани онро пешниҳод менамоянд). <p>Ҷамъбасти кор: усули «3 далел – 2 савол – 1 шарҳ» → кори дунафарӣ → пурсиши даврӣ.</p>
3. Худсанҷӣ Варақан худбаҳодиҳии 1.4.	20 дақиқа	Иҷрои инфироидии супоришҳои тестӣ → мубодила дар гурӯҳи дунафарӣ → худсанҷӣ бо калидҳо ва баррасии нуқтаҳои нофаҳмо
4. Дарси амалӣ: «ЗС ва МУҲИТИ РАҚАМИИ ТАЪЛИМ»	60 дақиқа	<p>Дарси амалӣ 1: «Ман ва муҳити рақамии таълим» (худташхис, 3–4 дақ).</p> <p>Дарси амалӣ 2: «Тарҳрезии муҳит – лоиҳакашии дарс». Кор дар сегонаҳо: тарҳрезии дарс аз рӯи қолаби «Муҳит – Амал – Салоҳият» → овехтани таҳияҳои омодашуда → «саёҳат аз рӯи галерея» бо бознигарӣ «Ду ситора ва як пешниҳод».</p> <p>Дарси амалӣ 3: «Хонанда + ЗС» (8–10 дақ).</p> <p>Дарси амалӣ 4: «Омӯзгор + ЗС» (25 дақ, кор дар гурӯҳҳо бо ЗИ + «Каррусел»)</p>
5. Рефлексияи рӯз	10 дақиқа	Баррасии умумӣ → таваҷҷуҳ ба алоқаманд намудани мазмуни курс ва шакли дарс (принсипҳои муҳити таълим дар амалияи тренинг татбиқ мешаванд).

Марҳилаи 1. Аз сода оғоз мекунем

Мақсад: таҷрибаро фаъол сохтан ва заминаи кор барои идомаи фаъолиятро омода кардан.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Риояи роҳнамоҳо ва мавод аз дастури таълимӣ – Се супориш медиҳад: 1) кор бо изҳорот (инфироӣ) 2) саволҳо барои андешаронӣ (дар гурӯҳҳо) 3) вазъияти таълимии хурд (дар гурӯҳҳо). – Вақтро назорат кунед.	– Инфироӣ бо изҳоротҳо кор мекунанд. – Дар гурӯҳҳо саволҳоро оид ба андеша ва вазъиятҳои таълимӣ баррасӣ мекунанд. – Ҷавобҳои худро омода месозанд.
2. Кор дар гурӯҳҳо – Вақтро назорат мекунанд. – Ёдрас мекунанд: «Кӯтоҳ баён кунед, то тавонед натиҷаро пешниҳод намоед».	– Супоришро иҷро мекунанд. – 1–2 тезис барои муаррифиҳо омода месозанд.
3. Муаррифӣ аз ҷой – Аз гурӯҳҳо хоҳиш мекунанд натиҷаҳоро баён кунанд (ҳар гурӯҳ 1 дақиқа). – 2–3 намунаи муваффақро дар флипчарт сабт мекунанд. – Таъкид мекунанд: «Ҳар яки шумо аллакай таҷриба ва идеяҳо доред, ки хонандагонро ҷалб мекунанд. Муҳим аст онҳоро дидан ва рушд додан аст».	– Натиҷаҳои худро баён мекунанд (1 дақиқа барои ҳар гурӯҳ). – Намунаҳои ҳамкоронро гуш мекунанд

Маслиҳат ба тренер:

1. Кор бо тасдиқот бояд хеле зуд гузарад: ҷавобҳо «ха / не / бовар надорам». Дарҳол таъкид кунед: «Баъдтар, ҳангоми кор бо матн, шумо метавонед ҷавобҳоро пайдо кунед».
2. Саволҳо барои андеша дар гурӯҳ тақрибан 1 дақиқа баррасӣ мешаванд, пас аз он — пурсиши зуд дар давр. Суръати баландро нигоҳ доред.
3. Вазъи кӯтоҳ — нуқтаи асосии марҳила аст: ба гурӯҳҳо 2–3 дақиқа барои омодагӣ вақт диҳед. Хоҳиш кунед, ки на танҳо ҳалли масъаларо номбар кунанд, балки мақсади онро шарҳ диҳанд: «Барои чӣ ин қарор қабул карда шуд? Мо бо он чӣ мехоҳем ба даст орем?».
4. Баррасии умумӣ бояд фаъол ва динамикӣ бошад.

Марҳилаи 2. Кор бо Варақаи иттилоотии 1.4. - «Муҳити рақамии таълим»

Мақсад: таҳлили унсурҳои калидии муҳити рақамии таълим ва арзёбии таъсири онҳо ба рушди салоҳиятҳои асосӣ дар амалияи мактабӣ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
Марҳилаи 1. Муайян кардани вазифа ва ташкили кор (1 дақ.) – Мақсадро мефаҳмонад: муҳити рақамии таълимро ҳамчун захира барои рушди салоҳиятҳои асосӣ баррасӣ кардан. – Сохтори корро кӯтоҳ шарҳ медиҳад: таҳлили пайдарпайи ҷадвали (аз 2 то 5).	– Гӯш мекунанд, барои кори гурӯҳӣ омода мешаванд.
Марҳилаи 2. Кор бо ҷадвали 2 – «Афзалият ва камбудии муҳити рақамии таълим» – Хоҳиш мекунанд бахши 5-ро хонанд ва дар гурӯҳҳо	– Матнро меҳонанд, интиҳоб мекунанд, шарҳи кӯтоҳ таҳия менамоянд.

<p>як афзалияти асосӣ ва як камбудиро муайян кунанд.</p> <p>– Таъкид мекунад: муҳим аст интиҳоби худро асоснок созанд.</p>	<p>– Гурӯҳҳо кӯтоҳ баромад мекунанд (1 дақ.).</p>
<p>Марҳилаи 3. Кор бо ҷадвали 3 – «Захираҳои рақамӣ барои омӯзгорони фанни география»</p> <p>– Ба ҷадвали навбатӣ мегузарад. Хоҳиш мекунад як захираҳои интиҳоб кунанд, ки бештар ба рушди салоҳиятҳои асосӣ таъсир мерасонад.</p> <p>– Мушаххас мекунад: лозим аст кӯтоҳ шарҳ диҳанд - чаро маҳз ин захира ва чӣ гуна онро метавон ба дарс ворид кард.</p>	<p>– Ҷадвалро таҳлил мекунанд, баррасӣ мекунанд ва як захираҳои интиҳоб мекунанд.</p> <p>– Далели кӯтоҳ месозанд.</p> <p>– Гурӯҳҳо кӯтоҳ баромад мекунанд (ҳар яке 1 дақ.).</p>
<p>Марҳилаи 4. Кор бо ҷадвали 4 – «Усулҳои истифодаи ЗС дар дарсҳои география»</p> <p>– Хоҳиш мекунад бо ҷадвал шинос шаванд ва баррасӣ кунанд, ки кадом усулҳо муносиб ва сода барои амалия мебошанд.</p> <p>– Пешниҳод мекунад усулҳоро тартиб диҳанд — аз онҳое, ки омодаанд фавран санҷанд, то онҳое, ки омодагӣ мецоҳанд.</p>	<p>– Дар гурӯҳҳо кор мекунанд, усулҳоро аз рӯи содагӣ ва муносиб буданашон муттаҳид мекунанд.</p> <p>– Яке аз усулҳои муфидро интиҳоб мекунанд ва интиҳоби худро асоснок месозанд.</p>
<p>Марҳилаи 5. Кор бо ҷадвали 5 – «Имкониятҳо ва хатарҳо»</p> <p>– Хоҳиш мекунад бо ду сутуни ҷадвал кор кунанд:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. аввал — таъсирҳои мусбат: кадомашонро метавон фавран ворид кард / бо эҳтиёт истифода бурд. 2. хатаре, ки гурӯҳ муҳимтарин мешуморад. <p>– Ҷавобҳои кӯтоҳ ва мисолҳои воқеиро ташвиқ мекунад.</p>	<p>– Ҷадвалро таҳлил мекунанд.</p> <p>– Баррасӣ мекунанд, таъсирҳо ва хатарҳоро интиҳоб менамоянд.</p>
<p>Марҳилаи 6. Хулоса</p> <p>– Рӯнамои «3 далел – 2 савол – 1 шарҳ»-ро нишон медиҳад.</p> <p>– Кори дунафараро ташкил мекунад: пур кардани ҷадвал.</p> <p>– Пурсиши давириро мегузаронад.</p>	<p>– Дунафарӣ 3 далели нав, 2 савол ва 1 шарҳ менависанд.</p> <p>– Дар пурсиши даврӣ натиҷаҳоро баррасӣ мекунанд.</p>

Маслиҳат ба тренер

- Ба суръати кор диққат диҳед: ҳар як ҷадвал як блоки мустақил аст, муҳим аст баррасӣро тулонӣ накунад.
- Баёнҳои кӯтоҳ ва асоснокро ташвиқ кунед, аз таркробаёнии матн худдорӣ намоед.
- Агар ба интернет дастрасӣ бошад — иҷозат диҳед, ки аз хидматҳои ЗС (аз ҷумла ChatGPT) барои ҷустуҷӯи намунаҳои захираҳои рақамӣ ва усулҳои истифода баранд.

Марҳила 3. Кор бо супоришҳои тестӣ – Варақои худбаҳодиҳӣ 1.4.

Мақсад: дарк кардани идеяҳои калидии машғулият ва алоқаманд намудани онҳо бо амалияи педагогӣ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Шарҳ медиҳад: ин санҷиши дониш нест, балки воситаи худбаҳодиҳист. Супоришҳои тестино худатон месанҷед	– Гуш мекунад, бахши роҳнаморо мекушоянд: Худсанҷӣ (Варақои худбаҳодиҳӣ 1.4.)
2. Ҳалли тестҳо – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад супоришҳои тестино инфиродӣ иҷро кунанд.	– Инфиродин супоришҳоро иҷро ва ҷавобҳоро қайд мекунад.
3. Муқоисаи ҷавобҳо бо калидҳо ва баррасӣ – Ҷавобҳои дурустро (калидҳо) нишон медиҳад. – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад ҷавобҳои худро муқоиса кунанд, иштибоҳҳоро ислоҳ намоянд ва савол диҳанд. – Баррасии кӯтоҳро ташкил мекунад.	– Ҷавобҳои худро бо калидҳо муқоиса мекунад, иштибоҳҳоро ислоҳ мекунад, саволҳои аниқкунанда медиҳанд, нуқтаҳои нофаҳморо баррасӣ мекунад.

Калиди саволномаҳои тестӣ

1 – с; 2 – b; 3 – с, D; 4 – а; 5 – b; 6 – с; 7 – b.

Марҳилаи 4. ДАРСИ АМАЛӢ: ЗЕӢНИ СУНӢӢ (ЗС) ВА МУӢИТИ РАҚАМИИ ТАӢЛИМ

Мақсад: татбиқи идеяҳои муҳити рақамии таълим ва усулҳои кор бо ЗС ҳангоми таълими фанни таърих.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
Кори амалии 1. Ташҳиси хурд «Ман ва муҳити рақамии таълим» – Ташкил мекунад, ки иштирокчиён худсанҷиро иҷро кунанд, вақтро назорат ва саволҳоро баррасӣ мекунад	– Худсанҷиро инфиродӣ иҷро мекунад – Ба хоҳиши худ савол/натиҷаҳои худсанҷиро баррасӣ мекунад
Кори амалии 2. «Хонанда + ЗС» – Кори гурӯҳиро ташкил мекунад, мубодилаи кӯтоҳи натиҷаҳоро таъмин менамояд	– Дар гурӯҳҳо супоришно аз рӯйи роҳнамо иҷро мекунад, мисолро аз ҷадвал барои амалияи худ мутобиқ месозанд
Кори амалии 3. «Омӯзгор + ЗС» – Кори гурӯҳиро бо истифодаи хидматҳои дастрасии ЗС ташкил мекунад – Шакли «Карусел»-ро барои муаррифиҳо ва фикри мулоҳизаҳо мегузаронад	– Дар гурӯҳҳо супоришно аз рӯйи роҳнамо бо истифодаи ЗС иҷро мекунад – Идея/супориш барои дарс таҳия мекунад – Натиҷаро дар шакли «Карусел» муаррифиҳо мекунад, шарҳ медиҳанд ва шарҳ мегиранд

Муҳим: тренер бояд ба роҳнамо ва марҳилаҳои дарси амалӣ, ки дар роҳнамои таълимии иштирокчиён муфассал таҳия шудаанд, риоя намояд.

Маслиҳат ба тренер

1. Хотиррасон кунед, ки ҳамаи марҳилаҳои супоришҳо аллакай дар роҳнамои таълим муфасссал навишта шудаанд — **муҳим аст, ки роҳнамоҳо риоя шавад.**
2. **Кори амалии 1** — хеле зуд аст, таваққуф накунад: ин танҳо худсанҷии муқаддимагӣ мебошад.
3. **Кори амалии 2** — суръати баландро нигоҳ доред: 5–7 дақиқа барои кор/тайёри ва 2–3 дақиқа барои мубодила. Мақсад — нишон додани он аст, ки чӣ гуна идеяҳо аз ҷадвал метавон барои амалия мутобиқ сохт.
4. **Кори амалии 3** — нуқтаи асосӣ. Дастрасӣ ба интернетро таъмин намоед ва иштирокчиёро тавре гурӯҳбандӣ кунед, ки дар ҳар гурӯҳ ҳадди ақал як телефони мобилӣ бошад. Ҳар гуна хидматҳои дастрасии 3С-ро истифода баред (ChatGPT, Яндекс/Алиса ва ғ.).
5. Дар шакли «Карусел» вақтро назорат кунед: 2–3 дақиқа барои муаррифиҳои ҳар гурӯҳ, 3–4 гардиш.

Марҳила 5. Рефлексияи педагогӣ

Мақсад: ба иштирокчиён кумак кардан, то идеяҳои калидии машғулиятро дарк намоянд ва онҳоро бо амалияи педагогӣ ва таҷрибаи шахсии худ пайваст созанд.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Шиносоӣ бо рефлексия (рӯнамо 33) – Дар рӯнамо панҷ савол аст, ду саволеро интихоб кунед, ки ба шумо наздиктаранд ва меҳод ба онҳо ҷавоб диҳед.	– Ба рӯнамо менигаранд, ду саволеро интихоб мекунанд, ки таваҷҷуҳ ё воқуниш ба вучуд оварданд.
2. Пурсиши интихобӣ аз рӯи саволҳо – Пурсишро пайдарпай аз рӯи ҳар савол мегузаронад: «Кӣ саволи аввалро интихоб кард?» (даст мебардоранд). 2–3 иштирокчиро интихоб мекунад ва хоҳиш мекунад кӯтоҳ фикрҳои худро баён кунанд. – Ба саволи навбатӣ мегузаранд: «Кӣ саволи дуюмро интихоб кард?» ва ғайра. – Вақт ва динамикаро назорат мекунад.	– Ба навбат ҷавобҳои худро баён мекунанд. – Андешаҳои дигаронро шарҳ медиҳанд.

РӯЗИ СЕҶОМ. МОДУЛИ 2. МАШҒУЛИЯТИ 6.

Мавзӯи 1. Омӯзиш ва муҳити физикии таълим (40 – дақиқа)

Сохтори модули. Модули мазкур аз 8 мавзӯи иборат буда, дар 4 машғулият 80 – дақиқагӣ гузаронида мешавад.

Натиҷаҳои омӯзиш

Баъд аз омӯзиши мавзӯи иштирокчиён метавонанд:

- ✓ қисматҳои гуногуни муҳити таълимро муайян кунанд;
- ✓ таъсири мутақобилаи педагогика ва муҳитро муайян кунанд;
- ✓ ҳадафи 4-уми рушди устувори СММ-ро баррасӣ кунанд;
- ✓ ҷузъҳои Ҷаҳорҷубаи RIGHT+-и Бонки Ҷаҳониро таҳлил кунанд.

Соҳтор ё тафсилоти муфассал барои тренер:

Давомноқӣ	Усул	Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён	Мавод
1 дақиқа	Шиносой бо мақсади модул ва натиҷаҳои омӯзиши мавзӯи 1	Муаррифии кӯтоҳ, гузариш ба мавзӯ	Гӯш ва қайд кардан	Слайд бо натиҷаҳои омӯзиши мавзӯи 1
10 дақиқа	Аз мисолҳои одӣ оғоз кардан: таҳлили шахсӣ	Мусоидат ба машқи хотироти шахсӣ	Андешаронӣ дар бораи муҳити хотирмони таълим	Нест
10 дақиқа	Лексияи хурд: нақши муҳити физикии таълим дар омӯзиш	Маълумоти тренер	Гӯш кардан, ба саволҳо ҷавоб додан	Мачмӯи слайдҳо
10 дақиқа	Таҳлили тасвирҳо – паёмҳои муҳит	Мусоидат ба баррасӣ дар бораи паёмҳои, ки муҳит мефиристад	Таҳлили шифоҳӣ + Мубодила байни ҳамдигар (ду нафар)	Слайд бо аксҳо
5 дақиқа	Таҳлил	Роҳбаладӣ - Ташвиқ ба посухи хаттӣ	Навиштан + баррасӣ бо тренер	Маводди муттаҳидотӣ
4 дақиқа	Ҷамъбаст ва саволҳо	Хулосаи тренер - Тақвияти бардоштҳои асосӣ	Гӯш кардан, аниқ кардан ва намудани саволҳои ниҳой	Слайд бо нуктаҳои асосӣ

1. Баррасии кӯтоҳ дар бораи мақсадҳо ва интизориҳои шахсӣ (1 дақиқа)

Матн барои тренер: «Дар соҳаи маориф, мо аксар вақт ба он диққат медиҳем, ки чиро ва чӣ гуна таълим медиҳем, аммо мо хеле кам аз худ мепурсем, ки дар кучо таълим медиҳем. Бо вучуди ин, муҳит ҳеҷ гоҳ бетараф нест. Он метавонад кунҷковиро бедор кунад ё аз назорат гувоҳӣ диҳад. Он метавонад ба ҳамкорӣ даъват кунад ё иштирокро боздорад. Имрӯз мо ба омӯзиши муҳити таълим ҳамчун ҳамроҳ дар раванди таълим оғоз мекунем».

«Дар ин машғулият, мо маънои муҳити таълимиро мекушоем, ба қисматҳои таълим ва муҳит назар мекунем ва мебинем, ки чӣ тавр ин идеяҳо бо афзалиятҳои ҷаҳонӣ, ба монанди Ҳадафи 4-уми рушди устувор ва Ҷаҳорҷӯбаи RIGHT+-и Бонки Ҷаҳонӣ, алоқаманданд».

Тренер натиҷаҳои омӯзиши мавзӯи 1-ро муаррифӣ мекунад.

2. Аз мисолҳои одӣ оғоз кардан (10 дақиқа)

Матн барои тренер: «Замонро ба ёд оред, ки шумо дар як таҷрибаи омӯзишӣ воқеан ғаъл будед. Он метавонад дар муассиса, донишгоҳ, хангоми кори амалӣ ё ҳатто берун аз таҳсилоти расмӣ бошад. Кӯшиш кунед, ки дар кучо буданатонро ба ёд оред. Он муҳит чӣ гуна эҳсос мешуд? Чӣ чиз ба шумо иштирок кардан, диққат намудан ё аз омӯзиш лаззат бурданро осонтар кард? Шумо худро чӣ гуна ҳис мекардед?»

Тренер мисолҳои худро нақл мекунад: [Мисолҳои аз машғулиятҳои берунӣ дар донишгоҳи шаҳри Афина ва мушоҳидаи як муассисаи Зеландияи Нав]

Иштирокчиён хомӯшона андешаронӣ мекунанд, сипас дар дунафараҳо мубодила мекунанд. Тренер аз баъзе иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки хотираи худро нақл кунанд. Тренер мавзӯҳоро мушоҳида мекунад: рӯшноӣ, ҳаво, ҷои нишаст, намоёнӣ ва ғайра.

Паёми асосӣ: «Таҷрибаҳо ба мо хотиррасон мекунанд, ки муҳит дар тарзи эҳсос, фикр ва омӯзиш нақши воқеӣ дорад.»

3. Лексияи хурд: Нақши муҳити физикии таълим дар омӯзиш (10 дақиқа)

Матн барои тренер: «Муҳити физикии таълим як қисми экосистемаи васеътари омӯзиш аст, ки инчунин муҳити педагогӣ ва фарҳангиро дар бар мегирад. Ҳар се қисм ба тарзи эҳсос, фикр ва иштироки хонандагон таъсир мерасонанд».

- **Матни пурраи лексия (давоми матн) дар дастури шунаванда, сах. 6-8) оварда шудааст, дар қисмати чиро бояд донед.**

Саволи тренер:

- «Оё қисматҳои гуногуни муҳити таълим фаҳмо мебошанд?»
- «Кадоме аз ин муҳитҳоро шумо дар таълими ҳаррӯзаи худ бештар мушоҳида мекунед?»
- «Ба фикри шумо, кадоме аз ин муҳитҳо ба омӯзиши хонандагон таъсири қавитар дорад?»

Ҳадафҳои рушди устувори СММ: Тавачҷух ба маориф (ҲРУ 4 ва Супориши 4.а)

- **Аз матни дастури шунаванда истифода баред, сах.7-8.**

Паём: «Ҳадафи ҲРУ 4 ва супориши 4.а робитаи байни муҳит ва педагогикаро таъкид мекунанд».

«Модули омӯзишӣ ба мутобиқати муҳит бо педагогика ва ҷӣ гуна муҳити физикии таълим метавонад ба омӯзиш мусоидат кунад ё монеъ шавад, тавачҷух мекунад».

Чаҳорҷӯбаи RIGHT+ -и Бонки Чаҳонӣ барои муҳити физикии таълим (МФТ)

Чаҳорҷӯбаи RIGHT+-и Бонки Чаҳонӣ барои муҳити физикии таълим (МФТ) равиши ҳамачонибаеро ҷиҳати рушд ва тақмили муҳити физикии таълим тавассути тавачҷух ба ҷанбаҳои калидӣ, аз қабилҳои устуворӣ, фарогирӣ, «Сабз» (рушди устувор), солимӣ, мусоидат ба таълим ва омӯзиш татбиқи самаранок пешниҳод мекунад.

Чаҳорҷӯбаи RIGHT+ барои таъмини МФТ-и (муҳити физикии таълим) самаранок ба шаш стратегия асос ёфтааст:

1. **R | Сохтани МФТ-и тобовар (Resilient)**, ки беҳатарии ҳамаи истифодабарандагонро ҳифз намуда, ҳамзамон муттасилии таҳсилотро таъмин менамоянд ва бо тарҳбандии бо дарназардошти хавфҳо, риояи меъёрҳои сохтмонӣ ва нақшаҳои коҳиши хавфи офатҳои табиӣ тавсиф мешаванд.
2. **I | Пешбурди МФТ-и фарогир (Inclusive)**, ки ба ҳамаи хонандагон дастрасӣ ба омӯзишро имкон дода, дорой муҳити дастрас, иншооти ба гендер ҳассос ва иқтидори кофӣ барои қонеъ кардани ниёзҳои гуногуни хонандагон мебошанд.
3. **G | Таъмини МФТ-и «сабз» (Green)**, ки таъсири манфии экологиро коҳиш дода, бо самаранокҳои энергетикӣ, сарфаи об, идоракунии партовҳо ва масолеҳи сохтмонии устувор тавсиф мешаванд.
4. **H | Эҷоди МФТ-и солим (Healthy)**, ки саломатӣ ва некӯаҳволии хонандагон ва омӯзгоронро ҳифз ва тақвият дода, шароити мувофиқи асосӣ, сифати хуби муҳити дохилӣ ва биноҳои дар ҳолати хуб нигоҳдоршаванда таъмин мекунанд.
5. **T | Ташаккули МФТ-и барои таълим ва омӯзиш мусоид (Teaching- & learning-conducive)**, ки равишҳои самаранокӣ таълим ва омӯзишро дастгирӣ намуда, бо муҳити тағйирпазир ва мутобиқшаванда, мувофиқат ба талаботи барномаи таълимӣ ва мебели кофӣ, таҷҳизот ва маводи таълимӣ тавсиф мешаванд.
6. **+** | Ноил шудан ба **татбиқи самаранок (Effective implementation)** тавассути ҳалли масъалаҳое, ки ба шабакаи васеътари инфрасохторӣ ва чаҳорҷӯбаи сиёсат паҳн шуда, аз маълумот барои қабули қарорҳои асоснок ва таҳкими иқтидор истифода мебаранд.

Акнун, мо аз аҳамияти бинои муассисавии устувор, фарогир, «Сабз» ва солим огоҳем. Дар ин омӯзиш мо ба рукни 5-уми Чаҳорҷӯбаи RIGHT+, ки ба муҳити физикии дастгирикунандаи таълим ва омӯзиш бахшида шудааст, тавачҷух хоҳем кард.

Паёми асосӣ: «Муҳити физикӣ на танҳо як замина аст, он имкониятҳоро барои таълим, омӯзиш ва фарогирӣ фаъолона ташаккул медиҳад. Мутобиқ сохтани муҳит бо педагогика як амали бошууронаи омӯзгорӣ мебошад».

4. Таҳлили тасвирҳо – паёмҳои муҳит

Матн барои тренер: «Ҳар як муҳит аз шароитҳои физикӣ, коммуникативӣ ва фарҳангӣ иборат аст. Ҳар як муҳит ба одамон, ки дар он қарор доранд, паёмҳо мефиристад, ки чӣ муҳим аст, чӣ иҷозат аст ва чӣ манъ аст».

Тренер аксҳои театрҳо ва парламентҳо нишон медиҳад. Иштирокчиён дунафарӣ баррасӣ мекунанд:

- Ҳар як муҳит чӣ гуна паёмҳо мефиристад?
- Кадоме аз онҳо ба баррасӣ мусоидат мекунад?
- Кадоме аз онҳо ба ҳаракат мусоидат мекунад? Ҳаракати кӣ иҷозат дода шудааст?
- Кадом намуди ҳамкорӣ сурат мегирад?
- Кадоме аз онҳо бештар меҳмоннавоз (хушпазир) эҳсос мешавад?

Тренер гуруҳҳоро даъват мекунад, то фикрҳои худро мубодила кунанд.

Паёми асосӣ: «Ҳар як муҳит ба истифодабарандагони худ паём мефиристад. Муҳити таълим бояд ба хонандагон, омӯзгорон ва директорони муассисаҳо паёмҳои мувофиқ фиристад».

1. Таҳлили мавзӯ (5 дақиқа)

Тренер мегӯяд: «Биёед, чанд дақиқа вақт ҷудо кунем, то идеяҳои имрӯзаро бо воқеияти омӯзгории худ алоқаманд намоем. Лутфан, ба ин саволҳо дар дафтари худ ҷавобҳои кӯтоҳ нависед».

Тренер аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки дар дафтари худ қайд кунанд:

- Дар бораи як муҳите, ки дар он машғулият мегузаронед, фикр кунед. Он дар айни замон ба хонандагон чӣ гуна паём мефиристад?
- Кадом унсури Ҷаҳорҷӯбаи RIGHT+-ро метавон дар муҳити муассиса ҷавран татбиқ кард?
- Шумо рӯкни «Барои таълим мусоид»-и Ҷаҳорҷӯбаи RIGHT+-ро чӣ гуна дарк мекунед?

Роҳнамоии тренер: Ба иштирокчиён барои навиштан 1–2 дақиқа вақт диҳед. 1–2 нафар ихтиёриёро барои мубодилаи мисолҳо даъват кунед. Посухҳоеро, ки тафаккури мақсаднокро дар бораи муҳит ҳамчун як қисми таҷрибаи омӯзгорӣ нишон медиҳанд, тасдиқ кунед.

Паёми асосӣ: «Ҳатто тағйироти хурди мақсаднок дар муҳити таълими шумо метавонанд тарзи эҳсос ва ҷалби хонандагонро тағйир диҳанд».

2. Ҷамъбасти саволҳо (4 дақиқа)

Матн барои тренер: «Ҷазо яке аз воситаҳои таълими шумост. Тарзи ҷобачогузорӣ, мӯҳаххазсозӣ ва нигоҳубини он ба хонандагон дар бораи он ки аз онҳо чӣ гуна омӯзиш интизор меравад ва то чӣ андоза онҳо муҳиманд, паёмҳо мефиристад. Тавассути муносибати мақсаднок ба ҷазо, шумо иқтидори худро ҳамчун омӯзгор барои дастгирӣ, ҷалб, фарогирӣ ва эҷодкорӣ васеъ мекунед».

Хулосаҳои асосии мавзӯи 1, ки тренер бояд тақвият диҳад:

- Муҳити таълим дорои қисматҳои гуногун — физикӣ, педагогӣ, коммуникативӣ ва фарҳангӣ мебошад, ки барои ташаккули омӯзиш якҷоя амал мекунанд.
- Муҳити физикии таълим ба ҳавасмандӣ, иштирок ва фарогирии хонандагон фаъолона таъсир мерасонад.
- Муҳити самаранок, муассир ва кофӣ ҳам мақсадҳои таълимӣ ва ҳам неқӯаҳволии хонандагонро дастгирӣ мекунад.
- ҶРУ 4 ва Ҷаҳорҷӯбаи RIGHT+ таъкид мекунанд, ки таълими босифат муҳити беҳатар, фарогир ва солиро дар бар мегирад.
- Мутобиқсозии муҳити физикӣ бо педагогика як амалияи бошууронаи омӯзгорӣ мебошад, ки ба ҳамаи хонандагон манфиат меорад.

МАШҒУЛИЯТИ 6.

Мавзуи 2. Аҳамияти муҳит дар таълим (40 - дақиқа)

Натиҷаҳои омӯзиш

Баъд аз омӯзиши мавзуи иштирокчиён метавонанд:

- ✓ Концепсияи муҳитро ҳамчун «Омӯзгори сеюм» баррасӣ кунанд.
- ✓ Шарҳ диҳанд, ки чӣ тавр муҳити физикии таълим ба натиҷаҳои омӯзиши хонандагон таъсир мерасонад.
- ✓ Тасаввуроти нодурусти маъмулро дар бораи муҳит ва омӯзиш шинохта тавонанд.
- ✓ Чаҳорчӯбаи SIN ва се қисмати асосии онро тавсиф кунанд.

Соҳтор ё тафсилоти муфассал барои тренер:

Давом-ноки	Усул	Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён	Мавод
1 дақ	Натиҷаҳои омӯзиши мавзуи 2	Муаррифии кӯтоҳ	Гӯш кардан, қайд кардан	Слайд бо натиҷаҳои омӯзиши мавзуи 2
4 дақ	Аз мисолҳои одӣ оғоз кардан: Таҳлили шахсӣ	Роҳбаладӣ	Навиштани паёмхое, ки муассиса интиқол медиҳад	Маводди муттаҳидотӣ
10 дақ	Чаро муҳит муҳим аст - концепсияи «Омӯзгори сеюм»	Маълумот	Гӯш кардан, ба саволҳо ҷавоб додан	Маҷмӯи слайдҳо
5 дақ	Таҳлили тасвирҳо – ҷойгиршавӣ ва малакаҳо	Баррасӣ дар бораи малакаҳои, ки тавассути ҷойгиршавӣ дастгирӣ мешаванд	Таҳлили шифоҳӣ	Слайд бо ду акс
10 дақ	Машқи тарҳбандии физикӣ	Роҳбаладӣ	Машқи ҷисмонӣ	Муҳит ва мебели мувофиқ
10 дақ	Пойгоҳи далелҳо (таваҷҷуҳ ба HEAD/SIN)	Иттилооти мухтасар + мисолҳои вобаста.	Гӯш кардан, ба саволҳо ҷавоб додан	Маҷмӯи слайдҳо
3 дақ	Таҳлил	Роҳбаладӣ - ташвиқ ба посухи хаттӣ	Навиштан + баррасӣ бо тренер	Маводди муттаҳидотӣ
2 дақ	Ҷамъбаст ва саволҳо	Хулоса, тақвияти бардоштҳои асосӣ	Гӯш кардан, аниқ намудан ва додани саволҳои ниҳой	Слайд бо нуктаҳои асосӣ

1. Муаррифии натиҷаҳои омӯзиш

Матн барои тренер: «Дар соҳаи маориф, мо аксар вақт ба барномаи таълимӣ, усулҳои таълим ё арзёбӣ тавачҷуҳ мекунем. Имрӯз, мо ба чизе, ки аксар вақт нодида гирифта мешавад, тавачҷуҳ хоҳем кард: муҳите, ки дар он омӯзиш сурат мегирад. Биёед, фаҳмем, ки чӣ тавр ин муҳит ба таълим ва омӯзиш бевосита таъсир мерасонад».

Тренер натиҷаҳои омӯзиши мавзуро муаррифӣ мекунад.

2. Аз мисолҳои одӣ оғоз кардан: Таҳлили шахсӣ (4 дақ)

Дастурҳо: Аз иштирокчиён хоҳиш кунед, ки дар маводди муттаҳидотии худ 2–3 паёми марбут ба муҳитро, ки ба боварии онҳо тарҳбандии муассисаашон инъикос мекунад, нависанд.

«Дар бораи муассисаи худ дар айни замон фикр кунед. Тарҳбандии синфхонаҳо, долонҳо ва деворҳо ба омӯзгорону хонандагон чӣ «мегуянд»? Муҳит кадом қоидаҳо ё одатҳои ногуфтаро тақвият медиҳад? Оё омӯзгорон худро дар тағйир додани тарҳбандии муҳит озод ҳис мекунанд? Мо дар бораи назорат, эҷодкорӣ ё ҳаракати хонандагон чӣ гуна паёмҳои ногуфта мефиристам?»

Иштирокчиён хомӯшона андешаронӣ мекунанд, сипас дунафара ё дар гуруҳҳои хурд мубодила мекунанд.

Тренер мавзӯҳои умумиро мушоҳида мекунад, масалан: набудани тағйирпазирӣ, набудани муҳит барои ташаббусҳо, итоат ба қоидаҳо ва ғайра.

Паёми асосӣ: «Таҷрибаҳо ба мо хотиррасон мекунанд, ки муҳит паёмҳои зиёди «пинҳонӣ» мефиристад».

3. Лексияи хурд: Чаро муҳит муҳим аст – консепсияи «Омӯзгори сеюм» (10 дақ)

Матн барои тренер: «Пеш аз он ки ба маълумот ё ҷаҳорҷӯбаҳо назар андозем, биёед ба идеяи асосӣ таваҷҷуҳ кунем: муҳит на танҳо чизест, ки мо истифода мебарем. Муҳит тарзи таълими мо, рафтори хонандагон ва эҳсосоти ҳамаро дар муҳити таълим ташаккул медиҳад».

Барои аксари омӯзгорон, синфхонаҳо танҳо як «воқеияти додашуда» мебошанд. Муҳит вучуд дорад ва омӯзгорон дар дохили он кор мекунанд. Аммо ҳақиқат ин аст, ки муҳити физикӣ як қисми ҳуди омӯзиш аст. Солҳои 1940-ум, омӯзгор ва равшанфариш пеш Марҳилаи итолиёвӣ Лорис Малагутси равиши Редчо Эмилиро ба омӯзиш дар асоси он бунёд гузошт, ки кӯдакон тавассути ҳамкориҳо инкишоф меёбанд: аввал бо калонсолони ҳаёти худ – волидон ва омӯзгорон – сипас бо ҳамсолон ва дар ниҳоят бо муҳити атроф. Муҳити физикӣ, ба гуфтаи Малагутси **ОМУЌЗОРИ СЕЮМ** мебошад. Муҳити таълим ҳамчун «омӯзгори сеюм» танҳо пас аз ҳамкориҳои омӯзгор бо хонанда ва хонанда бо хонанда амал мекунад.

Дар фалсафаи таълимии Редчо Эмилия, муҳити таълим на танҳо як замина, балки дар қатори калонсолон ва ҳамсолон ғаёлона ҳамчун «Омӯзгори сеюм» баррасӣ мешавад. Ин идея муҳити физикиро ба як шарикӣ педагогӣ табдил медиҳад, ки қасдан барои бедор кардани кунҷковӣ, таҳқиқот ва ифодаи эҷодӣ тарҳрезӣ шудааст. Идеяҳои асосии равиши Редчо Эмилия:

- Кӯдак эҷодкунандаи дониш аст.
- Калонсол роҳнамо мебошанд.
- Муҳит шарикест, ки таҳрик медиҳад, илҳом мебахшад ва роҳнамоӣ мекунад.

Дар муассисаҳои Редчо, ҳама чиз — деворҳои шаффоф, қорҳои намоёни хонандагон, маводди дастрас мақсаднок аст. Ҳар як унсур қасдан барои таҳрики таҳқиқ, ҳамкорӣ ва ҳисси мансубият ҷойгир карда шудааст. Ин муҳит омӯзишро дар шаклҳои гуногун дастгирӣ мекунад. Вақте ки хонандагон бо муҳити мақсаднок тарҳрезӣшуда таомул мекунанд, муҳити таълим таҷрибаи онҳоро тавассути пешниҳоди имкониятҳо барои кашфиёт ва ҷалби устувор ғаёлона ташаккул медиҳад. Он ба ҳамкорӣ, ҳалли масъалаҳо ва таҳлил ҳама бидуни дастури мустақими омӯзгорон ташвиқ мекунад. Муҳит ҳамчун воситаи педагогӣ баррасӣ мешавад.

Хулоса, консепсияи «Омӯзгори сеюм» таъкид мекунад, ки муассисаҳо на танҳо ҷойҳои таълим, балки омӯзгори сеюм мебошанд, ки арзишҳо, имкониятҳо ва эҳтиром ба мустақилияти хонандаро мерасонанд. Муҳит чӣ гуна таълим медиҳад — бидуни калима? Тавассути ишораҳои ғайривербалӣ: ҷойгиршавӣ, садоҳо, овезаҳо, оҳанги омӯзгор. Ҳар як муассиса паём мефиристад, ҳатто агар ғайришууроно бошад ҳам ва хонандагон ҳамеша ин ишораҳоро тафсир мекунанд.

Омӯзиш аз **якрангӣ ва мутобикат** ба **фардикунонидашуда ва муштарак** — аз **расонидани дониш** аз ҷониби омӯзгор ба омӯзиши **таҳти роҳбарии** хонанда гузаштааст, дар ҳоле ки машғулиятҳо дар муҳитҳои гуногун гузаронида мешаванд ва дар як синфхонаи дорои тарҳбандии яхелаи муҳитӣ ҳатмӣ нест.

Омӯзиш ба салоҳиятҳо асосёфта на танҳо расонидани донишро талаб мекунад. Хонандагон бояд салоҳиятҳои асосиро ғаёлона таҷриба кунанд: тафаккури интиқодӣ, эҷодкорӣ, муошират ва ҳамкорӣ. Ин салоҳиятҳо дар маркази таваҷҷуҳи Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор доранд.

Ин салоҳиятҳо ҳамкорӣ, баррасӣ ва таҷрибаҳои амалиро талаб мекунанд, ки ҳамаи онҳо аз тарҳрезии муҳит саҳт вобастаанд. Масалан, биёед бубинем, ки чӣ тавр салоҳиятҳои муайян бо хусусиятҳои муҳит алоқаманданд:

Салоҳиятҳо	Хусусиятҳои муҳит
Тафаккури интиқодӣ	Мизи гурӯҳҳо барои баррасии ҳалли масъалаҳо
Эҷодкорӣ	Муҳити тағйирпазир барои лоиҳаҳо, расмкашӣ ва сохтан
Муошират	Тарҳбандии рӯ ба рӯ, минтақаҳои муколамаи байниҳамдигарӣ
Ҳамкорӣ	Ҷойҳо барои кори муштарак, муҳит барои гурӯҳҳо

Паёми асосӣ: «Муҳити физикӣ ба хонандагон дар бораи он ки аз онҳо чӣ гуна рафтор интизор меравад, паёмҳои ноаён мефиристад. Агар мо хонандагони фаъолро хоҳем, мо бояд муҳити фаъолро эҷод кунем».

Ба ибораи сода: муҳити саҳт хонандагони саҳтгирро тарбия мекунад. Муҳити тағйирпазир мутафаккирони тағйирпазирро ба вучуд меорад.

4. Таҳлили тасвирҳо – ҷойгиршавӣ ва малакаҳо (5 дақ)

Тренер аксоро нишон медиҳад (тарҳбандии қаторӣ ва тағйирпазир). Иштирокчиён дар гурӯҳҳо баррасӣ мекунад:

- Кадоме аз онҳо ба баррасӣ мусоидат мекунад?
- Кадоме аз онҳо ба фаъолияти омӯзгор мусоидат мекунад?
- Кадом намуди омӯзиш сурат мегирад?
- Кадоме бештар хушпазир эҳсос мешавад?

Таҳлили гурӯҳӣ доир ба салоҳиятҳои асосӣ:

- «Кадам ҷойгиршавӣ ба ҳамкорӣ ташвиқ мекунад?»
- «Эҷодкорӣ дар кучо сурат мегирад?»
- «Чӣ гуна муошират бо намоён будан бештар мешавад?»
- «Муҳит чӣ гуна метавонад супоришҳои тафаккури интиқодиро дастгирӣ кунад?»

Тренер гурӯҳҳоро даъват мекунад, то фикрҳои худро мубодила кунанд.

Паёми асосӣ: «Ҳатто тағйироти хурд метавонанд таълими бештарро имконпазир созанд».

5. Машқи тарҳбандии физикӣ (10 дақ)

Тренер аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки ҷобачогузориҳои физикии хучраро тағйир диҳанд: Қаторҳо → Гурӯҳҳо

Пас аз тағйирот, аз иштирокчиён пурсед:

- «Ин ҷойгиршавӣ барои баррасӣ чӣ гуна эҳсос мешавад?»
- «Кадам ҷойгиршавӣ ба омӯзиши байниҳамдигарӣ имкон медиҳад?»
- «Омӯзгор дар кучо метавонад ба осонӣ ҳаракат кунад?»

Паёми асосӣ: «Тартиби ҷойгиршавӣ ба ҳамкорӣ фавран таъсир мерасонад».

6. Лексияи хурд: Пойгоҳи далелҳо (10 дақ)

Тренер пайдоиши Чаҳорҷӯбаи SIN-ро аз лоиҳаи HEAD дар Британияи Кабир шарҳ медиҳад:

Чаҳорҷӯбаи SIN дар асоси таҳқиқоти лоиҳаи HEAD-и Британияи Кабир (Таҳлили ҳамаҷониба ва тарҳрезӣ) таҳия шудааст, ки таҳқиқоти ҷандинсолаи Донишгоҳи Салфорд дар бар мегирад. Он таъсири муҳити физикии синфхонаро ба натиҷаҳои омӯзиши хонандагон таҳлил мекунад. Дар доираи таҳқиқот зиёда аз 150 синфхона дар саросари Британияи Кабир омӯхта шуд ва саҳми омилҳои мушаххаси муҳитӣ ба пешрафти хонандагон дар давоми як соли хониш баҳогузорӣ карда шуд. Таҳқиқот ба ҳулосае омад, ки муассисаҳои ибтидоии хуб тарҳрезӣшуда дастовардҳои таълимии кӯдаконро дар хондан, навиштан ва математика баланд мебардоранд.

Ёфтаҳои асосии лоиҳаи HEAD: Хусусиятҳои физикии синфхонаҳо то 16% тафовутро дар натиҷаҳои омӯзиши хонандагон ташкил медиҳанд. Ин таъсир ҳатто вақте ки малакаи омӯзгор, барномаи таълимӣ ва захираҳо ба назар гирифта мешаванд, боқӣ мемонад.

Модели SIN — Ҳавасмандкунӣ, Фардикунонӣ ва Табӣ будан — омилҳои тавсиф медиҳад, ки ба пешрафти хонандагон таъсир мерасонанд ва ҳадафи он арзёбӣ ва беҳтар намудани муҳити таълим мебошад.

Хулосаи ҷанбаҳои SIN:

Ҷанба	Таъсир (Саҳм)	Унсурҳо
S – Ҳавасмандкунӣ (Stimulation)	23%	Мураккабӣ ва ранг. Таваҷҷуҳи мутавозини визуалӣ якрангиро бидуни сарборӣ пешгирӣ мекунад; намоишҳо бояд омӯзишро дастгирӣ кунанд, на парешон созанд.
I — Фардикунонӣ (Individualisation)	28%	Соҳибӣ ва тағйирпазирӣ. Муҳитҳое, ки ҷалби шахсро имкон медиҳанд, масалан, хонандагон ҷойҳои нишастро иваз мекунанд, дар ороиши деворҳо саҳм мегузоранд, ҳисси соҳибиро тақвият мебахшанд.
N — Табӣ будан (Naturalness)	49%	Рӯшноӣ, ҳарорат ва сифати ҳаво. Омилҳои асосии бароҳатӣ заминаро ташкил медиҳанд.

Ҷанбаҳои Ҷаҳорҷӯбаи SIN бо рушди салоҳиятҳои калидӣ алоқаманданд. Пайвасти кардани SIN бо салоҳиятҳои калидӣ.

Ҷанбаи SIN	Чӣ гуна салоҳиятҳои калидиро дастгирӣ мекунад
Табӣ будан	Таваҷҷуҳ ва таваҷҷуҳро афзоиш медиҳад → тафаккури интиқодӣ ва эҷодкориро дастгирӣ мекунад
Фардикунонӣ	Интиҳоб ва тағйирпазирӣ ташвиқ мекунад → ба ҳамкорӣ ва муошират имкон медиҳад
Ҳавасмандкунӣ	Кунҷковӣ, ҷалби маърифатиро даъват мекунад → эҷодкорӣ ва тафаккури интиқодиро таҳрик медиҳад

Таҳқиқоти Бонки Ҷаҳонӣ дар Федератсияи Русия (2019)

Бонки Ҷаҳонӣ барои таҳлили робитаи байни муҳити таълимии муассисавӣ ва натиҷаҳои хонандагон аз ду восита истифода бурд: Пурсиши истифодабарандагон муассисаҳои OECD (SUS) ва озмоиши Таҳқиқоти байналмилалӣ сифати таълими математика ва илмҳои табиӣ (TIMSS 2019) дар се минтақаи Русия. Ин таҳқиқот ба посухҳои ҷамъоваришуда аз 1550 хонандаи синфи 8, 160 омӯзгор ва 32 директори муассиса асос ёфтааст. Маълумот дар бораи истифода ва хусусиятҳои инфрасохтори муассиса, ҳолҳои хонандагон дар математика ва илмҳои табиӣ, инчунин дар бораи вазъи иҷтимоӣ-иқтисодӣ хонандагон фаро гирифта шуд.

Таҳқиқот тасдиқ кард, ки хусусиятҳои инфрасохтори муассиса ва тарзи истифодаву ҷобаҷогузориҳои муҳити таълим бо омӯзиш робита доранд ва ба натиҷаҳои омӯзиш, ки тавассути TIMSS чен карда шудаанд, таъсир мерасонанд.

7. Таҳлили мавзӯи 2 (3 дақ)

Тренер аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки дар дафтари худ кайд кунанд:

- «Як далели навро, ки ман имрӯз омӯхтам»
- «Иттилооте, ки назари маро тағйир дод/метавонад тағйир диҳад»

Роҳнамоии тренер: Ба иштирокчиён барои навиштан 1–2 дақиқа вақт диҳед. 1–2 нафар ихтиёриро барои мубодилаи андешаҳоишон даъват кунед.

8. Чамъбаст ва саволҳо (2 дақ)

Хулосаҳои асосии мавзӯи 2, ки тренерон бояд тақвият диҳанд:

- Муҳит заминаи бетараф нест — он воситаи педагогӣ аст; он таълим, омӯзиш ва рафторро ташаккул медиҳад.
- Чаҳорчӯбаи SIN барои таҳлил ва беҳтар намудани муҳити таълим сохтори равшанро пешниҳод мекунад.
- Такмили ҳавасмандкунӣ, фардикунонӣ ва табиӣ будан метавонад салоҳиятҳои калидиро тақвият диҳад.
- Унсурҳои физикӣ, эмотсионалӣ ва иҷтимоии муҳит барои дастгирӣ ё монеъ шудан ба омӯзиш бо ҳам таъсир мерасонанд.
- Тасҳеҳоти хурди камхарҷ метавонанд ҳатто бидуни биноҳои нав таъсири назаррас дошта бошанд.
- Тағйироти одӣ дар тарҳрезии муҳит метавонанд салоҳиятҳои асри 21-ро (аз ҷумла салоҳиятҳои калидӣ) ғаёб созанд.

Нақши омӯзгорон:

- Нақши омӯзгорон тарҳрезии мақсадноки муҳитро барои имконпазир сохтани ҳамкорӣ, ҷалб ва фарогирӣ дар бар мегирад.
- Омӯзгорон метавонанд далелҳои байналмилалиро ба амалҳои имконпазир маҳаллӣ табдил диҳанд.
- Омӯзгор дигар на танҳо интиқолдиҳандаи дониш аст, — ӯ мусоидаткунандаи эҷоди муҳтаво мебошад.

Саволҳо барои иштирокчиён:

- Оё муҳтаво ғафмо буд?
- Оё шумо боварӣ ҳис мекунед, ки ин муҳтаво ба дигар омӯзгорон расонида метавонед?
- Оё ба ягон тавзеҳот ниёз доред?

МАШҒУЛИЯТИ 7

Мавзӯи 3. Муҳити физикӣ таълим дар шароити муассисаҳои таҳсилоти умумӣ (40 - дақиқа)

Натиҷаҳои омӯзиш

Баъд аз омӯзиши мавзӯи иштирокчиён метавонанд:

- ✓ Қисматҳои асосии Чаҳорчӯбаи миллии рушди таҳсилот дар Ҷумҳурии Тоҷикистонро (ЧМ) тавсиф кунанд.
- ✓ Шарҳ диҳанд, ки чӣ тавр ЧМ муҳити физикиро ба таърифи худ дар бораи сифати таҳсилот дохил мекунад.
- ✓ Ёфтаҳои асосии арзёбии TEACH-ро дар Тоҷикистон, ки ба муҳити синфхона алоқаманданд, дарк кунанд.
- ✓ Ёфтаҳои асосии арзёбии SUS-ро дар Тоҷикистон, ки ба таҷрибаи омӯзгорӣ алоқаманданд, дарк кунанд.

Соҳтор ё тафсилоти муфассал барои тренер:

Давом-ноки	Усул	Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён	Мавод
2 дақ	Натиҷаҳои омӯзиши мавзӯи 3	Пайваст кардани далелҳои ҷаҳонӣ бо сиёсати маҳаллӣ	Гӯш кардан, қайд кардан	Слайд бо натиҷаҳои омӯзиши мавзӯи 3
5 дақ	Аз мисолҳои одӣ оғоз кардан: Таҳлили шахсӣ	Роҳбаладӣ	Навиштани 3 маврид барои «муҳит ҳамчун омӯзгори сеюм»	Маводди муттаҳидотӣ
5 дақ	Лексияи хурд: 4 рукни ЧМ	Шарҳи 4 рукни ЧМ	Гӯш кардан, қайд кардан ва савол додан	Маҷмӯи слайдҳо
5 дақ	Лексияи хурд: Ёфтаҳои TEACH	Муаррифии маълумот дар бораи таҷрибаи синфхона	Гӯш кардан, қайд кардан ва савол додан	Маҷмӯи слайдҳо
5 дақ	Мутобик кардани рафтори TEACH + Муҳит	Роҳбаладӣ	Баррасии оқибатҳои муҳит дар дунафарӣ/гурӯҳ	Нест
5 дақ	Лексияи хурд: Ёфтаҳои SUS	Муаррифии маълумот дар бораи дарки истифодабарандагон	Гӯш кардан, қайд кардан ва савол пурсидан	Маҷмӯи слайдҳо
5 дақ	Баррасӣ доир ба изҳороти SUS	Роҳбарии баррасӣ кӯтоҳ доир ба омили асосӣ	Баррасӣ ва посухҳо	Нест
5 дақ	Аз маълумот ба амал	Ташвиқ ба посухи ҳаттӣ	Навиштани як концепсия ва амал + баррасӣ бо тренер	Маводи муттаҳидотӣ
3 дақ	Ҷамъбаст ва саволҳо	Хулосаи тренер - Тақвияти бардоштҳои асосӣ	Гӯш кардан, аниқ кардан ва пурсидани саволҳои ниҳой	Слайд бо нуктаҳои асосӣ

1. Муаррифии натиҷаҳои мавзӯ (2 дақ.)

Матн барои тренер: «Дар мавзӯи 2 чаро муҳит дар омӯзиш муҳим аст, мо омӯхтем. Аммо омӯзгорон инчунин бояд дарк кунанд, ки беҳтар кардани муҳити физикӣ як қисми ислоҳоти миллии маориф мебошад. Имрӯз мо ба сиёсатҳо ва маълумоти воқеии муассисаҳо, ки дар паси он қарор доранд, назар хоҳем кард». Ин мавзӯ барои пайваст кардани идеяҳои ҷаҳонӣ бо шароити воқеии муассисаҳои Тоҷикистон кумак мекунад.

Тренер натиҷаҳои омӯзиши мавзӯи 3-ро муаррифӣ мекунад.

2. Аз мисолҳои одӣ оғоз кардан: Таҳлили шахсӣ (5 дақ.)

Матн барои тренер: Биёед ба концепсияи «Муҳит омӯзгори сеюм аст» таваҷҷуҳ кунем. Ин барои шумо чӣ маъно дорад? Лутфан, 3 паёмеро, ки ин концепсия ба шумо мерасонад, нависед». «Фикр кунед, ки чӣ тавр шумо метавонед инро ба шахсе, ки омӯзгор нест, ба осонӣ шарҳ диҳед». «Дар идеяи «Муҳит ҳамчун омӯзгори сеюм» барои шумо чӣ чизи нав ё ғайриинтизор буд?»

Иштирокчиён паёмҳоро бо тренер баррасӣ мекунанд.

Саволҳо барои тренер:

- Муҳит баробари таълим ба таомул таъсир мерасонад.
- Дохили муассиса ба омӯзиш таъсир намерасонад.

- Муҳитро бидуни таъмир тағйир додан мумкин аст.
Тренер баррасиро дар бораи он ки иштирокчиён ба чӣ бовар доранд, ташкил мекунад.

3. Лексияи хурд: Чаҳорчӯбаи миллии рушди таҳсилот дар Ҷумҳурии Тоҷикистон (5 дақиқа)

Чаҳорчӯбаи миллии рушди таҳсилот дар Ҷумҳурии Тоҷикистон возеҳ баён мекунад, ки беҳтар кардани муҳит як қисми баланд бардоштани сифати таълим ва мақсади асосии Чаҳорчӯбаи миллий (ЧМ) баланд бардоштани сифати таҳсилот дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ мебошад.

Чаҳорчӯбаи миллий ҳамчун системае баррасӣ мешавад, ки аз чор рӯи ба ҳам алоқаманд иборат аст:

- Идоракунии/менеджменти маориф.
- Муҳити педагогӣ.
- Муҳити физикӣ.
- Арзёбӣ ва кафолати сифати таҳсилот.

Давоми матнро аз дастури шунаванда истифода баред, саҳ. 12-13.

Паёми асосӣ: «ЧМ муҳитро на ҳамчун супориши алоҳида, як қисми раванди таълими хуб мешуморад. Муҳити тағйирпазир, дастрас ва фарогир педагогикаи беҳтарро дастгирӣ мекунад».

4. Лексияи хурд: Ёфтаҳои ТЕАСН барои синфҳои болоӣ (5 дақ)

Матн барои тренер: «Акнун, ки мо фаҳмидем, ки Чаҳорчӯбаи миллий аз муҳити таълим чӣ интизор аст, ба он назар мекунем, ки мувофиқи мушоҳидаҳои охирини синфхонаҳо дар муассисаҳо дар асл чӣ рӯй дода истодааст».

ТЕАСН воситаи мушоҳида мебошад, ки аз ҷониби Бонки Ҷаҳонӣ таҳия шуда, дар бисёр кишварҳо барои дарк кардани он, ки таълим дар синфхона дар амал чӣ гуна истифода мешавад, лаҳза ба лаҳза сурат мегирад. Он маълумотро дар бораи сифати таълим ва ҳамкориҳои байни омӯзгорону хонандагон дар синфхона ҷамъ меорад.

Давоми матнро аз дастури шунаванда истифода баред.

Тафсилот аз рӯйи самтҳо: омӯзгорон дар муассисаҳои лоиҳавӣ ва назоратӣ дар самти Фарҳанги синфхона баҳои миёна гирифтанд. Холи 3.3 аз 5 холи имконпазир дар ин самт.

Аз ҳама самаранок: муносибати бозхиром бо хонандагон ва истифодаи суҳбатҳои мусбат. Қисман самаранок: посух додан ба ниёзҳои хонандагон.

Ғайрисамаранок: мубориза бо стереотипҳои манфии гендерӣ ва маъҷубӣ. Омӯзгорон дар муассисаҳои лоиҳавӣ ва назоратӣ дар самти таълим баҳои миёна гирифтанд. Холи 3.0 аз 5 холи имконпазир дар ин самт.

Аз ҳама самаранок: мусоидат ба машғулият ва санҷиши фаҳмиш.

Қисман самаранок: пешниҳоди робитаи мутақобила ва кор доир ба малакаҳои тафаккури интиқодӣ. Омӯзгорон дар муассисаҳои лоиҳавӣ ва назоратӣ дар самти малакаҳои иҷтимоӣ-эмотсионалӣ баҳои миёна гирифтанд. Холи 2.3 аз 5 холи имконпазир дар ин самт.

Ғайрисамаранок: ташвиқи малакаҳои иҷтимоӣ ва ҳамкорӣ.

Қисман самаранок: фароҳам овардани имкониятҳо барои рушди мустақилият ва матонат дар хонандагон.

Паёми асосӣ: «ТЕАСН нишон медиҳад, ки мо дар муқаррар кардани қоидаҳо ва речаҳо хуб кор мекунем, аммо дар эҷоди омӯзиши интерактивӣ ва тағйирпазире, ки ҳамкорӣ ва малакаҳои байнишахсии хонандагонро тақвият медиҳад, душворӣ мекашем».

Тавсияҳо аз дастури шунаванда истифода баред.

Саволи тренер: «Дар бораи маълумоте, ки омӯзгорон барои ташвиқи ҳамкориҳои хонандагон, мустақилият ё омӯзиши иҷтимоӣ холи паст мегиранд, чӣ фикр доред? Чаро ин ҳодиса рух медиҳад? Оё онро беҳтар кардан мумкин аст?»

«Ба фикри шумо, ёфтаҳо ва тавсияҳои TEACH бо истифодаи муҳити таълим чӣ гуна алоқаманданд?»

5. Лексияи хурд: Ёфтаҳои SUS (5 дақ)

Матн барои тренер: «Биёед инчунин бевосита хонандагон ва кормандони муассисаро гӯш кунем. Пурсиши истифодабарандагони муассисаҳои OECD (SUS), ки моҳҳои март-апрели соли 2025 дар Тоҷикистон мутобиқ ва гузаронида шуд, аз хонандагон, омӯзгорон ва директорони муассисаҳо дар бораи муҳити физикии таълимашон пурсиш кард. SUS арзёбии ҳамаҷонибаи муҳити физикии таълимро пешниҳод мекунад».

Маълумотҳои пурсиши истифодабарандагони муассиса (SUS), Тоҷикистон 2025 ва ёфтаҳои асосиро аз дастури шунаванда истифода баред.

Ҳисоботи пурсиши SUS тавсияҳои амалиро бо истифода аз ҷаҳорҷӯбаи RIGHT+ (устувор, фарогир, «Сабз», солим, барои таълим ва омӯзиш мусоид, татбиқи самаранок) ҳамчун харитаи роҳи стратегӣ барои ВМ ва ИҚТ ҷиҳати эҷоди муҳити таълимии устувор, фарогир, муосир ва беҳтар намудани натиҷаҳои таълимӣ ва баробарӣ дар саросари Тоҷикистон пешниҳод мекунад.

Паёмҳои асосӣ: «Ин нишон медиҳад, ки ҳатто вақте ки омӯзгорон мехоҳанд муҳитро тағйир диҳанд, онҳо бо маҳдудиятҳои физикӣ, техникӣ ва сохторӣ рӯ ба рӯ мешаванд. Аз ин рӯ, тағйироти хурд ҳатто рамзӣ муҳиманд».

«Мутобиқсозии муҳити физикӣ ба таҷрибаҳои гуногуни таълимӣ ба консепсияи муассисаи оянда аз Ҷаҳорҷӯбаи миллии рушди таҳсилот мувофиқ аст».

6. Баррасӣ доир ба изҳороти SUS (5 дақ)

Дастурҳо: Тренер як изҳоротро баён мекунад:

- «Аксари омӯзгорон наметавонанд мебели синфхонаро ба осонӣ аз нав ҷобачо кунанд».
- «Хонандагон ба ҳарорат ва муҳит ҳассосанд».
- «Гарчанде ки аксарияти омӯзгорон аз тарҳбандии анъанавӣ истифода мебаранд, баъзе омӯзгорон тарҳбандии тағйирпазирро низ амалӣ мекунанд».

Ҳар як гурӯҳ ақидаҳои зеринро баррасӣ мекунад:

- Шумо бо ин изҳорот розӣ ҳастед ё не? Чаро?
- Оё шумо инро дар муассисаи худ дидаед?
- Чӣ чиз метавонад тағйир додани онро осонтар кунад?

Гурӯҳҳо як хулосаи асосиро гузориш медиҳанд.

7. Таҳлили мавзуйи 3: Аз маълумот ба амал (5 дақ)

Тренер аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки дар дафтари худ қайд кунанд:

Пас аз шиносӣ бо сиёсати миллии нависед:

- «Як консепсия аз «Муассисаи оянда» ё аз ёфтаҳои пурсишҳои TEACH ва SUS, ки ба назари шумо барои Тоҷикистон инноватсионӣ ва хеле зарур аст»
- «Як идеяи марбут ба муҳит, ки шумо санҷидан мехоҳед»

Рохнамоӣ барои тренер:

Ба иштирокчиён барои навиштан 1–2 дақиқа вақт диҳед. 1–2 нафар ихтиёриёро барои мубодилаи андешаҳояшон даъват кунед.

8. Ҷамъбаст ва саволҳо (3 дақ)

Хулосаҳои асосии мавзуйи 3, ки тренерон бояд тақвият диҳанд, дар қисми ҷамъбаст: хулосаи асосӣ, модули шунаванда омадааст.

Саволҳо барои иштирокчиён:

- Оё муҳтаво фаҳмо буд?
- Оё шумо боварӣ ҳис мекунад, ки ин муҳтаво ба дигар омӯзгорон расонида метавонед?
- Оё ба ягон тавзеҳот ниёз доред?

МАШҒУЛИЯТИ 7

Мавзуи 4. Тархрезии муҳити синфхона барои омӯзиши ҷаҳол (40 - дақиқа)

Натиҷаҳои омӯзиш

Баъд аз омӯзиши мавзуи иштирокчиён метавонанд:

- ✓ Стратегияҳои муҳитии камхарҷ ё роӣгонро, ки омӯзиши ҷаҳолро дастгирӣ мекунанд, муайян кунанд.
- ✓ Модели «Ҳал кардан–Таҳқиқ кардан–Мубодила кардан»-ро барои минтақабандии муҳити синфхона татбиқ кунанд.
- ✓ Тарҳбандии гуногунро бо равишҳои таълим ва салоҳиятҳои калидӣ (тафаккури интиқодӣ, эҷодкорӣ, муошират, ҳамкорӣ) мутобиқ созанд.
- ✓ Вариантиҳои тарҳбандии ҳоси фанниро дар асоси мисолҳои воқеӣ омӯзанд.
- ✓ Банақшагирии тасҳеҳоти хурди муҳитии ба шароит мувофиқро дар синфхонаҳои худ оғоз кунанд.

Соҳтор ё тафсилоти муфассал барои тренер:

Давом-ноқӣ	Усул	Ҷаҳолияти тренер	Ҷаҳолияти иштирокчӣ	Мавод
2 дақ	Натиҷаҳои омӯзиши мавзуи 4	Баёни натиҷаҳо	Гӯш кардан, қайд кардан	Слайд бо натиҷаҳои омӯзиши мавзуи 4
10 дақ	Аз хурд оғоз кардан: Таҳлили ҳолатҳои синфӣ	Роҳбаладӣ – Ташвиқ ва баррасӣ	Таҳлили сенарии синфхонаи математика - посух ба саволҳо	нест
5 дақ	Лексияи хурд: Тарҳбандии синфхона ва минтақабандӣ	Шарҳи назария, намоиши маводди визуалӣ, пайваст кардани тарҳбандӣ бо салоҳиятҳои калидӣ	Мушоҳида, баррасӣ	Маҷмӯи слайдҳо + аксҳо аз муассисаҳои воқеӣ
6 дақ	Азнавсозии тарҳбандӣ – Бо ҳаракат омӯхтан	Намунаи минтақабандӣ (ҳал/таҳқиқ/мубодила) бо азнавсозии тарҳбандии физикӣ	Эҷоди тарҳбандии худ + баррасӣ	Ҳаракати воқеӣ: Курсиҳо/мизҳо (ҷобаҷогузори воқеии ҳуҷраи тренинг)
10 дақ	Супориши тарҳрезии тарҳбандӣ	Тарҳрезии гуруҳӣ барои фанни мушаххас (2 ҳолат)	Истифодаи буридаҳо барои азнавсозӣ ва муаррифӣ	Қолабҳо + буридаҳои мебел
4 дақ	Сайри галерея / Робитаи мутақобилаи байниҳамдигарӣ	Мусоидат ба сайри тарҳбандиҳо	Додан/гирифтани робитаи мутақобила дар шакли сайри галерея	Скотч / муҳити деворӣ барои галерея
5 дақ	Таҳлил	Роҳбаладӣ - Ташвиқ ба посухи хаттӣ	Навиштани тағйироте, ки месанҷанд + баррасӣ бо тренер	Маводди муттаҳидотӣ
3 дақ	Ҷамъбаст ва саволҳо	Хулоса - Тақвияти бардоштҳои асосӣ	Гӯш ва аниқ кардан ва пурсидани саволҳои ниҳой	Слайд бо нуктаҳои асосӣ

1. Муаррифии натиҷаҳои омӯзиш (2 дақ)

Матн барои тренер: «Акнун, ки мо донистем, ки чаро муҳит муҳим аст. Чаҳорчӯбаи миллии таҳсилот дар Ҷумҳурии Тоҷикистон чиро дар афзалият мегузорад, натиҷаҳои арзёбиҳои байналмилалӣ чӣ гунаанд, биед ба синфхона диққат диҳем. Чӣ тавр мо метавонем он чиро, ки аллакай дорем, мутобиқ созем, то омӯзишро фаъолтар, ҷолибтар ва фарогиртар гардонем?»

Тренер натиҷаҳои омӯзиши мавзӯи 4-ро муаррифӣ мекунад.

2. Аз мисолҳои одӣ оғоз кардан: Таҳлили ҳолатҳои синф (10 дақ)

Матн барои тренер: «Мо ҳоло як сценарияи мушаххаси синфхонаро баррасӣ хоҳем кард, то ҳамаи паёмҳои «пинҳонӣ»-ро таҳлил кунем ва даҳлатҳоро пешниҳод намоем».

Сценария: Синфхонаи математика тоза буда, деворҳои сафед дорад ва дар лавҳи синф мавзӯи машғулият навишта шудааст. Мизу курсиҳо дар қаторҳо ҷойгир шудаанд. Дар деворҳо қоидаҳо, расми олимон, ҷадвалҳои формулаҳо ва парчам овехта шудаанд. Ягон осори кори хонандагон ва ё ишорае дар бораи он ки кӣ дар он ҷо таҳсил мекунад, вуҷуд надорад.

Иштирокчиён дар гурӯҳҳои хурд муттаҳид мешаванд. Нисфи гурӯҳҳо нақши хонандагон ва нисфи дигар нақши омӯзгоронро ба уҳда мегиранд.

Саволҳои зеринро ҳамчун хонанда баррасӣ кунед:

- Ин синфхона ба шумо «чӣ мегӯяд»?
- Дар ин ҷо чӣ чиз омӯзишро дастгирӣ мекунад? Чӣ чиз бетараф ё бегона эҳсос мешавад?
- Сухбатро бо омӯзгор чӣ гуна оғоз мекардед?

Саволҳои зеринро ҳамчун омӯзгоре, ки мехоҳад ин синфхонаро беҳтар созад, баррасӣ кунед:

- Шумо дар ин муҳит кадом унсурҳоро дидан мехостед?
- Кадом 1–2 тағйироти хурд метавонанд ин муҳитро аз ҷиҳати педагогӣ беҳтар созанд?
- Синфхона чӣ гуна паёмҳои навро метавонад диҳад?

Гурӯҳҳо фикрҳои худро дар бораи паёмҳо ва даҳлатҳо бо мусоидати тренер муаррифӣ мекунад.

3. Лексияи хурд: Тарҳбандии синфхона ва минтақабандӣ (5 дақ)

Матн барои тренер: «Аксар вақт, вақте ки мо дар бораи беҳтар кардани муассисаҳои худ фикр мекунем, биноҳои нав ё таҷҳизоти гаронарзишро тасаввур мекунем. Аммо таҳқиқот ва таҷриба нишон медиҳанд, ки тарзи ҷобачогузорӣ ва истифодаи муҳит метавонад омӯзишро ҳатто бо захираҳои хеле маҳдуд тағйир диҳад».

Паёмҳои асосӣ: Муҳити тағйирпазир = педагогикаи имконпазир.

Тарҳбандиҳо собит нестанд — онҳо паёмҳо мефиристанд ва рафторро ташаккул медиҳанд.

Вариантҳои асосии тарҳбандӣ, ки омӯзгорон бояд аз худ кунанд

Тренерон тарҳбандиҳои тағйирпазирӣ зеринро ҳамчун як қисми луғати амалии тарҳрезии омӯзгорон муаррифӣ мекунад:

Тарҳбандӣ	Тавсиф	Истифодаи маъмулӣ
Шакли U / «Наъл»	Мизҳо дар шакли U ба сӯи марказ ҷойгир шудаанд	Баррасиҳо, муаррифиҳо бо намоёнии хуб
Гурӯҳҳо	Мизҳо барои дастаҳои 4–6 нафара гурӯҳбандӣ шудаанд	Ҳалли муштараки масъалаҳо
Услуби муаррифӣ	Қаторҳои анъанавии рӯ ба рӯи тахта	Пешниҳоди кӯтоҳи муҳтаво хангоми зарурат
Минтақаҳои L-шакл	Кӯнҷҳо барои супоришҳои гуногуни омӯзишӣ ҷудо карда шудаанд	Омӯзиши бисёрмарҳилавӣ, моделҳои ротатсионӣ
Муҳити беруна	Истифодаи долонҳо ё майдончаҳои беруна	Кори гурӯҳии ғайрирасмӣ

Таъкиди тренер: Ягон тарҳбандии идеалӣ вучуд надорад. Тарҳи беҳтарин аз ҳадафи омӯзишии машғулият вобаста аст.

Тренер тасвирҳои гуногуни тарҳбандиҳои гуногунро, аз ҷумла чор тарҳбандии дар Пурсиши истифодабарандагони муассисаи таълимӣ пешниҳодшуда ва тарҳбандиҳои Донишгоҳи Мелбурнро муаррифӣ мекунад.

Консепсияи минтақабандӣ, нигаред ба дастури шунаванда

Моделҳои минтақабандии «Ҳал кардан – Таҳқиқ кардан – Мубодила кардан», нигаред ба дастури шунаванда

Ишора барои тренер: «Ба шумо таъмир кардан лозим нест. Ин минтақахоро метавон бо чизҳое, ки аллакай доред, ташкил кард — ва дар давоми рӯз аз нав ҷобачо намуд».

Мисоли амалии 1 - Гурҷистон: Минтақаҳои ротатсионӣ (OECD ILE 2019). Дар муассисаи давлатии №14-и Руставии Гурҷистон, омӯзгорон барои истифодаи беҳтари муҳити синфхона «минтақаҳои ротатсионӣ» эҷод карданд. Ба ҷойи нишастан дар як ҷой дар давоми тамоми машғулият, хонандагон байни минтақаҳои гуногун ҳаракат мекарданд: минтақаи хониш барои кори ором, минтақаи гурӯҳи барои ҳалли масъалаҳо ва минтақаи баррасӣ барои мубодилаи афкор. Баъзе минтақаҳо ҳатто дар долонҳо ташкил карда шуда буданд. Ин машғулиятҳоро фаъолтар кард ва ба таваҷҷуҳи хонандагон кумак расонд. Мувофиқи маълумоти OECD, ин тағйирот рафтори берун аз супоришро 25% коҳиш дод ва ба мустақилтар шудани хонандагон мусоидат кард. Барои омӯзгорон низ ҳаракат кардан ва дастгирии гурӯҳҳои гуногун осонтар шуд.

Мисоли амалии 2 - Зеландияи Нав: Муҳитҳои тағйирпазири таълим. Дар Зеландияи Нав, бисёр синфхонаҳо тарҳбандиҳои кушодро бо минтақаҳои тағйирпазир барои намудҳои гуногуни омӯзиш истифода мебаранд: хониши ором, кори дастаҷамъона, лоиҳаҳои амалӣ ва муаррифиҳо. Хонандагон вобаста ба супориш байни ин минтақаҳо ҳаракат мекунанд. Ин ба онҳо интиҳоби бештар медиҳад, масъулиятро ташаккул медиҳад ва ҷалби амиқро дастгирӣ мекунад. Омӯзгорон инчунин муҳити синфро якҷоя идора мекунанд. Ин система нишон медиҳад, ки чӣ гуна тарҳбандии боандеша ва минтақабандӣ метавонад салоҳиятҳои калидиро, бахусус муошират, ҳамкорӣ ва тафаккури интиқодиро, дастгирӣ намояд.

4. Азнавсозии тарҳбандӣ – Бо ҳаракат омӯхтан (дақиқа)

Матн барои тренер: «Шумо акс ва намунаи тарҳбандиҳоро аз муассисаҳо медонед. Акнун мо ҳис хоҳем кард, ки тарҳбандӣ аз ҷиҳати физикӣ чӣ маъно дорад. Шумо ҳам хонанда ва ҳам тарроҳи муҳит хоҳед шуд».

Дастурҳо: Иштирокчиён муҳити воқеии тренингро се маротиба таҳти роҳбарии тренер аз нав ҷо ба ҷо мекунанд. Аз гурӯҳҳо, ки дар фаъолияти пешина татбиқ шуд, ба:

- Шакли U;
- Қаторҳои рӯ ба рӯи лавҳи синф (речаи муаррифӣ)
- Шакли L

Пас аз ҳар як тағйирот, аз иштирокчиён пурсед:

- «Ин намуд кадом навъи омӯзишро дастгирӣ мекунад?»
- «Омӯзгор дар кучо ҳаракат карда метавонад?»
- «Якдигарро дидан то чӣ андоза осон аст?»
- «Ин тартиби ҷойгиршавӣ чӣ гуна эҳсос мешавад?»
- «Қадам тарҳбандӣ аз нуқтаи назари хонанда беҳтар эҳсос мешуд?»

Ба робитаи мутақобилаи шифоҳӣ ташвиқ кунед: ҳар дафъа 3–4 мушоҳидро даъват намоед.

5. Супориши тарҳрезии тарҳбандӣ (10 дақиқа)

Матн барои тренер: «Акнун биёед ба пеш ҳаракат мекунем. Мо дар гурӯҳҳои хурд кор хоҳем кард, то муҳитро барои фанҳои мушаххас аз нав тарҳрезӣ кунем ва дар бораи мебел, ҳаракат ва намуди фаъолиятҳое, ки метавонанд сурат гиранд, амалӣ фикр кунем».

Дастурҳо: Гурӯҳҳои 3–4 нафара як супориши фанӣ (масалан, математика, таърих ё забон) ва буридаҳои мебелро мегиранд.

Супориш:

Бо истифода аз буридаҳо тарҳбандии навро тарҳрезӣ кунед, ки салоҳияти мушаххасро дастгирӣ намояд, масалан:

- математика: тафаккури интиқодӣ / ҳамкорӣ
- таърих: муошират / эҷодкорӣ

Интихобан, ҳар як гурӯҳ ҳам фан ва ҳам салоҳиятеро, ки меҳонадор бо он таҷриба гузаронанд, интихоб мекунад.

Агар буридаҳо дастрас набоянд ё имконнопазир бошанд, аз иштирокчиён хоҳиш карда мешавад, ки барои тарҳрезии тарҳбандии худ тарҳбандиро бо мебел кашанд ё тафсилоти намуди зоҳирии муҳит ва он чиро, ки ҳонандагон дар ҳар як қисми он иҷро мекунанд, ба таври хаттӣ баён намоянд.

Аз гурӯҳҳо хоҳиш кунед, ки тарҳбандиро ё тавсифи муҳити навро омода созанд.

6. Сайри галерея / Робитаи мутақобилаи байниҳамдигарӣ (4 дақиқа)

Матн барои тренер: «Идеяҳои шумо акнун дар рӯи қоғазанд. Биёед, тавассути сайр дар байни тарҳҳо аз якдигар омӯзем. Аҳамият диҳед, ки чӣ тавр ҳамсолони шумо мушкилоти шабеҳро бо роҳҳои гуногун ҳал кардаанд». «Лутфан, ҳаритаҳои тарҳи муассисаро дар девор ё мизҳо овезон кунед ё гузоред. Дар атроф сайр кунед ва он чиро, ки шумо ва дигарон эҷод кардаед, омӯzed».

Дастурҳо: Аз гурӯҳҳо хоҳиш кунед, ки тарҳбандиро ба дигар гурӯҳҳо ба таври кӯтоҳ (1 дақиқагӣ) муаррифӣ кунанд. Иштирокчиён барои дидани ҳамаи идеяҳо мебаранд ва менависанд ё мегуянд:

- «Як ҷиҳати қавии ин тарҳ ин аст...»
- «Як идеяе, ки ман мегирифтам, ин аст...»

Паёми асосӣ: Ягон ҳалли универсалӣ вучуд надорад. Мо таҷриба мегузаронем, на ин ки ба қоидаи қарорӣ мерасонем.

7. Таҳлили мавзӯи 4 (5 дақ)

Тренер аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки дар дафтари худ қайд кунанд: «Пас аз дидани имкониятҳо, вақти он расидааст, ки онро ба муассисаи худ баргардонед. Як идеяе, ки шумо метавонед дар моҳи оянда, на ба таври идеалӣ, балки таҷрибавӣ санҷед, кадом аст?»

Иштирокчиёро ба андешаронӣ ташвиқ кунед:

- ✓ Татбиқи кадом тарҳ дар муассисаи шумо мушкилтар эҳсос шуд ва чаро?
- ✓ Як тағйироти хурди муҳит, ки шумо метавонед дар 4 ҳафтаи оянда воқеан санҷед, кадом аст?

Роҳнамоӣ барои тренер: Ба иштирокчиён барои навиштан 1 дақиқа вақт диҳед. 1–2 нафар ихтиёриёро барои мубодилаи андешаҳошон даъват кунед.

8. Ҷамъбаст ва саволҳо (3 дақ)

Хулосаҳои асосии мавзӯи 4, ки тренер бояд тақвият диҳад:

- Тарҳрезии хуби синфхона ба таълими хуб имкон медиҳад, ҳатто бидуни биноҳои нав.
- Модели «Ҳал кардан–Таҳқиқ кардан–Мубодила кардан» як воситаи сода ва камхарҷ барои сохторбандии омӯзиши ҷаҳол мебошад.
- Тарҳбандиро бояд ба ҷаҳолият ва салоҳиятҳо мувофиқ карда шаванд, на ин ки доимӣ собит бошанд.
- Тағйироти хурди таҷрибавӣ метавонанд боиси тақмили назаррас дар муҳити таълим шаванд.

Нақши омӯзгорон:

- Омӯзгорон метавонанд тарҳбандиро барои фанҳо ва супоришҳои гуногун мутобиқ созанд, то салоҳиятҳои калидиро беҳтар дастгирӣ кунанд.
- Тағйироти воқеӣ аз таҷрибаҳои хурд ба вучуд меояд, на аз нақшаҳои идеалӣ.

Саволҳо барои иштирокчиён:

- Оё мухтаво фаҳмо буд?
- Оё шумо боварӣ ҳис мекунед, ки ин мухтаворо ба дигар омӯзгорон расонида метавонед?
- Оё ба ягон тавзеҳо ниёз доред?

МАШҒУЛИЯТИ 8**Мавзӯи 5. Роҳҳои фаъолсозии муассисаи таҳсилоти умумӣ ҳамчун муҳити таълим (40 - дақиқа)****Натиҷаҳои омӯзиш**

Баъди омӯзиши мавзӯи иштирокчиён метавонанд:

- ✓ Донанд, ки чӣ тавр муҳитҳои беруназсинфиро метавон ҳамчун муҳити тағйирпазири таълим фаъол сохт.
- ✓ Муҳитҳои амудӣ ва муштараки камистифодашударо дар муассисаҳои худ муайян кунанд.
- ✓ Идеҳои ибтидоии камхарчро барои табдил додани муҳити муассиса ба воситаҳои ҷалб, ҳамкорӣ ва фарогирӣ таҳия кунанд.

Соҳтор ё тафсилоти муфассал барои тренер:

Давом-ноки	Усул	Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён	Мавод
1 дақ	Натиҷаҳои омӯзиши мавзӯи 5	Муаррифии натиҷаҳо	Гӯш кардани изҳороти мукаддимаӣ	Слайд бо натиҷаҳои омӯзиши мавзӯи 5
4 дақ	Аз мисолҳои хурд оғоз кардан: Санҷиши кӯтоҳ + Пешниҳоди идеяҳо	Мусоидат ба «Анғезиши зеҳн» дар бораи минтақаҳои омӯзиши беруназсинфӣ; сабти идеяҳо	Пешниҳоди мисолҳо; тартиб додани рӯйхати визуалии муштарак	Флипчарт, маркерҳо
10 дақ	Матритсаи қарорҳо	Мусоидат ба «Анғезиши зеҳн»	Баррасиҳои гурӯҳи дар бораи даҳлатҳои вобаста ба ҳадафҳои омӯзиш	Маводди муттаҳидотӣ
5 дақ	Лексияи хурд: Берун аз «куттии» синфхона	Муаррифии намудҳои муҳит (деворҳо, долонҳо, зинапоҳо, даромадгоҳҳо, берун, гӯшаҳо) ва 10 мисоли амалӣ	Гӯш кардан; пайвасти кардани мисолҳои ҷаҳонӣ бо имкониятҳои маҳаллӣ	Маҷмӯи слайдҳо, тахта, маводди визуалии ҷопӣ
10 дақ	Харитасозии муассиса + Супориши тарҳрезӣ	Роҳнамоӣ ба кашидани тарҳи гурӯҳи ва таҳияи идеяҳо; гардиш ва роҳнамоӣ	Муайян кардани 2 муҳити муассиса ва пешниҳоди даҳлатҳо барои фаъолсозии омӯзиш	Харитаҳои АЗ/қолабҳо, маркерҳо, варақаҳои ҷопӣ
5 дақ	Сайри галерея / Робитаи мутақобилаи байниҳамдигарӣ	Мусоидат ба тамошо ва баррасии идеяҳо; ташкили мубодилаи кӯтоҳи гурӯҳи	Дидани идеяҳои ҳамсолон; додани робитаи мутақобила; дар сурати даъват шудан, муаррифии оммавии 1 тарҳ	Муҳити деворӣ/миз, стикерҳои нуктагӣ
3 дақ	Таҳлил	Роҳбаладӣ - Ташвиқ ба посухи ҳаттӣ дар бораи Марҳилаи аввалини фаъолсозӣ	Навиштан + баррасӣ бо тренер	Маводди муттаҳидотӣ
2 дақ	Ҷамъбасти саволҳо	Хулосаи тренер - Тақвияти бардоштҳои асосӣ	Гӯш кардан, аниқ кардан ва пурсидани саволҳои ниҳой	Слайд бо нуктаҳои асосӣ

1. Муаррифии натиҷаҳои мавзӯ (1 дақиқа)

Матн барои тренер: «Дар мавзӯи 4 мо чӣ тавр бо аз нав ҷобачо кардани синфхонаҳо истифодаи мақсадноки муҳитро омӯхтем. Аммо долонҳо, деворҳо, зинапоҳо ва ҳавлӣ аксар вақт истифоданашуда мемонанд, онҳо имкониятҳои пурқувватро барои дастгирии омӯзиш пешниҳод мекунанд. Дар ин машғулият, мо меомӯзем, ки чӣ тавр ин муҳитҳои нодида гирифташударо метавон ба воситаҳои ҷалб, таҳқиқот ва эҷодкорӣ табдил дод».

Тренер натиҷаҳои омӯзиши мавзӯи 5-ро муаррифӣ мекунад.

2. Az мисолҳои одӣ оғоз кардан: Санҷиши кӯтоҳ + Пешниҳоди идея: Боз дар кучо омӯзиш метавонад сурат гирад? (4 дақ)

Матн барои тренер: «Биёед аз як «Анғезиши зеҳн» оғоз кунем. Дар бораи муассисаи худ фикр кунед. Ҷойро номбар кунед (ба ғайр аз синфхона), ки дар он ҷо омӯзиш метавонад сурат гирад».

Дастурҳои тренер: Az иштирокчиён хоҳиш кунед, ки пешниҳодҳоро баён кунанд (масалан, долон, зинапоҳо, ҳавлӣ).

Тренер посухҳоро дар флипчарт менависад.

Мубодилаи зуд ва тафаккури эҷодиро ташвиқ кунед.

Саволи тренер: «Хонандагон дар он муҳит чӣ кор мекунанд? Онҳо танҳо бо як тағйироти хурд чӣ кор карда метавонистанд?»

Тренер ҷавобҳоро дар бораи муҳитҳои яхела ё шабеҳ гуруҳбандӣ мекунад.

3. Матритсаи қарорҳо (10 дақ)

Матн барои тренер: «Биёед ба таҷрибаҳои мушаххаси муассисавӣ ва чӣ гуна роҳбарият фарҳанги муҳитро ташаккул медиҳад, назар андозем».

Иштирокчиён дар гуруҳҳои хурд муттаҳид мешаванд. Онҳо матритсаи қарорҳоро дар маводи муттаҳидотии худ баррасӣ карда, баррасӣ мекунанд:

- Кадом сиёсатҳои кунунии муассиса истифодаи тағйирпазири муҳитро маҳдуд мекунанд?
- Ҳар як сиёсат чӣ гуна паём мефиристад?
- Мо чӣ гуна ишораҳои алтернативӣ фиристода метавонем? Чӣ тавр?

Гуруҳҳо дар зерӣ ҳар як фаъолияти муассиса мисолҳои бештар ва/ё самтҳои фаъолияти бештар илова мекунанд. Ҳар як гуруҳ матритсаро шарҳ медиҳад.

Матритсаи қарорҳо

Самти фаъолияти муассиса	Таҷрибаи кунунӣ	Намунаи нави роҳбарият
Қоидаҳои тарҳбандии синфхона	Интизор меравад, ки ҳамаи синфхонаҳо қаторҳоро истифода баранд	Иҷозат додани интиҳоби тарҳбандӣ дар асоси ҳадафҳои машғулият
Истифодаи девор	Танҳо ороиш	Ба намоишгоҳҳои таълимӣ ва қорҳои эҷодии хонандагон афзалият додан
Истифодаи долон	Истифода барои таълим ё хонандагон манъ аст	Ҷудо кардани муҳит барои омӯзиши ором ё намоишгоҳҳо
Дастрасӣ ба муҳити беруна	Кам истифода мешавад ё баста аст	Ҳамгиро кардан ба машғулиятҳои илм, хониш ё ҳаракат

Az ҳар як гуруҳ хоҳиш кунед, ки як идеяро, ки онҳоро ба ҳайрат овард, мубодила кунанд. Баррасиро мусоидат намоед.

4. Лексияи хурд: Берун аз «қуттии» синфхона (5 дақ)

Матн барои тренер: «Дар аксари муассисаҳо, аз ҷумла дар Тоҷикистон мо синфхонаҳоро сахнаи асосии омӯзиш мешуморем. Аммо ҳақиқат ин аст: хонандагон ҳар

рӯз аз бисёр муҳитҳои дигар мегузаранд. Долонҳо, деворҳо, зинапоҳо, даромадгоҳҳо ва майдончаҳои беруна ва ин на танҳо муҳитҳои гузариш, балки имкониятҳо мебошанд. Чӣ мешуд, агар тамоми муассиса ба як муҳити таълим табдил меёфт? Дар Тоҷикистон ва дар саросари ҷаҳон, омӯзгорон муҳитхоеро, ки як вақтҳо нодида мегирифтанд, ғаёб месозанд, то ба хонандагон дар ҷалб, таҳлил ва ҳамкорӣ бо усулҳои нав кумак расонанд. Вақте ки ин муҳитҳо ғаёб мешаванд, мо иқтидори омӯзиши муассисавиро бе сохтани ягон чизи нав афзун мегардонем».

Тренер дар слайд муаррифӣ мекунад:

Агар мо тарҳрезӣ кунем, омӯзиш дар ҳама ҷо сурат мегирад.

• Иқтидори муҳити амудӣ (деворҳо ва шифтҳо)

Деворҳо воситаҳои пурқувват барои маърифат, хотира ва шахсият мебошанд. Онҳо метавонанд донишро интиқол диҳанд, ба робитаи мутақобила даъват кунанд ва тафаккури хонандагонро инъикос намоянд.

Намунаҳои ғаёбсозии амудӣ:

- Ҷадвалҳои тақияҳои, ки тафаккурро намоён месозанд
- Деворҳои лугат барои тақвияти омӯзиши забон
- Минтақаҳои робитаи мутақобилаи байниҳамдигарӣ, ки дар он хонандагон қорҳои якдигарро шарҳ медиҳанд
- Гӯшаҳои савол, ки қунҷовиро ҷамъ оварда, ба машғулиятҳои таҳқиқотӣ мусоидат мекунад

Мисоли амалии А — Ҳаркорт Террас, Ирландия

Тарҳрезии ба таҳқиқот асосёфта 20–50% муҳити деворро барои қоиш додани ҳавасмандкунии аз ҳад зиёд ҳолӣ нигоҳ дошт. Қори хонандагон қои овезақоро гирифт.

Истифодаи намунаҳои ибрат барои ҳисси мансубият.

Аз бетартибӣ ва стереотипҳо худдорӣ кунед. Ҳар вақте ки имқонпазир аст, ба ворид шудани нури табиӣ имқон диҳед.

Хулосаи асосӣ: Муҳитҳои муштарак метавонанд мушқилоти интизомро қоиш дода, ҳамзамон мустиқилиятро ташаккул диҳанд.

Мисоли амалии Б — Маркази омӯзиши Спрингмилл (ИМА)

Утоқи омӯзиши Замин дар шифт ҳарита дорад. Ангезандаҳои визуалӣ ҳатто дар сатҳҳои амудӣ ва болои сар истифода мешаванд.

Саволи тренер: «Чӣ тавр мо метавонем на танҳо деворқоро, балки шифт ва фаршқоро низ истифода барем? Чӣ мешуд, агар ҳар як сатҳ қизеро омӯзонда метавонист? Деворҳои шумо дар айни замон қӣ гуна паём мефиристанд?»

• Иқтидори муҳитҳои муштарак (долонҳо, зинапоҳо, даромадгоҳҳо, гӯшаҳо, майдончаҳои беруна)

Муҳитҳои муштарак аксар вақт ҳамчун минтақаҳои ҳаракат баррасӣ мешаванд, аммо онҳо метавонанд ба муҳити пурқӯшу қурӯши педагогӣ табдил ёбанд.

Долонҳо

Инҳо минтақаҳои серҳаракатанд, ки метавонанд ба пайроҳаҳои омӯзиши қолиб Пайроҳаҳои математикӣ ё илмӣ.

- ✓ Галереяҳои хронологӣ
- ✓ Истгоҳҳои қониш ё таҳқиқот

Деворҳои савол бо ишораҳои ивазшаванда табдил ёбанд.

Мисоли амалии В — Юнон (Лоиҳаи озмоишӣ дар муассисаҳои ибтидоии Афина): истифодаи мизҳо ва қурсиҳо дар долон, маводди визуалӣ дар қораи омӯзиш ва вақтхушӣ. Таъсир: Афзоиши ҷалбшавӣ.

Мисоли амалии Г — Қурқистон (Қустави 14): Минтақаҳои ротатсионии долон истгоҳҳои тағйирпазир барои саводнокӣ, таҳқиқот ва ҳамқории қуруҳҳои қурд. Таъсир: 25% қоиш ёфтани рақтори қерун аз машғулият.

Саволи тренер: «Чӣ тавр хонандагон метавонанд ҳангоми ҳаракат дар муассиса таълим гиранд?»

Зинапояҳо

Зинапояҳо, ки аксар вақт нодида гирифта мешаванд, дар рӯзи муассисавӣ табиатан набз эҷод мекунанд. Онҳо метавонанд матн, супориш ё саволҳои зеринро дар бар гиранд:

- ✓ Зинаҳои хониш
- ✓ Зинаҳои саводнокӣ (масалан, «дар ҳар зина як калимаро хонед»)
- ✓ Пайдарпайии математикӣ
- ✓ Пайроҳаҳои зарбулмасал
- ✓ Шеърҳо ё зарбулмасалҳои хонандагон
- ✓ Омӯзиши ба ҳаракат алоқаманд (масалан, ҳисоб кардан, ҳиҷо кардан, тарҷума кардан ҳангоми баромадан)

Мисоли амалии Д — Уганда: Китобхонаи зинапоягӣ

Зинапояи истифоданашуда бо болиштҳо ва рафҳо пур карда шуд. Хонандагон дар вақти танаффус китоб мегирифтанд.

Таъсир: Гирифтани китоб дар се моҳ ду баробар афзуд.

Паёми тренер: «Зинапоя метавонад ба минтақаи ҳикоя табдил ёбад. Як зина метавонад ба як ҷумла табдил ёбад».

Даромадгоҳҳо

Даромадгоҳҳои бино метавонанд амнияти эмотсионалии хонандагон, ҳувиати муассисаро таъкид ва маводди визуалии таълимиро пешниҳод намоянд.

- ✓ Гӯшаҳои «Хуш омадед», ки ҳувиат, фарҳанг ва фарогириро инъикос мекунанд
- ✓ Истгоҳҳои таҳлил: «Имрӯз ба чӣ кунҷкоб ҳастед?»
- ✓ Минтақаҳои ором барои хониш, оромшавӣ ё суҳбати як ба як

Мисоли амалии Е — Ҳаркорт Террас, Ирландия

Даромадгоҳҳо барои тасдиқи ҳувиат бо лавҳаҳои «Хуш омадед» бо якҷанд забон ва намунаҳои ибрати визуалӣ истифода шуданд.

Саволи тренер: «Хонандагон ҳангоми ворид шудан ба муассисаи шумо чиро мебинанд? Чӣ тавр он метавонад ба омӯзиш илҳом бахшад?»

Гӯшаҳои мавзӯӣ дар сах.32, дастури шунаванда омадааст, аз он истифода баред.

Мисоли амалии Ё — Боғчаи кӯдаконаи MRN, Япония

Меъмории даврашакл бо гӯшаҳои дарунсохт, ки аз робитаи байни наслҳо илҳом гирифтааст. Натиҷаи тарҳрезӣ: Хатмкунандагон ҳамчун волидайн бармегарданд — тарҳрезии муҳити ҳисси мансубиятро эҷод мекунад.

Саволи тренер: «Дар бораи таҷриба кардан бо гӯшаи медиавӣ дар айни замон чӣ фикр доред?»

Ихтиёрӣ: Барои баррасии хусусиятҳои гӯшаи медиавӣ каме вақт чудо кунед, дар утоқ як гӯша ёбед ва аз иштирокчиён хоҳиш кунед, ки дар бораи омӯзиши кунунии худ як маводи видеои кӯтоҳ ҳамчун намунаи эҷоди муҳтаво дар гӯшаи медиа омода созанд.

Майдончаҳои беруна

Ҳавлӣ, саҳнҳо ва боғҳои муассисаи метавонанд ҳам барои таҳсилоти расмӣ ва ҳам ғайрирасмӣ истифода шаванд.

- ✓ Минтақаҳои мушоҳидаи илмӣ (обу ҳаво, растаниҳо)
- ✓ Супоришҳои гурӯҳи барои ҳалли масъалаҳо
- ✓ Бозиҳои серҳаракат барои саводнокӣ/ҳисоб
- ✓ Драма ва қиссагӯӣ

Мисоли амалии Ж — Кения: Пайроҳаи математикии беруна

Омӯзгорон дар роҳҳои умумии беруна супоришҳои математикиро кашиданд.

Таъсир: +12% афзоиши саводнокии риёзӣ пас аз як чоряк.

Мисоли амалии И — Муассисаи ДАО, Ветнам

Муассиса бо истифода аз масолеҳи маҳаллӣ сохта шудааст. Синфхонаҳои беруна ба мувофиқат ва устуворӣ мусоидат карданд.

Хулосаи асосӣ: Муҳит фарҳанг ва арзишҳоро инъикос мекунад.

Паёми тренер: «Аксари муассисаҳои Тоҷикистон майдончаҳои беруна доранд. Ба шумо маблағгузори лозим нест, ба шумо нақша ва иҷозат лозим аст».

5. Харитасозии муассиса ва супориши тарҳрезӣ (10 дақ)

Матн барои тренер: «Акнун шумо харитаи муассисаро омӯхта, муҳитҳоро, ки барои фаъолсозӣ мусоиданд, муайян хоҳед кард». «Навбати шумост, ки дар муассисаи худ имкониятҳоро тарҳрезӣ кунед».

Дастурҳо ба иштирокчиён

Ба гурӯҳҳои хурд (3–5 нафара) муттаҳид шавед. Аз харитаи пешниҳодшудаи муассиса истифода баред (ё агар дастрас набошад, тарҳбандии муассисаи худро кашед).

Ҳадди ақал ду муҳитро берун аз синфхона муайян кунед — деворҳо, долонҳо, зинапоҳо, даромадгоҳҳо, гӯшаҳо ё майдончаҳои беруна.

Барои ҳар як муҳит, як даҳлати хурд тарҳрезӣ кунед:

- Дар он ҷо чӣ гуна омӯзиш сурат мегирад? Омӯзиши ғайрирасмиро муфассал тавсиф кунед.
- Хонандагон дар он муҳит чиро мебинанд, иҷро мекунанд ё чӣ сахм мегузоранд?
- Мақсади омӯзиш чист? Ҳар як муҳит бояд ба мақсади равшани таълимӣ хизмат кунад.

Тренер таксим мекунад:

Варақаҳои тарҳбандии муассиса дар қоғази шакли А3 (холӣ ё бо қолаб)

Маркерҳо ё қаламҳои ранга

Ихтиёри: илҳоми визуалии чопшуда аз мисолҳои амалӣ

Саволҳо барои роҳнамоии тренер (дар атрофи хучра гардиш карда):

- «Як муҳите, ки хонандагон ҳар рӯз аз он мегузаранд ва шумо метавонед онро фаъол созед, кадом аст?»
- «Оё девор метавонад ба минтақаи савол ё девори робитаи мутақобила табдил ёбад?»
- «Оё як гӯша метавонад ба ҷойи бехатари андешаронӣ табдил ёбад?»
- «Оё шумо метавонед як гӯшаи ғайрифаволро ба минтақаи тағйирот табдил диҳед?»

6. Сайри галерея / Робитаи мутақобилаи байниҳамдигарӣ (5 дақ)

Дастурҳои тренер: «Акнун мо сайри галереяро зуд анҷом медиҳем. Лutfан, харитаҳои тарҳи муассисаро дар девор ё мизҳо овезон кунед ё гузоред. Дар атроф сайр кунед ва он чиро, ки эҷод кардаед, омӯzed».

Иштирокчиён дар синфхона мегарданд, то:

- Ҳар як харитаи муассисаро бубинанд
- Идеаҳои эҷодӣ ё имконпазирро қайд кунанд
- Дар бораи ҷиҳати қавии ҳар як идея андеша кунанд, як идеяро, ки санҷидан меҷӯханд, баррасӣ намоянд

Робитаи мутақобилаи ихтиёриро бо стикерҳо қайд кунед (агар дастрас бошад):

- Аз ҳама имконпазир
- Аз ҳама инноватсионӣ
- Аз ҳама мувофиқ барои муассисаи ман

Тренер 1–2 муаррифии кӯтоҳро анҷом медиҳад:

- «Оё ягон гурӯҳ меҷӯҳад як намунаи минтақаи омӯзишиеро, ки тарҳрезӣ кардааст, нақл кунад ва чаро онҳо ин муҳитро интихоб карданд?»

- «Оё иштирокчиёни дигар мехоҳанд дар бораи он ки дар ин идея чӣ навоварӣ вучуд дорад ва/ё чӣ чиз ба муассисаҳои онҳо мувофиқ аст, шарҳ диҳанд?»

7. Таҳлили мавзӯи 5 (3 дақ)

Матн барои тренер: «Шумо акнун бояд донед, ки на танҳо дар саросари ҷаҳон, балки дар муассисаҳои ба шумо монанд чӣ имкониятҳо мавҷуданд. Шумо омӯхтед, ки чӣ тавр деворҳо, долонҳо, зинапоҳо, даромадгоҳҳо ва майдончаҳои беруна метавонанд як қисми стратегияи омӯзгории шумо шаванд. Акнун биёед аз «Ангезиши зеҳн»-и гурӯҳи ба уҳдадорӣ шахси гузарем: Агар шумо фардо бо нигоҳи «ҷашмони омӯзанда» аз муассисаи худ мегузаштед, ба чӣ чиз дигар ҳел назар мекардед? Қадом муҳитҳо ба назари шумо бузургтарин имконияти истифоданашидаи муассисаи шумоянд?»

Супориш барои иштирокчи / Тренер иштирокчиёро барои навиштани ҷавоб ба саволҳои зерин ташвиқ мекунад:

- Як муҳите, ки ман мехоҳам дар муассисаам ҷаҳол созам, ин аст... (мақонро номбар кунед: масалан, зинапоҳои қафо, даромадгоҳи асосӣ, долони ошёнаи 2-юм.)
- Ман ин муҳитро барои... истифода хоҳам бурд. (Мисол: робитаи мутақобилаи байниҳамдигарӣ, ғушаи саводноқӣ, девори муаммоҳои математикӣ, минтақаи андешаронӣ.)
- Марҳилаи аввалини ман ин хоҳад буд... (Чизи сода ва воқеӣ, ба монанди: бо директори худ суҳбат кардан, маркерҳо овардан, онро бо як синф санҷидан.)

Саволи таҳлилӣ (шифоҳӣ):

- «Ин таҳлил шуморо аз назария ба амалия пайваست мекунад. Он набояд идеалӣ бошад. Он бояд танҳо имконпазир бошад».

Роҳнамоии тренер: Ба иштирокчиёни барои навиштан 1 дақиқа вақт диҳед. 1–2 нафар ихтиёриёро даъват кунед, то посухҳои худро баланд хонанд. Идеи онҳоро дар назди ҳама тасдиқ кунед: «Ин як мисоли қавӣ, воқеӣ ва эҷодкорона аст. Ташаккур, ки онро мубодила кардед».

8. Ҷамъбасти саволҳо (2 дақ)

Хулосаҳои асосии мавзӯи 5, ки тренерон бояд тақвият диҳанд:

- Омӯзиш берун аз синфхона низ сурат мегирад.
- Мутобиқсозии хурд ва намоён мустақилият ва ҳисси соҳибии хонандагонро ташаккул медиҳад.
- Соҳибии муштарак бо хонандагон боиси тағйироти устувортар мегардад.
- Иҷозати роҳбарият ва сиёсати дастгирӣ аксар вақт аз бучети калон муҳимтар аст.
- Аз ҷаҳолсозии як муҳити идорашаванда оғоз кунед, сипас аз ҳамаи ҷо идома диҳед.
- Оғоз карданро аз як девор, як долон, як минтақа баррасӣ кунед.

Паёми тренер: «Омӯзгорон дар саросари ҷаҳон зинапоҳо, ҳавлиҳо ва долонҳоро ҷаҳол кардаанд, на бо маблағгузорӣ, балки бо тасаввурот ва мақсад. Муассисаи шумо пур аз имкониятҳост. Ин марҳилаи аввалин дар роҳи истифодаи онҳост».

Саволҳо барои иштирокчиён:

- Оё муҳтаво ҷаҳмо буд?
- Оё шумо боварӣ ҳис мекунед, ки ин муҳтаво ба дигар тренерон ё омӯзгорон расонида метавонед?
- Оё ба ягон тавзеҳот ниёз доред?

МАШҒУЛИЯТИ 8

Мавзуи 6. Аз муҳит то амал: гузариш ба амалия (40 - дақиқа)

Натиҷаҳои омӯзиш

Баъд аз омӯзиши мавзӯ иштирокчиён метавонанд:

- ✓ Барои оғози таҷрибаҳои амалии тарҳрезии нави муҳит эътимод пайдо кунанд.
- ✓ Аҳамияти оғоз карданро бо фаъолиятҳои озмоишии хурди камхавф дарк кунанд.
- ✓ Нақшаи татбиқи имконпазирро, ки ба шароити муассисаи онҳо мувофиқ аст, тарҳрезӣ кунанд.
- ✓ Дастгирии роҳбариятро, ки барои дастгирии таҷриба зарур аст, эътироф кунанд.

Сохтор ё тафсилоти муфассал барои тренер:

Давом-ноқӣ	Усул	Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён	Мавод
1 дақ	Натиҷаҳои омӯзишии мавзуи 6	Муаррифии кӯтоҳ, гузариш аз банақшагири ба татбиқ	Гӯш кардан, қайд кардан	Слайд бо иқтибоси асосӣ + мақсадҳо, натиҷаҳои омӯзиш
5 дақ	Аз мисолҳои одӣ оғоз кардан: Санҷиши кӯтоҳ + Саволи ҷалбкунанда	Истифодаи изҳороти кӯтоҳи дуруст/нодуруст ё «афсона ё воқеият» барои ошкор кардани тахминҳо ва тавлиди баррасӣ	Посуhi шифоҳӣ ва таҳлили ақидаҳо дар бораи тағйирот	Изҳороти омодаи санҷиш (дар слайд ва маводди муттаҳидотӣ)
8 дақ	Баррасии гурӯҳӣ: Тағйироти хурд	Мусоидат ба баррасӣ дар бораи тағйироти хурд	Баррасӣ дар гурӯҳҳо	Маводди муттаҳидотӣ
5 дақ	Лексияи хурд: Аз банақшагири ба амал	Муаррифии «Шакл аз функция пайравӣ мекунад»; ҷаҳорҷӯбаи OECD; мисолҳои муҳитии Терри Уайт; мисолҳои амалӣ	Фаъолон шунидан ва посух ба саволҳо; алоқаманди и консепсияҳои нав бо мисолҳои маҳаллӣ	Слайдҳо бо мисолҳои визуалӣ + истинод ба мисолҳои амалӣ
8 дақ	Харитасозӣ ва Нақшаи рушди муассиса	Мусоидат ба баррасӣ дар бораи Нақшаи рушди муассиса	Баррасӣ ва навиштани тақмили эҳтимолӣ	Маводди муттаҳидотӣ
8 дақ	Нақшаи тарҳрезии озмоишии беҳатар (Банақшагири–Амал–Таҳлил)	Роҳнамоӣ дар интиҳоби муҳит, муайян кардани тағйирот, ошкор кардани монеаҳо ва таҳияи нақша	Кор дар гурӯҳҳо барои таҳияи Нақшаи тарҳрезии озмоишии беҳатар	Қолаб ё маводи муттаҳидотии Нақшаи тарҳрезии озмоишии беҳатар
3 дақ	Таҳлил	Роҳбаладӣ - Ташвиқ ба посухи ҳаттӣ дар бораи як амал + як суҳбат бо роҳбарият, ки онҳо пас аз тренинг оғоз хоҳанд кард	Навиштан + баррасӣ бо тренер	Маводди муттаҳидотӣ
2 дақ	Ҷамъбасти ва саволҳо	Хулосаи тренер - Тақвияти бардоштҳои асосӣ	Гӯш кардан, аниқ кардан ва пурсидани саволҳои ниҳой	Слайд бо нуктаҳои асосӣ

1. Муаррифии натиҷаҳои мавзӯ (1 дақиқа)

Матн барои тренер: «Дар мавзуи 5 мо чӣ тавр муҳитҳои беруназсинфиро фаъол сохтанро омӯхтем: деворҳо, долонҳо, даромадгоҳҳо, ҳатто зинапояхҳо, ҳамчун як қисми муҳити таълим. Аммо танҳо идеяҳо омӯзишро тағйир намендиханд. Тағйирот вақте рух

медихад, ки омӯзгорон қадамҳои хурд мегузоранд». «Аз банақшагирӣ ба амалия, аз мақсад (ният) ба амал». «Мо акнун аз фикр кардан ба амал кардан мегузарем. Ин мавзӯ барои кумак ба шумо дар гузоштани Марҳилаи аввалини боэътимод дар роҳи аз нав тарҳрезӣ кардани муҳит барои хидмат ба омӯзиш дар муассисаи шумост».

Тренер натиҷаҳои омӯзиши мавзӯи 6-ро муаррифӣ мекунад

2. Аз мисолҳои одӣ оғоз кардан: Санҷиши кӯтоҳ + Саволи ҷалбкунанда (5 дақ)

Матн барои тренер: «Мақсади ин машғулият ошкор кардани тахмин ва тарсҳои умумӣ дар атрофи тағйир додани истифодаи муҳит ва бо эҳтиёт зерӣ шубҳа гузоштани ақидаҳои ғайрифайда, ки таҷрибаро маҳдуд мекунад».

«Пеш аз он ки ба банақшагирӣ гузарем, биед тахминҳои худро бисанҷем. Ман чанд изҳоротро мехонам. Шумо ба ман мегӯед, ки оё ҳар яки он дуруст аст ё нодуруст, ё мегӯед «вобаста аз ҳолат аст». Сипас мо онҳоро якҷоя таҳлил хоҳем кард».

Дастурҳо: Як-як хонед. Ба зуд бардоштани дастҳо ё овоз додан иҷозат диҳед.

Пас аз ҳар кадоме шарҳи кӯтоҳ диҳед.

Намунаи изҳороти санҷишӣ

- «Тағйирот дар муҳити таълим барои муҳим будан, бояд калон бошанд».→ Нодуруст.
- Тағйироти хурди намоён метавонанд таъсири фаврӣ дошта бошанд — ба монанди девори робитаи мутақобила ё ғӯшаи хониш.
- «Агар он дарҳол кор накунад, пас ин таҷрибаи ноком аст».→ Нодуруст.
- Озмоишҳо барои ислоҳ шудан пешбинӣ шудаанд. Таҳлил ва бознигарӣ як қисми раванд мебошанд.
- «Танҳо муассисаҳои хуб маблағгузоришаванда метавонанд муҳитро барои омӯзиш аз нав тарҳрезӣ кунанд». → Нодуруст.
- Бисёр мисолҳои қавӣ аз муассисаҳои камзаҳира, ки скотч, коғаз ва тасаввуротро истифода мебаранд, бармеоянд.

«Хонандагон бояд дар ҷаҳолсозии муҳити таълим иштирок кунанд».

Тарҳрезии муштарак соҳибӣ ва мувофиқатро афзун намуда, ифтихорро эҷод мекунад. → Дуруст.

Паёми тренер: «Ин изҳорот ақидаҳоеро, ки бисёрии мо дорем, ифода мекунад. Аммо тавре ки мо дар мисолҳои ҷаҳонӣ ва маҳаллӣ дидем, тағйироти воқеӣ вақте рух медиҳад, ки мо ин афсонаҳоро зерӣ шубҳа мегузарем. Мақсад комилият нест. Мақсад ин санҷидани беҳатар, мақсаднок ва бо дастгирии роҳбарият аст».

3. Баррасии гуруҳӣ / Тағйироти хурд (8 дақ)

Матн барои тренер: «Ба шумо лозим нест, ки ҳама чизро ислоҳ кунед. Бо таваҷҷуҳ ва имконпазир сохтани як амали хурд оғоз намоед».

Дастурҳо: Иштирокчиён ба гуруҳҳои 3-4 нафара муттаҳид мешаванд. Онҳо рӯйхати тағйироти хурдро аз маводи муттаҳидотии худ мехонанд, ки синфхонаҳо ва/ё муҳитҳои камистиқодашударо ҷаҳол месозанд. Ҳар як гуруҳ 2 микроҳафизатро интихоб мекунад: яке аз тарҳбандиҳои синфхона ва дигаре аз боқимондаи рӯйхат. Тренер боварӣ ҳосил мекунад, ки гуруҳҳо вариантҳои яхеларо интихоб накардаанд. Иштирокчиён дар гуруҳҳо баррасӣ мекунад:

Саволҳои умумӣ:

- Оё ягон тағйироти хурди дигаре ҳаст, ки шумо мехоҳед ба ин рӯйхат дохил кунед?
- Агар шумо хонанда мебудед, кадом тағйироти хурд барои шумо ва ҳамсинфонатон машхуртар мебуд?
- Татбиқи кадом тағйироти хурд дар муассисаи шумо осонтар аст? Чаро?
- Татбиқи кадом тағйироти хурд дар муассисаи шумо мушкултар аст? Чаро?

Саволҳо барои тағйироти хурди интихобшуда:

- Ин кадом натиҷаи омӯзиширо дастгирӣ мекунад?
- Шумо чиро тасдиқ ё ташвиқ хоҳед кард?

Гуруҳҳо фикрҳои худро мубодила мекунанд ва тренер барои баррасӣ мусоидат мекунад.

4. Лексияи хурд: Аз банақшагирӣ ба амал (5 дақ)

Матн барои тренер: «Ҳангоме ки мо аз назария ба амал мегузарем, аз як аксиомаи меъморӣ асри гузашта оғоз хоҳем кард, ки инъикоси хеле хуби он аст, ки чаро муҳит ва педагогика бояд мувофиқат кунанд ва яққоя баррасӣ шаванд».

«Мо инчунин ду концепсияи академиро баррасӣ хоҳем кард, ки ба мо дар арзёбии вазъияти кунунӣ ва пешбурди саъю кӯшишҳо барои аз нав тарҳрезӣ кардани муҳит кумак мерасонанд».

«Шакл аз функсия пайравӣ мекунад»

«Шакл аз функсия пайравӣ мекунад» як принципи тарҳрезист, ки мегӯяд, намуди зоҳирӣ ва сохтори бино ё объект бояд пеш аз ҳама ба мақсад ё функсияи пешбинишуда алоқаманд бошад. Ин пешниҳод мекунад, ки тарҳрезӣ бояд аз рӯи ниёз ва ғаъолиятҳо, ки дар дохили объект ё бо он сурат мегиранд, пеш бурда шавад, на ин ки аввал ба эстетика ё ороиш таваҷҷуҳ карда шавад. Ин ибораро меъмор Луис Салливан дар охири асри 19 ва аввали асри 20 маъмул кардааст.

Дар асл, «шакл аз функсия пайравӣ мекунад» маънои онро дорад, ки тарҳи объект бояд посухи мустақим ба истифодаи пешбинишудаи он бошад, амалӣ ва самаранок будани онро таъмин намояд. Дар шароити мо, ин маънои онро дорад, ки тарҳи бинои муассиса ва муҳити таълим бояд ба функсияи омӯзиш ва таълим пайравӣ кунад.

Мо аз «Шакл аз функсия пайравӣ мекунад» ба «Шакл аз омӯзиш пайравӣ мекунад» мегузарем.

Концепсияҳои зерин таъкид мекунанд, ки чӣ тавр муҳит ба ниёзҳои педагогика мутобиқ мешавад ва мо чӣ кор карда метавонем, то дар муҳити физикии таълим тағйироти муҳим ворид созем.

Матн барои тренер: «Ба аксҳои муҳити зебои таълим мафтун шудан осон аст. Аммо дархости воқеӣ на дар бораи муҳити зебои таълимӣ, балки дар бораи муҳити таълимиест, ки омӯзиширо дастгирӣ карда, ҷалб ва ҳавасмандии хонандагонро беҳтар месозад. Дархости воқеӣ барои муассисаҳои оянда ин муҳити таълимиест, ки рушди малакаҳои асри 21-ро роҳнамоӣ мекунад». «Дар муассисаҳои воқеӣ, марҳилаи душвортарин марҳилаи аввал аст: оғоз кардан».

Паёми асосиро нависед ё намоиш диҳед: «Дониш бе амал ҳеҷ чизро тағйир намедихад». «Таваҷҷуҳи мо ҳоло ба табдил додани идеяҳо ба озмоишҳои беҳатар ва амалӣ — ва кумак ба омӯзгорон дар эҷоди эътимод тавассути таҷриба нигаронида шудааст».

Табдил додани педагогика ба муҳит (Терри Уайт) аз дастури шунаванда истифода баред

Саволи тренер: «Шумо кадом рафтори омӯзиширо дар хонандагон дидан мехоҳед ва чӣ гуна муҳит метавонад ин рафторро ташвиқ кунад?» «Шумо боз кадом мисолҳои иловагии тарҳрезии муҳитиро фикр карда метавонед?»

Муҳити вокунишкунанда ва бечавоб (Чаҳорҷӯбаи OECD) аз дастури шунаванда истифода баред

Саволҳои тренер:

- «Кадоме аз ин сутунҳо муассисаи шуморо дақиқтар тавсиф мекунад?»
- «Кадоме аз ин монеаҳоро омӯзгорон ҳудашон ҳал карда метавонанд?»
- «Кадомаш дастгирии директоронро талаб мекунад?»

Ду ҷанбаи вокунишкунандагӣ ва ба омӯзиш/таълим нигаронидашударо метавон барои харитасозии муассисаҳо дар як матритсаи сода муттаҳид кард. Як муассисаи мушаххас метавонад дар биное, ки ба ниёзҳои он вокунишкунанда ё бечавоб аст, ба

омӯзиш ё ба таълим нигаронида шуда бошад. Дар асл, муассисаҳо дар як нуқтаи байни ба таълим нигаронидашуда ё ба омӯзиш нигаронидашуда ҷойгир хоҳанд шуд. Ба ҳамин монанд, биноҳое, ки онҳо истифода мебаранд, метавонанд камтар ё бештар вокунишкунанда бошанд.

Матритса барои харитасозии мисолҳои амалӣ аз рӯйи ду ҷанбаи вокунишкунандагӣ ва ба омӯзиш/таълим нигаронидашуда

Саволҳои тренер: «Ба фикри шумо, муассисаи шумо ҳоло ба кадоме аз ин вариантҳо тааллуқ дорад?»

На ҳама тағйирот ба инфрасохтор ниёз дорад. Бисёр хусусиятҳои вокунишкунанда аз рафтор ва нияти омӯзгор бармеоянд.

Илҳом аз мисолҳои амалии ҷаҳонӣ

2–3 мисоли визуалӣ ё шифоҳиро ба таври мухтасар мубодила кунед (вобаста ба вақт):

- Юнон – Омӯзиш дар берун дар муассисаҳои деҳот: Боғҳо ва истгоҳҳои обуҳавосанҷӣ. → Таъсир: Кунҷковиро, баҳусус дар хонандагони камтар боваринок, афзун мекунад.
- Зеландияи Нав – Марказҳои тағйирпазири омӯзиш: омӯзиши ҳамдигар дар муҳитҳои кушоди бисёрминтақавӣ. → Таъсир: Сатҳи баланди мустақилияти хонанда ва худтанзимкунӣ.
- Финляндия – Тарҳбандиҳои ба салоҳиятҳо асосёфтаи синну соли омехта: Кабинаҳои ором ва минтақаҳо барои гурӯҳҳо.
- → Таъсир: Мустақилияти қавии хонандагон бо дастгирии калонсолон.

Паёми тренер: «Ин муассисаҳо аз тарҳрезии пурраи нав оғоз накардаанд. Онҳо аз омӯзгоре, ки як речаи навро месанҷид, оғоз карданд».

Гузариш ба қисми навбатӣ: «Шумо бояд донед, ки чӣ тавр педагогика, идоракунӣ ва муҳит ба ҳам алоқаманданд. Акнун навбати шумост, ки озмоиши бехатари худро тарҳрезӣ кунед, чизе, ки шумо метавонед зуд, бехатар ва мақсаднок татбиқ намоед». «Воситае, ки дар ин самт ба шумо кумак хоҳад кард, ин рӯйхати тағйироти хурдест, ки мо аллакай баррасӣ кардем».

4. Харитасозӣ ва Нақшаи рушди муассиса (8 дақ)

Матн барои тренер: «Акнун шумо харитаи муассисаро омӯхта, муҳитҳоеро, ки барои фаъолсозӣ омодаанд, муайян хоҳед кард». «Навбати шумост, ки дар муассисаи худ имкониятҳоро тарҳрезӣ кунед».

Дастурҳо ба иштирокчиён

Ба гурӯҳҳои хурд (3–5 нафара) муттаҳид шавед. Аз харитаи пешниҳодшудаи муассиса истифода баред (ё агар дастрас набошад, тарҳбандии муассисаи худро кашед). Ҳадди ақал ду муҳитро дар дохил ё берун аз синфхона муайян кунед — деворҳо, долонҳо, зинапоя, даромадгоҳ, гӯша ё майдончаҳои беруна. Дар хотир доред, ки муҳитҳо метавонанд ҳамчун фишанги тағйирот амал кунанд.

Барои ҳар як муҳит, пешниҳодҳои худро баррасӣ кунед:

- Дар он ҷо чӣ гуна омӯзиш сурат мегирад? Омӯзиши ғайрирасмиро муфассал тавсиф кунед.
- Хонандагон дар он муҳит чиро мебинанд, иҷро мекунанд ё чӣ саҳм мегузоранд?
- Мақсади омӯзиш чист? Ҳар як муҳит бояд ба мақсади равшани таълимӣ хизмат кунад.

Саволҳои роҳнамоии тренер (дар атрофи ҳучра гардиш карда):

- «Як муҳите, ки хонандагон ҳар рӯз аз он мегузаранд ва шумо метавонед онро фаъол созед, кадом аст?»
- «Оё девор метавонад ба минтақаи савол ё девори робитаи мутақобила табдил ёбад?»
- «Оё як гӯша метавонад ба ҷои бехатари андешаронӣ табдил ёбад?»
- «Оё шумо метавонед як гӯшаи ғайрифаволро ба Минтақаи тағйирот табдил диҳед?»

Акнун, муҳит(ҳо)-ро бо **Нақшаи рушди муассиса** пайваст кунед. Он аз афзалияти такмили муассиса ва паёмҳои ҳамгирӣ иборат аст. Афзалияти такмили муассиса ба педагогика ва мақсадҳои омӯзиш таваҷҷуҳ мекунад, дар ҳоле ки паёми ҳамгирӣ оқибатҳои навбӣ муҳити ин афзалиятро инъикос менамояд.

Дар дохили гурӯҳи худ баррасӣ кунед:

- Мақсади омӯзиш чист? Ҳар як муҳит бояд ба мақсади равшани таълимӣ хизмат кунад.

Шумо метавонед чадвали зеринро ҳамчун намунаи афзалиятҳо ва паёмҳои ҳамгирӣ истифода баред.

Афзалияти такмили муассиса	Паёми ҳамгирӣ
Педагогика	"Омӯзгорон муҳитро барои дастгирии омӯзиши ҷаҳл тағйирпазирона истифода хоҳанд бурд."
Ҷалби хонандагон	"Деворҳо ва минтақаҳои муштарақ садо ва саҳми хонандагонро инъикос хоҳанд кард."
Баробарӣ ва фарогирӣ	"Ҳамаи синфхонаҳо дастгириҳои намоёнро барои ҳамаи хонандагон дар бар мегиранд."
Фарҳанги муассиса	"Омӯзгорон дар як чоряк як навоари марбут ба муҳитро мубодила хоҳанд кард."

Дар зери афзалиятҳои дар боло зикршуда паёми нав нависед ва/ё барои мувофиқ кардани паёмҳои нав афзалиятҳои нав илова кунед.

Намунаҳо:

- муҳитҳои муштарақ барои саводноки ва корҳои лоиҳавӣ истифода мешаванд;
- намоишгоҳҳои деворӣ кори хонандагон ва ҳувиати бисёрзабонаро инъикос хоҳанд кард.

Тренер аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки ба саволҳо дар маводи муттаҳидоти худ ҷавоб диҳанд.

5. Нақшаи тарҳрезии озмоиши бехатар (Банақшагирӣ–Амал–Таҳлил) (8 дақ)

Матн барои тренер: «Мо ҳоло як воситаи содара барои гузаштан аз идея ба амал истифода хоҳем бурд. Он Нақшаи тарҳрезии озмоиши бехатар ном дорад ва се марҳиларо дар бар мегирад: Банақшагирӣ, Амал, Таҳлил».

Дар слайд 3-қисмро кашед ё намоиш диҳед: **БАНАҚШАГИРӢ → АМАЛ → ТАҲЛИЛ**

Таҳлил як қисми ҷудонашавандаи раванд буда, баробари банақшагирӣ ва татбиқ (амал) муҳим аст.

«Мақсад эҷоди ҳалли идеалӣ нест. Мақсад тарҳрезии як санчиши бехатар аст — чизе, ки хурд, мушаххас ва намоён бошад, ки шумо тавонед дар муассисаи худ санҷед».

«Лутфан, дар давоми ин машқ аз рӯйхати тағйироти хурд истифода кунед».

Иштирокчиён барои муайян кардан аз намунаҳои банақшагирӣ истифода мебаранд:

Супориш	Намуна
Мушкилоти муҳит	Хонандагон дар машғулиятҳои назариявии илмҳои табиӣ беҳавас мешаванд
Дахлати муҳит	Гузариши машғулиятҳои лабораторӣ дар берун як маротиба дар як ҳафта
Дастгирии зарурӣ	Тасдиқи директор барои чадвали машғулияти беруна
Давомнокӣ	2 ҳафта
Нишондиҳандаи муваффақият	Афзоиши иштироки хонандагон

• БАНАҚШАГИРӢ (2 дақ)

Тренер намунаи банақшагирии озмоиши бехатар ё қисми дастурамал ва маркерҳо ё қаламхоро муттаҳид мекунад.

Саволҳои қадам ба қадам:

1. Муайян кардани имконият
→ Кадом муҳитро метавон ҷаҳол ё беҳтар кард?
2. Муайян кардани тағйироти сода
→ Кадом ҳаҷлати хурдро месанҷед?
3. Равшан кардани мақсад
→ Мақсади омӯзиш ё рафтори мақсадноки шумо чист?
4. Санҷиши иҷозат
→ Оё ба шумо тасдиқ лозим аст? Аз кӣ?
5. Рӯйхати захираҳои зарурӣ
→ Оё ба шумо мавод, вақт, кумаки хонандагон ё дастгирии маъмурият лозим аст?
6. Як монесаи эҳтимолӣ ва ҳалли имконпазири онро номбар кунед.
→ Оё он ба иҷозат ё захираҳо вобаста аст?
7. Ҳадафи озмоиширо дар як сатр нависед.
→ «Мо [X]-ро дар [муҳит] барои дастгирии [Y] месанҷем».

Саволҳои иловагӣ:

- «Оё озмоиши шумо барои дар давоми 2 ҳафта санҷидан кофӣ мушаххас аст?»
- «Оё директор нияти шуморо ба таври равшан мефаҳмад?»
- «Шумо боз чиро метавонед ихтисор ё содатар кунед?»

Ихтиёрӣ: «Оё ин озмоиш таъсир мерасонад: [] ба як синфхона [] ба тамоми муассиса?» «Оё он талаб мекунад: [] захираҳои иловагӣ не [] баъзе маводҳо [] сармоягузори калон?»

- **АМАЛ (2 дақ)**

Матн барои тренер: «Акнун озмоишро дар амал тасаввур кунед. Ҳангоми татбиқ шумо бояд чӣ кор кунед ва чиро мушоҳида намоед?»

Иштирокчиён муайян мекунанд:

- давомнокии санҷиш (масалан, 1–3 ҳафта);
- рафтори хонандагоне, ки онҳо мушоҳида хоҳанд кард;
- чӣ тавр онҳо дар вақти воқеӣ тағйирот ворид мекунанд;

- **ТАҲЛИЛ (2 дақ)**

Матн барои тренер: «Муҳим аст, ки дар бораи он чизе ки воқеан рӯй дода истодааст, андешаронӣ кунед, робитаи мутақобила чамъ овара такмил намоед».

Иштирокчиён ба саволҳои зерин (дар қолаб) ҷавобҳои кӯтоҳ менависанд:

- Барои фаҳмидани он ки он кор мекунад, ман ба чӣ чиз назар хоҳам кард?
- Барои гирифтани робитаи мутақобила ман бо кӣ суҳбат карда метавонам?
- Ман омӯзишро чӣ гуна сабт хоҳам кард (акс, шарҳи хонанда, рӯзнома)?

Паёми тренер: «Таҳлил баъдтар намеояд, он як қисми тарҳи шумост. Шумо аз он чизе, ки кор намекунад, баробари он чизе, ки кор мекунад, меомӯzed».

Ихтиёрӣ: Мубодила бо шарик - 2–3 иштирокчиро даъват кунед, то озмоиши худро бо овози баланд хонанд:

«Ман ният дорам, ки _____ -ро дар муҳити _____ барои дастгирии _____ бисанҷам».

Тренер ҳар яки онҳоро тасдиқ мекунад: «Ин равшан, воқеӣ ва хуб таҳия шудааст. Тафаккури аълои озмоишӣ».

6. Таҳлили мавзӯи 6 (3 дақ)

Матн барои тренер: «Дар ин мавзӯ, шумо Марҳилаи аввалинро аз илҳом ба татбиқ гузоштед. Шумо омӯхтед, ки чӣ чиз муҳити таълимиро вокунишкунанда месозад, мисолҳоро аз муассисаҳои воқеӣ ва як озмоиши хурд, беҳатар ва ба омӯзиши хонандагон мувофиқро тарҳрезӣ кардед».

Дастурҳо: Аз иштирокчиён хоҳиш кунед, ки нависанд: Шумо дар бораи оғоз кардани фаъолиятҳои озмоишии хурди камхавф бо мақсади беҳтар кардани муҳити таълим ва таҷрибаи омӯзиш чӣ фикр доред? (Баъзе бартариятҳо ва камбудихоро, агар бошанд, баррасӣ кунед).

Дастгирии роҳбарият барои таҷриба кардани чунин даҳлатҳои хурдмекс то чӣ андоза муҳим аст? (Фикрҳои худро дар бораи баррасӣ бо директори муассиса ё мушовир пешниҳод кунед)

Роҳнамоии тренер: Ба иштирокчиён барои навиштан 1 дақиқа вақт диҳед. 1–2 нафар ихтиёриёро барои мубодилаи андешаҳоишон даъват кунед.

Паёмҳои асосӣ барои тақвият (дар слайд ё шифоӣ):

- ✓ озмоишҳои хурд тарсро хоҳиш дода, омӯзишро афзун мекунад;
- ✓ ҳадафҳои равшан ва муҳлатҳои кӯтоҳ тағйиротро идорашиаванда месозанд;
- ✓ дастгирии роҳбарият ба суръатбахшӣ мусоидат мекунад;
- ✓ ҳар як озмоиш имконияти мушоҳида, таҳлил ва мутобиқшавӣ аст.

7. Ҷамъбаст ва саволҳо (2 дақ)

Хулосаҳои асосии мавзӯи 6, ки тренер бояд тақвият диҳад:

- «Шакл аз функсия пайравӣ мекунад» – дар муассисаҳо, ин маънои «Шакл аз омӯзиш пайравӣ мекунад»-ро дорад.
- Муҳити воқунишкунанда ба таҷрибаҳои гуногуни таълим имкон медиҳад.
- Оғози хурд ба омӯзгорон имкон медиҳад, ки бидуни хатари ҷиддӣ санҷиш гузаронанд, тақмил кунанд.
- Таҳлил як Марҳилаи муҳим барои беҳтар кардани даҳлатҳои озмоишӣ мебошад.
- Дастгирии роҳбарият ба суръатбахшӣ мусоидат мекунад.
- Тасдиқи роҳбарият барои устувор ва васеъ кардани навоариҳои муваффақ кумак мерасонад.

Нақши омӯзгорон:

- Аз ҷизҳои сода оғоз кунед ва таҷриба гузаронед.
- Андешароӣ дар бораи тағйироте, ки шумо оғоз кардед, ногузир боиси тақмил мегардад.
- Ҳар як озмоишро ҳамчун имконият барои мушоҳида, таҳлил ва мутобиқшавӣ истифода баред.

Паёми тренер: «Шумо ҳоло як Марҳилаи беҳатар ва амалиро дар роҳи фаъолсозии муҳит барои омӯзиш тарҳрезӣ кардед. Аммо боз як ҷузъи дигар ҳаст: кӣ ба мо дар ташаккули муҳит кумак мекунад? Дар машғулияти навбатӣ, мо ба он таваҷҷуҳ хоҳем кард, ки чӣ тавр худ хонандагон метавонанд дар тарҳрезӣ, истифода ва нигоҳубини муҳити таълимии худ иштирокчиёни фаъол бошанд».

Саволҳо барои иштирокчиён:

- Оё муҳтаво равшан буд?
- Оё шумо боварӣ доред, ки ин муҳтаво ба дигар омӯзгорон расонида метавонед?
- Оё ба ягон тавзеҳ ниёз доред?

МАШҒУЛИЯТИ 9

Мавзӯи 7. «Тарҳрезии муштарак бо хонандагон» (40 – дақиқа)

Натиҷаҳои омӯзиш

Баъд аз омӯзиши мавзӯи иштирокчиён метавонанд:

- ✓ Дарк кунанд, ки чӣ тавр иштироки хонандагон дар тарҳрезии муҳит омӯзиши ба салоҳиятҳо асосёфтаро дастгирӣ мекунад.
- ✓ Роҳҳои беҳатар ва имконпазири ҷалби хонандагонро дар ташаккули муҳити таълим муайян кунанд.

- ✓ Як Марҳилаи тарҳрезии муштаракро, ки омодаанд дар шароити муассисаи худ татбиқ намоянд, муайян кунанд.

Сохтор ё тафсилоти муфассал барои тренер:

Давом-ноки	Усул	Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён	Мавод
1 дақ	Натиҷаҳои омӯзиши мавзӯи 7	Мубодилаи ҳадафҳои омӯзиш	Гӯш кардан, қайд кардан	Слайд бо натиҷаҳои омӯзиш
5 дақ	Аз мисолҳои сода оғоз кардан: Баррасии гурӯҳӣ	Ташвиқи ақидаҳо, манфиатҳо ва дудилагиҳо дар бораи ҷалби хонандагон	Мубодилаи таҷриба, баёни таҳминҳо, иштироки ошкоро	Саволҳои ташвиқкунанда
5 дақ	Лексияи хурд: Мисолҳои амалӣ бо ҷалби хонандагон	Муаррифии мисолҳои амалии тарҳрезии муштарак ва таҳлилҳои тренер	Гӯш кардан ва пайваст кардани мисолҳо ба шароити худ	Маҷмӯи слайдҳо бо ишораҳои визуалӣ
10 дақ	Муассиса аз нигоҳи хонандагон	Ташвиқи мушоҳидаҳо ва мусоидат ба баррасӣ	Дидани муассиса аз нуқтаи назари хонанда	Маводди муттаҳидотӣ
8 дақ	Омӯзиши маҷмӯи воситаҳо бо нуқтаҳои оғоз барои тарҳрезии муштарак бо хонандагон	Муаррифии вариантҳои машғулиятҳои содаи тарҳрезии муштарак бо хонандагон	Интиҳоби 1–2 идеяе, ки онҳо метавонанд дар муассиса санҷанд	Маводди муттаҳидотӣ
6 дақ	Воситаҳо барои ҷалби хонандагон	Муаррифии воситаҳо – мусоидат барои баррасӣ	Муайян кардани воситаи аз ҳама самаранок ва камсамар	нест
3 дақ	Таҳлил	Роҳбаладӣ - Ташвиқ ба посухи хаттӣ	Навиштани як амали ҳам-тарҳрезӣ + баррасӣ бо тренер	Маводди муттаҳидотӣ
2 дақ	Ҷамъбасти саволҳо	Хулосаи тренер - тақвияти бардоштҳои асосӣ	Гӯш кардан, аниқ кардан ва пурсидани саволҳои ниҳой	Слайд бо нуқтаҳои асосӣ

1. Муаррифи натиҷаҳои мавзӯи навбатӣ (1 дақ)

Матн барои тренер: «Дар мавзӯи охири мо, шумо як озмоиши хурдро барои муҳит тарҳрезӣ кардед — чизе, ки шумо ҳамчун омӯзгор метавонед оғоз намоед. Аммо инак як идеяи пурқувват: чӣ мешуд, агар одамоне, ки муҳитро бештар истифода мебаранд, хонандагони шумо дар ташаккули он низ кумак мекарданд?» «Вақте ки хонандагон дар тарҳрезии муҳит саҳм мегузоранд, онҳо табиатан салоҳиятҳоро таҷриба мекунанд, фарогириро тақвият медиҳанд ва омӯзиши эмотсионалиро ба муҳити таълимии худ эҷод мекунанд».

Саволи гузариш: «Имрӯз, мо меомӯзем, ки чӣ тавр тарҳрезии муштарак бо хонандагон метавонад фарогириро тақвият диҳад, масъулиятро эҷод кунад ва таҳсилоти ба салоҳиятҳо асосёфтаре бевосита дастгирӣ намояд».

Тренер натиҷаҳои омӯзиши мавзӯи 7-ро муаррифӣ мекунад.

2. Аз мисолҳои сода оғоз кардан: Баррасии гурӯҳӣ (5 дақ)

Матн барои тренер: «Пеш аз он ки мо дар бораи чӣ тавр анҷом додани тарҳрезии муштарак суҳбат кунем, биёед бифаҳмем, ки мо дар бораи садои хонанда чӣ гуна ақида дорем».

Тренер саволҳои баррасиро муаррифӣ мекунад (дар лавҳи синф ё слайд).

Саволҳо барои баррасӣ:

- «Дар айни замон хонандагон дар муҳити синфхона ё муассисаи шумо чӣ қадар сахм доранд?»
- «Чалби хонандагон ба қарорҳои марбут ба муҳит чӣ манфиатҳо оварда метавонанд?»
- «Шумо (ё ҳамкорони шумо) дар ин бора чӣ гуна дудилагӣ доред?»

Рохнамоии тренер: Барои баррасии дунафарӣ 1 дақиқа вақт диҳед. Сипас аз гурӯҳи умумӣ 2–3 посухро пурсон шавед. Хангоми суҳанронии иштирокчиён, мавзӯҳои асосиро номбар кунед (масалан, соҳибӣ, рафтор, сарҳадҳо).

3. Лексияи хурд: Мисолҳои амалӣ бо чалби хонандагон (5 дақ)

Мубодилаи мисолҳои боварибахш ва гуногун, ки дар онҳо чалби хонандагон муҳити таълимиро беҳтар кардааст. Тренер 3-4 мисоли амалии визуалиро муаррифӣ мекунад:

- **Матни мисолҳоро аз дастури шунаванда ва ё слайдҳо истифода баред**

4. Муассиса аз нигоҳи хонандагон (10 дақ)

Матн барои тренер: «Акнун тасаввур кунед, ки шумо хонандаед. Ман мехоҳам, ки шумо эҳсосоти даврони ҷавонии худро ба ёд оред ва дар дохили муассисаи кунунии худ «сайр кунед», то чизҳоро тавре ки хонанда мебинанд, эҳсос мекунад ва мешунавад, бубинед».

Саволи одӣ барои оғоз: «Агар ман хонанда мебудам, оё дар ин ҷо таҳсил кардан мехостам?»

Иштирокчиён ба гурӯҳҳои хурд муттаҳид шуда, фикрҳои худро дар бораи саволҳо баррасӣ мекунанд. Тренер пешниҳод мекунад, ки гурӯҳҳои гуногун нақши хонандагони синну сол/синфҳои гуногунро (масалан, синфи 3 ва синфи 11) ба уҳда гиранд.

- **Саволҳоро аз дастури шунаванда ва ё слайдҳо истифода баред**

Тренер баррасиро барпо намуда, ба афзалиятҳои гуногуне, ки гуруҳҳои синнусолии гуногун дошта метавонанд, таваҷҷуҳ мекунад.

Рохнамоии тренер: Барои баррасии гурӯҳи 2-3 дақиқа вақт диҳед. Сипас аз гурӯҳи умумӣ 2–3 посухро пурсон шавед; боварӣ ҳосил кунед, ки шумо аз «гурӯҳҳои синнусолии гуногун» мешунавед. Хангоми суҳанронии иштирокчиён, масъалаҳои асосиро муайян кунед (масалан, набудани соҳибӣ ва ифодаи шахсӣ, маҳдуд будани ҷой барои ташаббусҳо ва ғайра).

5. Омӯзиши маҷмӯи воситаҳо бо нуқтаҳои оғоз барои тарҳрезии муштарак бо хонандагон (8 дақ)

Матн барои тренер: «Пеш аз он ки мо ба роҳнамоии тарҳрезии муштарак гузарем, биёед ба баъзе амалҳои хурде, ки шумо метавонед фардо барои даъват кардани сахм ва соҳибии хонандагон анҷом диҳед, назар андозем».

Маҷмӯи воситаҳо: нуқтаҳои оғози тарҳрезии муштарак бо хонандагон (маводи муттаҳидотӣ ва/ё слайд), матн дар дастури шунаванда оварда шудааст.

Иштирокчиён идеяҳоро дунафарӣ ё дар гурӯҳҳо баррасӣ мекунанд. Тренер пешниҳод мекунад, ки онҳо инчунин аз рӯйхати тағйироти хурд истифода баранд.

Саволи тренер:

- «Қадам 1–2 вариант воқеӣ ба назар мерасанд?»
- «Татбиқи қадам идеяи душвортарин аст ва ҷаро?»
- «Оё шумо ягон идеяи дигаре доред, ки ба ин рӯйхат илова кунед?»

Тренер инчунин иштирокчиёнеро, ки фикр мекунад, ки ин вариантҳо барои татбиқи мушкиланд, ба пешниҳоди тазодҳо даъват мекунад. Таваҷҷуҳ ба он равона карда шавад, ки чӣ бояд тағйир дода шавад, то онҳо тавонанд ягон нуқтаи огози тарҳрезии муштарак бо хонандагонро истифода баранд.

6. Воситаҳо барои ҷалби хонандагон (6 дақ)

Матн барои тренер: «Мо баъзе восита ва усулҳоро дар бораи чӣ гуна фаъол кардани хонандагон ва ҷалби онҳо ба тарҳрезии муҳити таълимашон донистам. Инчунин, баъзе воситаҳои содаи мушоҳида ва робитаи мутақобиларо баррасӣ кардем. Биёед онҳоро хулоса карда, дар гурӯҳҳо баррасӣ намоем».

«Дар хотир доред, ки дар машғулияти навбатӣ мо семинар-машваратро доир ба методологияи тафаккури тарроҳӣ хоҳем дошт. Тафаккури тарроҳӣ як воситаи хуб сохторбандишудааст, ки ба шумо дар ҷалби хонандагон ба тарҳрезии муштарак муҳити таълим кумак мерасонад».

Воситаҳо барои ҷалби хонандагон: чӣ гуна вазъияти кунуниро арзёбӣ кардан мумкин аст (нигаред замимаи 2, дастури шунаванда).

Пас аз ҳар машғулиятҳои дар боло зикршуда, омӯзгор баррасиро бо хонандагон дар бораи ёфтаҳо ва бардоштҳои асосӣ ташкил мекунад. Дар чунин баррасиҳо, хонандагон даъват карда мешаванд, ки дар асоси иттилооти ҷамъоваришуда такмилҳоро пешниҳод намоянд. Омӯзгорон ба идеяҳои худ дар бораи такмилҳо така намекунад, балки ба он чизе, ки хонандагон дар бораи муҳити таълим(ҳо) мегӯянд, таваҷҷуҳ мекунад.

Воситаҳо барои ҷалби хонандагон: чӣ гуна такмилҳо ва/ё тағйироти хурд пешниҳод кардан мумкин аст (нигаред замимаи 2, дастури шунаванда).

Вариантҳои воситаҳои дар боло зикршуда қадамҳои зеринро дар бар мегиранд:

- Хонандагон бо харитаи муассиса дар муассиса сайр мекунад ва аз он барои кайд кардан дар бораи муҳит(ҳо) истифода мебаранд
- Хонандагон идеяҳоро тарҳ мекашанд
- Хонандагон идеяҳои кӯтоҳро дар бораи «Андешаи ман барои муассисаи ман» ё

«Ҷои дӯстдоштаи ман дар муассиса» эҷод мекунад

Иштирокчиён ба гуруҳҳои хурд муттаҳид шуда, воситаҳоро баррасӣ мекунад (2 дақ). Онҳо дар бораи воситаи бартаридодаи худ далелҳо меоранд ва воситаҳоро радабандӣ мекунад.

Роҳнамоии тренер: Барои баррасиҳои гурӯҳи 1-2 дақиқа вақт диҳед. Сипас аз гурӯҳи умумӣ 2–3 посухро пурсон шавед. Ҳангоми суҳанронии иштирокчиён, намунаҳои умумиро муайян кунед ва баррасиро ташкил намоед.

7. Таҳлили мавзӯи 7 (3 дақ)

Матн барои тренер: «Марҳилаи муҳимтарин нақшаи идеалӣ нест, балки Марҳилаи аввалин аст. Биёед, ҳоло онро сабт кунем».

Тренер аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки дар дафтари худ кайд кунанд:

- Саволҳои хаттӣ барои иштирокчиён:
- Шумо чӣ гуна эҷод кардани муҳити бехатарро барои омӯзгорон ва хонандагон чихати таҷриба кардани идеяҳои тарҳрезии муштарак ба нақша гирифтаед?
- Як воситае, ки ман барои огози ҷалби хонандагонам истифода хоҳам бурд, ин аст...
- Як машғулияти тарҳрезии муштарак, ки ман бо хонандагон месанҷам, ин аст...
- Муҳите, ки ман фаъол кардан мецоҳам, ин аст...

Роҳнамоии тренер: Ба иштирокчиён барои навиштан 1 дақиқа вақт диҳед. 1–2 нафар ихтиёриёро барои мубодилаи андешаҳои худ даъват кунед. Ҳама гуна посухҳои мубодилашударо ҳамчун «воқеъ, ба хонанда нигаронидашуда ва ҷасурона» тасдиқ кунед.

Паёмҳои асосӣ: «Барои тарҳрезии муштарак тағйироти калон муҳим нест. Муҳим эҷоди фарҳангест, ки дар он хонандагон садо доранд ва масъулиятро ба уҳда мегиранд. Як тағйироти хурди мақсаднок метавонад эҳсоси омӯзишро тағйир диҳад». «тарҳрезии муштарак муҳити таълим амнияти эмотсионалиро барои ҳамаи иштирокчиён талаб мекунад ва идора кардани ин ҷанба муҳим аст».

8. Ҷамъбаст ва саволҳо (2 дақ)

Хулосаҳои асосии мавзӯи 7, ки тренер бояд тақвият диҳад:

- тарҳрезии муштарак бо хонандагон ҳавасмандӣ, фароғирӣ ва ҷалбро тақвият медиҳад;
- тарҳрезии муштарак самаранок масъулиятро ташаккул медиҳад;
- раванд ба мисли натиҷа муҳим аст — он маҳорат, муносибатҳо ва фароғириро ташаккул медиҳад;
- соҳибӣ вақте меафзояд, ки хонандагон мебинанд, ки идеяҳои онҳо эҳтиром ва татбиқ карда мешаванд;
- аз хурд оғоз кунед, тарҳрезии муштарак лоиҳаи якдафъаина нест;
- Воситаҳо ва машғулиятҳо вақте беҳтарин кор мекунанд, ки ба синну сол, фарҳанг ва ниёзҳои хонандагон мутобиқ карда шаванд.

Саволҳо барои иштирокчиён:

- Оё муҳтаво фаҳмо буд?
- Оё шумо боварӣ доред, ки ин муҳтаво ба дигар омӯзгорон расонида метавонед?
- Оё ба ягон тавзеҳ ниёз доред?

МАШҒУЛИЯТИ 9

Мавзӯи 8. «Истифодаи амалии усулҳои тафаккури тарҳрезӣ» (40 – дақиқа)

Натиҷаҳои омӯзиш

Баъди омӯзиши мавзӯи иштирокчиён метавонанд:

- ✓ Раванди тафаккури тарроҳиро шарҳ диҳанд.
- ✓ Аҳамияти таҷриба, прототипсозӣ, санҷиш ва тақмили идеяро дар амал дарк кунанд.
- ✓ Семинар-машварати тафаккури тарроҳиро бо хонандагони худ гузаронанд.

Соҳтор ё тафсилоти муфассал барои тренер:

Давом-ноки	Усул	Ҷаъолияти тренер	Ҷаъолияти иштирокчи	Мавод
2 дақ	Шиносоӣ, натиҷаҳои омӯзиши мавзӯи 8	Муаррифии кӯтоҳ, гузариш ба мавзӯ	Гӯш кардан, қайд кардан	Слайд бо натиҷаҳои омӯзиши мавзӯи 8
30 дақ	Амалия: банақшагирии бо методологияи тафаккури тарроҳӣ	Мусоидат ба амалия, роҳнамоии иштирокчиён барои таҳияи як машғулияти тарҳрезии муштарак, ки онҳо метавонанд роҳбарӣ кунанд	Кор дар гуруҳҳо барои татбиқи ҷаҳорҷӯбаи банақшагирии ва муайян кардани мақсад, нақши хонанда ва тарҳрезии даҳолат	Қолаби банақшагирии/ Маводди муттаҳидотӣ
3 дақ	Ҷамъбаст ва саволҳо	Хулосаи тренер - Тақвияти бардоштҳои асосӣ	Гӯш кардан, аниқ кардан ва пурсидани саволҳои ниҳой	Слайд бо нуктаҳои асосӣ

1. Муаррифи натиҷаҳои мавзуи навбатӣ (1 дақ)

Матн барои тренер: «Аҳамияти ҷалби хонандагон дар мавзуи қаблӣ равшан нишон дода шуд. Дастгирии ҷалби хонандагон онҳоро тавонманд месозад ва ба натиҷаҳои беҳтар дар соҳибӣ, масъулият ва ҳавасмандӣ оварда мерасонад. Тағйироти хурди муҳит метавонанд ба омӯзиш таъсири амиқ расонанд».

«Мо як қатор воситаҳои содaro дар бораи чӣ гуна арзёбӣ кардани муҳит якҷоя бо хонандагон ва оғоз кардани баррасӣ дар бораи тағйирот дар муҳит баррасӣ кардем. Акнун методологияи тафаккури тарроҳиро, ки шумо метавонед бо хонандагони худ истифода баред, баррасӣ ва амалӣ хоҳем кард».

Тренер натиҷаҳои омӯзиши мавзуи 8-ро муаррифӣ мекунад.

2. Амалия: банақшагирии бо методологияи тафаккури тарроҳӣ (30 дақ)

Матн барои тренер: «Акнун биёед як идеяро гирифта, равандеро истифода барем, то фикр кунем, ки чӣ тавр онро бо хонандагон роҳбарӣ хоҳем кард».

Муаррифии тафаккури тарроҳӣ ҳамчун як ҷаҳорҷӯбаи содаи тарҳрезии муштарак барои намунаи иштирокчиён:

Тафаккури тарроҳӣ як раванди ҳалли масъалаҳои ба рушди хонанда нигаронидашуда мебошад. Он ҳамчун восита барои тарҳрезии функцияҳои объектҳои оғоз шуда, методологияи он ба ҳамаи соҳаҳо ва категорияҳои мушкilot паҳн шудааст. Он аксар вақт дар соҳаи маориф барои кумак ба хонандагон (ва омӯзгорон) дар гузариш аз муайян кардани мушкilot ба тавлид ва санҷиши ҳалли амалӣ истифода мешавад.

Тафаккури тарроҳӣ як воситаи стратегӣ барои банақшагирии ҷалби роҳнамоишавандаи хонандагон мебошад:

Ҷаҳорҷӯбаи Тафаккури тарроҳӣ на танҳо барои лоиҳаҳои мураккаб аст; он инчунин метавонад барои мусоидат ба машғулиятҳои сода ва роҳнамоишавандаи тарҳрезии муштарак мутобик карда шавад. Бо риояи қадамҳои кашф кардан (мушоҳида ва ҳамдигарӣ), Тарҳрезӣ кардан (тавлиди идеяҳо) ва Санҷидан (озмоиши тағйирот) омӯзгорон метавонанд ба хонандагон имкон диҳанд, ки муҳити таълими худро фаъолona ташаккул диҳанд.

Тарҳрезии муштарак якбора руҳ намедихад. Ин равандест, ки аз машварат оғоз шуда, сипас ба амали муштарак мегузарад. Омӯзгорон бояд аз хурд оғоз кунанд, аз ҳалқаҳои робитаи мутақобила барои ворид кардани тағйироти такроршаванда истифода баранд ва фарҳанги омӯзиши ба рушди хонанда нигаронидашударо, ки бо мурури замон рушд мекунад, эҷод намоянд.

Гарчанде ки онро бо роҳҳои мураккаб татбиқ кардан мумкин аст, имрӯз мо онро ба як раванди равшани хонандагон тахти роҳбарии омӯзгор мутобик месозем ва аз намунаи содакардашудаи 3-қадам, ки барои тарҳрезии муштарак мувофиқ аст, истифода мебарем:

Кашф кардан → Тарҳрезӣ кардан → Санҷидан

(Аз: Ҳамдигарӣ → Тавлиди идеяҳо → Прототипсозӣ, ки нақшаи маъмулии 3-қадамаи тафаккури тарроҳӣ мебошад, илҳом гирифта шудааст)

Тренер призмаи содакардашудаи тафаккури тарроҳиро муаррифӣ мекунад: *(нигаред ба дастури шунаванда)*

Матн барои тренер: Ин як воситаи банақшагирии барои омӯзгорон ҷиҳати роҳнамоии машғулияти тарҳрезии муштарак тахти роҳбарии хонандагон мебошад. Шумо худатон муҳитро тарҳрезӣ намекуед, шумо равандро сохторбандӣ карда хонандагони худро хангоми иҷрои он дастгирӣ менамояд.

Супориш барои иштирокчиён: Аз намунаи банақшагирии тафаккури тарроҳӣ истифода баред, то харитасозӣ намоед:

- Муҳити синфхона ё муассиса, ки хонандагон метавонанд беҳтар созанд;
- Чӣ тавр шумо хонандагонро барои мушоҳида ва баррасии истифодаи кунунии он роҳнамоӣ хоҳед кард;

- Роҳи содае, ки хонандагон метавонанд барои такмил пешниҳод ё тарроҳӣ кунанд;
- Чӣ тавр шумо озмоиши камхавфро дастгирӣ ва натиҷаро якҷоя таҳлил менамояд;
- Тренер қадамҳои зеринро, ки иштирокчиён (омӯзгорон) бояд бо намунаи банақшагирии тафаккури тарроҳӣ риоя кунанд, шарҳ медиҳад:

Призмаи тафаккури тарроҳиро татбиқ намоед: **Кашф кардан** □ **Тарҳрезӣ кардан** □ **Санҷидан**.

Марҳилаи 1: Кашф кардан

Хонандагон «мушкилоте»-ро, ки ҳал кардан меҷӯянд, муайян карда, маълумот ҷамъ меоранд. Хонандагонро ба тарҳрезии муштараки муҳити таълими худ ҷалб намоед. Хонандагон метавонанд дар гурӯҳҳо кор кунанд. Барои гирифтани андешаҳои онҳо аз саволҳои зерин истифода баред:

- Кадом муҳит барои шумо камистифодашуда ё нороҳат эҳсос мешавад?
- Кадом муҳити синфхона ё муассисаро шумо метавонистед беҳтар созед?
- Дар ин муҳит барои шумо чӣ чиз хуб кор намекунад?
- Шумо ба кадом таҷрибаи омӯзишӣ ноил шудан меҷӯед?

Ба ҷамъовариҳои маълумот дар бораи «мушкилот» аз ҷониби гурӯҳҳо мусоидат намоед. Гурӯҳҳои хонандагон муҳитро мушоҳида карда, истифодаи кунунии онро баррасӣ мекунанд. Онҳо метавонанд тавассути гузаронидани сайр/аудити муҳит, аксбардорӣ хангоми истифодаи муҳит, кашидани тарҳҳо, гузаронидани мусоҳибаҳои инфиродӣ ё гурӯҳҳои хурд ба тариқи таҳқиқоти онлайнӣ дар бораи масъала маълумот ҷамъ оваранд. Барои муайянкунии мушкилот ва ҷамъовариҳои маълумот миқдори муайяни вақт [масалан, як ҳафта] ҷудо кунед. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ҳулосаи якҷумлагиро дар бораи пешниҳоди худ ҳамчун изҳороти мушкилот таҳия намоянд.

«Мо [муҳити X]-ро барои ноил шудан ба [Y] тағйир медиҳем/аз нав тарҳрезӣ мекунем/истифода мекунем».

Пас аз он ки гурӯҳҳо «мушкилоте»-ро, ки ҳал кардан меҷӯянд, муайян карда, маълумот ҷамъ оварданд, раванди қабули қарорро пешниҳод кунед: аввал гурӯҳҳо пешниҳодҳои худро муаррифӣ мекунанд, сипас баррасии кушод сурат мегирад ва дар охир овоздиҳӣ баргузор мешавад. Барои ин машғулият ҳадди ақал ду соат ҷудо кунед. Омӯзгор муаррифии гуруҳҳо ва баррасиҳоро пас аз ҳар як давр мусоидат мекунад. Гурӯҳҳо метавонанд барои муаррифии худ аз ҳама гуна шакли медиа истифода баранд [масалан, слайдҳои PowerPoint, муаррифии шифохӣ бо нишон додани маълумот]. Овоздиҳӣ метавонад тавассути боло бардоштани даст, навиштани 1-3 вариант ё гузоштани нуқта ба 3 пешниҳоди дӯстдоштаи худ анҷом дода шавад. Пешниҳоде, ки аксарияти овозҳоро мегирад, ғамонест, ки хонандагон ҳамчун Марҳилаи баъди онро татбиқ мекунанд.

Марҳилаи 2: Тарҳрезӣ кардан

Хонандагон роҳҳои гуногуни ҳалро тавассути «Ангезиши зеҳн» пешниҳод мекунанд ва дар бораи онҳо, ки татбиқ кардан меҷӯянд, ба мувофиқа меоянд.

Ҳамаи гурӯҳҳо бо ҳамон як «мушкилот», ки дар Марҳилаи қаблӣ мувофиқа шуда буд, кор мекунанд. Барои кумак ба раванди фикрронии онҳо аз саволҳои зерин истифода баред:

- [Муҳити X]-ро чӣ тавр беҳтар истифода бурдан мумкин аст?
- Барои ноил шудан ба [Y] кадом вариантҳо мавҷуданд?
- Барои беҳтар кардани таҷрибаи омӯзиш шумо чӣ гуна тағйиротро пешниҳод мекунед?

Ба кори гурӯҳи барои таҳияи «ҳал»-и мушкилот мусоидат намоед. Ба хонандагон рӯйхати тағйироти хурдро пешниҳод кунед. Хонандагон бояд худро дар пешниҳоди якҷанд «ҳал»-ҳои гуногун ва такмилҳои хурдмиқёс оғоз ҳис кунанд. Ҳалҳо бояд бо тавсифи кӯтоҳ ё тарҳи зуд ҳамроҳ бошанд. Дар дохили ҳар як гурӯҳ,

хонандагон дар бораи беҳтарин ҳалли баррасишуда ба мувофиқа меоянд. Ҳалли ниҳоии ҳар як гурӯҳ метавонад маҷмӯи ҳалҳои гуногун ё компонентҳо аз ҳалҳои гуногун бошад.

Раванди қабули қарорро ба монанди Марҳилаи қаблӣ ташкил намоед: аввал гурӯҳҳо «ҳал»-ҳои худро муаррифӣ мекунанд, сипас баррасии кушод сурат мегирад ва дар охир овоздиҳӣ баргузор мешавад. Барои ин машғулият ҳадди ақал ду соат ҷудо кунед. Омӯзгор муаррифии гуруҳҳо ва баррасихоро пас аз ҳар як давра мусоидат мекунад. Гурӯҳҳо метавонанд барои муаррифии худ аз ҳама гуна шакли медиа истифода баранд [масалан, слайдҳои PowerPoint, тавсифи ҳал, тарҳ, модели хурди муҳит]. Овоздиҳӣ метавонад тавассути боло бардоштани даст, навиштани 1-3 вариант ё гузоштани нуқта ба 3 пешниҳоди дӯстдоштаи худ анҷом дода шавад. «Ҳал»-е, ки аксарияти овозхоро мегирад, ҳамонест, ки хонандагон дар Марҳилаи оянда корро бо он идома медиҳанд.

Марҳилаи 3: Санҷидан

Хонандагон тағйироти хурдро якҷоя эҷод мекунанд ва самаранокии онро [бо мақсади беҳтар кардани он] таҳлил менамоянд.

Санҷиши камхавфро дастгирӣ кунед ва якҷоя бо хонандагон натиҷаро таҳлил намоед. Барои эҷоди муҳит ва санҷиши он вақт ҷудо кунед [масалан, як ҳафта]. Барои роҳнамоии хонандагон ҳангоми андешаронӣ дар бораи самаранокии муҳити нав ва чӣ гуна ба ниятҳои онҳо мувофиқ будани он, аз саволҳои зерин истифода баред:

- Шумо ва ҳамсинфатон бо [муҳити X]-и нав чӣ гуна ҳамкорӣ мекунед?
- Рафтори ҳамсинфони шумо дар ин муҳит чӣ гуна аст?
- Ин тағйирот таҷрибаи омӯзишро чӣ гуна беҳтар кард?
- Оё шумо метавонед инро чен кунед?
- Шумо аз кучо медонед, ки санҷиш муваффақ аст?
- Оё шумо ягон мушкилоти амалиро мушоҳида карда метавонед?
- Пас аз як ҳафта шумо [муҳити X]-ро чӣ гуна беҳтар карда метавонед?

Мақсади ниҳоии раванди Кашф кардан – Тарҳрезӣ кардан – Санҷидан ин пешниҳоди тағйироти эҳтимолӣ ба «озмоиш» ва якҷоя татбиқ намудани онҳо мебошад.

3. Ҷамъбаст ва саволҳо (3 дақ)

Ҳулосаҳои асосии мавзӯи 8, ки тренер бояд тақвият диҳад:

- Тафаккури тарроҳӣ як воситаи стратегӣ барои банақшагирии ҷалби роҳнамоишавандаи хонандагон мебошад.
- Муайян кардани «мушкилот» аз ҷониби хонандагон ва ҷамъовари маълумот як Марҳилаи бунёдӣ дар ин раванд аст.
- Омӯзгорон бояд барои «Ангезиши зеҳн» муҳити беҳатареро фароҳам оранд, ки дар он идеяҳои ҳамаи хонандагон эътибор дошта бошанд.
- Прототипсозӣ ва санҷиш ба маблағгузорӣ ниёз надорад – онҳо ба иҷозати омӯзгорон ниёз доранд.

Саволҳо барои иштирокчиён:

- Оё муҳтаво фаҳмо буд?
- Оё шумо боварӣ доред, ки ин муҳтаво ба дигар тренерон ё омӯзгорон расонида метавонед?
- Оё ба ягон тавзеҳот ниёз доред?

РЎЗИ ЧОРУМ. МАШҒУЛИЯТИ 10. МОДУЛИ 3.

Мавзуи 1 «Вазъияти таълимӣ - ҳамчун унсурҳои муҳити таълим» (160 дақиқа)

Марҳила	Вақт	Фаъолияти асосӣ
1. «Аз сода оғоз мекунем»	15 дақ.	Се супориши асосии роҳнамоӣ: 1) се тасаввурот – инфиродӣ 2) изҳорот «дуруст/нодуруст» – баррасӣ дар гурӯҳҳо + умумӣ 3) «Ин вазъияти таълим аст ё не?» – баррасии кӯтоҳ ва сабти тасаввуроти ибтидоӣ
2. Шарҳ: Вазъияти таълим чист?	40 дақ.	Блоки шарҳдиҳии қадам ба қадам: – таърифи вазъияти таълим + нишонаҳои калидӣ – намоиши вазъияти таълим «Инсоне, ки биёбонро мағлуб кард» + иштироки моделии омӯзгорон дар нақши хонандагон (ҷустуҷӯи роҳҳои суст кардани бухоршавӣ / нигоҳ доштани намай/ беҳтар кардани таркиби хок) – шарҳи се навъи вазъияти таълим + алоқаи онҳо ба муносибати босалоҳият дар таълим – таҳлили сохтори вазъияти таълим ва рефлексияи кӯтоҳ
3. Кори амалии 1. Таҳлили вазъияти таълим	30 дақ.	– Кори гурӯҳӣ: ҳар гурӯҳ 2 лаҳзаи дарсро интихоб мекунад + бо чек-лист таҳлил мекунад (мазмун – проблема – амал – интихоб – натиҷа – салоҳиятҳо). – Хулоса мекунад: оё ин вазъияти таълим аст; агар не – чӣ бояд тағйир ёбад. – Пурсиши байни гурӯҳҳо аз рӯи унсурҳои ҳолат, баррасии беҳбудӣ.
4. Дарси намунавӣ «Наҷоти канали Қарақум»	40 дақ.	– Бозгашти зуд ба сода (рӯнамо 19) – Супориши гурӯҳӣ: 2–3 пешниҳод роҳи ҳал, беҳтаринро интихоб кардан, асоснок кардан, муаррифиҳои хурд омода кардан – Муаррифиҳои гурӯҳҳо: намоиши ҳалли имконпазир ва таҳлили онҳо аз рӯи меъёрҳо (суръат, арзиш, экология, воқеият) – Баррасии сохтори вазъияти таълим ва рефлексияи педагогӣ
5. Худсанҷӣ – Варақаи худбаҳодиҳӣ 3.1	15 дақ.	Инфиродӣ иҷро кардани супоришҳои тестӣ → мубодилаи дунафариҳо → худсанҷӣ бо калидҳо ва баррасии нуқтаҳои нофаҳмо
6. Кори амалии 2. Таҳлили вазъияти таълим	20 дақ.	Ташкили гурӯҳҳои дунафара/сенафара + интихоби мавзӯ + шиносӣ бо қолаби таҳрезӣ. Имконияти истифодаи интернет ва 3С (ChatGPT) ҳамчун захира барои ҷустуҷӯи идеяҳо.

Марҳилаи 1. «Аз сода оғоз мекунем»

Мақсад: таҷрибаро фаъол сохтан, таваҷҷуҳро бедор кардан ва заминаи корро барои марҳилаҳои минбаъда омода намудан

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Аз роҳнамо се супориш медиҳад: 1) Се тасаввурот (инфироӣ → дар дунафариҳо) 2) Изҳорот: дуруст/нодуруст (инфироӣ → дар гурӯҳҳо) 3) «Ин ҳолати таълим аст ё не?» (умумӣ) → Вақтро назорат мекунад	– Инфироӣ се тасаввурот менависанд ва онҳоро дар гурӯҳҳои дунафара баррасӣ мекунанд. – Дар гурӯҳҳо изҳоротҳоро баррасӣ мекунанд ва мавқеи худро интиҳоб мекунанд. – Намуна /сенарияи дарсро таҳлил мекунанд: ба саволҳо ҷавоб медиҳанд «Ин вазъияти таълим аст ё не?»

Маслиҳат ба тренер

- Суръати фаъолиятро нигоҳ доред:** супоришҳои «тасаввурот» ва «изҳорот» ҳар яке 2–3 дақиқа вақт мегиранд; диққати бештарро ба баррасии сенария (супориши 3) равона кунед.
- Муҳим аст, ки иштирокчиён на танҳо «ҳа» ё «не» гӯянд, балки шарҳ диҳанд, ки чаро чунин фикр доранд.
- Агар иштирокчиён душворӣ кашанд, саволҳои аниққунанда диҳед:
 - Оё дар ин ҷо барои хонанда проблема ё ҷолиб вучуд дорад?
 - Оё интиҳоби амалҳо вучуд дорад?
 - Оё нақши хонанда тағйир меёбад?
- Дар анҷом таъкид намоед: *«Вазъияти таълим аз супоришҳои одӣ фарқ мекунад, зеро он проблема интиҳоб ва нақши фаъолони хонандаро ба вучуд меорад».*

Марҳилаи 2. Шарҳ: Вазъияти таълим чист?

Мақсад: ба омӯзгорон нишон додан, ки вазъияти таълим чист; нишонаҳои онро таҳия намудан; тавассути дарси намунавӣ (моделӣ) намунаҳои дарсро овардан; шинос кардани онҳо бо намунаҳои вазъиятҳои таълим ва алоқаманд намудани онҳо бо салоҳиятҳо.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Муқаддима. Вазъияти таълим чист? (Рӯнамо 7) – Рӯнамо 7-ро нишон медиҳад. Ба ҳар аломат таваҷҷуҳ мекунад. – Савол-муколама (диалог): «Ба фикри шумо, кадом се аломат вазъиятро аз супориш ё машқи одӣ фарқ мекунанд?»	– <i>Гӯш</i> мекунанд – Ба савол ҷавоб медиҳанд: номи се аломатро мегӯянд – Аз таҷриба мисол меоранд
2. Мазмун ва проблема: «Шахсе, ки биёбонро мағлуб кард» (Рӯнамоҳои 8–9) – Рӯнамоҳои 8–9-ро нишон дода, шарҳ медиҳад. – Саволҳо: <ul style="list-style-type: none"> Мазмун чист? Чӣ гуна онро бо 1–2 ҷумла баён мекунад? (2–3 ҷавоб) Проблемаи таълим дар чист? Хонанда бояд кӯшиш кунад, ки чиро ҳал кунад? 	– <i>Мазмунро кӯтоҳ (1–2 ҷумла) баён мекунанд</i> – <i>Пешбинӣ мекунанд, ки чӣ проблема буда метавонад (масалан: «чӣ гуна хокро ҳосилхез кардан»)</i>

<p>Шарҳи тренер: пеш аз машғулият тамоми вазъияти таълимиро дар бораи Якуба Савадо бодикқат аз нав мутолиа намоед, то ки тавонед бо итминон муколамаро пеш баред ва рӯнамоҳоро шарҳ диҳед. Дар ин марҳила муҳим аст, ки проблемаи тайёри таълимиро пешниҳод накунад – вазифа аз он иборат аст, ки омӯзгорон аз рӯи мазмун фарзия ва пешниҳодҳои худро баён намоянд</p>	
<p>3. Дарси моделӣ (Рӯнамо 10)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ба ҳар гурӯҳ супориш медиҳад: 2 роҳро фикр кунанд, ки ин имкон диҳад: <ul style="list-style-type: none"> • бухоршавиро сушт кунанд • обро нигоҳдоранд • сохтори хокро беҳтар созанд <p>Вақт – 5 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Кори гурӯҳҳоро назорат мекунад, ҳангоми зарурат саволҳои роҳнамоикунада медиҳад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Чун «хонандагон» фаъолият мекунад – Идеяхоро баррасӣ ва роҳҳои сода ва воқеиро пешниҳод мекунад – Кӯтоҳ (30–40 сония) идеяҳои худро муаррифӣ мекунад
<p>4. Баррасии роҳҳои ҳалли Якуб (Рӯнамо 11)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Усулҳои анъанавии коркарди заминро нишон дода, шарҳ медиҳад. – Онҳоро бо пешниҳодҳои гурӯҳҳо алоқаманд мекунад: кадом идеяҳо мувофиқ омаданд? Чаро ин усулҳо кор мекунад? 	<ul style="list-style-type: none"> – Идеаҳои худро бо усулҳои Якуб Савадо муқоиса мекунад – Баён мекунад, ки чаро ин роҳҳо самараноканд
<p>5. Арзиш ва симои қаҳрамон (Рӯнамо 12)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ҷанбаи инсонии ҳикояро таъкид мекунад: сабр, устуворӣ, қувваи ботинӣ. – Саволҳои арзишӣ медиҳад: <ol style="list-style-type: none"> 1) Оё Якуб Савадо шахси муваффақ аст? Чаро? 2) Оё ӯро хушбахт номидан мумкин аст? Чаро? 3) Оё намунаи ӯ метавонад хонандагонро илҳом бахшад? Дар чӣ маъно? <p>Тавсия: мақсад на баррасии тарҷумаи ҳол, балки нишон додан аст, ки вазъияти таълим на танҳо бо мазмуни фанн, балки ҳамчунин бо арзишҳо, ангежа ва маъно кор мекунад.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Ба саволҳо ҷавоб медиҳанд, далел меоранд – Арзишҳоро ҷудо мекунад: устуворӣ, эътиқод, меҳнат, намунаи илҳомбахш – Баён мекунад, ки чӣ чиз қаҳрамонро барои хонандагон муҳим месозад
<p>6. Навъҳои вазъиятҳои таълим (Рӯнамо 13)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Се навъро шарҳ медиҳад: проблемавӣ, таҳқиқотӣ, мубоҳисаю нақшофарӣ – Савол-муколама: вазъияти Якуб ба кадом навъ тааллуқ дорад? Чаро? 	<ul style="list-style-type: none"> – Гӯш мекунад – Ба савол ҷавоб медиҳанд, шарҳ медиҳанд (проблемавӣ)
<p>7. Вазъиятҳои таълим ва салоҳиятҳо (Рӯнамо 14)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Таъкид мекунад: вазъияти таълим воситаи рушди салоҳиятҳо аст. – Саволҳо: <ul style="list-style-type: none"> Дар куҷо тафаккури интиқодӣ рушд мекунад? Ҳамкорӣ чӣ? Иртиботӣ чӣ? Ба эҷодкорӣ чӣ дахл дорад? Салоҳияти омӯхтан дар чӣ зоҳир мешавад? 	<ul style="list-style-type: none"> – Унсурҳоро номбар мекунад: тафсири маълумот (харита, график, матн) – ин иртибот ва ғ.
<p>8. Сохтори вазъияти таълим (Рӯнамо 15)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Рӯнамо 15-ро нишон дода, шарҳи кӯтоҳ медиҳад. – Саволҳо: <ul style="list-style-type: none"> • Кадом унсур бештар дар супоришҳои мактабӣ «ноком» мешавад? • Агар як унсурро (мазмун, проблема ё интиҳоб) бардорем – оё ин вазъияти таълим шуда наметавонад? Чаро? – Хулоса: вазъияти таълим модели сохторӣ аст, ки хонандаро ба фикр, амал, интиҳоб кардан ва шарҳ додан ҳавасманд мекунад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Шарҳро гӯш ва мантиқро қайд мекунад – Ба саволҳо ҷавоб медиҳанд: баррасӣ мекунад, ки кадом унсур муҳим аст ва чаро

<p>9. Рефлексия (Рӯнамо 16) Саволҳои яқум ва дуҷум:</p> <ul style="list-style-type: none"> – аз 2–3 иштирокчиҳо хоҳиш мекунад, ки ба соволи яқум ҷавоб диҳанд. Баррасиро амиқ намекунад, идеяҳои муҳимро қайд мекунад – боз аз 2–3 иштирокчиҳои дигар мепурсад, гуногунӣ фикрҳоро таъкид мекунад. <p>Саволи сеюм – асосӣ. Чӣ гуна фаҳмидан мумкин аст, ки вазъияти таълим натиҷа дод?</p> <ul style="list-style-type: none"> – Аз 3–4 иштирокчиҳо хоҳиш менамояд, ки аломатҳоро баён кунанд. – Саволҳои роҳнамоикунада медиҳад: <ul style="list-style-type: none"> • Кадом амалҳои хонандагонро мебинед? • Иштироки онҳо чӣ гуна тағйир меёбад? • Натиҷаҳо чӣ гуна бояд намоён бошанд? <p>Хулоса: ҷавобҳои шумо – ин нуктаҳои муайянкунанда мебошанд. Маҳз бо онҳо мо вазъиятҳои таълимии худро таҳрезӣ мекунем.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Ба саволҳои аввал ва дуҷум кӯтоҳ ҷавоб медиҳанд – Ба саволи сеюм аломатҳои самаранокӣ вазъиятҳои таълимиро ном мебаранд (рафтор, амал, натиҷа) – Ҳамкоронро ғӯш мекунанд, дарки худро дақиқ мекунанд
--	--

Маслиҳат ба тренер

- **Шарҳро ба лексия табдил диҳед.** Ҳар 2–3 дақиқа саволҳои кӯтоҳ ва фаъолкунанда диҳед.
- **Эҳсоси ҷалбро эҷод кунед:** дарси моделии кӯтоҳ бояд тавре гузарад, ки омӯзгорон воқеан «ба нақши хонандагон ворид шаванд».
- **Вақтро қатъӣ назорат кунед:** қисми муҳимтарин – рӯнамои 10 (дарси моделӣ).
- **Идеяҳои гуногунро ташвиқ намоед.** Муҳим аст, ки иштирокчиён бубинанд: роҳҳои ҳал ҳамеша якҷандтоянд.
- **«Ғалат»-и гурӯҳҳоро фавран ислоҳ накумед.** Вазъиятҳои воқеӣ баъдтар – дар рӯнамои 11 нишон дода мешаванд.
- **Суръатро нигоҳ доред.** Блок бояд динамикӣ, ба амал равона ва пур аз эҳсос бошад.

Марҳилаи 3. Кори амалии 1. Ташҳиси вазъияти таълим

Мақсад: омӯзгоронро ба он омӯختан, ки ҳолати таълимиро аз рӯи унсурҳои калидӣ (мазмун, проблема, амалҳо, интиҳоб, натиҷа, салоҳиятҳо) ишносанд.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
<p>1. Таҳияи супориш</p> <ul style="list-style-type: none"> – Рӯнамо 17-ро нишон медиҳад – Супориш: аз 5 порчаи пешниҳодшуда ҳар 2-тояшро интиҳоб карда, бо чек-лист таҳлил намоед (ё худӣ тренер порчаҳоро муттаҳид мекунад) – Таъкид мекунад: таҳлил аз рӯи унсурҳои вазъияти таълим гузаронида мешавад ва баъд хулосаи ҳатмӣ – Оё ин вазъияти таълим аст? Агар не – чиро бояд тағйир диҳем? 	<ul style="list-style-type: none"> – Супоришро ғӯш мекунанд, саҳифаи 20 – Кори амалиро мекушоянд – Дар гурӯҳҳо ду порчаи дарсро (аз 5-то) интиҳоб мекунанд
<p>2. Иҷрои супориш дар гурӯҳҳо</p> <ul style="list-style-type: none"> – Гурӯҳҳоро назорат мекунад, кори онҳоро мушоҳида менамояд, ҳангоми зарурат кумак мерасонад 	<ul style="list-style-type: none"> – Порчаҳои интиҳобшударо бо чек-лист таҳлил мекунанд – Хулоса омода месозанд: оё порча вазъияти таълим аст, тағйирот/такмил пешниҳод мекунанд

<p>3. Баррасии умумӣ</p> <p>– Рӯнамо 18-ро мекушояд, то ҳангоми баррасӣ сохтори таҳлил визуалӣ нигоҳ дошта шавад</p> <p>Пурсиши мутақобила ташкил мекунад:</p> <p>1. <i>Аввал муттаҳидотро муайян мекунад:</i> хоҳиш мекунад гурӯҳҳое, ки Порчаи 1-ро интиҳоб кардаанд даст боло кунанд (одатан 2–3 гурӯҳ як порчаи якхела интиҳоб мекунанд)</p> <p>2. Баъд пурсиши «мутақобила»-ро оғоз мекунад:</p> <p>– як гурӯҳро дар бораи мазмун мепурсад; дигар гурӯҳро – дар бораи проблема ва ҳамин тавр аз рӯйи ҳамаи унсурҳои чек-лист</p> <p>– бо ҳамин тарз гурӯҳҳое, ки бо Порчаи 1 кор кардаанд, пурсида мешаванд</p> <p>– бо ҳамин принцип баррасии ҳамаи порчаҳо мегузарад</p> <p>Хулосаҳоро ҳатман сабт мекунад:</p> <p>Вазъияти таълим аст / нест + «Чӣ бояд илова ё тағйир дода шавад, то ба вазъияти таълим наздик гардад»</p> <p>Саволҳои аниқкунанда медиҳад: Хонанда чи кор мекунад? Дар ин ҷо амал дар қувват? Кадомро интиҳоб бояд кунанд? Натиҷа чӣ хоҳад буд?</p>	<p>– Ба саволҳо оид ба порчаи худ ҷавоб медиҳанд; дар баррасӣ бо ҷонибҳои «муқобил (перекрестный)» иштирок мекунанд</p> <p>– Хулоса таҳия мекунанд; кадом тағйирот супориши одиро ба вазъияти таълим табдил медиҳад</p>
---	---

Маслиҳат барои тренер

- **Вақтро қатъӣ назорат кунед:** кори гурӯҳӣ – 7 дақ. + баррасии умумӣ – 15 дақ.
- **Ҳангоми пурсиши мутақобила** саволҳоро тавре диҳед, ки ҳар як унсури сохтор (мазмун, проблема, амал, интиҳоб, натиҷа, салоҳиятҳо) аз ҷониби гурӯҳҳои гуногун баён карда шавад.
- Мақсади кори амалӣ: барои он ки **иштирокчиён мантиқи вазъияти таълимиро эҳсос кунанд**, на танҳо дар чек-лист аломат гузоранд.

Марҳилаи 4. Дарси намунавӣ: «Наҷоти канали Қароқум»

Мақсад: ба омӯзгорон нишон додан, ки вазъияти таълим чӣ гуна амал мекунад, тавассути таҷрибаи гузариши он — аз мазмун ва проблема то интиҳоби роҳи ҳал ва натиҷа.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
<p>1. «Ба сода бармегардем» (Рӯнамо 19).</p> <p>– Кӯтоҳ гузаришро нишон медиҳад: Мо дарсро аз тасаввуроти ибтидоии худ дар бораи вазъияти таълим оғоз кардем. Ҳоло, баъди таҷриба ва баррасӣ, боз ба онҳо назар меандозем. Оё чизе тағйир ёфт?»</p> <p><i>Рӯнамо 19-ро нишон медиҳад</i></p> <p>– Ҳар як изҳоротро меҳонад ва мепурсад, ки даст бардоранд: «Бале / Не / Боварӣ надорам»</p> <p>– Хулоса мекунад: Ин ҷавобҳо ба мо кумак мекунанд, ки ба дарси модуль гузарем, ки дар он шумо худро дар нақши хонандагон месанҷед»</p>	<p>– Изҳоротро гӯш мекунанд</p> <p>– Даст мебардоранд, ҷавоб интиҳоб карда, баррасӣ мекунанд</p> <p>– Мефаҳманд, ки пас аз порчаи аввал фаҳмиши онҳо чӣ гуна тағйир ёфт</p>

<p>2. Муқаддима: мазмуни вазъияти таълим (Рӯнамо 20)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Кӯтоҳ ҳикояро баён мекунад: бо канал чӣ рӯй дод ва чаро вазъият бӯхронӣ шуд – Ба миқёси проблема таъкид мекунад 	<ul style="list-style-type: none"> – Гӯш мекунамд, ба мазмуни проблема ворид мешаванд
<p>3. Муайян кардани мушкилот (проблема) + роҳнамо (Рӯнамо 21)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Проблема таҳия мекунад: «Чӣ гуна каналро дар муддати кӯтоҳ дар масофаи бузург тоза кардан мумкин аст?» – Ба супориш диққат медиҳад: 2–3 роҳи ҳал → интиҳоб → асосноккунӣ → муаррифии кӯтоҳ – Муколамаи кӯтоҳ мегузаронад, фикрро равона мекунад: <ul style="list-style-type: none"> • Кадом роҳҳои ҳалли техникӣ мавҷуданд? • <i>Биологӣ? Химиявӣ? Ташкилотӣ?</i> • Шарҳ медиҳад: роҳҳои ҳал метавонанд аз соҳаҳои гуногун бошанд — аз ин истифода баред • Нишондиҳандаҳои арзёбиро баррасӣ мекунад: суръат, арзиш, ҳолати экологӣ, воқеият. Мисоли кӯтоҳ меорад: – Мумкин аст одамонро аз деҳаҳои наздик сафарбар кард, то алафҳои обиро ҷамъ кунанд — ташкил намудан имконпазир аст, аммо ин воқея аст?» – Тартиби корро (регламент) эълон мекунад: 7 дақ. кори гурӯҳӣ (бо имкони иловаи 2–3 дақ.) + муаррифии роҳҳои ҳал бо назардошти нишондиҳандаҳо 	<ul style="list-style-type: none"> – Тарзи проблемагузорино гӯш мекунамд, мӯҳтавои онро аниқ менамоянд. – Роҳҳои имконпазирро ном мебаранд, самтҳои ҷустуҷӯи роҳҳои ҳалро мефаҳманд. – Критерияҳоро қайд мекунамд, мефаҳманд, ки вазифа на танҳо фикр кардан, балки арзёбӣ ва асоснок кардани интиҳоб аст
<p>4. Кори гурӯҳӣ (Рӯнамо 21)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Байни гурӯҳҳо мегардад, роҳнамоӣ мекунад, саволҳои аниқкунанда медиҳад (чӣ қадар воқея? чӣ қадар зуд? кадом хатарҳо?). – Ҳангоми зарурат вақтро зиёд мекунад 	<ul style="list-style-type: none"> – Идеяҳо эҷод мекунамд – Роҳҳои ҳалҳоро аз рӯйи критерияҳо арзёбӣ ва беҳтаринро интиҳоб мекунамд – Муаррифии 2-дақиқагии роҳҳои ҳалро омода месозанд
<p>5. Муаррифии роҳҳои ҳал</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ба ҳар гурӯҳ 2 дақ. барои муаррифӣ медиҳад – Мепурсад, ки интиҳобро бо назардошти нишондиҳандаҳо асоснок кунанд – Пешниҳод мекунад, ки гурӯҳҳо савол диҳанд 	<ul style="list-style-type: none"> – Роҳҳои ҳали ниҳоиро муаррифӣ ва онро бо назардошти критерияҳо асоснок мекунамд – Ба саволҳои гурӯҳҳои дигар ва тренер ҷавоб медиҳанд
<p>6. Баррасии роҳҳои имконпазир (Рӯнамо 22)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Рӯнамо 22-ро нишон медиҳад. – Ҳар як вариантро кӯтоҳ шарҳ медиҳад (химиявӣ, биологӣ, механикӣ, ташкилотӣ). – Пас аз ҳар вариант савол медиҳад: афзалиятҳо ва маҳдудиятҳо дар ин роҳи ҳал кадоманд? Онҳоро бо нишондиҳандаҳо алоқаманд мекунамд. – Хулоса мекунад: вазъияти таълим ба хонандагон имкон медиҳад, ки ба роҳҳои ҳали воқея расанд. 	<ul style="list-style-type: none"> – Роҳҳои ҳали худро бо пешниҳодшуда муқоиса мекунамд – Дар бораи воқеият, самаранокӣ ва ҳолати экологӣ хулоса мекунамд

7. Таҳлили дарс – Сохтори вазъияти таълим (Рӯнамо 23) – Ҷадвалро кӯтоҳ шарҳ медиҳад: мазмун → проблема → амал → интиҳоб → натиҷа – 1–2 саволи фаъолкунанда медиҳад: «Дар кадом марҳила худро даргир ҳис кардед?» «Оё проблема душвор буд? Чаро?»	– Кӯтоҳ ҷавоб медиҳанд – Ҳиссиёти худро дар нақши хонандагон баён мекунанд
8. Рефлексияи педагогӣ (Рӯнамо 24) – Саволҳоро пайдарпай медиҳад – Аз ҳар савол 2–3 ҷавоб мегирад – Ба саволи асосӣ таъкид мекунад: « <i>Чӣ гуна муайян кардан мумкин аст, ки вазъияти таълим дар дарс натиҷа дод?</i> »	

Маслиҳати умумӣ барои тренер

1. **Суръат – ҷанбаи калидӣ аст.** Ин дарси моделии динамикӣ мебошад (моделӣ, зеро дар асоси модели/сохтори вазъияти таълим таҳия шудааст).
2. **Ҳамеша ба гурӯҳҳо озодона қарор қабул карданро диҳед.** То марҳилаи баррасӣ (Рӯнамо 22) вариантҳоро пешакӣ нишон надиҳед.
3. **Воқеиятро нигоҳ доред.** Агар гурӯҳҳо ба ҳаёлпарастӣ (фантастика) раванд, онҳоро бо меъёрҳои суръат, арзиш, ҳолати экологӣ ва воқеият баргардонед.
4. **Сохтори вазъияти таълимиро таҳлил кунед.** Ба таҷрибае така намоед, ки иштирокчиён ҳоло аз сар гузарониданд.

Марҳилаи 5. Кор бо супоришҳои тестӣ – Варақаи худбаҳодиҳӣ 3.1

<i>Мақсад: дарк кардани идеяҳои калидии дарс ва алоқаманд намудани онҳо бо амалияи педагогӣ. Фаъолияти тренер</i>	Фаъолияти иштирокчиён
1. Ҳалли тестҳо (5 дақ.) – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки супоришҳои тестино инфиродӣ иҷро кунанд	– Супоришҳои тестино инфиродӣ иҷро мекунанд, ҷавобҳоро қайд менамоянд
2. Баррасӣ дар гурӯҳҳо (дунафарӣ) – Пешниҳод мекунад, ки дар гурӯҳҳои дунафара мубодила кунанд: ҷавобҳои худро муқоиса намоед, мувофиқат ва фарқиятҳоро баррасӣ кунед	– Супоришҳои иҷрошударо дар гурӯҳҳои дунафара муқоиса мекунанд, мувофиқат ва ихтилофҳоро баррасӣ менамоянд
3. Муқоисаи ҷавобҳо бо калидҳо – Ҷавобҳои дурустро (калидҳоро) нишон медиҳад – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки ҷавобҳои худро муқоиса кунанд, ғалатҳоро ислоҳ намоянд ва савол диҳанд – Баррасии кӯтоҳро ташкил мекунад	– Ҷавобҳои худро бо калидҳо муқоиса мекунанд, ғалатҳоро ислоҳ менамоянд, саволҳои равшанкунанда медиҳанд ва нуқтаҳои нофаҳморо баррасӣ мекунанд

Калиди тестҳо

- 1 — В, D; 2 — В; 3 — В
 4 — А— 3, В— 1, С— 2, D— 4
 5 — А— 4, В— 3, С— 1, D— 2

Марҳилам 6. Амалӣ 3: Лоиҳакаи пешакии ҳолати таълим – 20

Мақсад: ташкил кардани гурӯҳҳои дунафара/сенафара, интихоби мавзӯ, дарк кардани супориш ва шиносӣ бо қолаби таҳрезӣ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Ташкилии кор – Рӯнамо 27-ро нишон медиҳад – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки гурӯҳҳои дунафара/сенафараро ташкил кунанд Кори амалии 3-ро аз роҳнамо кушоянд (саҳифаи 22) – Таъкид мекунад: ин қадами омодагӣ аст – интихоби мавзӯ, идеяҳои аввалия, шиносӣ бо қолаб	– – Гурӯҳҳои хурдро ташкил мекунад (бо хоҳиши худ) – Кори амалиро мекушоянд – Савол медиҳанд
2. Кори гурӯҳҳои дунафара/сенафара – Пешниҳод мекунад, ки кори амалии рақами 3-ро хонанд + вазифа мегузорад: эҷоди нақшаи пешакӣ, тарҳи хом барои вазъияти таълимии оянда – Таъкид мекунад: метавонед интернет, китобҳои дарсӣ, маводди худ, инчунин ChatGPT ё дигар воситаҳои ЗС-ро барои ҷустуҷӯи идеяҳо истифода баред – Ба саволҳо ҷавоб медиҳад, дар аниқ кардани андешаҳо кумак мекунад – 2 дақ. пеш аз анҷом огоҳ мекунад: интихоби мавзӯро ҷамъбаст мекунем – Аз 2–3 гурӯҳҳои дунафара/сенафара хоҳиш мекунад, ки мавзӯҳои интихобшуда ва идеяҳои хомро барои вазъияти таълим хонанд	– Мавзӯро аз фанни география барои синфҳои 7–11 интихоб мекунад – Қолабро варақ мезананд, нуқтаҳои нофаҳморо аниқ мекунад – Дар гурӯҳҳои хурд баррасӣ мекунад, ки кадом мазмун ва кадом проблемаҳои таълим метавонанд ҷолиб ва «коршоям» бошанд

Маслиҳат барои тренер

- Боварӣ ҳосил кунед, ки **ҳар як гурӯҳҳои дунафара/сенафара як мавзӯро интихоб мекунад** — ин мақсади калидии марҳила мебошад.
- Муҳити ҷустуҷӯро нигоҳ доред: намунаи мавзӯҳоро пешниҳод кунед (иқлим, муҳоҷират, мушкилоти об, низоъҳои экологӣ ва ғайра.).
- Иштирокчиёро ислоҳ накунед - муҳим аст, ки онҳо худ роҳи интихоби мавзӯ ва дарки онро тай кунанд.
- Истифодаи **ЗС-ро ҳамчун восита тавсия кунед**, аммо хотиррасон кунед: ЗС танҳо муҳарики идеяҳо мебошад, аммо ақидаҳои педагогиро шумо эҷод мекунед.
- Ба вақт диққат диҳед: ин марҳила **омодагӣ** аст, на таҳияи пурра.

МАШҒУЛИЯТИ 11

Мавзӯи 2 «Кейс-стадӣ (таҳлили мисолҳо) ҳамчун шакли рушди тафаккур ва салоҳиятҳо» (160 - дақиқа)

Марҳила	Вақт	Фаъолияти асосӣ
1. «Аз сода оғоз мекунем»	10 дақ.	Фаъолгардонӣ тасаввуроти ибтидоии иштирокчиён: – се ассотсиатсия бо калимаи «кейс» – кор бо изҳоротҳо (инфироидӣ + баррасии умумӣ)
2. Шарҳи назариявӣ – «Кейс-стадӣ чист»	15 дақ.	– Шарҳ дар асоси рӯнамоҳо. Таҳлили таърифи кейс-стадӣ, унсурҳои калидӣ ва сохтори он – Барои ҳар як рӯнамо саволҳои фаъолкунанда + баррасии кӯтоҳ, муҳоҷиса

3. Дарси намунавӣ – Кейс «Саҳел –замин дар куҷо ба охир мерасад»	40 дақ.	– Воридшавии омӯзгорон ба кейс дар нақши хонандагон: хондан, баррасии саволҳо, ҷамъоварии идеяҳо, таҳлили равишҳо – Намоиши блоки таҳлилии кейс ва фарқияти он аз баррасии ҷаҳолкунанда + рефлексияи педагогӣ дар анҷоми дарс
4. Шарҳи назариявӣ – Муқоисаи вазъияти таълим ва кейс-стадӣ	15 дақ.	– Муқоисаи шаклҳо: сохтор, хусусиятҳои умумӣ, фарқият – Кор бо ҷадвал ва саволҳо: дарк кардан, ки ҳар як восита ро дар куҷо ва чӣ гуна истифода бурдан мумкин аст
5. Худсанҷӣ Варақаи худбаҳодиҳӣ 3.2	10 дақ.	– Иҷрои инфиродии супоришҳои тестӣ – Мубодила дар гурӯҳҳои дунафара – Худсанҷӣ бо калидҳо ва баррасӣ
6. Амалӣ – Лоихакаи кейс	60 дақ.	– Се кори амалӣ: «Кейс аст ё кейс нест?», «Аломатгузори кейс», «Эҷоди нақшаи кейс» – Кори дунафарӣ/гурӯҳӣ, муаррифии кӯтоҳ – Такмили кори амалии дарси шашум: таҳияи вазъияти таълим. Иштирокчиён интиҳоб мекунад – эҷод кардани вазъияти таълим ё кейс
7. Рефлексияи рӯз	10 дақ.	– Иштирокчиён 2 саволро аз блоки барои робитаи мутақобила интиҳоб мекунад – Пурсиши интиҳобӣ – Мубодилаи идеяҳо ва баррасии аҳамияти амалӣ

Марҳила 1. «Аз сода оғоз мекунем»

Мақсад: таҷрибаи иштирокчиёро ҷаҳол гардондан, таваҷҷуҳро бедор кардан ва заминаи омодагӣ барои кори минбаъда бо кейс-стадӣ фароҳам овардан.

Ҷаҳолияти тренер	Ҷаҳолияти иштирокчиён
1. «Се тасаввурот» (Рӯнамо 30) – Супориш медиҳад: номбар кардани се тасаввурот бо калимаи «кейс» – 1 дақ. инфиродӣ + 1 дақ. дар гурӯҳҳои дунафара – Аз ҷой 3–4 ҷавоб гуш мекунад	– Се тасаввуротро менависанд (инфиродӣ) – Дунафарӣ баррасӣ мекунад, тасаввуротҳоро муқоиса мекунад – Бо мисолҳо мубодила мекунад
2. Кор бо изҳорот (Рӯнамо 31) – 1 дақ. барои кори инфиродӣ медиҳад: «Бовар дорам / Бовар надорам» – Изҳоротро пай дар пай меҳонад, аз иштирокчиён ҷавоб меурсад – Баррасии кӯтоҳ ташкил мекунад: ихтилофҳоро қайд мекунад, гуногун будани назарҳоро таъкид мекунад	– Ҷавобҳоро инфиродӣ қайд мекунад – Даст мебардоранд, мавқеи худро нишон медиҳанд – Баррасӣ мекунад, мувофиқат ва ихтилофҳоро пай мебаранд
3. Гузариш ба марҳилаи нав – Пайванд месозад: Мо мавқеъҳои гуногунро дидем – ҳоло ба он мегузарем, ки кейс-стадӣ дар асл чист	– Гӯш мекунад ва барои марҳилаи нав омода мешаванд

Марҳила 2. Шарҳи назариявӣ: «Кейс-стадӣ чист»

Мақсад: фаҳмиши равшани моҳияти кейс-стадӣ додан, ошкор кардани сохтори кейс ва нишон додан, ки ҳар як унсур чӣ гуна ба рушди тафаккур ва салоҳиятҳо мусоидат мекунад.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Кейс-стадӣ чист? (Рӯнамо 32) – Шарҳи кӯтоҳи рӯнамо – Саволҳои фаъолкунанда: 1) Кадом хусусият ба шумо муҳимтар менамояд? Чаро? 2) Ин ба кадом супоришҳое монанд аст, ки шумо дар дарсҳоятон истифода мебаред? 3) Дар кадом мавзӯҳои география чунин вазъиятҳоро дидаед? – Алоқаманд мекунад: кейс – ин вазъияти таълим бо такя ба воқеият аст	– Кӯтоҳ ҷавоб медиҳанд – Намунаи мавзӯҳоро пешниҳод мекунад, ки дар онҳо чунин вазъиятҳоро во хурдаанд – Даркнамоии ибтидоиро ташаккул медиҳад: кейс чист
2. Сохтори кейс-стадӣ (Рӯнамо 33) – Шаш унсури сохтори кейсро муаррифӣ мекунад – Саволҳои фаъолкунандаро истифода мебаранд: 1) Ба назари шумо, кадом унсур бештар дар китобҳои дарсӣ «заъф» дорад? 2) Агар яке аз унсурҳоро бардорем – кадомаш бештар зарар мебинанд? – Хулосаи кӯтоҳ: сохтор – ин қафасест, ки аз табдил ёфтани ба «ҳикояи ҷолиб» ҷилавгирӣ мекунад	– Ба саволҳо ҷавоб медиҳанд, «нуқтаҳои заиф»-ро баррасӣ мекунанд – Вобастагии унсурҳоро мебинанд
3. Асоси кейс: мазмун ва проблема (Рӯнамо 34) – Фарқи байни мазмун ва проблема шарҳ дода мешавад – Саволҳои фаъолкунанда: 1) Агар мазмун хеле умумӣ бошад, чӣ рӯй медиҳад? 2) Чаро муҳим аст, ки проблема яқинд намуд (вариант) бошад? – Хулоса: мазмун «ворид мекунад», проблема «ба фикр водор месозад»	– Оид ба нақши мазмун хулоса мекунанд – Муҳимияти проблемаеро мефаҳманд, ки ҷавоби ошкор надорад
4. «Тани» кейс: Манбаъҳо ва Саволҳо (Рӯнамо 35) – Намунаи манбаъҳоро номбар мекунад (акс, харита, омор, иқтибосҳо ...) + шарҳи саволҳо ва супоришҳо – Саволҳои фаъолкунанда: 1) Шумо бештар кадом манбаъҳоро истифода мебаред? 2) Кадом маводро омода кардан душвортар аст? 3) Кадом савол хонандагонро ба фикри амиқтар водор мекунад?	– Таҷрибаи истифодаи манбаъҳоро табодул мекунанд – Аз саволҳои муваффақ намуна меоранд

<p>5. Анҷоми кейс: Ҳал ва Далеловарӣ (Рӯнамо 36)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Шарҳ медиҳад: кейс ҳамеша чандин роҳи ҳал дорад, на як ҷавоб – Саволҳои фаъолкунанда: <ul style="list-style-type: none"> 1) Чӣ муҳимтар аст: роҳи ҳалро пайдо ё онро асоснок кардан? 2) Оё вазъиятҳоеро вохуред, ки роҳҳои гуногун яксон мантиқӣ бошанд? – Хулоса: таҳлил ва далеловарӣ – натиҷаи асосии кори кейс 	<ul style="list-style-type: none"> – Намунаи супоришҳоро меоранд, ки ҷавоби ягона надоранд – Хулоса дар бораи нақши далеловарӣ
---	--

Маслиҳат ба тренер

1. Ин марҳиларо ба «лексияи хурд» табдил надихед, саволҳои кӯтоҳ ва фаъолкунанда диҳед, шунавандагонро ҷалб намоед, онҳоро ба муқоиса бо таҷрибаи худ ташвиқ кунед.
2. Нақша/принсипи кор бо ҳар як рӯнамо: шарҳ → 1–2 савол → хулосаи кӯтоҳ.
3. Ба суръат диққат диҳед – барои тамоми блок 15 дақиқа вақт ҷудо шудааст.

Марҳилаи 3. Дарси намунавӣ: кор бо кейс «Саҳел – замин дар қучо ба охир мерасад?»

***Мақсад:** Ҷалби омӯзгорон ба таҷрибаи хонанда – хондан, баррасӣ ва таҳлили кейс.*

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
<p>1. Воридшавӣ ва шарҳ (Рӯнамо 37)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Шарҳ медиҳад: Шумо – дар нақши хонанда ҳастед. Ҳоло мо бо кейс ба монанди хонандагони шумо кор мекунем. – Вазифаи шумо: хондани кейс + нишона гузоштан, ҷудо кардани идеяҳои калидӣ мебошад – Вақтро назорат мекунад (10 дақ. барои омӯзиши кейс) <p>2. Баррасии гурӯҳӣ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Аз гурӯҳҳо мепурсад, ки «Саволҳо барои баррасӣ»-ро хонанд ва ҷавобҳо омода созанд (Рӯнамо 38) 	<ul style="list-style-type: none"> – Матни кейсро меҳонанд – Нишона мегузоранд, нуқтаҳои асосиро ҷудо мекунанд – Барои баррасии умумӣ омода мешаванд
<p>3. Баррасии саволҳои кейс (Рӯнамо 38)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Шарҳ медиҳад: Ин саволҳо ба хонанда кумак мекунанд, ки ба вазъият ворид шаванд ва проблемаро аз чанд ҷониб бинад – Барраси ташкил мекунад, барои ҳар савол 2–3 ҷавоб ҷамъ мекунад – Мубоҳисаро бо саволҳои кӯтоҳ идома медиҳад: Чаро ин барои минтақа муҳим аст? Кадом манфиатҳо низоъангезанд? Фермер чӣ мегуфт? Чӯпон чӣ? Эколог чӣ? 	<ul style="list-style-type: none"> – Ба саволҳо ҷавоб медиҳанд – Мавқеи худро нишон медиҳанд – Баҳс мекунанд, далелҳои гуногун пешниҳод менамоянд
<p>4. Гузариш ба блоки таҳлилий (Рӯнамо 39)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Рӯнамо 39-ро нишон медиҳад. Таъкид мекунад: Ин қадам – муайян кардани проблемаҳо, пешниҳоди роҳҳои ҳал ва арзёбии онҳо аст – ҳоло онро иҷро намекунем – Мепурсад: Кадом супоришҳоро саволҳои аввал ҳал мекунанд ва кадомашонро супоришҳои ҷадвал?» – Фарқи ду қисми кори кейсро шарҳ медиҳад: <ol style="list-style-type: none"> 1) Саволҳои фаъолкунанда – «воридшавӣ» ба проблема 2) <i>Блоки таҳлилий:</i> муайян кардани проблемаҳои 	<ul style="list-style-type: none"> – Шарҳро гӯш мекунанд – Ба саволи аниқкунанда ҷавоб медиҳанд – Фарқ байни баррасӣ ва қисми таҳлилиро дарк мекунанд

<p>калидӣ, таҳияи роҳҳои ҳал, арзёбии онҳо</p> <p>– Муҳим идеяи педагогиро нишон додаст:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Саволҳоро метавон пеш аз хондани кейс дод – ин ба дарки маънодори маълумот кумак мекунад • Блоки таҳлилий баъдтар, пас аз омӯзиши амиқ иҷро мешавад 	
<p>5. Рефлексияи педагогӣ (Рӯнамо 40)</p> <p>– Пай дар пай савол медиҳад, барои ҳар савол 2–3 ҷавоб мегирад</p> <p>– Ба саволи 4-ум таваҷҷуҳи бештар медиҳад (баррасии амиқ ва васеъ)</p> <p>– Марҳиларо бо алоқаманд кардан анҷом медиҳад: Ҳоло мо ба муқоисаи шаклҳо – вазъияти таълим ва кейс-стадӣ мегузарем</p>	<p>– Ба саволҳо ҷавоб медиҳанд</p> <p>– Эҳсоси «дар дохили ҳолат будан»-ро баён мекунанд</p> <p>– Мегӯянд, ки чӣ чизро тағйир медоданд, пурқувват мекарданд ё мутобиқ месохтанд</p>

Маслиҳат ба тренер

1. Тренер кейсро шарҳ намедиҳад — иштирокчиён онро худ, мисли хонандагон таҷриба мекунанд.
2. **Суръат ва динамикаро нигоҳ доред.** Муҳим аст, ки омӯзгорон ҳисси ҳаракат, ҷалбшавӣ ва баҳсро эҳсос кунанд.
3. Дар рӯнамои 39 супоришно иҷро накунед, балки мантиқи фарқи «саволҳои фаълкунанда» ва «блоки таҳлилий»-ро нишон диҳед.

Марҳилаи 4. Шарҳи назариявӣ: муқоисаи ҳолати таълим ва кейс-стадӣ

Мақсад: ба омӯзгорон кумак кардан, то фарқият ва алоқамандӣ байни ду шакл — вазъияти таълим ва кейс-стадӣ-ро бубинанд ва дарк намоянд.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
<p>1. Сохтори кейс-стадӣ (Рӯнамо 41)</p> <p>– Ҷадвали унсурҳои кейсро нишон медиҳад</p> <p>– Кӯтоҳ шарҳ медиҳад: Ин – асоси кейс-стадӣ аст. Фарқияташ дар он аст, ки ҳар як унсур барои таҳлил ва қабули қарор кор мекунад</p> <p>– <i>Саволҳои фаълкунанда:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Кадом унсуро дар дарс амалӣ кардан душвортар аст? 2) Кадом унсурҳоро бештар омӯзгорон фаромуш мекунанд? 3) Агар як унсуро бардорем, чӣ кор намекунад? <p>– Хулоса: сохтор амиқро муайян мекунад</p>	<p>– Ба саволҳо ҷавоб медиҳанд, душворихоро баррасӣ мекунанд</p> <p>– Мушаххас мекунанд, ки кадом унсурҳо дар таҷрибаи онҳо муҳимтаранд</p>
<p>2. Вазъияти таълим ва кейс-стадӣ: чӣ умумият доранд? (Рӯнамо 42)</p> <p>– Таъкид мекунад: ҳар ду шакл салоҳиятҳоро ташаккул медиҳанд</p> <p>– <i>Саволҳои фаълкунанда медиҳанд:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Шумо кадом нуқтаҳоро ба рӯйхати «умумӣ» илова мекардед? 2) Аз ин кадомашро аллакай дар дарс истифода мебаред? 3) Дар кучо хонандагон фаълтаранд – дар вазъият ё дар кейс? <p>– Хулоса: ҳар ду восита муфиданд, аммо гуногун фаъолият мекунанд</p>	<p>– Таҷрибаи худро таъкид мекунанд</p> <p>– Бо дарсҳои худ муқоиса мекунанд</p> <p>– Хусусиятҳои умумии ду шаклро қайд мекунанд</p>

<p>3. Алоқмандии вазъияти таълим ва кейс (Рӯнамо 43)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Шарҳ медиҳад: кейс = вазъияти таълимии васеъшудаест, ки бо маълумот ғанӣ шудааст – Саволҳои фаъолкунанда: <ul style="list-style-type: none"> 1) Аз инҳо кадомашро осонтар ба вазъияти таълим илова кардан мумкин аст, то онро ба кейс табдил диҳад? 2) Кадом навъи маълумот «таъсири воридшавӣ» медиҳад? 3) Чӣ чизи душвортар илова мешавад: ҳуҷҷатҳо, нуқтаи назар ё омор? – Хулоса: омӯзгор метавонад ба таври чандирӣ вазъияти таълимиро то кейс «қавӣ» созад 	<ul style="list-style-type: none"> – Ба саволҳо ҷавоб медиҳанд, имконотро баррасӣ мекунанд – Намунаи маълумотеро меоранд, ки аллакай истифода мебаранд
<p>4. Фарқиятҳои асосӣ (Рӯнамо 44)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ҷадвали муқоисавиро нишон медиҳад – Саволҳои фаъолкунанда: <ul style="list-style-type: none"> 1) Дар таҷрибаи шумо кадомаш наздиктар аст – вазъияти таълим ё кейс? 2) Чиро осонтар ба дарс ворид кардан мумкин аст: вазъияти таълимиро ё кейс? Чаро? 3) Барои кадом мавзӯҳои география кейс бештар мувофиқ аст? – Хулоса: муҳим аст, ки ҳар ду воситаро омӯзгор донад. Ҳамчунин бояд хонандагонро омӯзонд, ки худдашон кейс ва вазъияти таълим тартиб диҳанд 	<ul style="list-style-type: none"> – Дар муқоиса иштирок мекунанд – Меғӯянд, ки бештар кадомашро истифода мебаранд ва чаро – Ҷадвалро бо таҷрибаи худ мутобиқ мекунанд

Тавсияҳо ба тренер

1. Матни рӯнамоҳоро нахонед – омӯзгоронро бо саволҳо ва баррасиҳои хурд ҷалб намоед.
2. Барои ҳар як рӯнамо – баррасии 2–3 дақиқай, бе ворид шудан ба андешаҳои тӯлонӣ.
3. Ба иштирокчиён кумак кунед, то фоидаи амалии фарқиятҳоро бинанд, на танҳо назарияро.

Марҳилаи 5. Кор бо супоришҳои тестӣ – Варақаи худбаҳодиҳӣ 3.2

Мақсад: дарк кардани идеяҳои калидии дарс ва алоқаманд намудани онҳо бо амалияи педагогӣ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
<p>1. Ҳал кардани тестҳо</p> <ul style="list-style-type: none"> – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки супоришҳои тестино инфиродӣ ҳал кунанд 	<ul style="list-style-type: none"> – Супоришҳои тестино инфиродӣ ҳал мекунанд
<p>2. Баррасӣ дар гурӯҳҳои хурд</p> <ul style="list-style-type: none"> – Пешниҳод мекунад, ки дар дар гурӯҳҳои дунафара мубодила кунанд. Ҷавобҳои худро муқоиса намоед, мувофиқат ва фарқиятҳоро баррасӣ кунед 	<ul style="list-style-type: none"> – Супоришҳои иҷрошударо дар гурӯҳҳои дунафара муқоиса мекунанд, мувофиқат ва фарқиятҳоро баррасӣ мекунанд
<p>3. Муқоисаи ҷавобҳо бо калидҳо</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ҷавобҳои дурустро (калидҳо) нишон медиҳад. Аз иштирокчиён мепурсад, ки ҷавобҳои худро муқоиса кунанд, ғалатҳоро ислоҳ намоянд ва саволҳо диҳанд – Баррасии кӯтоҳро ташкил мекунад 	<ul style="list-style-type: none"> – Ҷавобҳои худро бо калидҳо муқоиса мекунанд – Саволҳои аниқкунанда медиҳанд, ҳолатҳои нофаҳморо баррасӣ мекунанд

Калиди тестҳо

1–B, 2–D, 3–B, 4–C, 5–C,

6. A–2, B–1

Марҳилаи 6. КОРИ АМАЛӢ: ТАРҲРЕЗИИ КЕЙС

Мақсад: такмил додани малакаҳои амалии кор бо кейсҳо – шинохтан, аломатгузорӣ ва худ сохтани кейсҳо.

Кори амалии 1. «Кейс аст ё кейс нест?» (10 дақ.)

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
Шарҳи мақсад: <ul style="list-style-type: none">– Бо бахш кор мекунем: Кори амалӣ– На танҳо шинохтан/муайян кардан, балки аниқ кардани шакли супориш лозим аст: кейс-стадӣ, вазъияти таълим ё супориши одӣ ва асоснок кардани қарор– Вақт барои иҷрои супориш – 5 дақ.	<ul style="list-style-type: none">– Роҳнаморо гӯш мекунанд– Дар гурӯҳҳои дунафара/сенафара супоришхоро меҳонанд
Иҷрои кори амалии 1 <ul style="list-style-type: none">– Вақтро назорат кунед– Корҳои гурӯҳҳои дунафараро назорат мекунад– Мубодилаи натиҷахоро ташкил мекунад – 5 дақ.– Блис-пурсиш: 2–3 ҷуфт як мисолро таснифот мекунанд, мефаҳмонанд ба кадом шакл он тааллуқ дорад; бо ҳамин принцип саволҳо аз рӯйи дигар мисолҳо идома меёбанд Сохтори кейсро таъкид мекунад	<ul style="list-style-type: none">– Муайян мекунанд, ки кадом супоришҳо ба кейс, вазъияти таълим ё машқи одӣ наздиктаранд– Ҷавобҳои худро пешниҳод мекунанд, шарҳ медиҳанд– Нишонаҳои калидии кейсро сабт мекунанд

Кори амалии 2. «Аломатгузорию кейс» – Рӯнамо 48

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
Омодагӣ – 2 дақ. <ul style="list-style-type: none">– Иштирокчиёниро дар гурӯҳҳои 4–5 нафарӣ муттаҳид мекунад Супоришро шарҳ медиҳад: <ul style="list-style-type: none">– Кейси воқеиро аломатгузорӣ намуда, унсурҳои он: мазмун, проблема, маълумот, вариантҳои қарор, оқибатхоро ҷудо кардан– Вақт барои иҷрои супориш	<ul style="list-style-type: none">– Вазифаро гӯш мекунанд– Ба гурӯҳҳо муттаҳид мешаванд– Бо кейси «Бод, энергия ва парандаҳо» кор мекунанд– Намунаи аломатгузориро пур мекунанд
Иҷрои супориш <ul style="list-style-type: none">– Вақтро назорат мекунад– Гузоришҳои (презентация) хурдро ташкил мекунад: аз ҳар гурӯҳ як унсур – 2 дақ.– Таъкид мекунад: кейс ҳамеша «гиреҳи тазодҳо» аст	<ul style="list-style-type: none">– Пешниҳод мекунанд, дигаронро гӯш мекунад– Баррасӣ мекунанд ва хулосаро менависанд

Кори амалии 3. «Агар чизе халал расонад, онро метавон нобуд кард?!» Рӯнамои 49

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
Омодагӣ – 5 дақ. – Иштирокчиёро дар гурӯҳҳои хурд (3 нафарӣ) муттаҳид мекунад Супориширо шарҳ медиҳад: – Кӯшиш мекунем худ намунаи пешакии кейсро дар асоси вазъияти географию экологӣ таҳия кунем	– Вазифаро гӯш мекунанд – Ба дунафариҳо/мини-гурӯҳҳо муттаҳид мешаванд – Маълумотро дар бораи маъракаи зидди гунчишқҳо меҳонанд – Бо қолаб кор мекунанд: унсурҳои кейсро муайян мекунанд, саволҳо тартиб медиҳанд – Пешниҳод мекунанд, бо дигарон кейсҳои омодашударо мубодила мекунанд – Саволҳо медиҳанд, баррасӣ мекунанд
Иҷрои супориш (25 дақ.) – Вақтро назорат мекунад – Алгоритми кор: маълумотро хондан → проблемаро ҷудо кардан → манбаъ ва маълумотҳоро муайян кардан → саволҳо тартиб додан → намунаро пур карданро ёдрас мекунад: – Гузориши хурд ташкил мекунад: гурӯҳҳо намунаҳои худро пешниҳод мекунанд (2–3 дақ. барои як гузориш) – Таъкид мекунад: муҳим аст, ки мазмун, проблема ва маводҳо яққоя карда шаванд, то кейси пурра	

Маслиҳат ба тренер

1. Кори амалии 1. «Кейс аст ё кейс нест?» – динамикаро нигоҳ доред, ин як фаъолгардони мебошад, на бештар аз 10 дақ..
2. Кори амалии 2. «Аломатгузорию кейс» – диққатро ба тазодҳо равона кунед, бе онҳо кейс вучуд надорад.
3. Кори амалии 3. «Тарҳрезии кейс» – хотиррасон кунед, ки супориш ба эҷодкорӣ равона шудааст: аз санҷидани вариантҳои гуногун наҳаросед.

Корҳои амалии иловагӣ: «Вазъияти таълим ё кейс-стадӣ?»

Пас аз анҷоми блоки кейс-стадӣ ба иштирокчиён хотиррасон кунед, ки дар дарси шашум онҳо аллакай бо вазъияти таълим шинос шуда буданд, аммо он вақт амалиёт пурра иҷро нашуд – ин махсус буд. Акнун, вақте ки иштирокчиён:

- сохтори вазъияти таълимиро мефаҳманд;
- кейси воқеии «Саҳел»-ро таҳлил карданд ва фарқиятҳои асосиро диданд;
- шинохтани унсурҳои кейсро омӯхтанд то тазод, проблема ва маълумотро бубинанд;
- онҳо омодаанд **бошуурона интиҳоб кунанд**, ки барои таҳия ҳоло кадомаш мувофиқтар аст: **вазъияти таълимии кӯтоҳ ё кейси хурд.**

Тренер чӣ кор мекунад:

- Супориширо дақиқ шарҳ медиҳад: шумо метавонед интиҳоб кунед, ки вазъияти таълим ё кейс-стадӣ таҳия мекунад. Он чизро интиҳоб намоед, ки ба шумо ва хонандагонатон бештар мувофиқ аст.
- **Хотиррасон мекунад**, ки маҳсулот бояд **хеле кӯтоҳ** бошад.
- Барои кор 20–25 дақ. ва барои мубодила ва баррасӣ 10–15 дақ. медиҳад.
- Истифодаи интернет, ChatGPT ва дигар воситаҳои зеҳни сунъиро тавсия мекунад: шумо метавонед маълумот ҷустуҷӯ кунед, харитаҳо, омор, матнҳоро интиҳоб кунед ё саволҳо тартиб диҳед. Ин таҷрибаи муқаррарии асри XXI аст.
- Ба гурӯҳҳо меравад, саволҳои роҳнамоикунонда медиҳад:
 - Муҳтаво дар кучост?
 - Тазод дар чист?
 - Агар ин вазъияти таълим бошад — амал дар кучост?
 - Агар ин кейс бошад — кадом маълумотро шумо истифода мебаред?

Ба иштирокчиён таъкид кунед, ки чӣ муҳим аст

- **Интиҳоби бошуурона** — унсури асосӣ: онҳо ҳоло ду шаклро мефаҳманд, фарқиятро эҳсос мекунанд ва метавонанд онро дар мавзӯи худ татбиқ намоянд.
- **Мақсад-** маводди идеалӣ нест, балки дарки мантиқ ва сохтор аст.

Марҳилаи 7. Рефлексияи рӯз

Мақсад: ба иштирокчиён кумак кардан, то идеяҳои калидии дарсро дарк намуда, онҳоро бо таҷрибаи педагогии худ ва шахси алоқаманд кунанд.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Муқаддима ба рефлексия (рӯнамо 50) – Дар рӯнамо панҷ савол аст, дутоеро интиҳоб кунед, ки ба шумо наздиктаранд ва меҳоҳед ба онҳо ҷавоб диҳед	– Ба рӯнамо менигаранд, ду саволро интиҳоб мекунанд, ки таваҷҷуҳ ё ҳиссиёти бедор мекунанд
2. Пурсиши интиҳобӣ аз рӯйи саволҳо – Пурсишро пай дар пай аз рӯйи ҳар савол мегузаронад: «Кӣ саволи аввалро интиҳоб кард?» (даст боло мекунанд). 2–3 иштирокчиро интиҳобан мепурсад, ки кӯтоҳ фикри худро баён кунанд – Ба саволи навбатӣ мегузарад: «Кӣ саволи дуюмро интиҳоб кард?» ва ғайра – Вақт ва таҳаввул (динамика)-ро назорат мекунад	– Ба навбат ҷавобҳои худро баён мекунанд – Андешаҳои дигаронро шарҳ медиҳанд

РӯЗИ ПАНҶУМ. МАШҒУЛИЯТИ 12

Мавзӯи 3. «Супоришҳои кушода – заминаи саводнокии функционалӣ» (160 дақиқа)

Марҳила	Вақт	Фаъолияти асосӣ
Омодагӣ «Ба ёд овардани рӯзи гузашта»	10 дақ.	– Машқи кӯтоҳи гурӯҳӣ: иштирокчиён аз рӯзи гузашта лаҳзаҳои хотирмонро ба ёд меоранд. Ташаккули таассуроти мусбат ва гузариш ба мавзӯи нав
1. «Аз сода оғоз мекунем»	40 дақ.	– Кори кӯтоҳи гурӯҳӣ бо савол ва изҳорот: баррасии далелҳои «тарафдор/зид», муайян кардани тасаввурот дар бораи супоришҳои кушода
2. Шарҳи кӯтоҳ: <i>Супориши кушода чист</i>	30 дақ.	– Шарҳи аломатҳои супоришҳои кушода; кори фаъол дар ду рӯнамо, истифодаи саволҳои водоркунанда барои ҷалби омӯзгорон – Ташаккули фаҳмиши умумӣ оид ба сохтори супоришҳои кушода
3. Ҳалли супоришҳои кушода: «Моҳӣ бо боридани борон латии мекунад» + «Борони қурбоққаҳо»	65 дақ.	– Кори гурӯҳӣ бо ду супориши кушода: пешниҳод кардани 2–3 шарҳ, интиҳоби эҳтимолан дуруст – Намоиши усули «ба ҳар ҳол...» ва бисёрқабатии супоришҳо
4. Рефлексия ва ҷамъбасти дарс	15 дақ.	– Интиҳоби инфиродии 1 савол барои андеша; пурсиши интиҳобӣ – Баррасии сохтор ва маънои масъалаҳои кушода, робитаи онҳо бо саводнокии функционалӣ

Омодагӣ. Ба ёд овардани рӯзи гузашта

Мақсад: эҷоди муҳити мусбӣ, барқарор кардани ҷараёни рӯзи гузашта ва алоқаманд кардани мавзуҳо.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Иштирокчиёнро хайрамақдам мегӯяд, бо оҳанги нафис: «Аз омодагӣ оғоз мекунем — биёед ба ёд орем, ки рӯзи гузашта чӣ гуна гузашта буд»	– Барои суҳбати ғайрирасмӣ омода мешаванд
2. Рӯнамои «Ба ёд овардани рӯзи гузашта»-ро нишон медиҳад. Супоришхоро кӯтоҳ шарҳ медиҳад: «Ба саволҳо ихтиёрӣ ҷавоб диҳед – мумкин аст бо як-ду ҷумла»	– Ба рӯнамо менигаранд, рӯзи гузаштаашонро ба ёд меоранд
3. Савол медиҳад: – Рӯзи гузашта аз чӣ оғоз шуд? 1–2 иштирокчиро барои ҷавоб додан даъват мекунад – Занҷираи саволхоро идома медиҳад, дигар иштирокчиёнро ҷалб мекунад – Марҳиларо ҷамъбаст мекунад, иштирокчиёнро ташаккур мегӯяд, аз шуҳиҳо истифода мебарад	– Ба занҷираи саволҳо ҷавоб медиҳанд, лаҳзаҳои асосӣ ва муҳимро ба ёд меоранд

Маслиҳат ба тренер:

- Содагиро нигоҳ доред, аз шӯҳиҳои мувофиқ, ҳазл ва табассум истифода баред.
- Барои ҳар як савол 1–2 ҷавоб кофӣ аст.

Марҳилаи 1. «Аз сода оғоз мекунем»

Мақсад: фаъл сохтани тасаввуроти иштирокчиён дар бораи супоришҳои кушода, ҷалби таваҷҷӯҳ ва эҷоди ангежа барои омӯзиши мавзӯ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
Аз роҳнамо ду супориш медиҳад: 1. Баррасии хурд (Рӯнамо 5) – Саволро кӯтоҳ пешниҳод мекунад: «Агар хонандагон бо супоришҳои асосӣ душворӣ кашанд, пас чаро ба онҳо супоришҳои кушода дода шавад?» + супориш барои гурӯҳҳо – Баррасии кӯтоҳро ташкил мекунад: гурӯҳҳоро ба навбат мепурсад, хоҳиш мекунад далелҳои қавитарини “тарафдор” ва “зид”-ро ном баранд 3 дақ. – Баррасии умумиро ташкил мекунад: чӣ гуна супоришҳои кушодаро дар синф бо сатҳи гуногуни омодагии хонандагон истифода бурдан – 1 дақ. – Кӯтоҳ хулоса мекунанд: Агар кор дуруст ташкил шавад супоришҳои кушода – воситаи муфид барои ҳамаи хонандагон мебошанд.	– Савол/супоришро мешунаванд – Баррасӣ мекунанд, 1–2 далели “тарафдор” ё “зид”-ро баён мекунанд – Андешаҳои худро мубодила мекунанд, ба дигаронро гуш медиҳанд, равшанӣ меандозанд – Хулоса мекунанд
2. Изҳорот: дуруст/нодуруст (Рӯнамо 6) – Роҳнамо медиҳад: Ҷавобҳои дурустро ҷустуҷӯ накунад – мавқеи худро қайд кунед. Инро инфиродӣ иҷро кунед – 1 дақ. – 2–3 иштирокчиро аз рӯйи изҳороти аввал мепурсад, сипас аз рӯйи дуюм ва ғайра. Ба фарқи ақидаҳо диққат медиҳад – ин иштирокчиёнро барои дониستاني ҷавоби воқеӣ ҳавасманд мекунад.	

Маслиҳат ба тренер:

1. Суръатро нигоҳ доред. Ин марҳила кӯтоҳ аст ва вазифаи он «гарм кардан» аст, на ба роҳ мондани баррасӣ амиқ.
2. Бо иштирокчиён баҳс накунед — нуқтаҳои назари гуногунро сабт намоед ва таъкид кунед, ки масъалаи кушода гуногунрангии равишҳоро иҷозат медиҳад.

Марҳилаи 2. Шарҳ: Супориши кушода чист

Мақсад: фаҳмидани аломатҳои асосии супоришҳои кушода ва дидани он ки чӣ гуна онҳо дар вазъи-яти таълим проблемаи «фаъол» эҷод мекунанд.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Супориши кушода чист? (Рӯнамо 7) – 3–4 аломати асосиро кӯтоҳ баён мекунад (матни рӯнаморо намехонад) – Саволҳои водоркунанда медиҳад: 1. Ба фикри шумо, чӣ чиз супоришро «норавшан» месозад? Метавонед мисол биёред? 2. Фарқи байни «ҷавоби дуруст вуҷуд надорад» ва «алгоритми тайёр нест» дар чист? – Муколамаи саволу ҷавоб ба таври умумӣ гузаронида мешавад, барои ҳар савол 2–3 ҷавоб кофӣ аст	– Ба саволҳо ҷавоб медиҳанд, фарзияҳо ва хулосаҳои худро баён мекунанд – Аз таҷрибаи худ мисол меоранд
2. Супориши кушода – меҳвари вазъияти таълим (Рӯнамо 8) – Таъкид мекунад: проблема ҳамеша дар марказ аст – Аз иштирокчиён дар гурӯҳҳои дунафара дар давоми 30 сония хоҳиш мекунад як далели воқеиро ном баранд, ки метавонад асоси супориши кушода гардад Саволҳои водоркунанда медиҳад: 1. Аз се манбаи супориши кушода (ҳодиса/ тазод/ воқеаи ғайриодӣ) кадомашро бештар истифода мебаред? 2. Оё мушоҳидаи одӣ метавонад ба вазъияти таълим табдил ёбад? Чиро бояд илова кард? 3. Шумо занҷираи «Далел → Мазмун → Проблема → Вазъияти таълим»-ро чӣ гуна мефаҳмед?	– Матнро меخوانанд, дар гурӯҳҳо баррасӣ мекунанд, фикри худро дар бораи саволҳо баён менамоянд
Маслиҳат ба тренер: 1. Матни рӯнамоҳоро нахонед. Танҳо 1–2 идеяи калидиро таъкид кунед – боқимондари бояд худ иштирокчиён «баён» кунанд. 2. Вақтро риоя кунед. Барои ҳар рӯнамо на бештар аз 3–4 дақиқа. 3. Аз мисолҳо истифода баред. Масалан: Тиру камоне, ки пас аз борон дар намуди нимдоира намоён мешавад – ин далел аст. Савол чӣ гуна метавонад бошад?	

Марҳилаи 3. Ҳалли супоришҳои кушода

Мақсад: нишон додан, ки супориши кушода тавассути пешкаш кардани фарзияҳо ва интиҳоби шарҳи эҳтимоли ҷи гуна амал мекунад.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
Кори амалии 1. «Моҳӣ бо боридани борон лаппиш мекунад» (Рӯнамо 9)	
1. Мазмунӣ супоришро кӯтоҳ пешниҳод мекунад – Матни масъаларо аз рӯнамо мехонад – Мазмунро васеъ мекунад: баъзе моҳӣ аз об меҷаҳанд, то тухм гузоранд – Аз усули «ба ҳар ҳол...» истифода мебарад: «Фароштурукҳо ва дастакҳо низ пеш аз борон хеле паст парвоз мекунанд. Чаро?» – Таъкид мекунад: вазифаи асосӣ – шарҳи рафтори моҳӣ, «ба ҳар ҳол» танҳо мазмунро ғанӣ мекунад 2. Супориш барои гурӯҳҳо – 2–3 шарҳи эҳтимолиро пешниҳод кунед: чаро моҳӣ пеш аз борон аз об меҷаҳад? – Сипас як шарҳи эҳтимолиро интиҳоб кунед ва асоснок намоед – Шарҳ диҳед, ки ҳар гуна фарзияҳо муҳимманд, ҳатто «бемаънӣ» – ҳар қадар идея зиёд бошад, ҳамон қадар беҳтар	– Шарҳро мешунаванд – Тафсилоти васеъкунандаро қайд мекунанд («ба ҳар ҳол...») – Барои кори гурӯҳӣ омода мешаванд
3. Кори гурӯҳӣ – Байни гурӯҳҳо мегардад, саволҳои аниқкунанда медиҳад: <ul style="list-style-type: none"> • Пеш аз борон дар атмосфера ҷи рӯй медиҳад? • Тағйироти атмосфера ба ҷи таъсир карда метавонад? • Сабабҳои биологӣ кадоманд? • Шумо кадом хусусиятҳои рафтори моҳиро медонед? 	– Дар гурӯҳҳо баррасӣ мекунанд, 2–3 фарзияро пешниҳод мекунанд – Як шарҳи эҳтимолиро интиҳоб мекунанд
4. Пурсиши гурӯҳҳо – Гурӯҳҳоро ба навбат мепурсад, шарҳи қавии худро ва ба ҳақиқат наздикро мегӯянд – 2–3 фикри хоси худро сабт мекунад (атмосфера, биология, ғизо) Ҷавоби назоратӣ медиҳад: Пеш аз борон намии ҳаво зиёд мешавад, дар болҳои ҳашарот об ҷамъ мешавад. Ин қатраҳо онҳоро вазнин мекунанд ва поён мекашанд. Моҳӣҳо меҷаҳанд, то ин ҳашароти вазнинро тановул кунанд. Фароштурук ва дастакҳо низ пеш аз борон паст парвоз мекунанд, зеро онҳо ҳам аз ҳашароти ба замин наздикшуда ғизо мегиранд.	– Шарҳи худро мегӯянд ва асоснок мекунанд – Фарзияҳои худро бо ҷавоби назоратӣ муқоиса мекунанд, ҳулоса мебароранд
Маслиҳат ба тренер: <ol style="list-style-type: none"> 1. Аз усули «ба ҳар ҳол...» истифода баред, то супориш васеъ шавад, аммо аз самти асосӣ дур нашавад (таъкид – таъсири ҳодисаҳои атмосферӣ ба рафтори моҳӣ). 2. Ҳар гуна фарзияҳоро қабул кунед — ҳатто «нодурӯст» ҳам бошад. Муҳим он аст, ки диққат ба механизми кори масъалаи кушода равона шавад, на ба далелҳо. 	
Кори амалии 2. «Борони қурбоққаҳо» (Рӯнамоҳои 10, 11)	
– Алгоритм ҳамон аст: мазмунӣ супориш → Супориш барои гурӯҳҳо → Кори гурӯҳӣ → Пурсиши гурӯҳҳо → Ҷавоби назоратӣ – Супориш барои гурӯҳҳо: 3 шарҳ пешниҳод кунед, чаро танҳо як навъи ҳайвон «меборад» + интиҳоб кунед шарҳи эҳтимолтарин – Саволҳои аниқкунанда медиҳад: <ul style="list-style-type: none"> • Ҷи таъсир мекунад, ки тӯфон ҳайвонро мебардорад? 	

- Оё ҳайвонот аз рӯйи масса фарқ мекунад?
- Оё рафтори намудҳо фарқият дорад?

Ҷавоби назоратӣ:

1. **Як намуд ҳайвонот дар гурӯҳҳои зич ҷамъ мешаванд.** Тӯфон маҳз ҳамин гуна «ҷамъшудаҳо»-ро мебардорад, на омехтаи тасодуфиро.
2. Намудҳои гуногун дар микрозонаҳои гуногуни об зиндагӣ мекунад:
 - бархе дар рӯйи об
 - гурӯҳи дигар дар қаъри об
 - сеюмҳо дар миёни растаниҳо

Тӯфон танҳо ҳамон қабати обро/фазоро мебардорад, ки аз он мегузарад.

3. Вазн ва аэродинамикаи гуногун

Онҳое, ки вазнашон сабуктар аст, ба осонӣ боло мераванд, вазнинҳо – не.

4. **Тӯфон гурӯҳи ҳайвонотро якҷо мебарад** ва ҳангоми «афтидан» онҳо дар як ҷо меафтанд – иллюзияи (чизе ки воқеиятро нодуруст нишон медиҳад) «як намуд».

Яъне: гап сари интиҳоби тӯфон нест, балки дар қувваи он + зичии гурӯҳ + қабати об + массаи ҳайвонҳо мебошад.

Маслиҳат ба тренер:

1. Таъкид кунед, ки «ҷавоби дуруст»-ро ёфтан муҳим нест, балки фарзияҳоро сохтани иштирокчиён муҳим аст.
2. Баррасиро аз табиати тӯфон дур нигоҳ доред – диққат ба маъноии педагогӣ: чӣ гуна супориши кушода кор мекунад.

Пас ду супоришро алоқаманд кунед: Мо дидем, ки супориши кушода тавассути мазмун, масъала ва гуногунрангии шарҳҳо амал мекунад. Сипас ба рефлексия гузаред.

Марҳилаи 4: Рефлексия ва ҷамъбасти натиҷаҳо

Мақсад: ба иштирокчиён кумак расондан, то идеяҳои калидии машғулиятро дарк кунанд ва онҳоро бо таҷрибаи шахсии худ пайваस्त намоёнд.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Саволҳои барои робитаи мутақобила (Рӯнамо 12) <ul style="list-style-type: none"> – Таҳияи супоришҳо: Яке аз саволҳоро интиҳоб кунед, ки бештар ба шумо таъсир кард. – 30–40 сония барои интиҳоби савол медиҳад – Пурсиши интиҳобӣ мегузаронад: барои ҳар савол 2–3 ҷавоб мегирад, иштирокчиёни гуногунро ҷалб мекунад 	<ul style="list-style-type: none"> – Яке аз чор саволро интиҳоб мекунад – Шарҳҳои кӯтоҳи барои робитаи мутақобила баён мекунад
2. Сохтори супориши кушода (Рӯнамо 13) <ul style="list-style-type: none"> – Унсурҳои сохторро кӯтоҳ шарҳ медиҳад – 2–3 саволи водоркунанда медиҳад: <ul style="list-style-type: none"> • Ба фикри шумо, кадом унсур барои омӯзгор душвортар аст? • Кадомаш аз ҷиҳати ангезаи хонандагон қавитар аст? • Шумо ҷойи эҷодиёти хонандаро дар кучо мебинед? 	<ul style="list-style-type: none"> – Дар баррасии кӯтоҳ иштирок мекунад – Шунидаро бо таҷрибаи худ муқоиса мекунад
Маслиҳат ба тренер: Матни пурраи рӯнаморо нахонед — онҳо дар экран дида мешаванд. Беҳтар аст маънои онҳоро шарҳ диҳед ва омӯзгоронро тавассути саволҳо ба фикр кардан ҷалб намоед.	
3. Супориш ҳал карда намешавад – он озмоиш мешавад (Рӯнамо 14) <ul style="list-style-type: none"> – Ба се матни рӯнамо диққати иштирокчиёноро ҷалб мекунад – 2–3 саволи водоркунанда медиҳад: <ul style="list-style-type: none"> • Кадом лаҳзаи «таҷрибаи масъала»-ро дар машғулияти имрӯз мушоҳида кардед? • Чаро супориши кушода дарсро ба муколама табдил медиҳад? • Агар хонандагони шумо супориши «моҳӣ ва қурбоққа»-ро ҳал мекарданд, кадом ҷанбаҳои тафаккури онҳо фаъол мешуд? 	<ul style="list-style-type: none"> – Ҷавоб медиҳанд, мисолҳо аз кори имрӯз меоранд

Маслиҳат ба тренер:

Ба маъно диққат диҳед, на ба такрори рӯнамо. Агар гурӯҳ ғайрифайол бошад, пешниҳод кунед саволро дар дунафариҳо баррасӣ кунанд – ин равандро фаъл мекунад.

4. Супориши кушода – одатҳои муфиди тафаккур (Рӯнамо 15)

- Таъкид мекунад: муҳимтарин чиз – омӯзонидани хонандагон ба дидан ва баён кардани супоришҳои кушода мебошад.
- 2–3 саволи водоркунанда медиҳад:
 - Оё хонандагони шумо имрӯз метавонистанд супориши кушода таҳия кунанд? Чӣ ба онҳо кумак мекард?
 - Ба фикри шумо, идеяи бонки мактабии супоришҳои кушода то чӣ андоза воқеист?
 - Дар кадом шакл шумо санҷидан мехостед?: дар шакли озмуни хурд, мусобиқаи гурӯҳӣ

- Андешаҳои худро дар бораи истифода дар муассисаҳои худ баён мекунанд
- Мисолҳои кӯтоҳи шаклҳои меоранд

Тренер ҷамъбаст мекунад:

1. Супориши кушода – воситае мебошад, ки тафаккурро рушд медиҳад. Имрӯз мо сохтори онро дидем, ду масъалаи воқеиро озмоиш кардем ва худро дар нақши хонандагон санҷидем.
2. **Саводнокии функционалӣ ва супоришҳои кушода**
Саводнокии функционалӣ қобилияти истифодаи дониш дар вазъиятҳои воқеии ҳаётӣ – фаҳмидани иттилоот, таҳлил, ҳулоса баровардан ва қарор қабул кардан мебошад. Хонандаи функционалӣ фикр мекунад, шарҳ медиҳад, интиҳоб мекунад ва амал мекунад, на танҳо далел ё қоидаҳоро такрор мекунад. Супоришҳои кушода ҳамон шароитанд, ки дар онҳо ин саводнокӣ ба вучуд меояд ва рушд мекунад.

МАШҒУЛИЯТИ 13**Мавзун 4. «STEM дар таълими фанни география» (160 дақиқа)**

Марҳила	Вақт	Фаъолияти асосӣ
1. «Аз сода оғоз мекунем»	20 дақ.	<p>Дар ин марҳила дониш ва тасаввуроти иштирокчиён дар бораи равиши STEM фаъл мегардад.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Тренер се машқи кӯтоҳ мегузаронад (рӯнамоҳо 17–18): <ul style="list-style-type: none"> • тасаввуротҳо бо мафҳуми STEM • «Дуруст – нодуруст» • муқоисаи ду супориш: «Кадомаш ба STEM наздиктар аст ва чаро?» – Воридшавии ба мавзӯ осон ва ҷалби иштирокчиён таъмин мешавад
2. Шарҳи принципҳои STEM - таҳсилот	30 дақ.	<ul style="list-style-type: none"> – Иштирокчиён тасаввуроти возеҳ оид ба принципҳои асосии STEM/STEAM мегиранд – Тренер бо таърифи рӯнамоҳо 19–20 мефаҳмонад, ки STEM чӣ гуна пайдо шуд, чаро унсурҳои А (Arts) илова гардид ва 4 принциби асосӣ: байнифаннӣ, самти амалӣ, равиши таҳқиқотӣ, ҳамкориро баррасӣ мекунад – Тренер барои баррасӣ ва табодули андешаҳо саволҳои водоркунанда медиҳад

3. Шарҳ ва таҳлили супориши STEM «Боғи мактаб»	50 дақ.	<ul style="list-style-type: none"> – Бо така ба рӯнамоҳо иштирокчиён бо супориши пурраи STEM «Боғи мактаб» шинос мешаванд – Тренер: <ul style="list-style-type: none"> • мазмуни масъала • марҳилаҳои кор (ҳисоби масоҳат, ба назар гирифтани омилҳои табиӣ, тарҳрезӣ, роҳи ҳал аз нигоҳи талаботи муҳандисӣ) • натиҷаҳои ниҳой ва сатҳҳои душворро нишон медиҳад. – Дар анҷом таҳлили педагогии супориш. Дар ҳар рӯнамо саволҳои водоркунанда истифода мешаванд, ки омӯзгоронро ба баррасӣ ҷалб мекунанд.
4. Супоришҳои STEM ва ҳавасманди ба таълим	35 дақ.	<ul style="list-style-type: none"> – Бо шарҳи рӯнамоҳо (26–28) ва саволҳои фаъолкунанда тренер равиши STEM-ро бо ангеza, интиҳоб, гуногунрангӣ ва нақши таҳқиқотии хонанда мепайвандад.
5. Ҳалли тестҳо – Варақаи худбаҳодиҳӣ 3.4	25 дақ.	<ul style="list-style-type: none"> – Иштирокчиён варақаи инфиродии худбаҳодиҳиро оид ба мавзӯи 3.4 иҷро мекунанд, натиҷаҳоро дунафараӣ баррасӣ мекунанд ва ҷавобҳоро бо калидҳо муқоиса мекунанд. – Сабти идеяҳои калидии машғулият ва дарки таҷрибаи бадастомада сураи мегирад.

Марҳилаи 1. Аз сода оғоз мекунем

Мақсад: фаъол сохтани тасаввуроти асосии иштирокчиён оид ба равиши STEM ва мазмуни умумӣ пеш аз қисми назариявиро тартиб додан.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
<p>1. Тасаввуротҳо: ҳангоми шунидани ибораи «равиши STEM» чӣ ба хотир меояд? (Рӯнамо 17)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Сухани муқаддимаии тренер: «Барои фаҳмидани он ки STEM-ро чӣ гуна қабул мекунем, биед аз машқи сода оғоз кунем» – Савол медиҳад: «Шумо чӣ гуна тасаввур мекунед? Кадом тасвирҳо ба хотир меоянд? Бо чӣ пайваст мекунед?» – Баррасии умумиро ташкил мекунад, аз омӯзгорон мепурсад, ки тасаввуротҳои худро баён кунанд, бе шарҳи мазмунӣ 5–7 идеяи калидиро сабт мекунад 	<ul style="list-style-type: none"> – Тасаввуротҳои аввалини худро инфиродӣ баён мекунанд – Тасаввуротҳоро мубодила мекунанд, гуногунрангии андешаҳо ва фикрҳоро мебинанд

<p>2. Супориши «Дуруст ё нодуруст?»</p> <ul style="list-style-type: none"> – Супориш медиҳад: дар ҷадвал барои ҳар як изҳорот ҷавобро қайд кунед (дуруст/нодуруст), инфиродӣ – 1 дақ. – Барои ҳар як изҳорот блимс-пурсиши кӯтоҳ мегузаронад (бо даст бардоштан): дуруст/нодуруст. – Ҷавобҳои дурустро мегӯяд ва кӯтоҳ шарҳ медиҳад: <ul style="list-style-type: none"> • STEM дар ИМА (солҳои 1980) пайдо шуд • Идеи STEM – супоришҳои амалӣ ва ба таҷриба равонагардида • Технологияҳои гаронбаҳо ҳатмӣ нестанд • Хусусияти байнифанӣ – принсипи ҳатмӣ • Ҳадафи STEM «муштақамкунии дониш» нест, балки натиҷаи фаъолият аст 	<ul style="list-style-type: none"> – Ҷадвалро инфиродӣ пур мекунанд – Бо даст бардоштан интиҳоби ҷавобро нишон медиҳанд – Фаҳмиши худро дар бораи STEM пурра мекунанд
<p>3. Чӣ ба равиши STEM наздиктар аст? (Рӯнамо 18)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ду супоришро нишон медиҳад ва савол медиҳад: «Кадомаш супориши STEM аст? Чаро?» Пешниҳод мекунад, ки дар гурӯҳҳо фикр карда баррасӣ намоянд – 1 дақ. – Баррасиро ташкил мекунад: 2–3 гурӯҳ шарҳи худро пешниҳод мекунанд – Аломатҳои калидии STEM – шаклро таъкид мекунад: <ul style="list-style-type: none"> • вазъияти амалӣ ва воқеӣ • зарурати интиҳоби роҳи ҳал, на иҷрои алгоритм • унсури таҳқиқот • байнифанӣ будан (география + математика + экология + тарҳрезии ландшафт) – Гузариши мантиқии ба марҳилаи навбатии «Пайдоиш ва принсипҳои таҳсилоти STEM»-ро месозад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Дар гурӯҳҳо баррасӣ мекунад ва вариантҳои интиҳоб менамоянд. – Кӯтоҳ асоснок мекунад, ки чаро чунин интиҳоб карданд.

Маслиҳат ба тренер

1. Марҳилаи кӯтоҳ аст, онро фаъолона гузаронед. Дар ин ҷо тафаккурро фаъол кардан муҳим аст, тасаввуроти ибтидоии иштирокчиёро ҷамъоварӣ кардан, на ин ки назария диҳед ё ҷавобҳоро таҳлил намоед.

Марҳилаи 2. Шарҳи принципҳои таҳсилоти STEM (30 дақ.)

Мақсад: ба иштирокчиён фаҳмиши комил додан дар бораи он, ки STEM/STEAM чӣ гуна пайдо шуд ва ба кадом принципҳо асос меёбад.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
<p>1. Муқаддимаи кӯтоҳ (Рӯнамо 19)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Кӯтоҳ идеяро мефаҳмонад: STEM ҳамчун ҷавоб ба холишҳои иқтисодӣ ва камбудии малакаҳои муҳандисӣ пайдо шуд, баъдан ба стратегияи байнифаннии таълим табдил ёфт. – Саволҳои фаъолкунанда медиҳад, баррасии умумиро ташкил мекунад – 3–4 дақ.: <ul style="list-style-type: none"> • Чаро мактаб баъзан душворӣ мекашад, ки «ҳамқадам» бо зиндагии воқеӣ бошад? • Кадом мисолҳои «тафовут» байни дарсҳои мактабӣ ва супоришҳои воқеӣ/ҳаётиро номбар карда метавонед? • Барои чӣ ба STEM унсурҳои Arts илова шуд? Ин чиро тағйир дод? – Барои ҳар савол 2–3 ҷавоби кӯтоҳ кофӣ аст, таъкид мекунад: наовариҳо дар мавзое пайвастшавии илмҳо ба вучуд меоянд. 	<ul style="list-style-type: none"> – Гӯш мекунад, ба саволҳо ҷавоб медиҳад, аз таҷрибаи худ мисолҳо меорад. – Оид ба STEM фаҳмиши ибтидоиро ташаккул медиҳад.
<p>2. Принципҳои калидии STEM (Рӯнамо 20)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Супориш медиҳад: дар ҷадвал барои ҳар як изҳорот ҷавобро қайд кунед (дуруст/нодуруст), инфиродӣ – 1 дақ. – Барои ҳар як принцип 1 саволи кӯтоҳ медиҳад, то ба «лексия» табдил наёбад: <ul style="list-style-type: none"> • Байнифанӣ: Кадом фанҳо бештар бо география наздиканд? • Самти амалӣ: Кадом супоришҳои воқеиро хонандагон дар дарсҳои шумо ҳал мекунад? Ё мисолҳои супоришҳои амалӣ аз таҷрибаи худ биёред. • Равиши таҳқиқотӣ: Кадом навъҳои таҳқиқотро ҳатто бо захираҳои кам анҷом дода тавонистед? • Ҳамкорӣ: Чӣ ба хонандагон дар кори гурӯҳӣ кумак мекунад ва чӣ монеъ мешавад? – Ҷавобҳоро ҷамъбаст мекунад, онҳоро бо принципҳои STEM мепайвандад. Таъкид мекунад: STEM технология нест, балки усули ташкили тафаккур ва фаъолият аст. – Пайванди мантиқӣ ба марҳилаи навбатӣ месозад: «Ҳоло мебинем, ки ин принципҳо дар супориши воқеии STEM – мисоли боғи мактаб чӣ гуна зоҳир мешаванд». 	<ul style="list-style-type: none"> – Ба саволҳо ҷавоб медиҳад. – Принципҳои STEM-ро бо таҷрибаи худ муқоиса мекунад. – Саволҳои аниқкунанда медиҳад.

Маслиҳат ба тренер

1. Рӯнамоҳоро ба лексия табдил надиҳед. Барои ҳар як нуқтаи калидӣ як саволи сода диҳед ва ҷавобҳои кӯтоҳро ҷамъоварӣ кунед.
2. Иштирокчиёро фавран ислоҳ накунад. Муҳим аст, ки тасаввуроти онҳоро бишнавед – баъдтар онҳо худ дар амалия фарқиятҳоро мебинанд.
3. Бо фанни география онҳоро алоқаманд кунед. Дар ҳар қадам ба савол баргардед: «Ин дар таълими география чӣ гуна амал мекунад?»

Марҳилаи 3. Шарҳ ва таҳлили супориши STEM

Мақсад: нишон додани сохтори супориши STEM, ташкил кардани таҳлили супориш ва арзиши педагогии он.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Мазмун ва гузоштани масъала (Рӯнамо 21) <ul style="list-style-type: none"> – Кӯтоҳ рӯнаморо шарҳ медиҳад ва диққатро ба он равона месозад, ки STEM ҳамеша аз супориши воқеӣ оғоз мешавад, на аз машқ. – Саволҳои фаъолкунанда медиҳад, баррасии умумиро ташкил мекунад: <ul style="list-style-type: none"> • Чӣ ин мазмунро фаъол ва воқеӣ месозад? • Кадом маҳдудиятҳоро дар ин вазъият мебинед? (чиро тағйир додан мумкин нест, бо чӣ бояд кор кард?) • Чӣ гуна чунин супориш гузоштан аз супоришҳои одии дарсӣ фарқ мекунад? – Барои ҳар савол 2–3 ҷавоби кӯтоҳ кофӣ аст, иштирокчиёни гуногунро ба баррасӣ ҷалб мекунад 	<ul style="list-style-type: none"> – Ба саволҳо ҷавоб медиҳанд, маҳдудиятҳоро муайян мекунад – Байнифаннӣ ва самти амалӣ доштани супоришро дарк мекунад
2. Ҳисобҳо + омилҳои табиӣ (Рӯнамо 22) <ul style="list-style-type: none"> – Диққатро ба зарурати муттаҳид кардани масоҳат ва ба назар гирифтани релеф, сояҳо, самтҳои уфуқ равона мекунад – Нишон медиҳад, ки қисми математикӣ танҳо як самти супориш аст – Саволҳои фаъолкунанда медиҳад, баррасии умумиро ташкил мекунад: <ul style="list-style-type: none"> • Дар ин ҷо чӣ душвортар аст: ҳисоб ё ба назар гирифтани шароити табиӣ? • Дар кадом марҳила тафаккури таҳқиқотӣ оғоз мешавад? • Кадом донишҳои фаннӣ ба хонандагон лозиманд, то ин супоришро иҷро кунанд (аз кадом фанҳо истифода мебаранд)? – Барои ҳар савол 2–3 ҷавоби кӯтоҳ кофӣ аст, иштирокчиёни гуногунро ба баррасӣ ҷалб мекунад 	<ul style="list-style-type: none"> – Омилҳоро баррасӣ мекунад, ҳамгироии география, математика ва табиатшиносиро дарк мекунад
3. Тарҳрезӣ + ҳалли муҳандисӣ (Рӯнамо 23) <ul style="list-style-type: none"> – Рӯнаморо кӯтоҳ шарҳ медиҳад ва ба асосноккунии қарорҳо диққат медиҳад – Саволҳои фаъолкунанда медиҳад, баррасии умумиро ташкил мекунад: <ul style="list-style-type: none"> • Чаро интихоби шакли қаторҳо ҳалли муҳандисӣ аст? • Кадом пайвандҳои байнифаннӣ дар ин ҷо воқеӣ мешаванд? • Дар кучо хонанда бояд шарҳ диҳад, на танҳо расм кашад? – Барои ҳар савол 2–3 ҷавоби кӯтоҳ кофӣ аст, иштирокчиёни гуногунро ба баррасӣ ҷалб мекунад 	<ul style="list-style-type: none"> – Далелҳо меоранд, байнифаннӣ будани супоришро муайян мекунад
4. Натиҷа + сатҳи душворӣ (Рӯнамо 24) <ul style="list-style-type: none"> – Рӯнаморо кӯтоҳ шарҳ медиҳад ва ба фарқияти сатҳи асосӣ ва эҷодӣ диққат медиҳад – Саволҳои фаъолкунанда медиҳад, баррасии умумиро ташкил мекунад: <ul style="list-style-type: none"> • Чиро хонанда метавонад бо душвории кам иҷро кунад? • Чӣ тарҳрезии воқеиро талаб мекунад? • Арзиши сатҳи эҷодӣ дар чист? – Барои ҳар савол 2–3 ҷавоби кӯтоҳ кофӣ аст, иштирокчиёни гуногунро ба баррасӣ ҷалб мекунад 	<ul style="list-style-type: none"> – Муайян мекунад, ки кадом сатҳ ба хонандагон онҳо мувофиқ аст – Имконоти гуногуни иҷрои супоришро баррасӣ мекунад

5. Таҳлили супориши STEM (Рӯнамо 25) – Баррасиро марҳила ба марҳила мегузаронад аз рӯйи се самт: 1. Навъҳои тафаккур ва малакаҳо 2. Чӣ чиз супоришро маҳз STEM месозад, на танҳо як лоиҳа 3. Чӣ гуна дарс тағйир меёбад	– Хулосаҳо мекунамд, баррасиронӣ менамоянд, ки супориш ба сохтори дарс ва ангезаи хонандагон чӣ гуна таъсир мерасонад
--	---

Маслиҳат ба тренер

1. Ритмиро нигоҳ доред: шарҳи кӯтоҳ → савол → баррасӣ.
2. Таъкидро на танҳо ба математика, балки ба муҳандисӣ, байнифаннӣ ва равиши таҳқиқотӣ гузоред.
3. Гуногунрангии ҷавобҳоро дастгирӣ кунед — муҳим на дақиқӣ, балки асосноккунист.
4. Арзиши ғалатҳоро нишон диҳед: тафаккури STEM тавассути озмоиш, гипотеза ва ислоҳ рушд меёбад.

Марҳилаи 4. Супоришҳои STEM ва ангезаи таълим

Мақсад: нишон додани механизмҳои гуногуни ангеза тавассути равиши STEM.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Чаро супоришҳои STEM ангеза мебахшанд? (Рӯнамо 26) – 10 дақ. – Кӯтоҳ ёдрас мекунад: STEM-равиш чист ва он ҳамеша бо амал дар вазъияти воқеӣ пайваست аст. – Саволҳои фаъолкунанда медиҳад, баррасиҳои умумиро ташкил мекунад: <ul style="list-style-type: none"> • Ба фикри шумо, кадом аз нуқтаҳои зикршуда барои хонандагони муосир бештар водоркунанда аст? • Чаро нақши таҳқиқотчиён бештар ангеза мебахшад, назар ба нақши иҷрокунанда? • Кадом унсурҳои ангезаро шумо аллакай дар дарсҳои худ истифода мебаред? – Барои ҳар савол 2–3 ҷавоби кӯтоҳ кофӣ аст. – Хулоса мекунад: STEM супориш вақте ангеза мебахшад, ки хонанда маъниро дарк мекунад ва эҳсоси мустақилият дорад.	– Ба саволҳои ҷавоб медиҳанд, аз таҷрибаи худ мушоҳидаҳо меоранд. – Мантиқан таълоули андеша мекунамд: чӣ бештар хонандагони онҳоро ангеза мебахшад – интиҳоб, кори гурӯҳӣ, проблемаи воқеӣ. – Таҷрибаи шахсии худро бо омилҳои зикршуда муқоиса мекунамд.
2. Супоришҳои «мазмун» (Рӯнамо 27) – Диққатро ба мисолҳои супоришҳое равона мекунамд, ки бо вазъиятҳои ҳаёти пайвастанд. – Саволҳои фаъолкунанда медиҳад, баррасиҳои умумиро ташкил мекунад: <ul style="list-style-type: none"> • Агар маънии амалии супоришро дарк кунамд, чӣ гуна рафтори хонанда тағйир меёбад? • Чаро супоришҳое, ки бо рӯзгор ва табиат алоқаманданд, бештар аз машқҳои абстрактӣ натиҷа медиҳанд? • Дар кадом мавзӯҳои география чунин супоришҳоро осон таҳия намудан мумкин аст? – Барои ҳар савол 2–3 ҷавоби кӯтоҳ кофӣ аст, иштирокчиёни гуногунро ба баррасӣ ҷалб мекунамд. – Хулоса мекунамд: мазмун → маънӣ → ангеза.	– Андеша мекунамд, ки чӣ гуна ва бо чӣ мазмун маънии супоришро баланд мекунамд. – Мисолҳо меоранд: кадом мавзӯҳо дар фанни онҳо осон ба ҳаёт «пайваст» мешаванд. – Хулоса мекунамд: вазъияти воқеӣ ба хонанда кумак мекунамд, ки бубинад «чаро»

<p>3. Супоришҳои кушода (Рӯнамо 28)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Идеи калидиро мефаҳмонад: кушодагии супориш = муҳити интиҳоб + афзоиши ангеза. – Саволҳои фаъолкунанда медиҳад, баррасии умумиро ташкил мекунад: <ul style="list-style-type: none"> • Чаро набудани ҷавоби ягонаи дуруст бештар ангеза мебахшад? • Ба фикри шумо, вақте ки қарорҳои худро бо қарорҳои гурӯҳҳои дигар муқоиса мекунад бо хонанда чӣ рӯй медиҳад? • Нақши хонанда ҳамчун ҳаммуаллиф ба ангеза чӣ гуна таъсир мерасонад? – Барои ҳар савол 2–3 ҷавоби кӯтоҳ кофӣ аст, иштирокчиёни гуногунро ба баррасӣ ҷалб мекунад. – Хулоса мекунад: супоришҳои кушода эътимод, ташаббус ва ҳисси муаллифро рушд медиҳанд. 	<p>– Андешаҳои худро дар бораи арзиши супоришҳои кушода ибраз мекоранд</p>
--	--

Маслиҳат барои тренер

1. Ҳар 40–60 сония бояд савол ё дархост овардани мисол садо диҳад (муколамаро истифода баред, на лексия).
2. Муколамаро идора кунед, ҷавобҳои кӯтоҳро ташвиқ намоед: барои баён 10–20 сония кофист — вагарна баррасӣ тӯл мекашад.
3. Бештар ба таҷрибаи иштирокчиён таъия кунед: ин алоқаи равиши STEM-ро бо амалияи воқеии онҳо мустақкам мекунад.
4. Ҳар як рӯнаморо бо хулосаи кӯтоҳ дар як ҷумла анҷом диҳед.

Марҳилаи 5. Кор бо супоришҳои тестӣ – Варақаи худбаҳодиҳӣ 3.4

Мақсад: дарк кардани идеяҳои калидии дарс ва алоқаманд намудани онҳо бо амалияи педагогӣ

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
<p>1. Ҳалли тестҳо (10 дақ.)</p> <p>– Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки супоришҳои тестино инфиродӣ иҷро кунанд</p>	<p>– Супоришҳоро инфиродӣ иҷро мекунанд, ҷавобҳоро қайд менамоянд</p>
<p>2. Баррасӣ дар гурӯҳҳои хурд</p> <p>– Пешниҳод мекунад, ки дар гурӯҳҳои дунафара мубодила кунанд. Ҷавобҳои худро муқоиса намоед, мувофиқат ва фарқиятҳоро баррасӣ кунед</p>	<p>– Супоришҳои иҷрошударо дунафариҳо муқоиса, мувофиқат ва фарқиятҳоро баррасӣ мекунанд</p>
<p>3. Муқоисаи ҷавобҳо бо калидҳо</p> <p>– Ҷавобҳои дурустро (калидҳоро) нишон медиҳад. Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки ҷавобҳои худро муқоиса кунанд, нодурустиҳоро ислоҳ намуда саволҳо диҳанд. Баррасии кӯтоҳро ташкил мекунад</p>	<p>– Ҷавобҳои худро бо калидҳо муқоиса мекунанд, нодурустиҳоро ислоҳ менамоянд, саволҳои аниқкунанда медиҳанд, нуқтаҳои нофаҳморо баррасӣ мекунанд</p>

Калиди тестҳо

1–Б, 2–Б, 3–Б, 4–Б, 5–А, 6–Б, 7–Б

МАШҒУЛИЯТИ 14. МОДУЛИ 4.

Мавзуи 1. «Принсипҳои арзёбии ташаккулдиҳанда» (120 – дақиқа)

Марҳила	Вақт	Фаъолияти асосӣ
1. «Аз сода оғоз мекунем»	5 дақ.	<ul style="list-style-type: none"> – Дар гурӯҳҳои дунафара саволҳои пешниҳодшударо баррасӣ мекунанд ва кӯтоҳ хулосаҳои худро баён менамоянд – Дар гурӯҳҳо муайян мекунанд, ки чӣ гуна арзёбӣ барои хонанда муфид мегардад
2. Шарҳи кӯтоҳ: арзёбӣ дар мактаб	10 дақ.	<ul style="list-style-type: none"> – Тренер бо мушкилоти асосии арзёбии анъанавӣ ва идеяи равиши ташаккулдиҳанда шинос мекунад – Рӯнамоҳои 19–22-ро на танҳо барои шарҳ, балки барои ҷалби иштирокчиён ба баррасӣ истифода мебарад
3. Худташхискуни	10 дақ.	<ul style="list-style-type: none"> – Иштирокчиён малакаҳои худро дар соҳаи самти арзёбии ташаккулдиҳанда месанҷанд (анкетаи худбаҳодиҳӣ – Кори амалии 7) – Тренер натиҷаҳоро баррасӣ мекунад: кадом малакаҳо рушд ёфтаанд, чӣ душворӣ меоранд
4. Меомӯзем – Истифода мебарем – Дигаронро меомӯзонем	70 дақ.	<ul style="list-style-type: none"> – Блоки асосии амалӣ. Иштирокчиён ба 4 гурӯҳ ҷудо мешаванд (мақсад, меёр, ҷадвал, чек-лист), маводро меомӯзанд – Воситаи арзёбии ташаккулдиҳандаро дар асоси вазъияти таълимии интиҳобшуда таҳия мекунанд, гузориши хурд омода месозанд – Натиҷаҳоро бо усули «Зигзаг» мубодила мекунанд ва бозхурди мутақобил медиҳанд
5. Худташхискуни (такрор – пас аз омӯзиш)	15 дақ.	<ul style="list-style-type: none"> – Худбаҳодиҳии такрорӣ аз рӯи ҳамон меёрҳо – Муқоиса бо натиҷаҳои аввал, баррасии тағйироти худ ва малакаҳои нав – Тренер кӯтоҳ табодули андешаҳоро оид ба рушд ва дурнамои инкишоф ташкил мекунад
6. Худсанҷӣ – Варақаи худбаҳодиҳӣ 4.1	5 дақ.	<ul style="list-style-type: none"> – Иҷрои инфиродии супоришҳои тестӣ оид ба мавзӯ. Санҷиш бо калидҳо ва мубодилаи ҷавобҳо дар гурӯҳҳои дунафара – Баррасии кӯтоҳи саволҳои тестӣ ва равшан кардани мафҳумҳо
7. Рефлексияи рӯз	5 дақ.	<ul style="list-style-type: none"> – Қисми хотимавӣ. Тренер 5 савол барои андеша пешниҳод мекунад, иштирокчиён 2-тояшро интиҳоб карда ҷавоб медиҳанд – Пурсиш пайдарпай аз рӯи ҳар савол мегузарад, идеяҳои умумӣ ва таассуроти рӯз сабт мешаванд

Марҳилаи 1. «Аз мисолҳои сода оғоз мекунем»

Мақсад: ба вучуд овардани воқуниши шахсӣ, ғаёл сохтани андеша дар бораи арзёбӣ ва ба идеяи «арзёбӣ барои рушд» овардан.

Ғаёлияти тренер	Ғаёлияти иштирокчиён
1. Саволҳои барои андеша – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунанд, ки бахши «Аз мисолҳои сода оғоз мекунем»-ро кушоянд – Пешниҳод мекунанд, ки як саволро интиҳоб намуда, дар гурӯҳҳои дунафара баррасӣ кунанд (2 дақ.) – Пурсиши кӯтоҳи 3–4 гурӯҳи дунафараро мегузаронад	– Як саволро интиҳоб мекунанд ва дар гурӯҳҳои дунафара баррасӣ менамоянд – Ҷавоб медиҳанд, ҷавобҳои дигаронро мешунаванд ва шарҳ медиҳанд
2. Вазъият аз ҳаёт – Вазъияти таълимиро бо садои баланд меҳонад – Пешниҳод мекунанд, ки саволҳоро дар гурӯҳҳо баррасӣ кунанд – Пурсиши кӯтоҳи давриро ташкил мекунанд	– Вазъиятро дар гурӯҳҳо баррасӣ мекунанд – Амалҳои муваффақ ва номуваффақи омӯзгорро муайян мекунанд – Дар пурсиши даврӣ ҷавобҳои худро мубодила мекунанд
3. Арзёбӣ барои рушд – Аз гурӯҳҳо хоҳиш мекунанд, ки 3 аломати чунин равишро нависанд ва кӯтоҳ як мисолро тавсиф кунанд (3 дақ.) – рӯнамо № 18 – Баррасии умумиро (фронтали) мегузаронад (5 дақ.)	– Бо ҷадвал кор мекунанд, аломатҳои «арзёбӣ барои рушд»-ро муайян мекунанд – Тавсиф мекунанд, ки ин чӣ гуна метавонад дар дарс зоҳир шавад – Дар баррасии умумӣ иштирок мекунанд

Марҳилаи 2. Шарҳи кӯтоҳ: арзёбӣ дар муассисаи таҳсилоти миёнаи умумӣ

Мақсад: муайян кардани фарқиятҳои калидӣ байни муносибати анъанавӣ ва ташаккулдиҳанда; иштирокчиёнро ба андеша овардан, ки дар таълим мо чиро муҳим мешуморем.

Ғаёлияти тренер	Ғаёлияти иштирокчиён
1. Муқаддима – Мақсади марҳиларо муайян мекунанд: «Ҳоло мебинем, ки дар мактаб воқеан чӣ арзёбӣ мешавад ва дар ин чӣ нодуруст аст» – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунанд, ки ба рӯнамоҳои диққат диҳанд ва қайдҳои кӯтоҳ кунанд (чӣ таъсир гузошт, чӣ таъҷҷуб овард, бо чӣ мувофиқат/номувофиқат доранд)	– Гӯш мекунанд, барои кор омода мешаванд
2. Рӯнамо 19. «Дар мактаб воқеан чиро арзёбӣ мекунем?» (3 дақ.) – Савол медиҳад: «Ба фикри шумо, бештар аз ҳама дар дарсҳо чӣ арзёбӣ мешавад?» – Пас аз чанд ҷавоб рӯнаморо нишон медиҳад, таъкид мекунанд: арзёбӣ нишонаи он аст, ки мо чиро муҳим мешуморем	– Ба савол ҷавоб медиҳанд, мисолҳо аз таҷриба меоранд

3. Рӯнамо 20. «Дар арзёбии маъмул чӣ нодуруст аст?» – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки гӯянд, кадом ҷиҳат бештар мушkil менамояд – Таъкид мекунад: баҳо ба ҳукм табдил меёбад, на ба воситаи рушд	– Мушоҳидаҳои худро мубодила мекунанд, ҳолатҳои шиносро номбар мекунанд
4. Рӯнамо 21. «Арзёбии ташаккулдиҳанда» – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки се нуқтаро хонанд ва ҷавоб диҳанд: «Ба фикри шумо, чаро ин барои рушди хонанда муҳим аст?» – Кӯтоҳ шарҳ медиҳад, ки арзёбии ташаккулдиҳанда ба дидани роҳи ҳаракат кумак мекунад, на танҳо натиҷа	– Дар гурӯҳҳои хурд ё фронталӣ баррасӣ мекунанд, андешаҳои худро баён менамоянд
5. Рӯнамо 22. «Чӣ гуна ба равиши ташаккулдиҳанда гузаштан мумкин аст?» – Хулоса мекунад: «Арзёбии ташаккулдиҳанда - ин даст кашидан аз баҳо нест, балки тағйири таъкид: аз назорат ба дастгирӣ» – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки қадамеро интиҳоб кунанд, ки омодаанд дар дарсҳои худ санҷанд	– Як қадамро интиҳоб мекунанд, мефаҳмонанд, ки чаро онро муҳим мешуморанд

Маслиҳат барои тренер: ин марҳила набояд ба лексия ё баррасии амиқ табдил ёбад. Аз мазмунӣ рӯнамоҳо ва саволҳои кӯтоҳ истифода баред, то иштирокчиён ҳамеша фаъол бошанд – андеша кунанд, ҷавобҳои кӯтоҳ диҳанд ва андешаи шахсии худро баён намоянд.

Марҳилаи 3. Худташхискуни

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Омодагӣ – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки « Кори амалии 7 »-ро аз саҳ. 36 кушоянд – Шарҳ медиҳад: ҳадаф – на баҳо, балки дарк кардани ҷиҳатҳои қавӣ ва сусти худ	– Чек-листро инфиродӣ пур мекунанд – Сатҳи дониستاني ҳар як малакаи худро қайд мекунанд – Дар баррасӣ шарҳи кӯтоҳ медиҳанд
2. Инфиродӣ пур кардан + Баррасии кӯтоҳ – Баррасии кӯтоҳ мегузаронад: 3–5 саволи барои андешаронӣ медиҳад, масалан: <ul style="list-style-type: none"> • Кадом малакаҳо барои шумо муҳимтар баромаданд? • Чӣ чиз душворӣ меорад ва чаро? • Кадом малакаҳо бештар дар амалия истифода мешаванд? • Чиро мехоҳед пеш аз ҳама рушд диҳед? • Чаро ин барои арзёбии ташаккулдиҳанда муҳим аст? 	

Маслиҳат барои тренер: таъкид намоед, ки худташхисӣ ба ҳар як омӯзгор кумак мекунад, ки сатҳи шахсии худро бинад ва самтҳои рушди касбиро интиҳоб кунад.

Марҳилаи 4. Меомӯзем – Истифода мебарем – Дигаронро меомӯзонем

Мақсад: азхуд кардани усулҳои калидии арзёбии ташаккулдиҳанда тавассути амалия, кори муштарак ва табодули таҷриба.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Муқаддимаи кори амалӣ – Тарзи кор ва мақсади марҳиларо шарҳ медиҳад: «Ҳоло мо усулҳои арзёбии ташаккулдиҳандаро тавассути амалияи гурӯҳӣ меомӯзем» – Иштирокчиёро дар чор гурӯҳ вобаста ба мавзӯҳо муттаҳид мекунад: Мақсад, Меъёр, Ҷадвали (Шкалаи) пешрафт, Чек-лист – Марҳила ва супоришҳои кори амалиро кӯтоҳ шарҳ медиҳад (рӯнамоҳо 24–25)	– Ба гурӯҳҳо аз рӯи самтҳо муттаҳид мешаванд – Супориш мегиранд ва саҳифаҳои заруриро дар роҳнамо мекушоянд
2. Мустақилона омӯختани назария (рӯнамо 26) – Аз гурӯҳҳо хоҳиш мекунад, ки қисми маводди назариявии худро омӯзанд – Муҳити кори дастгирӣ мекунад: вақти боқимондари ёдрас мекунад, дар ҳолати зарурӣ кумак мерасонад	– Маводро мустақилона меомӯзанд
3. Иҷрои супориши амалӣ (рӯнамо 27) – Ба ҳар гурӯҳ пешниҳод мекунад, ки супоришро иҷро кунанд (саҳ. 32–34): таҳияи воситаҳои арзёбии ташаккулдиҳанда барои яке аз вазъиятҳои таълимии қаблан омӯхташуда – Равандро ҳидоят мекунад: байни гурӯҳҳо мегардад, барои равшан кардани идеяҳо кумак ва робитаро бо вазъиятҳои таълим ёдрас мекунад – Таъкид мекунад, ки натиҷа дар шакли гузориши хурд пешниҳод мешавад	– Дар гурӯҳҳо воситаҳои арзёбии ташаккулдиҳанда: ҳадафҳо, меъёрҳо, ҷадвал, чек-лист барои вазъияти интихобшударо таҳия мекунанд – Гузориши кӯтоҳ омода мекунанд
4. Боҳамоми (Зигзаг) (рӯнамо 28) – Роҳнамо медиҳад: «Як намоёндаи ҳар гурӯҳ ба гурӯҳи дигар мегузарад ва натиҷаҳоро мубодила мекунад» – Аз гурӯҳҳо хоҳиш мекунад усулҳои гуногуни бознигариро истифода баранд – Ба вақт назорат мекунад, муҳити мусбиро дастгирӣ менамояд	– Намояндагони гурӯҳҳо таҳияҳоро нишон медиҳанд, моҳияти усулро шарҳ медиҳанд – Дигарон гӯш мекунанд, савол медиҳанд ва бознигарӣ мекунанд
5. Бознигарӣ ва хулосабарорӣ – Муколамаи кӯтоҳи савол-ҷавоб мегузаронад: <ul style="list-style-type: none"> • Чӣ муфид ё нав баромад? • Чиро метавон дар амалия истифода бурд? – Таъкид мекунад: арзёбии ташаккулдиҳанда воситаест, ки ба омӯзгор ва хонанда барои пешрафт кумак мекунад.	– Таассуроти кӯтоҳи худро мубодила мекунанд – Хулосаҳо дар бораи имконияти истифодаи усулҳо дар амалияи худ таҳия мекунанд

Маслиҳат барои тренер: диққатро ба раванд равона кунед, на ба комил будани натиҷа. Муҳим аст, ки иштирокчиён асбобро «дар амал» санҷанд, мақсади онро дарк кунанд ва таҷрибаро мубодила намоёнд. Дар марҳилаи «Зигзаг» ба нигоҳ доштани суръат кумак кунед, гузариши коршиносонро байни гурӯҳҳо эълон намоед, аҳамият ва дурустии бозхурдро ёдрас кунед.

Марҳилаи 5. Худташхискуни пас аз омӯзиш

Мақсад: ба иштирокчиён кумак кардан, то пешрафти шахсии худро дарк кунанд ва самтҳои рушди минбаъдаи касбиро муайян намоянд.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Муқаддима – Ёдрас мекунад, ки онҳо аллакай худташхисии аввалияро дар оғози дарс иҷро карда буданд – Шарҳ медиҳад: «Ҳоло мебинем, ки пас аз кори амалӣ ва баррасиҳо чӣ тағйир ёфт»	– Маводҳои худро омода мекунанд (варақаи худташхисӣ, саҳ. 36)
2. Такрор – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки сатҳи донишони ҳар як малакаи худро боз такрор ва қайд кунанд (саҳ. 36) – Таъкид мекунад: мақсад муқоиса бо дигарон нест, балки пешрафти худро дидан аст.	– Чек-листои такрор пур мекунанд, тағйиротро аз рӯйи ҳар банд қайд менамоянд
3. Муқоиса бо худташхискунии аввалия (6 дақ.) – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки ба ҳар ду нусха назар кунанд ва қайд намоянд: <ul style="list-style-type: none"> • чӣ тағйир ёфт? • кадом малакаи нав пайдо шуданд? • дар кадом малакаҳо худро бозғатимод ҳис мекунанд ва дар қучо имкони рушдро мебинанд? 	– Натиҷаҳои муқоиса мекунанд, тағйиротро баррасӣ менамоянд
4. Баррасӣ ва хулосаҳо – 2–3 савол барои баррасии умумӣ медиҳад (ба поён нигаред) – Таъкид мекунад: худташхискуни воситаи худташаккулёбӣ аст, на назорат	– Хулосаҳои кӯтоҳи худро мубодила мекунанд – Самтҳои рушди минбаъдаро муайян менамоянд
Саволҳои намунавӣ барои баррасӣ <ol style="list-style-type: none"> 1. Кадом малакаи шумо бештар «рушд ёфт»? Чаро маҳз он? 2. Чӣ ба шумо барои пешрафт кумак кард – назария, амалия, мубодилаи таҷриба? 3. Дар кадом малака худро бозғатимод ҳис мекунед ва дар қучо ҳанӯз минтақаи рушд ҳаст? 4. Кадом усулҳои арзёбии ташаккулдиҳандаро омодаед дар дарси наубатӣ истифода баред? 5. Чӣ аз дарси имрӯза фаҳмиши шуморо дар бораи арзёбӣ тағйир дод? 	

Вазифаи асосӣ: ба омӯзгор кумак кардан, то пешрафти шахсии худро бубинад. Аз саволҳои истифода баред, ки ба андеша равона мекунанд ва эътимодно мустаҳкам месозанд. Метавон марҳиларо бо «пирогҳои рушд» кӯтоҳ анҷом дод: ҳар кас як малакаеро ном мебарад, ки дар он пешрафт кардааст ва як малакаеро, ки мехоҳад минбаъд рушд диҳад.

Марҳилаи 6. Кор бо супоришҳои тестӣ – Варақаи худбаҳодиҳӣ 4.1

Мақсад: дарк кардани идеяҳои калидии дарс ва алоқаманд намудани онҳо бо амалияи педагогӣ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Ҳалли тестҳо (3 дақ.) – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки супоришҳои тестино инфиродӣ иҷро кунанд	– Супоришҳои инфиродӣ иҷро мекунанд, ҷавобҳои қайд менамоянд
2. Баррасии дунафарӣ (2 дақ.) – Пешниҳод мекунад, ки дар гурӯҳҳои дунафарӣ мубодила кунанд. Ҷавобҳои худро муқоиса намоянд, мувофиқат ва фарқиятҳои баррасӣ кунанд	– Супоришҳои иҷрошударо дунафарӣ муқоиса мекунанд, мувофиқат ва фарқиятҳои баррасӣ менамоянд
3. Муқоисаи ҷавобҳо бо калидҳо (5 дақ.) – Ҷавобҳои дурустро (калидҳои) нишон медиҳад. Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки ҷавобҳои худро муқоиса кунанд, иштибоҳҳои ислоҳ намоянд ва савол диҳанд. Баррасии кӯтоҳро ташкил мекунад	– Ҷавобҳои худро бо калидҳо муқоиса мекунанд, иштибоҳҳои ислоҳ менамоянд, саволҳои аниқкунанда медиҳанд, нуқтаҳои нофаҳмои баррасӣ мекунанд

Калиди тестҳо

1–С, 2–В, 3–А, 4–И, 5–D, 6–В, 7–А

7. Рефлексияи рӯз

Мақсад: ба иштирокчиён кумак кардан, то идеяҳои калидии дарсро дарк намоянд, онҳоро бо амалияи педагогии худ ва таҷрибаи шахсӣ алоқаманд кунанд.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Муқаддима ба рефлексия (рӯнамо 32) – Дар рӯнамо панҷ савол нишон дода шудааст, ду саволро интихоб кунед, ки ба шумо наздиктар аст ва мехоҳед ба онҳо ҷавоб диҳед	– Ба рӯнамо нигоҳ мекунанд, ду саволро интихоб менамоянд, ки таваҷҷуҳ ё воқеият ба вуҷуд овардааст
2. Пурсиши интихобӣ мувофиқи саволҳо – Пурсишро пай дар пай аз рӯйи ҳар савол мегузаронад: «Ки саволи аввалро интихоб кард?» (даст боло мекунанд). Ба 2–3 иштирокчӣ пешниҳод мекунад, ки кӯтоҳ ҷавобҳои худро мубодила кунанд – Ба саволи навбатӣ мегузарад: «Кӣ саволи дуюмро интихоб кард?» ва ғайра – Вақт ва суръатро назорат мекунад	– Ба навбат ҷавобҳои худро мубодила мекунанд – Андешаҳои дигаронро шарҳ медиҳанд

МАШҶУЛИЯТИ 15

Мавзӯи 2. «Методҳои арзёбии салоҳиятҳои калидии 4K+ дар таълими фанни география» (120 дақиқа)

Марҳила	Вақт	Фаъолияти асосӣ
1. «Аз мисолҳои сода оғоз мекунем»	5 дақ.	– Кор бо изҳорот: инфиродӣ → баррасӣ дар гурӯҳҳо → пурсиши интихобии умумӣ
2. Шарҳи кӯтоҳ: Чиро метавон арзёбӣ кард ва чиро чен кардан мумкин нест?	5 дақ.	– Баррасии кӯтоҳи се рӯнамо → ҷудо кардани идеяҳои калидӣ → саволҳои кӯтоҳ барои дарк
3. Кори амалӣ	10 дақ.	– Таҳлили вазъияти таълим: муайян кардани зуҳури салоҳиятҳо – Баррасии кӯтоҳи умумӣ
4. Арзёбии салоҳиятҳои калидӣ: шаклҳо ва асбобҳо (шарҳи усулҳо)	10 дақ.	– Шарҳи воситаҳо (чек-лист, шаклҳои мушоҳида, ҷадвали меёрҳо (рубрика), ёддоштҳо) → баррасӣ бо саволҳо → намоиши намунаҳо
5. Рефлексия, худбаҳодиҳӣ	40 дақ.	– Рефлексияи савол-ҷавоб аз рӯйи 4 савол – Варақаи худбаҳодиҳӣ 4.3 (тестҳо) инфиродӣ → баррасӣ дар гурӯҳҳои хурд → муқоиса бо калидҳо
6. Практикум	40 дақ.	– Кори амалии 1. «Чӣ гуна ба хонандагон кумак кунем, ки мақсади дарсро дарк кунанд?» – Кори амалии 2. «Аз идея – ба амал»
7. Анкета гузаронидан, тести ниҳой, супоридани сертификатҳо	10 дақ.	– Тести ниҳой – Пур кардани анкетаи бознигарӣ – Ҷавоб ба саволҳо – Супоридани сертификатҳо

Фаъолияти муқаддимаӣ «Ёдовар шудан аз рӯзи гузашта»

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Муқаддима – Иштирокчиёро хайрамақдам мегӯяд ва мақсади «фаъолияти муқаддимаӣ»-ро шарҳ медиҳад: ёдоварӣ аз нуқтаҳои калидии рӯзи гузашта ва омодагӣ ба кор	– Роҳнаморо гуш мекунанд, ба рӯнамо (саволҳо) менигаранд
2. Андешаи инфиродӣ – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунанд, ки 1–2 саволро интихоб кунанд, ки барои онҳо ҷолиб ё муҳим аст, ва кӯтоҳ дар бораи ҷавоб фикр кунанд	– Савол(ҳо)-ро интихоб мекунанд ва ҷавоби кӯтоҳро тартиб медиҳанд

3. Баррасӣ – Баррасии интихобиро ташкил мекунад: «Кӣ саволи аввалро интихоб кард?» (даст боло мекунад). Ба 2–3 иштирокчӣ пешниҳод мекунад, ки ҷавобҳои худро кӯтоҳ мубодила кунанд – Ба саволи навбатӣ мегузарад ва ҳамин тавр идома медиҳад. Ба вақт ва раванд назорат мекунад	– Ҷавобҳои худро аз рӯи саволҳои интихобшуда мубодила мекунад, андешаҳои ҳамкоронро мешунаванд
4. Анҷом – Хулоса мебарорад: мушоҳидаҳои умумӣ, идеяҳои такроршаванда ё кашфиёти ғайричашмдоштро қайд мекунад. Ба марҳилаи навбатии дарс мегузарад	– Хулосаҳоро мешунаванд, барои кор бо маводди нав омода мешаванд

Маслиҳат барои тренер:

Оғозро фаъл ва мусбат эҷод кунед – ин «фаъолияти муқаддимаӣ» дар оғози рӯз аст. Ҷавобҳои кӯтоҳ ва фаълро ташвиқ намоед, аз монологҳои тӯлонӣ худдорӣ кунед.

Марҳилаи 1. «Аз мисолҳои сода оғоз мекунем» – кор бо изҳоротҳо

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Муқаддима – Мақсади марҳиларо кӯтоҳ шарҳ медиҳад: омодагӣ, фаълсозии дониш ва дидани назари гуногун – Хоҳиш мекунад, ки саҳифаи 39 (14 изҳорот) аз роҳнамо кушоед	– Тавсияҳоро гуш мекунад, бо изҳорот шинос мешаванд
2. Кори инфиродӣ – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки барои ҳар як изҳорот «дуруст/нодуруст»-ро қайд кунанд – Ёдрас мекунад: муҳим аст, ки ҷавоби аввалини беандеша (интуитивӣ) бошад	– Ҷавобҳои худро ба 14 изҳорот инфиродӣ қайд мекунад
3. Баррасӣ дар гурӯҳ – Аз гурӯҳҳои хурд хоҳиш мекунад, ки ҷавобҳоро муқоиса кунанд, мувофиқат ва фарқиятҳоро пайдо намоянд – Саволҳои роҳнамоикунада медиҳад: Дар кучо ақидаҳо мувофиқат карданд? Дар кучо фикрҳои гуногун пайдо шуданд?	– Ҷавобҳоро дар гурӯҳ баррасӣ мекунад – Мавқеъҳоро муқоиса мекунад, нуқтаи назари худро асоснок месозанд
4. Баррасии умумӣ – Баррасии умумиро ташкил мекунад: 3–4 изҳоротро интихоб мекунад, ки бештар фарқият доранд – Аз 1–2 иштирокчӣ хоҳиш мекунад, ки мавқеъҳои муқобилро баён кунанд – Ба раванд/суръат назорат мекунад, дар як изҳорот тӯлонӣ намонанд – Хулоса мебарорад	– Назарҳои худро дар бораи изҳороти интихобшуда мубодила мекунад – Ба дигарон гӯш медиҳанд, мавқеъҳои худро муқоиса мекунад

Марҳилаи 2. Шарҳи кӯтоҳ: «Чиро метавон арзёбӣ кард ва чиро чен кардан мумкин нест?»

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
Рӯнамои 6. Чиро метавон арзёбӣ кард ва чиро чен кардан мумкин нест?	
1. Саволи водоркунанда – Хоҳиш мекунад, ки ба сутуни рост назар андозанд ва савол медиҳад: «Кадоме аз инҳо барои шумо душвортарин арзёбӣ аст?»	– Ба рӯнамо менигаранд, вариантеро интихоб мекунанд, ки бештар душворӣ меорад
2. Овоздиҳии зуд – Хоҳиш мекунад, ки ба навбат даст боло кунанд: кӣ арзёбии «далелҳо», «ҳамоҳангсозии амалҳо», «пайвастҳои ғайриҷамъшуда»-ро душвор мешуморад	– Бо боло кардани даст, ҷавоб медиҳанд
3. Баррасии кӯтоҳ – Аз 2–3 иштирокчӣ хоҳиш мекунад, ки интихоби худро кӯтоҳ шарҳ диҳанд	– Кӯтоҳ шарҳ медиҳанд (бо хоҳиши худ)
Рӯнамо 7. Чаро ин душвор аст?	
1. Саволи водоркунанда – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки дар гурӯҳҳои дунафара зуд баррасӣ кунанд: Кадом маҳоратро дар хонандагон душвортар дидан мумкин аст — тафаккур, андешаронӣ ё ҳамкорӣ? Чаро? – Пас аз як дақиқа 3–4 ҷуфтро мепурсад – Хулоса мебарорад ва гузариш мекунад: «Салоҳиятҳо вуҷуд доранд, аммо онҳоро мушоҳида кардан мушкул аст. Аз ин рӯ муҳим аст, ки фаҳмем, онҳо дар кучо зуҳур мекунанд»	– Дар гурӯҳҳои дунафара баррасӣ мекунанд, ки кадом маҳоратро душвортар мушоҳида кардан мумкин аст – Кӯтоҳ далелҳои худро мубодила мекунанд
Рӯнамо 8. Салоҳиятҳо дар кучо «фаъоланд»?	
– Идеҳои асосиро кӯтоҳ шарҳ медиҳад: салоҳиятҳо на дар он чизе, ки хонанда медонад, балки дар он чизе зуҳур мекунанд, ки хонанда кор мекунад – Саволи кӯтоҳ медиҳад: «Дар кадом лаҳзаи дарс шумо бештар зуҳури салоҳиятҳоро мушоҳида мекунед?» (ҳадди ақал 1–2 ҷавоб, то он ба баррасӣ табдил наёбад)	– Шарҳи тренерро мешунаванд – Ба савол ҷавоб медиҳанд, ба ҷавобҳои ҳамкорон гӯш медиҳанд.

Марҳилаи 3. Кори амалӣ «Чӣ гуна салоҳиятҳоро мушоҳида кардан мумкин аст?»
(рӯнамоҳо 9–10)

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Муқаддима – Кӯтоҳ мазмуни вазъияти таълимиро ёдрас мекунад («Минтақаҳои иқлимии Тоҷикистон...») – Мақсади дарси амалиро шарҳ медиҳад: омӯзиши мушоҳида кардани салоҳиятҳо тавассути амалҳои хонандагон	– Гӯш мекунад, барои кори гурӯҳӣ омода мешаванд
2. Кори гурӯҳӣ – Роҳнамо медиҳад, ки се қадамро иҷро кунанд: 1) Муайян кунед, ки омӯзгор ният дошт кадом салоҳиятҳоро ташаккул диҳад? 2) Кадом салоҳиятҳо метавонистанд дар ин вазъият зуҳур кунанд? 3) Аз рӯйи кадом амалҳои хонандагон инро мушоҳида кардан мумкин аст? – Ёдрас мекунад: амалҳоро сабт кунед (пешниҳод кардани идея, равшан кардани савол, мувофиқаи қарор, шарҳи хулоса ва ғ.) – Кори гурӯҳҳоро ҷамоҳангсозӣ мекунад	– Вазъияти таълимиро таҳлил мекунад – 3 супоришро иҷро мекунад – Намунаи амалҳоро менависанд, ки тавассути онҳо салоҳиятҳо мушоҳида мешаванд
3. Хулосаи кӯтоҳ – Аз рӯйи ду саволи аввал 2 гурӯҳро мепурсад – Саволи асосӣ: «Кадам салоҳият ва аз рӯйи кадом амал зуҳур кард?» – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки мисолҳо биёранд: амал → салоҳият – Таъкид мекунад: салоҳиятҳо дар амалҳо зуҳур мекунад, на дар мавзӯҳо	– Намунаҳои худро мубодила мекунад – Хулоса мекунад

Марҳилаи 4. Арзёбии салоҳиятҳои асосӣ: шакл ва воситаҳо (шарҳи усулҳо)

4.1. Овезаҳо, ёддоштҳо (рӯнамоҳои 11–12)

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Муқаддима – Шарҳ медиҳад: «Дар назди шумо як овеза аст, ки ба ду қисм ҷудо шудааст (барои осонтар дарк кардан). Ин роҳнамоест, ки чӣ гуна салоҳиятҳои асосӣ зуҳур мекунанд»	– Гӯш мекунанд, ба рӯнамои 11 менигаранд
2. Кор бо қисми «Ҳалкунандаи қавӣ» (рӯнамо 11) – 2–3 саволи кӯтоҳ медиҳад: <ul style="list-style-type: none"> • Кадоме аз амалҳоро шумо бештар дар дарсҳои худ мушоҳида мекунед? • Кадом амал барои рушди тафаккур муҳимтар аст? Чаро? • Оё ҳамаи ибораҳо барои кӯдакон фаҳмо хоҳанд буд? Чиро сода мекардед? – Муколамаи кӯтоҳи савол-ҷавобро ташкил мекунад. Пурсиш бо хоҳиши иштирокчиён	– Ҷавоб медиҳанд, нуқтаҳоро интиҳоб мекунанд, далел меоранд
3. Кор бо қисми «Ҳалкунандаи заиф» (рӯнамо 12) – Шарҳ медиҳад: Ин рӯйхати камбудии нест – ин душвориҳои маъмулӣ аст – Саволҳои водоркунанда медиҳад: <ul style="list-style-type: none"> • Кадоме аз ин амалҳои заифро шумо бештар дар дарсҳо мебинед? • Кадоме аз инҳо бештар ҳамчун «кори муқаррарӣ» паси парда мемонанд? 	– Нигарониҳои худро мубодила мекунанд, мисол меоранд
4. Хулоса – 1–2 савол барои андешаронӣ интиҳоб мекунад, масалан: <ul style="list-style-type: none"> • Шумо чӣ гуна ба хонандагон мақсади ин овезаро мефаҳмонед? • Он дар кучо овезон бошад, то воқеан фаъолият кунад, на танҳо тасвир бошад? • Дар кадом лаҳзаи дарс онро истифода мебаред? – Таъкид мекунад: ёддоштҳо воситаи худбаҳодиҳӣ, муколама ва рефлексия мебошанд, на баҳои хонанда	– Ҷавоб медиҳанд, идеяҳоро барои истифода пешниҳод мекунанд – Истифодаи амалиро баррасӣ мекунанд

4.2. Чек-лист (тафаккури интиқодӣ) (рӯнамоҳо 13–15)

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Муқаддима – рӯнамо 13 – Шарҳ додани он ки чӣ гуна тафаккури интиқодиро «мушоҳида кардан» мумкин аст, меомӯзем. – Кӯтоҳ 2–3 хусусиятро мегӯяд: додани саволҳо, равшан кардани фикр, ҷустуҷӯи тазодҳо – Саволи фаъолкунанда медиҳад: «Кадоме аз инҳоро кӯдакон бештар иҷро мекунанд? Ва кадоме камтар?»	– Гӯш мекунанд, 1–2 аломатро интиҳоб карда, кӯтоҳ ҷавоб медиҳанд
2. Шакли мушоҳида барои омӯзгор – рӯнамои 14 – Ҷадвалро нишон медиҳад: шарҳ медиҳад, ки ин воситаи мушоҳида аст, на назорат – Ба мантиқ таъкид мекунад: «мекунад/намекунад» + намуна – Баррасии хурдро бо саволҳо ташкил мекунад: 1) Кадом нуқтаро дар дарс осонтар мушоҳида кардан мумкин аст? 2) Кадомаш мушкилтар аст? Чаро? 3) Кадом ибора муфидтар менамояд? – Муколамаи кӯтоҳи савол-ҷавобро мегузаронад. Пурсиш бо хоҳиши иштирокчиён	– Нуқтаҳоро муқоиса мекунанд, ҷавоб интиҳоб намуда, мисол меоранд
3. Чек-листи хонанда – рӯнамои 15 – Шарҳ медиҳад: ин ҳамон восита аст, вале бо забони хонанда – Саволҳои ҷалбкунанда медиҳад: 1) Кадом ибора барои хонандагон фаҳмотар аст? 2) Кадомашро бозгӯӣ кардан лозим аст? 3) Кадом нуқтаро ҳатман мегузоштед? Чаро? 4) Чӣ гуна истифода карданро нақша доред?	– Ҳамчун омӯзгор муқоиса мекунанд – Ибораҳои фаҳморо интиҳоб мекунанд, истифодаи амалиро баррасӣ мекунанд
4. Хулоса – Хулоса мебарорад: чек-листҳо тафаккурро айён месозанд: <i>Омӯзгор – тавассути мушоҳида, Хонанда – тавассути худбаҳодиҳӣ</i> – Таъкид мекунад, ки ин восита барои худбаҳодиҳӣ ва рефлексия аст	– Гӯш мекунанд ва барои идомаи дарс омода мешаванд

4.3. Тафаккури эҷодӣ Чек-лист барои супориши эҷодӣ (рӯнамоҳои 16–19)

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Муқаддима – рӯнамои 16 – Идеи эҷодкорӣ – қобилияти мушоҳида кардан ба шакли ғайриоддиро кӯтоҳ муаррифӣ мекунад. – Таъкид мекунад, ки рӯйхати Торренс – тасвирӣ, ғайриилмӣ, вале роҳи хеле дақиқи тавсифи эҷодкорист – Саволи ҷалбкунанда медиҳад: «Кадам нуқта ба шумо наздиктар аст ва чаро?»	– Ба рӯнамо менигаранд, 1–2 нуқтаро интихоб мекунанд, ҷавоби кӯтоҳ медиҳанд
2. Гузариш ба сохтори тафаккури эҷодӣ – рӯнамо 17 – Параметрҳоро нишон медиҳад (чандирӣ, асли будан, равонӣ ва ғ.) – Пули кӯтоҳ месозад: он чи ки дар Торренс – метафора, дар ин ҷо ба амалҳои мушоҳидашаванда табдил меёбад – Саволи ҷалбкунанда медиҳад: «Кадоме аз инҳоро бештар дар хонандагони худ мебинед? Ва кадоме камтар?»	– Кӯтоҳ ҷавоб медиҳанд, 1–2 параметрро ном мебаранд, баррасӣ мекунанд
3. Чек-лист барои супориши мушаххас – рӯнамои 18 – Ёдрас мекунад: чек-лист метавонад ду навъ бошад: 1) барои салоҳият (тафаккури интиқодӣ – мисли пештара) 2) барои супориши эҷодии мушаххас – мисли ин рӯнамо – Таъкид мекунад: «Чек-лист ба сохтор додани ҷустуҷӯи эҷодӣ қадам ба қадам кумак мекунад» – 2 савол медиҳад: • Кадоме аз нуқтаҳои чек-лист эҷодкориро беҳтар инъикос/нишон медиҳанд? • Барои хонандагони худ чиро илова мекардед?	– Ба ҷадвал менигаранд – Ба саволҳо ҷавоб медиҳанд
4. Чаро чек-лист фаъолият мекунад – рӯнамо 19 – Се таъсири чек-листро нишон медиҳад: раванди фикрро намоён мекунад, қадамҳоро месозад, ба раванд диққат медиҳад – Саволҳо барои анҷом (бо интихоби тренер, вобаста ба вазъият 2–3 савол): 1) Ба фикри шумо, хонандагон вақте чунин қадамҳои иҷрои супоришро мебинанд чӣ эҳсос мекунанд? 2) Санҷиши супоришҳои эҷодии шумо чӣ гуна тағйир меёбад, агар чунин чек-листро мунтазам истифода баред? 3) Кадам қадам/марҳилаи чек-лист барои хонандагони шумо душвортар хоҳад буд? Чаро? 4) Чек-листро барои синфи худ чӣ гуна мутобиқ мекардед? Чиро ҳазф ё илова мекардед?	– Ҷавобҳои худро мубодила мекунанд, ба ҳамкорон гӯш медиҳанд

4.4. Ҳамкорӣ, коммуникативӣ (иртиботӣ), маҳорати омӯхтан (рӯнамоҳои 20–23)

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
<p>Рӯнамои 20. «Салоҳиятҳоро мушоҳида кардан мумкин аст»</p> <p>1. Муқаддима</p> <p>– Идеяхои асосиро таъкид мекунад: салоҳиятҳо – ин хусусияти хонанда нестанд, балки амалҳои мушоҳидашавандаанд</p>	<p>– Гӯш мекунад, ба мисолҳо менигаранд</p>
<p>2. Саволҳо барои ҷалб/фаъолсозӣ:</p> <p>1) Кадоме аз ин се малакаҳоро шумо бештар дар хонандагон мушоҳида мекунад?</p> <p>2) Ва кадоме камтар? Ба фикри шумо, чаро?</p>	<p>– Аз таҷриба мисол меоранд, шарҳи кӯтоҳ медиҳанд</p>
<p>3. Хулосаи хурд: ҷавобҳоро бо фикри умумӣ мепайвандад: Барои он ки малакаҳоро рушд диҳем зарур аст, ҳам муҳити таълим офарида шавад ва ҳам тавоноии мушоҳида дар амал</p>	<p>– Хулосаро гӯш мекунад</p>
<p>Рӯнамои 21. «Чиро мушоҳида кардан муҳим аст?»</p> <p>1. Рӯнаморо кӯтоҳ шарҳ медиҳад</p> <p>2. Саволҳо барои андешаронӣ:</p> <ul style="list-style-type: none"> Дар дарс чиро душвортар мушоҳида кардан мумкин аст: ҷалбшавӣ, сифати далелҳо ё устувории рафтор? Чаро? Шумо «сифати амал»-ро чӣ гуна мефаҳмед? Мисол оред <p>Шарҳи тренер: се сатҳи мушоҳидаро таъкид мекунад: далел — сифат — устуворӣ</p>	<p>– Кӯтоҳ ҷавоб медиҳанд, аз таҷриба мисол меоранд</p>
<p>Рӯнамои 22. «Рубрика: Зинаи рушди малакаҳо»</p> <p>1. Рӯнаморо кӯтоҳ шарҳ медиҳад. Мефаҳмонад: рубрика ба мушоҳидаи нуқтаҳои рушд кумак мекунад, на ба часпонидани тамға</p> <p>2. Саволҳо барои баррасӣ:</p> <ul style="list-style-type: none"> Дар кадом сатҳ бештар малакаҳои хонандагон зуҳур мекунад? Чаро? Чӣ гуна мефаҳмед, ки хонанда аз сатҳи асосӣ ба сатҳи пешрафта «боло рафт»? Кадом амалҳо инро нишон медиҳанд? Кадам ибораро аз рубрика ҳазф мекардед, зеро ба хонандагони шумо мувофиқ нест? Кадомашро илова мекардед? <p>Шарҳи тренер: таъкид мекунад, ки рубрика воситаи таҳлили раванд аст, на баҳогузоштан</p>	<p>– Аз таҷриба мисол меоранд</p> <p>– Ибораҳоро интихоб ва баррасӣ мекунад</p>

<p>Рӯнамои 23. «Ёддоштҳо: Ҳамкорӣ ва иртиботӣ»</p> <p>1. Шарҳи кӯтоҳи рӯнаморо ташкил мекунад. Аз иштирокчиёни гуногун мепурсад, ки 2–3 нуқтаро бихонанд – 1 дақ.</p> <p>2. Саволҳо барои баррасӣ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Шумо чанд вақт боз «ин қадар душвор»-ро дар дарсҳо мушоҳида мекунед? Чаро чунин мешавад? • Шумо чӣ гуна ба хонандагон фарқияти байни ду сутунро дар 30 сония мефаҳмонед? • Ин гуна овозро дар кучои дар синф ҷойгир мекардед? Чӣ гуна истифода мебардед? <p>Хулоса: ёддоштҳо/овезаҳо танҳо дар ҳолате фаъолият мекунанд, ки мунтазам ба амал таъкиди карда шаванд</p>	<p>– Рӯнаморо меомӯзанд</p> <p>– Ҷавоб медиҳанд, вариантҳо пешниҳод мекунанд, мисол меоранд</p>
---	---

Марҳилаи 5. Рефлексия ва худбаҳодиҳӣ
5.1. Рефлексия – 10 дақ. (рӯнамои 24)

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
<p>1. Муқаддимаи кӯтоҳ</p> <p>– Тренер таъкид мекунад: Ҳоло – рефлексияи педагогии зуд, то муҳимтарин чизе, ки дар фаҳмиши шумо оид ба арзёбии салоҳиятҳо тағйир ёфт ҷамъбаст мешавад.</p>	<p>– Ба рефлексия мегузаранд</p>
<p>2. Саволи аввал</p> <p>– Тренер савол медиҳад: «Дар тасаввури шумо оид ба арзёбии салоҳиятҳо чӣ тағйир ёфт?»</p> <p>– Шарҳ медиҳад: Шарҳи тӯлонӣ лозим нест, ҷавоб метавонад дар 1–2 ҷумла бошад, 3–4 ҷавоби кӯтоҳ кифоя аст</p>	<p>– Кӯтоҳ ҷавоб медиҳанд</p>
<p>3. Саволи дуюм</p> <p>– Тренер таъкид мекунад: Кадом восита барои шумо фаъол ва фаҳмотар шуду аллакай мушоҳида мекунед, ки чӣ гуна истифода мебаред?</p> <p>– Саволи аниқкунанда медиҳад: «Чаро маҳз он? Дар он чӣ мувофиқ буд?»</p>	<p>– Ҷавобҳои кӯтоҳ медиҳанд</p> <p>– Усулҳоро ном мебаранд, интиҳоби худро шарҳ медиҳанд</p>
<p>4. Саволи сеюм</p> <p>– Тренер савол медиҳад: «Дар кадом лаҳзаи дарс ба шумо салоҳиятҳоро мушоҳида кардан осонтар аст? Аз таҷрибаатон ҳоло чӣ ба ёд омад?»</p> <p>– 2–3 ҷавобро ғӯш мекунад</p>	<p>– Кӯтоҳ ҷавоб медиҳанд</p> <p>– Мисол ва мушоҳидаҳои худро мубодила мекунанд</p>
<p>5. Саволи чорум – Саволи кушода</p> <p>– Пешниҳод мекунад, ки иштирокчиён як савол аз рӯйи мавзӯ диҳанд:</p> <ul style="list-style-type: none"> • чӣ норавшан монд ё • муҳимтарин саволро оид ба мавзӯ баён кунанд 	<p>– Савол медиҳанд / баён мекунанд, ки чӣ чиз ба тафсилот ниёз дорад</p>

5.2. Кор бо супоришҳои тестӣ – Варақаи худбаҳодиҳӣ 4.3

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Ҳалли тестҳо – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки супоришҳои тестино инфиродӣ иҷро кунанд	– Супоришҳоро инфиродӣ иҷро мекунад, ҷавобҳоро қайд мекунад
2. Баррасии дунафарӣ – Пешниҳод мекунад, ки дунафарӣ мубодила кунанд. Ҷавобҳои худро муқоиса ва мувофиқату ихтилофҳоро баррасӣ кунанд	– Супоришҳои иҷрошударо дар гурӯҳҳои дунафара муқоиса мекунад, мувофиқат ва ихтилофҳоро баррасӣ менамоянд
3. Муқоисаи ҷавобҳо бо калидҳо – Ҷавобҳои дурустро (калидҳоро) нишон медиҳад. Аз иштирокчиён мепурсад, ки ҷавобҳои худро муқоиса кунанд, ғалатҳоро ислоҳ намоянд ва савол диҳанд. Баррасии кӯтоҳро ташкил мекунад	– Ҷавобҳои худро бо калидҳо муқоиса мекунад, ғалатҳоро ислоҳ мекунад, саволҳои равшанкунанда медиҳанд, нуқтаҳои нофаҳморо баррасӣ мекунад

Калиди тестҳо

1 – В, 2 – А, 3 – В, 4 – В, 5 – В, 6 – В, 7 – А

Марҳилаи 6. Дарсҳои амалӣ

Дарси амалии 1. «Чӣ гуна хонандагонро кумак кардан мумкин аст, ки мақсади дарсро фаҳманд?»

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Муқаддимаи кӯтоҳ (рӯнамо 27) – Кӯтоҳ бо кори амалӣ шинос мекунад: ёдрас мекунад, ки супоришҳо аз маводди мавзуи 4.2 гирифта шудаанд – Таъкид мекунад: мо меомӯзем, ки оғози дарсро тавассути усулҳои тарҳрезӣ кунем, ки мақсади дарсро айён месозанд	– Гӯш мекунад, маводди амалиро аз саҳифаи 67 мекушоянд
2. Супориш додан – Рӯйхати усулҳоро нишон медиҳад: «Зинаи муваффақият», «Савол ба дарс», «Нақша дар 3 қадам», «Ман чиро метавонам?», «Харитаи роҳи дарс» (тавсифи усулҳо дар саҳифаи 67) – Супориш медиҳад: як вазъияти таълимиро интихоб кунед ва оғози дарсро бо истифода аз як усул тарҳрезӣ намоед + муаррифиҳо омода кунед – Иштирокчиён метавонанд: истифодаи маводди амалии пешина ё интихоби ҳар гуна вазъияти таълим ё дарси намунавӣ, ки дар курс нишон дода шудааст, интихоб кунанд.	– Дар гурӯҳҳо вазъият/дарси намунавиро интихоб мекунад – Оғози дарсро бо истифодаи усули интихобшуда тарҳрезӣ мекунад

3. Иҷрои супориш – Гурӯҳҳоро назорат мекунад, саволҳои роҳнамоикунада медиҳад: <ul style="list-style-type: none"> • хонандагон чӣ мушоҳида мекунанд? • кадом мақсад барои онҳо равшан мешавад? • аз хонандагон дар оғози дарс кадом амалро интизоред? Омодагии гурӯҳҳоро арзёбӣ мекунад, ҳангоми зарурат 2–3 дақ. барои анҷоми муаррифиҳо илова мекунад	– Ибораҳоро равшан мекунад, робитаи усулро бо мақсади дарс мустаҳкам месозанд – Муаррифиҳоро омода мекунад
4. Муаррифиҳо – Муаррифиҳои хурд ташкил мекунад: ҳар гурӯҳ 2 дақ. – Пас аз ҳар муаррифиҳо баррасии кӯтоҳ + пешниҳод мекунад, ки иштирокчиён саволҳои аниқкунада диҳанд	– Гурӯҳҳо вариантҳои оғози дарсро пешниҳод мекунанд – Савол ва ба саволҳо ҷавоб медиҳанд

Кори амалии 2. «Аз идея — ба амал»

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Баромади кӯтоҳ (рӯнамои 28) – Шакли кор: инфиродӣ ё дар гурӯҳҳои дунафара (бо хоҳиши иштирокчиён мумкин аст дар гурӯҳҳо низ иҷро шавад) – Супоришро мефаҳмонад: маводди 4.1 ва 4.2-ро аз назар гузаронед ва усулҳоро интихоб кунед, ки воқеан метавон татбиқ кард	– Омода мешаванд, ки инфиродӣ ё дар гурӯҳҳои дунафара кор кунанд
2. Вазифагузорӣ ва иҷрои супориш – Муттаҳид кардани 2–3 усул ба ҳар як категория: <ol style="list-style-type: none"> 1) «Фардо меозмоям» (2–3 усули фаҳмо) 2) «Баъдтар ба кор мегирам» 3) «Ба кор меоям» 	– Инфиродӣ ё дар гурӯҳҳои дунафара маводро меомӯзанд – Усулҳоро интихоб мекунанд, ҷадвалро дар дафтарҳо пур мекунанд
3. Баррасии дунафарӣ – Пешниҳод мекунад, ки ба гурӯҳҳо муттаҳид шаванд (агар кор дар гурӯҳҳои дунафара буд, гурӯҳҳои 4 нафара ташкил мешаванд). – Баррасии кӯтоҳро дар дунафариҳо ташкил мекунад – 5 дақ. – Имкони дигар: тренер аз 2–3 иштирокчӣ/ гурӯҳҳои дунафара мепурсад, ки муттаҳидоти усулҳоро баён кунанд + баррасии кӯтоҳ – Саволҳои намунавӣ: <ul style="list-style-type: none"> • Кадом усулро фардо меозмоям ва чаро? • Чӣ омодагӣ талаб мекунад? • Кадом восита барои шумо «кашфиёт» шуд? – Хулосаи ниҳой: муҳим аст, ки ҳадди ақал як усул интихоб шавад ва ба дарси наздиктарин ворид гардад – ин гузариш аз баррасӣ ба амал аст	– Муттаҳидоти усулҳои худро дар гурӯҳҳои дунафара ё гурӯҳҳои хурд баррасӣ мекунанд – Як усулро интихоб мекунанд, ки фавран ба кор мегиранд

МАШҒУЛИЯТИ 16. ЧАМЪБАСТИ КУРС (80 – дақиқа)

Мавзӯ: Чамъбасти натиҷаҳои омӯзиш ва татбиқи амалии донишу маҳоратҳо

Ҳадаф: чамъбасти дониш, арзёбии пешрафт, нишон додани қобилияти татбиқи усулҳо дар амал.

Қисм	Фаъолият	Нақши омӯзгор	Нақши шунавандагон	Вақт (дақ.)
Муқаддимаӣ	Шарҳи ҳадафи машғулият ва хотиррасонии кӯтоҳ аз машғулиятҳои гузашта	Муаррифӣ ва тавзеҳ	Баён кардани як фикри кӯтоҳ аз машғулиятҳои гузашта	10 дақ.
Чамъбасти гурӯҳӣ	Гурӯҳҳо рӯйхати 3–4 нуқтаи калидиро аз машғулиятҳои гузашта таҳия ва муаррифӣ мекунанд	Саволҳои роҳнамо, идоракунии муҳокима	Омода кардани рӯйхат ва муаррифии кӯтоҳ	20 дақ.
Муҳокимаи умумӣ	Саволҳои калидӣ: «Қадам мафҳумҳо бештар дар хотир монданд?», «Чӣ гуна онҳоро дар амал татбиқ мекунем?»	Роҳнамоӣ ва идоракунии муҳокима	Иштирок дар муҳокима ва мубодилаи фикрҳо	15 дақ.
Тести чамъбасти	Тест аз 15–20 саволи интихобӣ ва ҷавоби кӯтоҳ	Тақсим ва шарҳи супориш	Ҷавоб додан ба саволҳо ба таври инфиродӣ	25 дақ.
Баҳодихӣ ба курс	Пур кардани варақаи баҳодихӣ (фикрҳо дар бораи курс, муаллим, усулҳо)	Тақсим ва шарҳи тарзи пур кардани варақа	Пур кардани варақаи баҳодихӣ ва пешниҳоди фикрҳо	5 дақ.
Чамъбаст	Баррасии натиҷаҳо, шарҳи ҷавобҳои дуруст, инъикос ва хулосаи омӯзгор	Шарҳи натиҷаҳо ва хулоса	Баён кардани як ҷумла: «Ман аз ин курс бештар ... омӯхтам»	5 дақ.